

วรรณกรรมภูมินามเกาะ และหมู่บ้านชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก

รองศาสตราจารย์ทัศนีย์ ทานตวณิช

๑๕๐๑๖๗๒

๒๔ ส.ค. ๒๕๔๙

20 57 36

งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุน

จากคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

ประจำปีงบประมาณ ๒๕๔๗

ISBN 974-384-221-7

เริ่มบริการ

๒๔ ก.ย. ๒๕๔๙

ประกาศคุณูปการ

งานวิจัยเรื่อง “วรรณกรรมภูมินามเกาะและหมู่บ้านชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก” สำเร็จได้ด้วยคามอนุเคราะห์ ความร่วมมือ และความเมตตาจากหลายฝ่าย ผู้วิจัยขอจดจำความกรุณาไว้ตลอดไป

การที่คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ให้ทุนสนับสนุนการวิจัยเรื่องนี้ นอกจากช่วยให้ผู้วิจัยสามารถศึกษาค้นคว้าในเรื่องที่ผู้วิจัยสนใจแล้ว ยังเป็นสิ่งแสดงว่าการวิจัยด้านวรรณกรรมพื้นบ้าน จะไม่ไร้การสนับสนุนจากแหล่งทุน ผู้วิจัยขอขอบคุณไว้ในโอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณครูอาจารย์ และคนรอบข้างในอดีต ที่ช่วยให้ผู้วิจัยมีความรู้และเกิดความสนใจด้านวัฒนธรรมพื้นบ้าน จนสามารถทำวิจัยในสาขานี้ตั้งแต่ พ.ศ. 2521 จนถึงปัจจุบัน และไม่เคยลดความสนใจศาสตร์สาขานี้

กราบขอบพระคุณด้วยรำลึกในความเมตตาของวิทยากรผู้ให้ข้อมูลทุกท่าน แม้จะสูงอายุน้อยแต่ก็สละเวลาพูดคุย ตอบคำถาม ให้ข้อมูลแก่ผู้วิจัยด้วยความเต็มใจ ขอขอบคุณอาจารย์ จัญฉลา ศิวะมาศ ที่ช่วยแปลบทคัดย่อภาษาอังกฤษ และขอบคุณผู้ช่วยวิจัยทุกคนที่ช่วยรวบรวมข้อมูล ค้นคว้าเพิ่มเติม และจัดพิมพ์งานวิจัยนี้สำเร็จสมบูรณ์โดยเฉพาะนางสาวรวีวรรณ จารัสทอง นิสิตปริญญาโท สาขาภาษาไทย ผู้วิจัยต้องขอบคุณเป็นพิเศษ

ขอขอบคุณผู้เขียนตำรา ผู้วิจัย ผู้สร้างเว็บไซต์ ซึ่งผู้เขียนได้ใช้เป็นเอกสารอ้างอิง

ท้ายที่สุด ขอขอบคุณทุกคนในครอบครัวของผู้วิจัย ที่เข้าใจและยอมรับที่ผู้วิจัยต้องทุ่มเทเวลาให้แก่การวิจัย โดยเฉพาะในช่วงใกล้ปิดค้นฉบับ

บทคัดย่อ

ชื่องานวิจัย วรรณกรรมภูมินามเกาะและหมู่บ้านชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก
 ชื่อผู้วิจัย รองศาสตราจารย์ทัศนีย์ ทานตวนิช
 คำสำคัญ วรรณกรรมภูมินาม เกาะ หมู่บ้าน

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องวรรณกรรมภูมินามเกาะและหมู่บ้านชายฝั่งทะเลภาคตะวันออกมีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวม จำแนกประเภท และวิเคราะห์วรรณกรรมภูมินามเกาะและหมู่บ้านชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก 4 จังหวัด คือ ชลบุรี ระยอง จันทบุรี และตราด รวบรวมข้อมูลด้วยวิธีสัมภาษณ์วิทยากร ซึ่งมีคุณสมบัติตามที่กำหนด 28 คน สามารถรวบรวมข้อมูลได้ทั้งสิ้น 296 ชื่อ 368 คำนวน เมื่อนำมาจำแนกประเภทตามที่มาของภูมินามพบว่าภูมินามเกาะมาจากรูปลักษณะมากที่สุด ภูมินามหมู่บ้านมาจากชื่อพืชมากที่สุด เมื่อรวมข้อมูลจากทุกแหล่ง สามารถจำแนกเป็นภูมินามที่มาจากชื่อพืช นิทาน ตำนานและวรรณคดี รูปลักษณะ สภาพทางธรรมชาติของพื้นที่ ชื่อนุคคล ชื่อสัตว์ ชื่อสิ่งของ ชื่ออาชีพ ท่าเลที่ตั้ง เหตุการณ์ต่าง ๆ ภาษาอื่น และความเปลี่ยนแปลงทางภาษา

ภูมินามเหล่านี้สะท้อนสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่เป็นเกาะ อ่าว แหล่ม โขด ชายหาด ปากน้ำ คลอง หนอง เขา เนิน ป่า ตะกาด และซาก สภาพเหล่านี้แตกต่างกันไปตามภูมิประเทศ คือ เป็นทราย หิน และ น้ำ มีขนาดใหญ่และเล็ก มีลักษณะสูง แหล่ม เป็นแท่ง โกง คอด ยาว ทะลุ เตียน มีสีขาว และสีดำ มีพืชและสัตว์ชนิดต่าง ๆ ซึ่งสามารถนำไปเป็นอาหาร ทำยารักษาโรค และประดิษฐ์เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกในอาชีพและการดำรงชีวิต สำหรับด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่นนั้น ภูมินามสะท้อนว่าบริเวณนี้เคยมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ระดับรัฐและระดับท้องถิ่น ได้แก่การเสด็จประพาสและประทับพักแรมของพระมหากษัตริย์ การทำสงครามในอดีต และสงครามสมัยใหม่ การมีบุคคลสำคัญในการตั้งชุมชนและการปกครอง นอกจากนี้ วรรณกรรมภูมินามยังสะท้อนสภาพสังคมและวัฒนธรรม ในด้านการตั้งชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น การนับถือศาสนา ความเชื่อ และจินตนาการผ่านนิทานและรูปลักษณะ

ABSTRACT

Research Title: Nameplace Literatures from Kohs and Villages along the East Coast of Thailand

Researcher: Associate Professor Tassanee Thantawanit

Key Word: Nameplace, Koh, Village

Abstract:

This research purposes were to collect, classify, and analyze nameplace literatures from Kohs and villages in four provinces along the East Coast of Thailand-Chonburi, Rayong, Chantaburi, and Trat. The data was collected by interviewing twenty-eight qualified resource persons. As a result, there are totally collected 296 nameplaces with 368 versions which could be classified by their sources. That could be summarized that nameplaces of Kohs retrieved from their shape most. In addition, the nameplace of villages retrieved from their local plant names most. After collecting information from every source, it could be classified that nameplaces retrieved from plant names, folktales and literatures, shapes, environmental physique, personal names, animal names, things, occupations, locations, important events, other languages and language changing.

From environmental physique aspect, those nameplaces reflected geographical of the areas. Those were Kohs, bays, capes (point), reefs, beaches, river estuaries, canals, swamps, hills, hillocks and woods which were sand, rocks, and water. Also, they were large and small. The land could be high, pointed, blocks and bars, bend, narrow, long, perforated and plain. The area could be in white and black colors. There were many kinds of plants and animals which could be used for making foods, medicines and for inventing many kinds of tools in order to facilitate in their careers and survives. For local history aspect, nameplaces can be referred to the importance in state or local level such as King's travels and overnights, ancient and modern wars, it was also referred to important person who established communities. Moreover, for social and culture aspects, nameplace literatures could reflect social and cultural state in community settlement, local wisdoms, religions, beliefs, and imaginations through tales and the shape of the area.

คำนำ

ท้องถิ่นต่าง ๆ ย่อมมีเรื่องเล่า เป็นเครื่องมือให้ความบันเทิงและบันทึกเรื่องราวของชุมชนและสังคม ตลอดจนสื่อทัศนคติต่าง ๆ เรื่องราวเหล่านี้ได้รับการถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่ง การศึกษาเรื่องเล่าในท้องถิ่นจึงช่วยให้เข้าใจผู้คนและสังคม กับทั้งช่วยอนุรักษ์และสืบทอดต่อไปด้วย

ในงานวิจัยเรื่องวรรณกรรมภูมินามเกาะและหมู่บ้านชายฝั่งทะเลภาคตะวันออกนี้ ผู้วิจัยได้รวบรวมวรรณกรรมภูมินามของเกาะและหมู่บ้านชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก 4 จังหวัด คือ ชลบุรี ระยอง จันทบุรี และตราด เพื่อนำมาวิเคราะห์ในแง่มุมต่าง ๆ เชื่อว่าจะเป็นประโยชน์แก่ผู้สนใจต่อไป

รองศาสตราจารย์ ทศนีย์ ทานต์วนิช

11 สิงหาคม 2548

สารบัญ

	หน้า
ประกาศนุญการ.....	ก
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ข
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ค
คำนำ.....	ง
สารบัญ.....	จ
สารบัญตาราง.....	ช
สารบัญภาพ.....	ฉ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ที่มาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	2
ความสำคัญของการวิจัย.....	2
ขอบเขตของการวิจัย.....	3
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	3
ข้อตกลงเบื้องต้น.....	3
วิธีการดำเนินการวิจัย.....	4
คุณสมบัติของวิทยากร.....	4
รายละเอียดของวิทยากร.....	5
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	8
2 รายละเอียดเกี่ยวกับแหล่งข้อมูล.....	11
จังหวัดชลบุรี.....	12
จังหวัดระยอง.....	22
จังหวัดจันทบุรี.....	26
จังหวัดตราด.....	30

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
3 ผลการรวบรวมและจำแนกประเภทวรรณกรรมภูมินาม.....	37
ผลการรวบรวมวรรณกรรม.....	37
การจำแนกประเภทวรรณกรรมภูมินามเกาะ.....	38
การจำแนกประเภทวรรณกรรมภูมินามหมู่บ้านชายฝั่งทะเล.....	46
4 สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น สภาพสังคม และวัฒนธรรม ของเกาะและหมู่บ้านชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก.....	54
สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ.....	54
ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น.....	63
สภาพสังคมและวัฒนธรรม.....	68
5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	
สรุป.....	77
อภิปรายผล.....	81
ข้อเสนอแนะ.....	84
บรรณานุกรม.....	85
ภาคผนวก.....	89
ภาคผนวก ก ภาพวิทยากร.....	90
ภาคผนวก ข วรรณกรรมภูมินามเกาะในทะเลภาคตะวันออก.....	94
ภาคผนวก ค วรรณกรรมภูมินามหมู่บ้านชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก..	128
ภาคผนวก ง สถิติเกาะในทะเลภาคตะวันออก.....	161
ภาคผนวก จ รายชื่อเกาะในทะเลภาคตะวันออก.....	163
ภาคผนวก ฉ ประวัติผู้วิจัย.....	169

สารบัญตาราง

ตาราง		หน้า
1	ผลการรวบรวมวรรณกรรมภูมินามเกาะและหมู่บ้าน ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก.....	37
2	ภูมินามเกาะที่มีที่มาจากรูปลักษณ์.....	38
3	ภูมินามเกาะที่มีที่มาจากนิทานและตำนาน.....	39
4	ภูมินามเกาะที่มีที่มาจากชื่อพืชในท้องถิ่น.....	40
5	ภูมินามเกาะที่มีที่มาจากชื่อบุคคล.....	41
6	ภูมินามเกาะที่มีที่มาจากชื่อสัตว์ในท้องถิ่น.....	41
7	ภูมินามเกาะที่มีที่มาจากเหตุการณ์ต่าง ๆ.....	42
8	ภูมินามเกาะที่มีที่มาจากภาษาอื่น.....	42
9	ภูมินามเกาะที่มีที่มาจากสภาพพื้นที่ทางธรรมชาติของท้องถิ่น.....	43
10	ภูมินามเกาะที่มีที่มาจากทำเลที่ตั้ง.....	43
11	ภูมินามเกาะที่ไม่ทราบที่มา.....	44
12	สรุปผลการจำแนกประเภทวรรณกรรมภูมินามเกาะในทะเล ภาคตะวันออกตามที่มาของชื่อ.....	45
13	ภูมินามหมู่บ้านที่มีที่มาจากชื่อพืชในท้องถิ่น.....	46
14	ภูมินามหมู่บ้านที่มีที่มาจากสภาพพื้นที่ทางธรรมชาติ.....	47
15	ภูมินามหมู่บ้านที่มีที่มาจากนิทานและตำนาน.....	48
16	ภูมินามหมู่บ้านที่มีที่มาจากเหตุการณ์.....	49
17	ภูมินามหมู่บ้านที่มีที่มาจากรูปลักษณ์.....	49
18	ภูมินามหมู่บ้านที่มีที่มาจากชื่อสัตว์ในท้องถิ่น.....	50
19	ภูมินามหมู่บ้านที่มีที่มาจากชื่อบุคคล.....	50
20	ภูมินามหมู่บ้านที่มีที่มาจากความเปลี่ยนแปลงทางภาษา.....	51
21	ภูมินามหมู่บ้านที่มีที่มาจากทำเลที่ตั้ง.....	51
22	ภูมินามหมู่บ้านที่มีที่มาจากสิ่งของในท้องถิ่น.....	52
23	ภูมินามหมู่บ้านที่มีที่มาจากชื่ออาชีพ.....	52

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตาราง		หน้า
24	ภูมินามหมู่บ้านที่ไม่ทราบที่มา.....	52
25	สรุปผลการจำแนกประเภทของวรรณกรรมภูมินาม หมู่บ้านชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก.....	53

สารบัญภาพ

ภาพ	หน้า
1 แผนที่ประเทศไทย และแผนที่จังหวัดชลบุรี ระยอง จันทบุรี และตราด.....	11
2 สัญลักษณ์ประจำจังหวัดชลบุรี.....	12
3 แผนที่จังหวัดชลบุรี.....	17
4 ครกหินขนาดยักษ์ที่อ่างศิลา.....	18
5 หาดบางแสน.....	18
6 เขาสามมุก.....	18
7 เกาะสีชัง.....	19
8 แผนที่เกาะสีชัง.....	19
9 เกาะล้าน.....	20
10 เกาะครก.....	20
11 เกาะสาก.....	20
12 แผนที่เกาะล้าน.....	21
13 สัญลักษณ์ประจำจังหวัดระยอง.....	22
14 แผนที่จังหวัดระยอง.....	24
15 แผนที่เกาะเสม็ด.....	25
16 เกาะเสม็ด.....	25
17 อ่าวหวาย เกาะเสม็ด.....	25
18 เกาะมันนอก.....	25
19 สัญลักษณ์ประจำจังหวัดจันทบุรี.....	26
20 แผนที่จังหวัดจันทบุรี.....	29
21 สัญลักษณ์ประจำจังหวัดตราด.....	30
22 แผนที่จังหวัดตราด.....	33
23 เกาะนก.....	33
24 เกาะเหลายา.....	34
25 เกาะพร้าว.....	34

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพ	หน้า
26 เกาะช้าง.....	34
27 แผนทีเกาะช้าง.....	34
28 แผนทีเกาะกูด.....	35
29 เกาะแรด.....	36
30 เกาะกูด.....	36
31 เกาะกระ.....	36
32 อ่าวกลัวย.....	36
33 เกาะหมาก.....	36
34 อ่าวพร้าว.....	36
35 อนุสาวรีย์ยุทธนาวิเกาะช้าง.....	66

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ชนชาติไทยเป็นชนชาติที่มีวัฒนธรรมสืบเนื่องมาช้านาน วัฒนธรรมที่สัมพันธ์กับชีวิตของคนส่วนใหญ่คือ วัฒนธรรมพื้นบ้านซึ่งชนในท้องถิ่นเป็นเจ้าของ มีการถ่ายทอดกันทั้งทางวาจาเพื่อให้จดจำ และการปฏิบัติเพื่อให้สังเกตและปฏิบัติตาม วัฒนธรรมเหล่านี้มีมากมายหลายสาขา เช่น วรรณกรรม (นิทาน บทเพลง ตำราวน ความเชื่อ ภาษาถิ่น ปริศนาคำทาย) การละเล่น และประเพณี วัฒนธรรมดังกล่าวทำให้คนในสังคมดำเนินชีวิตไปในทางที่ถูกที่ควรเหมาะสมกับสภาพของสังคม และยังสะท้อนให้เห็นสภาพสังคม ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และวิถีชีวิตของผู้เป็นเจ้าของอีกด้วย

ในบรรดาวัฒนธรรมดังกล่าว วัฒนธรรมพื้นบ้านที่ถ่ายทอดกันทางวาจาเป็นวัฒนธรรมที่แปรเปลี่ยน และ/หรือสูญหายไปได้ง่ายและมากที่สุด ทั้งนี้ด้วยสาเหตุสำคัญ คือความเปลี่ยนแปลงของสังคม ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และกาลเวลาที่ล่วงเลยไป หรือถึงแม้จะคงอยู่แต่คนรุ่นหลังก็ขาดความเข้าใจที่ถูกต้อง จึงละเลยหรือมองข้ามความสำคัญและความจำเป็น เช่น ในปัจจุบันผู้คนจะขาดความสนใจในวรรณกรรมพื้นบ้านแทบทุกประเภทไม่ว่าจะเป็นนิทาน บทเพลง ปริศนา ภาษิต คำพังเพย เพราะมีสิ่งอื่นมาทดแทน เช่น นวนิยาย ละครโทรทัศน์ ภาพยนตร์ เป็นต้น นอกจากขาดความสนใจแล้วยังอาจคิดว่าเป็นสิ่งล้าสมัย ไม่สมควรต้องรู้ ต้องดำรงไว้ หรือแม้แต่ศึกษาให้เข้าใจ การขาดความเข้าใจอดีตหรือปัจจุบัน ย่อมไม่สามารถนำไปสู่การดำเนินชีวิตไปยังอนาคตให้ดีได้ ในที่สุดสิ่งมีค่าเหล่านี้ก็จะสูญไปโดยปริยาย จึงจำเป็นที่จะต้องมีการศึกษาค้นคว้า เพื่อความเข้าใจ และอนุรักษ์สิ่งที่ยังดำรง มีคุณค่าให้ดำรงต่อไป และส่งเสริมหรือเผยแพร่ให้เป็นที่รู้จักกันทั่วไปด้วย

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย เป็นภูมิภาคที่เป็นแหล่งวัฒนธรรมพื้นบ้านอันทรงค่าอย่างยิ่ง แต่ยังมีการศึกษาค้นคว้าอยู่ในขอบเขตจำกัดทั้งด้านพื้นที่และเนื้อหาสาระ โดยเฉพาะบริเวณชายฝั่งทะเลภาคตะวันออกเฉียงเหนืออันเป็นพื้นที่ของจังหวัดชลบุรี ระยอง จันทบุรี และตราด บริเวณนี้มีลักษณะแตกต่างไปจากบริเวณอื่น ๆ กล่าวคือ ประชาชนส่วนใหญ่มุ่งดำรงชีวิตด้วยการทำประมง นอกจากนั้นบริเวณชายฝั่งภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบอย่างมากจากอุตสาหกรรม และการท่องเที่ยว ทำให้มีการถ่ายเทผู้คนต่างถิ่นเข้าสู่บริเวณดังกล่าว ทั้งผู้ผ่านไปมาและอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานชั่วคราวและถาวร ผู้คนเหล่านี้อาจไม่เข้าใจวัฒนธรรมพื้นบ้านของบริเวณชายฝั่งทะเล

นอกจากนี้ การนำวัฒนธรรมพื้นบ้านเดิมติดมาด้วย อาจทำให้วัฒนธรรมพื้นบ้านบริเวณชายฝั่งทะเลนี้เปลี่ยนแปลงไปได้อย่างรวดเร็ว ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้ บริเวณชายฝั่งทะเลภาคตะวันออกจึงเป็นพื้นที่ที่ควรได้รับความสนใจในการเร่งรวบรวมและศึกษาวัฒนธรรมพื้นบ้านไว้ให้มากที่สุดอย่างเร่งด่วน

วรรณกรรมภูมินามหรือการเล่าเรื่องเพื่ออธิบายประวัติความเป็นมาของชื่อสถานที่ นับเป็นวัฒนธรรมพื้นบ้านสาขาหนึ่ง ซึ่งเป็นมรดกอันมีค่ายิ่ง เพราะเป็นเครื่องบันทึกสภาพสังคม ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ภูมิศาสตร์ วิถีชีวิต และความคิด ตลอดจนแฝงความผูกพัน และความภาคภูมิใจในท้องถิ่นไว้ด้วย แต่เมื่อกาลเวลาล่วงเลยไปคนรุ่นหลังหรือคนต่างถิ่นมักไม่เข้าใจความหมายที่แท้จริงของชื่อต่าง ๆ เหล่านี้ ทำให้ไม่เห็นความสำคัญ ชื่อนั้น ๆ คงเหลือความหมายเพียงเป็นสัญลักษณ์แทนสถานที่เท่านั้น แต่ขาดความเข้าใจ ความผูกพัน และความภาคภูมิใจซึ่งควรมี

ภูมินามที่ควรศึกษาค้นคว้าคือชื่อของเกาะและหมู่บ้านชายทะเลฝั่งตะวันออก เพราะชื่อต่าง ๆ เหล่านี้ มักมีเรื่องราวเล่าขานในรูปของวรรณกรรมพื้นบ้านสืบทอดมาเป็นเวลานาน นอกจากนี้ยังมีความผูกพันกับผู้ที่ประกอบอาชีพประมง สะท้อนเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี สะท้อนสภาพทางภูมิศาสตร์ สภาพสังคม และสะท้อนความคิดและจินตนาการของผู้คนในท้องถิ่น การศึกษาวรรณกรรมเหล่านี้จะเป็นความรู้พื้นฐานนำไปสู่ความเข้าใจวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ และการแสดงออกของชาวบ้านได้เป็นอย่างดี (กุหลาบ มัลลิกะมาส, 2516, หน้าคำนำ)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อรวบรวมและจำแนกประเภทของวรรณกรรมภูมินามเกาะและหมู่บ้านชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก
2. เพื่อวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และสภาพสังคมและวัฒนธรรม ที่ปรากฏในวรรณกรรมภูมินาม
3. เพื่อเผยแพร่วรรณกรรมภูมินามเกาะ และหมู่บ้านชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก

ความสำคัญของการวิจัย

1. การวิจัยนี้จะทำให้สามารถรวบรวมและเผยแพร่วรรณกรรมภูมินามเกาะและหมู่บ้านชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก
2. การวิจัยนี้จะทำให้เข้าใจประวัติศาสตร์ท้องถิ่น สภาพสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ สภาพสังคมและวัฒนธรรม ของบริเวณชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก

3. การวิจัยนี้จะทำให้เข้าใจความคิดและจินตนาการของประชาชนของบริเวณชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก

4. ผลการวิจัยนี้สามารถนำไปใช้เพื่อสร้างความเข้าใจ ความภาคภูมิใจ และความรักท้องถิ่นให้เกิดขึ้นแก่เยาวชน และผู้สนใจใน

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตของข้อมูล

การวิจัยนี้จะศึกษาวรรณกรรมภูมินามเกาะและหมู่บ้านชายฝั่งทะเลและภาคตะวันออก 4 จังหวัด คือ ชลบุรี ระยอง จันทบุรี และตราด ทั้งนี้จะศึกษาเฉพาะวรรณกรรมประเภทมุขปาฐะ (Oral Literature) เท่านั้น

2. ขอบเขตของเนื้อหา

การวิจัยนี้จะศึกษาข้อมูลที่รวบรวมได้ในแง่ต่อไปนี้

2.1. จำแนกประเภท

2.2. วิเคราะห์ข้อมูลในแง่ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ สภาพสังคมและวัฒนธรรม

นิยามศัพท์เฉพาะ

วรรณกรรมภูมินาม หมายถึง เรื่องเล่ามุขปาฐะที่เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของชื่อสถานที่

สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ หมายถึง ลักษณะและองค์ประกอบทางธรรมชาติของท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่ง

ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น หมายถึง เหตุการณ์ในอดีตของท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่ง ซึ่งมักบอกเล่าด้วยมุขปาฐะสืบต่อกันมาในท้องถิ่นนั้น ๆ

สภาพสังคมและวัฒนธรรม หมายถึง ลักษณะความสัมพันธ์ของบุคคลกับบุคคล และบุคคลกับสภาพสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. ข้อมูลที่นำมาวิจัยเป็นข้อมูลที่รวบรวมได้ตั้งแต่วันที่ 18 เมษายน 2548 ถึงวันที่ 20 กรกฎาคม 2548 ข้อมูลที่มีผู้รวบรวมไว้ก่อนหรือหลังจากนี้อาจต่างไปจากนี้ก็ได้

2. การถ่ายทอดข้อมูลจากเทปบันทึกเสียง จะไม่ถ่ายทอดตามเสียงของวิทยากรทุกถ้อยคำ และอาจเรียบเรียงใหม่บ้างเล็กน้อย ทั้งนี้จะไม่ทำให้เกิดความผิดพลาดในการวิเคราะห์ข้อมูล เนื่องจากไม่มีการวิเคราะห์ด้านภาษา

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การรวบรวมข้อมูล

1.1. รวบรวมชื่อเกาะและหมู่บ้านชายฝั่งทะเลภาคตะวันออกจากเอกสาร และ อินเทอร์เน็ต

1.2. ศึกษารายละเอียดของแหล่งข้อมูล 4 จังหวัด คือ ชลบุรี ระยอง จันทบุรี และตราด ในด้านที่ตั้ง ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ การปกครอง ทรัพยากรธรรมชาติ และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

1.3. ติดต่อผู้ประสานงานในท้องถิ่นเพื่อกำหนดวิทยากรตามคุณสมบัติที่กำหนดไว้

1.4. รวบรวมข้อมูลวรรณกรรมภูมินามเกาะและหมู่บ้านชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก โดยเดินทางไปพบเพื่อสัมภาษณ์และบันทึกเสียง

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

2.1. นำข้อมูลที่บันทึกเสียงไว้มาถ่ายทอดเป็นลายลักษณ์โดยไม่ถ่ายทอดตามเสียงของ วิทยากรทุกถ้อยคำ และอาจเรียบเรียงใหม่บ้าง เล็กน้อย ทั้งนี้จะไม่ทำให้เกิดความผิดพลาดใน การวิเคราะห์ข้อมูล เนื่องจากไม่มีการวิเคราะห์ด้านภาษา

2.2. นำข้อมูลที่ถ่ายทอดแล้วมาจำแนกประเภท

2.3. วิเคราะห์ข้อมูลในด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่น สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ สภาพสังคมและวัฒนธรรม

3. สรุป อภิปรายผล และเสนอแนะ

4. เสนอรายงานการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description)

คุณสมบัติของวิทยากร

ผู้วิจัยได้กำหนดคุณสมบัติของวิทยากรผู้ให้ข้อมูลไว้ดังนี้

1. อายุไม่ต่ำกว่า 40 ปี
2. เป็นคนในท้องถิ่นมาแต่กำเนิด หากไม่ใช่ ต้องอยู่อาศัยในท้องถิ่นนั้นไม่น้อยกว่า 20 ปี
3. มีความสนใจและสามารถจดจำเรื่องราวในอดีตและปัจจุบัน
4. มีเวลาและเต็มใจให้ข้อมูลแก่ผู้วิจัย

รายละเอียดของวิทยากร

การวิจัยครั้งนี้ได้รับข้อมูลจากวิทยากร ซึ่งมีคุณสมบัติตามที่กำหนดไว้ ดังนี้

1. นายดอกไม้ พลายแก้ว อายุ 90 ปี บ้านเลขที่ 271 หมู่ 13 ตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี เดิมเป็นชาวอำเภอดุคม แต่ย้ายมาอยู่ที่บ้านแหลมแท่น ตำบลแสนสุข ตั้งแต่อายุ 30 ปี เมื่อยังหนุ่มประกอบอาชีพประมง โดยใช้เรือขนาด 8 สอก ออกทะเลจับปลา หาปูหาหอยไปทั่วทุกเกาะบริเวณหน้าอำเภอเมือง และอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี ปัจจุบันสูงอายุมาก ทำให้ลืมเรื่องต่าง ๆ ไปมาก

2. พระครูประดิษฐลลธรรม อายุ 81 ปี พรรษา 55 เจ้าอาวาสวัดไตรมุขชัยาราม ตั้งอยู่บนเขาสามมุข ตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี เป็นภิกษุที่เป็นที่เลื่อมใสศรัทธาของชาวแหลมแท่น บางแสน อ่างศิลา จังหวัดชลบุรี ชาวบ้านเรียกท่านว่า พระอาจารย์ช่วย

3. นายเริ่ม กระชั้น อายุ 68 ปี บ้านเลขที่ 117 ถนนเปรมไจราษฎร์ ตำบลเหมือง อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี เป็นชาวตำบลเหมือง แต่กำเนิด เคยบวชมานานก่อนสึกออกมาใช้ชีวิตฆราวาส

4. นายทองคำ รักจิต อายุ 76 ปี บ้านเลขที่ 68/1 ถนนเทศบาลบางพระ ตำบลบางพระ อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี เคยเป็นกำนันตำบลบางพระ และประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลบางพระ รวมเวลากว่า 20 ปี เป็นผู้นำของท้องถิ่น ได้รับความเชื่อถือ ศรัทธาจากคนในตำบลบางพระ ได้สอบถามเรื่องราวต่าง ๆ ในอดีตจากบิดาและผู้ใหญ่ในท้องถิ่น และจดจำบันทึกไว้เป็นผู้มีความจำดีอธิบายเรื่องราวต่าง ๆ อย่างลึกซึ้งชัดเจน .

5. นายสวัสดิ์ อัดตนาถ อายุ 83 ปี บ้านเลขที่ 9 ซอยสุนทร เทศบาลเมืองศรีราชา จังหวัดชลบุรี เป็นชาวชลบุรี แต่โยกย้ายมาอยู่ศรีราชา ตั้งแต่อายุน้อย

6. นายปรีชา หมั่นแสน อายุ 62 ปี เขาเจ้าพ่อเขาใหญ่ ตำบลท่าภาณุรังษี อำเภอเกาะสีชัง จังหวัดชลบุรี เป็นชาวเกาะสีชังโดยกำเนิด เคยออกเรือลากอวนไปในทะเลบางแสน สัตหีบ ระยอง ปัจจุบันอยู่ประจำที่ศาลเจ้าพ่อเขาใหญ่

7. นายสัญญา สมาริ อายุ 62 ปี บ้านเลขที่ 71 หมู่ 7 (เกาะล้าน) ตำบลนาเกลือ เมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี อาศัยอยู่ที่เกาะล้านประมาณ 38 ปี เคยเป็นแพทย์ทหารเรือ ต่อมาลาออกมาตั้งคลินิกส่วนตัวบนเกาะล้าน ขณะนี้เปิดบ้านจำหน่ายสินค้าแก่นักท่องเที่ยวต่างชาติ เนื่องจากมีบทบาทหลายด้านในเกาะล้าน ทำให้ผู้ว่าราชการจังหวัดชลบุรีเชิญเป็นที่ปรึกษาด้านการท่องเที่ยวเกาะล้าน

8. นายบุญส่ง ศรีไชย อายุ 89 ปี บ้านเลขที่ 191/1 หมู่ 2 ตำบลนาเกลือ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี เป็นชาวสมุทรสาคร เมื่อ พ.ศ. 2485 ถูกเกณฑ์มาเป็นทหารเรือเพราะมีความรู้เรื่อง

สัญญาณมอส เคยผ่านสงครามมหาเอเชียบูรพามีความสนใจเรื่องประวัติศาสตร์และเรื่องราวของท้องถิ่นเคยเดินทางเส้นทางระหว่างชลบุรีถึงสัตหีบหลายครั้ง เพราะต้องตรวจสายโทรเลขดักฟังญี่ปุ่น

9. จำเอนประทุม บุญอินทร์ อายุ 73 ปี บ้านเลขที่ 33/55 หมู่ 2 ตำบลสัตหีบ อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี เดิมเป็นชาวอำเภอดุสิต อำเภอสรีราชา จังหวัดชลบุรี แต่มาอยู่ที่สัตหีบ ประมาณ 50 ปี เป็นอดีตทหารเรือ ที่เคยถูกส่งไปฝึกวิธีเอาชีวิตรอด เคยผ่านเหตุการณ์สงครามครั้ง ญี่ปุ่นบุกประเทศไทย ความจำดีมาก สามารถเล่าเรื่องต่าง ๆ ได้อย่างละเอียด

10. นางสาวกุล บุญอินทร์ ภรรยาของจำเอนประทุม บุญอินทร์ อายุ 65 ปี บ้านเลขที่ 33/55 หมู่ 2 ตำบลสัตหีบ อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี เป็นคนเก่าแก่ของท้องถิ่น บรรพบุรุษชั้นยาย เป็นผู้ริเริ่มสร้างวัดสัตหีบ ซึ่งต่อมามีชื่อเสียงมาก เพราะมีเจ้าอาวาสซึ่งผู้คนเคารพนับถือมากทั่วไปคือ หลวงพ่ออี๋ ปัจจุบันเป็นแพทย์ประจำตำบลซึ่งเป็นที่น่าเชื่อถือของชาวบ้าน

11. นาวาตรี ประพันธ์ แดงเนียม อายุ 45 ปี บ้านเลขที่ 2234/59 หมู่ 1 ตำบลสัตหีบ อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี เป็นผู้มีความสนใจเรื่องราวในอดีต เนื่องจากเป็นทหารเรือจึงรู้จักเกาะต่าง ๆ บริเวณหน้าอำเภอสัตหีบเป็นอย่างดี

12. นายเสข สำเนียง อายุ 84 ปี บ้านเลขที่ 3 หมู่ 4 ตำบลเนินพระ อำเภอเมือง จังหวัดระยอง เมื่อยังเด็ก อาศัยอยู่ที่หนองมน ตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี เพราะมารดาเป็นคนหนองมน ต่อมาทำอาชีพ ทำนา และรับจ้างทำให้ได้เดินทางไปในพื้นที่ต่าง ๆ นอกจากนี้ยังเคยฟังเรื่องเล่าของมารดาและลุง เมื่อ 70 ปีก่อน ประกอบกับประสบการณ์จากการเดินทาง และการเป็นผู้มีความจำดี ทำให้เล่าเรื่องต่าง ๆ ได้อย่างละเอียด

13. นายสมชาย ชลสวัสดิ์ อายุ 48 ปี บ้านเลขที่ 94/1 หมู่ 7 ตำบลเนินพระ อำเภอเมือง จังหวัดระยอง ปัจจุบันเป็นรองประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเนินพระ

14. นายพร นิตยพล อายุ 80 ปี บ้านเลขที่ 24/1 หมู่ 4 ตำบลเกล่ง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง อดีตเป็นหมอโบราณ รักษาโรคและทำคลอดมาตั้งแต่ยังไม่มีโรงพยาบาลระยอง นอกจากนี้ยังออกทะเลทำให้รู้จักเกาะแก่งต่าง ๆ โดยเฉพาะอ่าวต่าง ๆ ในเกาะเสม็ด

15. พระครูสุกิจจานุรักษ์ (ก้วน) อายุ 90 ปี เจ้าอาวาสวัดตะเคียนทอง ตำบลเกล่ง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง ปัจจุบันสูงอายุมากและไม่มีเสียงพูด ทำให้ได้ข้อมูลมาน้อยมาก

16. นายบุญเรือง เจริญกัลป์ อายุ 69 ปี บ้านเลขที่ 1/2 หมู่ 1 ตำบลเกาะเปริด อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี เป็นชาวเกาะเปริดโดยกำเนิด เคยเป็นกำนันตำบลเกาะเปริด เป็นเวลา 8 ปี ได้พัฒนาเกาะเปริดจนเจริญขึ้นอย่างมาก

17. นางวีณา สว่างกลปี อายุ 66 ปี บ้านเลขที่ 1/2 หมู่ 1 ตำบลเกาะเปริด อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี เป็นภรรยาของนายบุญเรือง สว่างกลปี มีบุคลิกที่อบอุ่น เป็นมิตร เล่าเรื่องต่างๆ ด้วยความเต็มใจ

18. นายสุคจิตร์ ชุมสิริ อายุ 68 ปี บ้านเลขที่ 20/1 หมู่ 4 ตำบลคลองขุด อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี อาชีพประมง

19. นายถ้วน ศรีไพลิน อายุ 88 ปี บ้านเลขที่ 44 หมู่ 9 ตำบลตะกาดเจ้า อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี เป็นผู้สูงอายุในหมู่บ้าน รอบรู้เรื่องในอดีตเป็นอย่างมาก ความจำดี พุศุขเป็นกันเอง ปัจจุบันประกอบอาชีพเลี้ยงกุ้ง

20. นายสนอง สุขสำราญ อายุ 75 ปี บ้านเลขที่ 22 หมู่ 2 ตำบลตะกาดเจ้า อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี เป็นคนพื้นที่ตะกาดเจ้า เดิมทำอาชีพประมงน้ำจืด และทำนา ทำสวน ปัจจุบันเป็นมัคทายกวัดตะกาดเจ้า ได้เขียนบันทึกประวัติของวัด และข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับชื่อ ตะกาดเจ้าไว้เป็นหลักฐาน เป็นคนอารมณ์ดี คุยสนุก

21. นายบุณ เจริญกิจ อายุ 86 ปี บ้านเลขที่ 13 หมู่ 7 ตำบลบางกะไชย อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี เคยประกอบอาชีพประมง ออกเรือทะเล รู้เรื่องในอดีตมาก อารมณ์ดี พุศุขสนุก

22. นายมนูญ เรืองทัพ อายุ 49 ปี บ้านเลขที่ 46 หมู่ 1 ตำบลปากน้ำแหลมสิงห์ อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี เป็นผู้ใหญ่บ้านหมู่ 1 สนใจและรู้เรื่องต่างๆ ของท้องถิ่นมาก

23. นายสมบัติ สลักเพชร อายุ 62 ปี บ้านเลขที่ 90 หมู่ 5 ตำบลเกาะช้างใต้ กิ่งอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด เป็นหลานปู่ของหลวงสลักเพชรพัฒนกิจ ซึ่งได้รับพระราชทานนามสกุล “สลักเพชร” จากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว หลวงสลักเพชรพัฒนกิจ เป็นบุคคลที่ชาวเกาะช้างเคารพนับถือเป็นอย่างมาก ปัจจุบันผู้ที่ใช้นามสกุลสลักเพชรเป็นผู้บริหาร นักธุรกิจและอื่นๆ อยู่ในเกาะช้างจำนวนมาก

24. นายสังข์ คงบำณ อายุ 85 ปี บ้านเลขที่ 20 หมู่ 2 ตำบลเกาะช้างใต้ กิ่งอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด เป็นชาวเกาะช้างแต่กำเนิด เคยประกอบอาชีพประมง เดินเรือไปตามเกาะต่างๆ และเข้าป่าขึ้นเขาในเกาะช้างจนทั่ว ประกอบกับช่างจดจำเรื่องที่ฟังทำให้ฟังทำให้รอบรู้เรื่องต่างๆ เป็นอย่างยิ่ง

25. นายอุดม สนธิสิริ อายุ 79 ปี บ้านเลขที่ 30/1 หมู่ 1 ตำบลแหลมงอบ อำเภอแหลมงอบ จังหวัดตราด เป็นชาวแหลมงอบแต่กำเนิด เคยประกอบอาชีพครู นำนักเรียนเดินทางไกลไปตามที่ต่างๆ และชอบเดินทางด้วยตนเอง จึงมีประสบการณ์มาก เล่าเรื่องต่างๆ ได้อย่างชัดเจน

26. นายอรรถพล แสนกล้า อายุ 49 ปี บ้านเลขที่ 31/5 หมู่ 3 ตำบลเกาะช้าง กิ่งอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด เป็นผู้สนใจเรื่องราวในท้องถิ่น และทราบวัตถุประสงค์ของการรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ จึงมีส่วนเล่า อธิบาย และเสริมเรื่องราวของวิทยากรอื่นได้เป็นอย่างดี

27. นายสมภพ สอนจิต อายุ 47 ปี บ้านเลขที่ 203/6 หมู่ 7 ตำบลแหลมงอบ อำเภอแหลมงอบ จังหวัดตราด ประกอบอาชีพธุรกิจท่องเที่ยวพานักท่องเที่ยวเดินทางไปตามเกาะต่าง ๆ จึงรู้จักเกาะต่าง ๆ เป็นอย่างดี

28. นายประทุม เบญจปริดา อายุ 78 ปี บ้านเลขที่ 300 หมู่ 2 ตำบลคลองใหญ่ อำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราด เป็นอดีตกำนันตำบลคลองใหญ่

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จินตนา ยอดยิ่ง (2519) ศึกษาประวัติของชื่อตำบลและหมู่บ้านในเขตอำเภอเมืองแพร่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมประวัติชื่อตำบลและหมู่บ้านไว้เป็นลายลักษณ์อักษร และจำแนกประเภทของวิทยากร วิธีการถ่ายทอด เรื่องราวที่วิทยากรได้รับสืบทอดกันมา และที่มาของชื่อตำบล หมู่บ้าน ผลการศึกษาพบว่า วิทยากรส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ ระหว่าง 70 – 79 ปี วิธีการที่วิทยากรได้รับข้อมูลมา มี 3 วิธี คือ มุขปาฐะ อยู่ในเหตุการณ์ขณะมีการตั้งชื่อ และศึกษาค้นคว้า ประวัติชื่อตำบลและหมู่บ้านที่รวบรวมได้มี 149 เรื่อง จำแนกเป็นการตั้งชื่อตามภูมิประเทศ 53 เรื่อง ชื่อต้นไม้ 22 เรื่อง ชื่อแม่น้ำ คลอง หนอง/ห้วย 22 เรื่อง ตำนาน 19 เรื่อง ชื่อวัด 19 เรื่อง ชื่อบ้านเดิม 14 เรื่อง การศึกษาค้นคว้านี้ นอกจากทำให้ทราบประวัติชื่อหมู่บ้านแล้ว ยังทำให้ทราบอาชีพ จำนวนประชากร สถานที่สำคัญในท้องถิ่น ความเป็นอยู่ ขนบธรรมเนียมประเพณี ลักษณะภาษาถิ่นจังหวัดแพร่ และเหตุการณ์สำคัญในอดีตของชาวแพร่ด้วย

พูลจิตร บิดร (2521) ศึกษาประวัติชื่อตำบลและหมู่บ้านในเขตอำเภอพรหมานิกม จังหวัดสกลนคร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมประวัติของชื่อตำบลและหมู่บ้านในอำเภอพรหมานิกม จังหวัดสกลนคร และศึกษาความเปลี่ยนแปลงของชื่อ ผลการศึกษาสามารถรวบรวมชื่อตำบลและหมู่บ้านได้ 83 ชื่อ แยกเป็นชื่อเกี่ยวกับแม่น้ำ ห้วย หนอง คลอง บึง บ่อ 24 ชื่อ ลักษณะภูมิประเทศ 21 ชื่อ พันธุ์ไม้ 8 ชื่อ ชื่อบ้านเดิม 7 ชื่อ ชื่อบุคคลและอื่น ๆ อย่างละ 3 ชื่อ หมู่บ้านเหล่านี้ ร้อยละ 56.22 เปลี่ยนชื่อใหม่ การศึกษาครั้งนี้ทำให้ทราบภูมิตำนานเดิมของหมู่บ้าน ขนาด อายุ รวมถึงสาเหตุในการอพยพ อาชีพ ประเพณี ความเชื่อ และความเป็นอยู่ของชาวบ้านในอำเภอพรหมานิกม จังหวัดสกลนคร

อัมพร ฐานะบุญ (2521) ศึกษาประวัติของชื่อตำบลและหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง นครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อรวบรวมประวัติชื่อตำบลและหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง

นครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นลายลักษณ์อักษร จำแนกประเภทที่มาของชื่อตำบลและหมู่บ้านในแหล่งข้อมูลดังกล่าว และวิธีศึกษาการที่วิทยากรถ่ายทอดเรื่องราวตลกทอดสืบทอดกันมา ผลการศึกษาพบว่า สามารถรวบรวมชื่อตำบลและหมู่บ้านได้ 132 ชื่อ จากวิทยากร 127 คน วิทยากรส่วนใหญ่อายุระหว่าง 50-59 ปี ประกอบอาชีพเป็นครู และรับข้อมูลมาโดยการถ่ายทอดทางมุขปาฐะ การจำแนกประเภทที่มาของข้อมูลจำแนกได้ดังนี้ ลักษณะภูมิประเทศ 50 เรื่อง ตำนาน 40 เรื่อง ชื่อต้นไม้ 36 เรื่อง ชื่อวัด 8 เรื่อง ชื่อนุคคล 6 เรื่อง ชื่อสัตว์ 4 เรื่อง ชื่อแม่น้ำ ห้วย หนอง คลอง บึง 1 เรื่อง และอื่น ๆ 1 เรื่อง

ทัศนีย์ ทานตวนิช (2523) ได้ศึกษาและรวบรวมวรรณกรรมพื้นบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยรวบรวมวรรณกรรมมุขปาฐะจากตำบลตาขัน อำเภอบ้านค่าย และตำบลเพ อำเภอเมือง จังหวัดระยอง สามารถรวบรวมนิทานชาวบ้านได้ 135 เรื่อง เพลงชาวบ้าน 43 เพลง คำกล่าว 34 บท ปริศนาคำทาย 256 ข้อ และความเชื่อ 137 ประการ ผลการวิเคราะห์นิทานชาวบ้านพบว่า นิทานจากทั้งสองตำบลสะท้อนสภาพสังคม ความเชื่อ และค่านิยมของท้องถิ่น แต่นิทานจากตำบลเพ มีเรื่องเกี่ยวกับเกาะและท้องทะเลมากกว่านิทานจากตำบลตาขัน การวิเคราะห์เพลงชาวบ้านพบว่า เพลงประจำถิ่นคือ เพลงเอ๋ย เพลงวง และเพลงไอ้เป้ ส่วนเพลงกล่อมเด็กจากตำบลตาขันมีลีลาและวิธีร้องต่างไปจากเพลงกล่อมเด็กทั่วไปของไทย การวิเคราะห์บทเพลงพบว่า บทเพลงส่วนหนึ่งกวีชาวบ้านแต่งขึ้นเอง ในระยะเวลาไม่นานมานี้ จึงสะท้อนความคิดและเหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างชัดเจน ผลการวิเคราะห์ปริศนา คำทายพบว่า ปริศนาคำทายจากทั้งสองตำบลคล้ายคลึงกัน และมักมีขนาดยาว และผลการวิเคราะห์ความเชื่อพบว่า ชาวตำบลเพมีความเชื่อเกี่ยวกับอาชีพประมงมาก

วิลาวัลย์ แก้วสุด (2542) วิเคราะห์การตั้งชื่อหมู่บ้านในจังหวัดสตูล เพื่อศึกษาแนวการตั้งชื่อ ลักษณะของคำที่ใช้ในการตั้งชื่อและการเปลี่ยนแปลงของคำในการตั้งชื่อหมู่บ้านในจังหวัดสตูล ผลการศึกษาพบว่า แนวการตั้งชื่อหมู่บ้านซึ่งพิจารณาความหมายจากส่วนประกอบของคำ จำแนกได้เป็น 2 ประเภทคือ ชื่อหมู่บ้านที่พิจารณาความหมายจากส่วนประกอบของคำส่วนเดียว และชื่อหมู่บ้านที่พิจารณาความหมายจากส่วนประกอบของคำที่มีตั้งแต่สองส่วนขึ้นไป ลักษณะของคำที่ใช้ในการตั้งชื่อหมู่บ้านมี 2 ลักษณะ คือ ลักษณะโครงสร้างของคำซึ่งมีโครงสร้างหน่วยคำเดียวและหน่วยคำประสม และลักษณะประเภทที่มาของคำที่ใช้ในการตั้งชื่อหมู่บ้าน ซึ่งมีที่มาแตกต่างกันคือ คำที่มาจากภาษาไทย คำที่มาจากภาษาไทยกับภาษาต่างประเทศ และคำที่มาจากภาษาต่างประเทศ และการเปลี่ยนแปลงภาษา มี 3 ลักษณะ คือ การเปลี่ยนแปลงด้านรูปคำ มีการตัดรูป การเติมรูป และการเปลี่ยนรูป การเปลี่ยนแปลงด้านเสียง มีการเปลี่ยนแปลงด้านเสียงสระ เสียงพยัญชนะ และเสียงวรรณยุกต์ และการเปลี่ยนแปลงด้านความหมาย มีการเปลี่ยนแปลงในด้านความหมายแคบเข้า และความหมายย่ำยที่

ไพพรรณ อินทนิล (2545) รวบรวมชื่อประวัติอำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน จังหวัดชลบุรี เป็นลายลักษณ์อักษร และจำแนกที่มาของชื่อที่รวบรวมได้ ผลปรากฏว่าสามารถรวบรวมชื่อได้ 816 ชื่อ จำแนกได้ 11 ประเภท คือ ชื่อที่เป็นลักษณะทางภูมิศาสตร์ 438 ชื่อ การประกอบอาชีพ 69 ชื่อ แสดงตำแหน่งที่ตั้ง 60 ชื่อ พรรณไม้ท้องถิ่น 56 ชื่อ ทรัพยากรธรรมชาติ 48 ชื่อ เหตุการณ์ ดำนาน นิทาน 46 ชื่อ สิ่งก่อสร้างและสถานที่ 33 ชื่อ ชื่อบุคคล 18 ชื่อ ศาสนสถานและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ 16 ชื่อ ชื่อสัตว์ 12 ชื่อ และอื่น ๆ 33 ชื่อ นอกจากนี้ยังพบว่าการเปลี่ยนแปลงชื่อหมู่บ้าน 45 ชื่อ เพราะต้องการความหมายที่เป็นสิริมงคล เข้าใจผิด สะกดผิด กร่อนเสียงหรือกลายเสียง มีเหตุการณ์ ดำนานเกิดขึ้นใหม่และต้องการแก้ไขให้ถูกต้อง

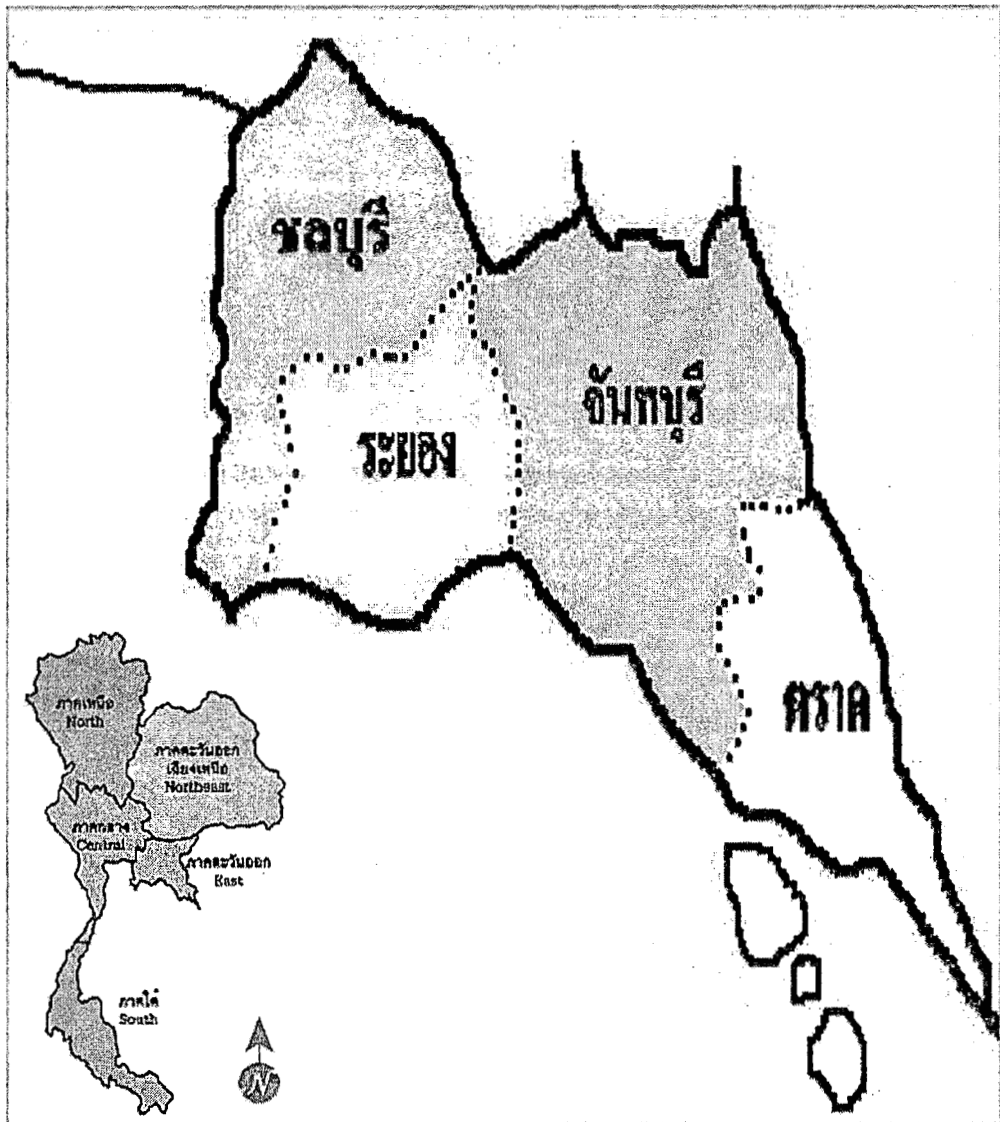
รัฐพงศ์ ขุนทอง (2545) ศึกษาชื่อบ้านในอำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง เพื่อให้ทราบประวัติของชื่อบ้าน และศึกษาภาพสะท้อนวิถีชีวิตที่ปรากฏในประวัติชื่อบ้าน ผลการศึกษาพบว่า ชื่อบ้านในอำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง จำแนกได้เป็นชื่อที่มีคำนำหน้าบ้านบ่งบอกถึงการระบายน้ำที่ดี บ่งบอกถึงแหล่งน้ำ บ่งบอกลักษณะภูมิประเทศ บ่งบอกเศรษฐกิจ บ่งบอกการคมนาคมขนส่ง บ่งบอกวัฒนธรรม บ่งบอกพืช สัตว์ และมนุษย์ และคำนำหน้าอื่น ๆ ชื่อเหล่านี้สะท้อนสภาพการตั้งถิ่นฐาน เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม

อุษา ปานดำ (2545) ศึกษาการตั้งชื่อบ้านและวัฒนธรรมที่ปรากฏในประวัติชื่อบ้านของกิ่งอำเภอนบพิตำ จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อศึกษาประวัติและวิธีการตั้งชื่อบ้าน ตลอดจนวัฒนธรรมที่ปรากฏในประวัติของชื่อบ้าน ผลการศึกษาพบว่า สามารถรวบรวมประวัติชื่อบ้าน 102 ชื่อ มีวิธีตั้งชื่อบ้านดังนี้ ตั้งตามลักษณะภูมิประเทศ 55 ชื่อ ตั้งตามชื่อของที่ตั้งและทิศทาง 16 ชื่อ ตั้งตามชื่อพืชและสัตว์ 11 ชื่อ ตั้งตามความเชื่อและตำนานท้องถิ่น 8 ชื่อ ตั้งตามชื่อสิ่งก่อสร้าง 7 ชื่อ ตั้งตามชื่อบุคคล 5 ชื่อ ตั้งตามชื่อถ้ำและภูเขา 2 ชื่อ และตั้งตามมงคลนาม 1 ชื่อ ชื่อเหล่านี้สะท้อนวัฒนธรรมการตั้งถิ่นฐาน การประกอบอาชีพ การสัญจร การละเล่น และความเชื่อ

บทที่ 2

รายละเอียดเกี่ยวกับแหล่งข้อมูล

ข้อมูลที่น่ามาวิจัยในครั้งนี้ เป็นข้อมูลจากชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก 4 จังหวัด คือ ชลบุรี ระยอง จันทบุรี และตราด

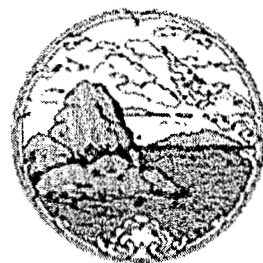
ภาพ 1 แผนที่ประเทศไทย และแผนที่จังหวัดชลบุรี ระยอง จันทบุรี และตราด

รายละเอียดเกี่ยวกับแหล่งข้อมูลทั้ง 4 จังหวัด มีดังนี้

1. จังหวัดชลบุรี

1.1 ประวัติความเป็นมา

ดินแดนที่เรียกว่าจังหวัดชลบุรี มีผู้คนอาศัยอยู่ตั้งแต่สมัยประวัติศาสตร์ มีการขุดค้นทางโบราณคดีที่ตำบลท่าข้าม อ.พนัสนิคม เมื่อ พ.ศ. 2522 ได้พบร่องรอยของชุมชนโบราณยุค ประวัติศาสตร์ที่โคกพนมดีดี นอกจากนั้นยังมีหลักฐานทางโบราณวัตถุและ

ภาพ 2 สัญลักษณ์ประจำจังหวัดชลบุรี

โบราณสถานอื่น ๆ ทำให้นักโบราณคดีสันนิษฐานว่า เมืองชลบุรีในอดีต เคยเป็นที่ตั้งชุมชนหรือเมืองโบราณที่มีความเจริญรุ่งเรืองอยู่ 2 เมือง และนับว่าเก่าแก่ที่สุดเท่าที่ปรากฏหลักฐาน คือเมืองศรีพระโร (ศรีพโล) และเมืองพระรถ

เมืองศรีพระโรตั้งอยู่บริเวณบ้านอู่ตะเภา ตำบลหนองไม้แดง อำเภอเมืองชลบุรี หน้าเมืองมีอาณาเขตจดตำบลบางทราย ปัจจุบันมีผู้ขุดพบโบราณวัตถุหลายอย่าง เช่น พระพุทธรูปทองคำสัมฤทธิ์ แก้วพลี ขันทองคำ ถ้วยชามสังคโลก คล้ายของสุโขทัย จระเข้ปูน ก้อนศิลามีรอยเท้าสุนัข เป็นต้น เมืองศรีพระโรนี้ นักโบราณคดีสันนิษฐานว่าเป็นเมืองในสมัยขอมยังเรืองอำนาจอยู่ในภูมิภาคนี้ อาจจะรุ่มราวยาวเดียวกับสมัยลพบุรีซึ่งอยู่หลังยุคอุทอง และก่อนยุคอยุธยาคือประมาณ พ.ศ. 1600-1900

เมืองพระรถ เป็นเมืองโบราณยุคเดียวกับเมืองศรีพระโรหรือก่อนเล็กน้อย ทั้งนี้เพราะปรากฏว่ามีทางเดินโบราณติดต่อกันได้ระหว่าง 2 เมืองนี้ เป็นระยะทางประมาณ 20 กิโลเมตร และน่าเชื่อต่อไปว่าเมืองพระรถแห่งนี้ คงอยู่ในสมัยเดียวกันกับเมืองพระรถ หรือ เมืองมโหสถ ที่ดงศรีมหาโพธิ์ จังหวัดปราจีนบุรี ในปัจจุบันอีกด้วย เมื่อ พ.ศ. 2472 มีผู้ขุดพบพระพุทธรูป "พระพนัสบดี" ที่บริเวณตำบลหน้าพระธาตุ อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี เป็นพระพุทธรูปจำหลักจากศิลาคำเนื้อละเอียด นักโบราณคดีกำหนดว่าเป็นพระพุทธรูปสมัยทวารวดี พระพุทธรูปที่มีลักษณะเช่นพระพนัสบดีนี้ มีอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนครหลายองค์ แต่ไม่มีองค์ใดงามเท่าพระพนัสบดีองค์ที่ขุดพบนี้

เมื่อครั้งสมัยกรุงศรีอยุธยา ชื่อเมืองชลบุรีปรากฏเป็นหลักฐานในทำเนียบศักดินาหัวเมืองตราเมือมหาศักราช 1298 ตรงกับ พ.ศ. 1919 ชลบุรีมีฐานะเป็นเมืองจัตวา ผู้รักษาเมืองเป็นที่ "ออกเมืองชลบุรีศรีมหาสมุทร" ศักดินา 2,400 ไร่ ส่งส่วยไม้แดง ในรัชกาลสมเด็จพระบรมราชาธิราช (ขุนหลวงพะงั่ว) ในปี พ.ศ. 2309 ขณะที่กรุงศรีอยุธยาถูกกองทัพพม่าล้อมอยู่นั้น กรมหมื่นพิพิธ

ซึ่งเป็นพระเจ้าลูกยาเธอพระองค์หนึ่งในสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ แต่ถูกเนรเทศไปตั้งกาดได้กลับมาเกลี้ยกล่อมรวบรวมชายฉกรรจ์ทางหัวเมืองภาคตะวันออก ได้แก่ จันทบุรี ระยอง บางละมุง ชลบุรี และปราจีนบุรี เข้าร่วมกองทัพ อ้างว่าจะยกไปช่วยกรุงศรีอยุธยารบพม่า ในครั้งนั้น ชาวชลบุรีเข้าร่วมกองทัพเป็นจำนวนมาก จนกระทั่งเมืองชลบุรีแทบจะกลายเป็นเมืองร้าง ต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2310 ชาวเมืองชลบุรีได้เข้าร่วมกับสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ในการกอบกู้อิสรภาพจนสามารถกอบกู้เอกราชกลับคืนมา

ในสมัยรัตนโกสินทร์ เมื่อปี พ.ศ.2350 พระสุนทรโวหาร หรือสุนทรภู่ รัตนกวีของไทย ได้เดินทางจากกรุงเทพ เพื่อไปเยี่ยมบิดาที่เมืองแกลง จังหวัดระยอง ได้เขียนนิราศเมืองแกลง กล่าวถึงเมืองต่างๆ เมื่อเข้าถึงเขตจังหวัดชลบุรีแล้ว ไปตามลำดับ จากเหนือไปได้ คือ บางปลาสร้อย หนองมน บ้านไร่ บางพระ บางละมุง นาเกลือ พัทยา นาจอมเทียน ห้วยขวาง หนองชะแก้ว (ปัจจุบันเรียก บ้านซากแก้ว อยู่ในเขตอำเภอบางละมุง ซึ่งเป็นทางที่จะไปอำเภอกาญจนบุรี จังหวัดระยองได้)

ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 เป็นต้นมา พระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ได้เสด็จประพาสชลบุรีหลายครั้งหลายหน เพราะชลบุรีเป็นเมืองชายทะเล เหมาะแก่การพักผ่อนหย่อนใจ มีทัศนียภาพงดงาม และไม่ไกลจากกรุงเทพมหานครมากนัก ในจดหมายเหตุพระราชกิจประจำวัน มีหลักฐานปรากฏชัดว่า รัชกาลที่ 4 รัชกาลที่ 5 รัชกาลที่ 6 ตลอดจนพระบรมวงศานุวงศ์ ได้เสด็จประพาสชลบุรีหลายครั้ง แต่แต่ละครั้ง ทรงมีพระราชกรณียกิจที่ช่วยสร้างชลบุรีให้เจริญรุ่งเรืองมาจนตราบนานแสนนาน

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อ พ.ศ.2437 ได้ทรงเปลี่ยนแปลงระบบการปกครองราชอาณาจักรที่เป็นหัวเมืองต่างๆ แบบโบราณ ที่แยกกันอยู่ในบังคับบัญชาของกระทรวงมหาดไทย กระทรวงกลาโหม และกรมท่า ไม่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ยกแก่การปกครองดูแลให้ทั่วถึง และเสมอเหมือนกันได้ โดยให้หัวเมืองต่างๆ ทั่วราชอาณาจักรขึ้นอยู่กับกระทรวงมหาดไทยเพียง หน่วยงานเดียว คือ การรวบรวมหัวเมืองทั้งหลายขึ้นเป็นมณฑล สมเด็จพระบรมราชานุภาพ ได้ทรงนิพนธ์ไว้ใน "บันทึกความทรงจำ" กล่าวถึงเมืองชลบุรีไว้ว่า "รวมหัวเมืองทางลำนํ้าบางปะกง คือ เมืองปราจีนบุรี 1 เมืองนครนายก 1 เมืองพนมสารคาม 1 เมืองฉะเชิงเทรา 1 รวม 4 หัวเมือง เป็นเมืองมณฑล 1 เรียกว่า "มณฑลปราจีน" ตั้งที่ว่าการมณฑล ณ เมืองปราจีน (ต่อเมื่อโอนหัวเมืองในกรมท่ามาขึ้นกับกระทรวงมหาดไทย จึงย้ายที่ทำการมณฑลลงมาตั้งที่เมืองฉะเชิงเทรา เพราะขยายอาณาเขตมณฑลต่อไปทางชายทะเลรวมเมืองพนมสนธิคม เมืองชลบุรี และเมืองบางละมุง เพิ่มให้อีก 3 รวมเป็น 7 เมืองด้วยกัน) แต่คงเรียก ชื่อว่า มณฑลปราจีนอยู่ตามเดิม"

ประวัติความเป็นมาของจังหวัดชลบุรีตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน จึงพอสรุปได้เป็น 3 ยุค คือ

1. ยุคก่อนกรุงศรีอยุธยา มีเมืองศรีพะโรและเมืองพระรถตั้งอยู่ ปัจจุบันยังมีหลักฐานความเป็นเมืองบางอย่างปรากฏอยู่

2. ยุคกรุงศรีอยุธยา เมืองศรีพะโรและเมืองพระรถอาจเสื่อมไปแล้ว และมีชุมชนที่รวมกันอยู่หลายจุด ในลักษณะเป็นบ้านเมือง เช่น บางทราย บางปลาสร้อย บางพระเรือ บางละมุง ฯลฯ เป็นต้น

3. ยุคกรุงรัตนโกสินทร์

3.1 ก่อน พ.ศ.2440 หรือ ร.ศ.115 ช่วงนี้จังหวัดชลบุรียังไม่เกิด แต่ได้มีเมืองต่าง ๆ ในพื้นที่เกิดขึ้นแล้ว คือ เมืองบางปลาสร้อย เมืองพนัสนิคม และเมืองบางละมุง

3.2 พ.ศ. 2440-2475 ขณะนั้นคำว่าจังหวัดมิใช่แห่งเดียวในราชอาณาจักร คือ จังหวัดกรุงเทพมหานคร เข้าใจว่าคำว่าเมืองชลบุรีมีชื่อเรียกในช่วงนี้ โดยมีอำเภอเมืองบางปลาสร้อย (ที่ตั้งตัวเมือง) อำเภอพานทอง อำเภอบางละมุง อำเภอพนัสนิคม อยู่ในเขตการปกครองในระยะต้น และในระยะหลังปี 2460 มีอำเภอศรีราชาเกิดขึ้นรวมอยู่ในเขตเมืองชลบุรี

3.3 ตั้งแต่ พ.ศ. 2475 – ปัจจุบัน มีการเปลี่ยนแปลงรูปการปกครองประเทศครั้งใหญ่ โดยพระราชบัญญัติระเบียบราชการบริหารแห่งราชอาณาจักรสยาม พ.ศ. 2476 ได้ยกเลิกเขตการปกครองแบบเมืองทั่วราชอาณาจักร แล้วตั้งขึ้นเป็นจังหวัดแทน มีข้าหลวงประจำจังหวัดเป็นผู้ปกครองบังคับบัญชา เมืองชลบุรีจึงเป็น จังหวัดชลบุรี (แต่เปลี่ยนข้าหลวงประจำจังหวัดเป็นผู้ว่าราชการจังหวัด)

เหตุการณ์สำคัญในอดีต

ในอดีตมีเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในจังหวัดชลบุรี คือ

1. เหตุการณ์กบฏชาติก่อนและหลังเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 กรมหมื่นเทพพิพิธได้เกลี้ยกล่อมชาวหัวเมืองตะวันออกตั้งแต่จันทบุรี ตลอดไปถึงปราจีนบุรีเข้าร่วมกองทัพ หวังจะยกไปช่วยพระเจ้าเอกทัศ ครั้นนั้นชาวชลบุรีเข้าร่วมกองทัพจนชลบุรีแทบจะกลายเป็นเมืองร้าง และพระเจ้าตากสินเมื่อดำรงพระยศเป็นพระยาวชิรปราการ พาลพลพรรคหนีจากอยุธยา ผ่านชลบุรี ซึ่งขณะนั้นเป็นเมืองร้าง ไปประทับแรมที่บางละมุง และเสด็จต่อไปยังเมืองระยองและจันทบุรี ในช่วงปลายสมัยกรุงธนบุรี พระยาชลบุรี (หวั่ง สมุทรานนท์) เป็นผู้รักษาเมืองชลบุรี และได้รับเลื่อนยศเป็นพระยาราชวังสันในสมัยรัชกาลที่ 1 ตระกูลสมุทรานนท์ได้ปกครองเมืองชลบุรีจนถึงช่วงการปฏิรูปการปกครองส่วนภูมิภาคในสมัยรัชกาลที่ 5

2. การตั้งเมืองพนัสนิคม ในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว มีชาวนครเวียงจันทน์ คือพระอินทอาษา ได้พาครอบครัวชาวเวียงจันทน์ (ที่ไม่เข้ากับเจ้าอนุวงศ์) เข้ามาขอพึ่งพระบรมโพธิสมภาร พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงโปรดเกล้าฯ ให้พระอินทอาษาและครอบครัวมาตั้งภูมิลำเนาอยู่ระหว่างเมืองชลบุรีกับละหานทราย ด้วยความขยันขันแข็งรู้จักสร้างบ้านเมืองให้เป็นปึกแผ่นของพระอินทอาษาและครอบครัว พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงเห็นสมควรยกหมู่บ้านในตำบลต่าง ๆ รวมทั้งเมืองพระรถด้วยขึ้นเป็นเมืองในปี พ.ศ.2371 เรียกว่า “เมืองพนัสนิคม” และโปรดเกล้าฯ ให้พระอินทอาษาเป็นผู้สำเร็จราชการเมือง เชื้อสายของพระอินทอาษา (ต้นตระกูลทุมมานนท์) ได้รับตำแหน่งผู้สำเร็จราชการเมืองพนัสนิคมต่อเนื่องมาจนถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

3. การสร้างท่าจอดเรือและ “อาศรัยสถาน” ที่อ่างศิลา ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ นับตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นต้นมา ชลบุรีได้รับความสนใจจากผู้ปกครองประเทศตลอดจนชาวต่างประเทศเป็นอย่างมาก อาจเป็นเพราะนโยบายการเปิดประเทศของไทย ทำให้ไทยมีโอกาสติดต่อกับชาวต่างประเทศมากขึ้น และเนื่องจากชลบุรีมีที่พักเหมาะแก่การจอดเรือที่ไปมาค้าขาย และเป็นเมืองชายทะเลที่มีอากาศดี อยู่ไม่ไกลจากกรุงเทพฯ สามารถเดินทางได้โดยสะดวก ชลบุรีจึงกลายเป็นที่พักผ่อนตากอากาศและพักผ่อนจากการเจ็บป่วยทั้งของชาวต่างประเทศและชนชั้นสูงของไทย โดยเฉพาะอ่างศิลาเป็นสถานที่สำคัญในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว กล่าวคือ นอกจากจะเป็นที่พักตากอากาศทรงโปรดแล้วยังเป็นสถานที่ตากอากาศและพักผ่อนที่ได้รับความนิยมจากชนชั้นสูงของไทยตลอดจนชาวต่างประเทศ คือมิชชันนารีอเมริกัน นอกจากนี้ยังมีสะพานซึ่งสร้างขึ้นในสมัยนั้น เพื่อช่วยให้การจอดเรือเทียบท่าสะดวกขึ้นด้วย และยังมีผู้สร้างตึกสองหลังที่ตำบลอ่างศิลาเพื่อเป็นที่พักผ่อนของผู้ป่วยหลังหนึ่ง (เป็นตึกหลังใหญ่) ผู้สร้างคือสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ ขณะเป็นเจ้าพระยาศรีสุริยวงศ์ที่สมุหนกษา (หม่อม) และตึกอีกหลังหนึ่งสำหรับให้ชาวต่างประเทศได้พักอาศัย (เป็นตึกหลังเล็ก) ผู้สร้างคือเจ้าพระยาทิพากร (เจ้าคุณกรมท่า) ตึกทั้งสองนี้เรียกกันในสมัยนั้นว่า “อาศรัยสถาน” ซึ่งต่อมาสมเด็จพระนางเจ้าเสาวภาผ่องศรี พระวรราชเทวี (สมเด็จพระยาศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ) ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้บูรณะตึกทั้งสองนี้ เพื่อถวายเป็นพระราชกุศลเฉลิมพระชนมพรรษาแด่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระราชทานนามตึกหลังใหญ่ว่า “ตึกมหาราช” และตึกหลังเล็กว่า “ตึกราชินี” ให้เป็น “อาศรัยสถาน” เรื่อยมา

4. การสร้างค่ายหลวงที่อ่างศิลา ในคราวที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จกลับจากการไปรับพระเศวตสุภาภรณ์ที่สระบุรี รวมทั้งนมัสการพระพุทธบาทและพระฉาย

ในปี พ.ศ. 2415 นั้น ขณะเสด็จกลับพระนครมาทางจังหวัดนครนายก ปราจีนบุรี และประทับเรือมาที่อ่างศิลา เสนาบดีกรมท่า (เจ้าพระยาภาณุวงศ์มหาโกษาธิบดี) ได้สร้างพลับพลารับเสด็จที่อ่างศิลาลักษณะพลับพลาที่สร้างเป็นค่ายหลวงใหญ่มีท้องพระโรง และพระที่นั่ง มีเรือนข้างหน้าข้างในใหญ่โต เป็นพลับพลาที่สร้างอย่างค่อนข้างถาวร เพื่อจะได้ใช้เป็นที่พักประทับในโอกาสต่อไป ด้วยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพอพระราชหฤทัยพลับพลานี้เป็นอย่างมาก ได้มีพระราชนิพนธ์ชมเชยไว้ในเอกสารระยะทางเสด็จพระพาสจันทบุรี ในปี ร.ศ. 95 (พ.ศ. 2419) พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เสด็จมาประทับที่อ่างศิลาอีก 2 ครั้ง ในปี พ.ศ. 2419 และ พ.ศ. 2430

5. เหตุการณ์พระประสูติกาลเจ้าฟ้าจุฑาธุชราชดิไลย สมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ ทรงมีพระประสูติกาลพระโอรสเมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม 2435 ณ พระตำหนักบนเกาะสีชัง พระราชทานพระนามว่า “เจ้าฟ้าจุฑาธุชราชดิไลย” ต่อมาได้เฉลิมพระนามว่า สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้ากรมขุนเพชรบูรณ์อินทราชัย (สมเด็จพระบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมขุนเพชรบูรณ์อินทราชัย)

1.2 ที่ตั้งและอาณาเขต

จังหวัดชลบุรีตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของไทย หรือชายฝั่งทะเลด้านตะวันออกของอ่าวไทย ระหว่างเส้นรุ้งที่ 12-13 องศาเหนือ และเส้นแวงที่ 100-102 องศาตะวันออก อยู่ห่างจากกรุงเทพฯ ไปทางทิศตะวันออกตามทางหลวงแผ่นดินสายบางนา-ตราด ประมาณ 65 กิโลเมตร มีพื้นที่ประมาณ 4,363 ตารางกิโลเมตร หรือ 2,968,107 ไร่ มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียงดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับจังหวัดฉะเชิงเทรา
ทิศใต้	ติดต่อกับจังหวัดระยอง
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับจังหวัดฉะเชิงเทรา จันทบุรี และระยอง
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับทะเลฝั่งตะวันออกของอ่าวไทย

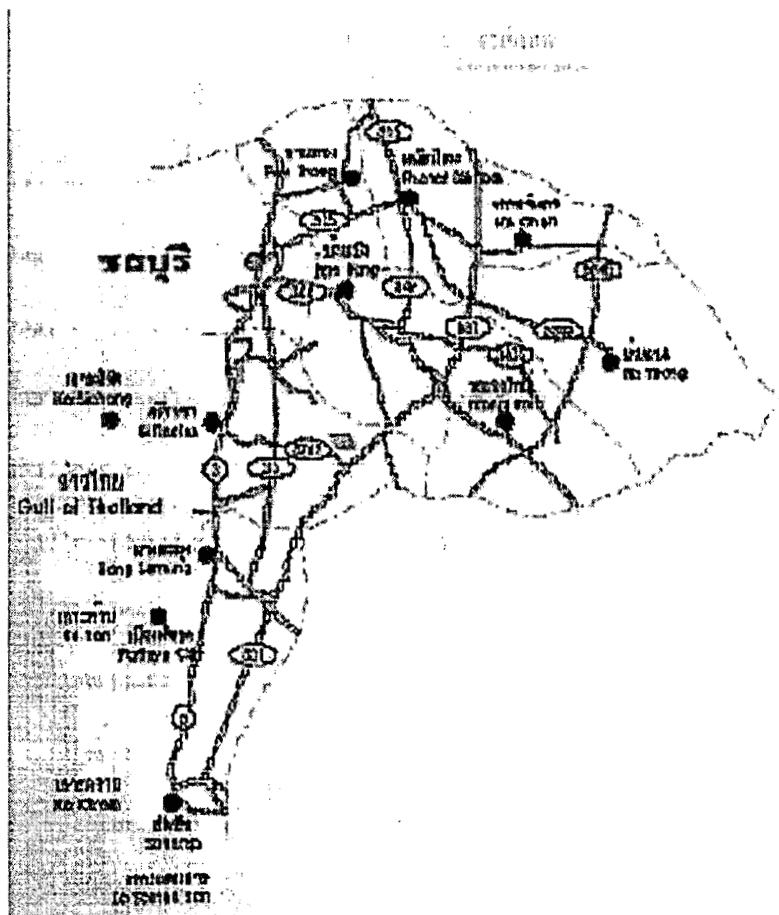
1.3 ภูมิประเทศ

จังหวัดชลบุรีมีภูเขาทอดอยู่เกือบกลางของจังหวัด เป็นแนวยาวจากทิศตะวันตกเฉียงเหนือไปทางทิศตะวันออก เลียงใต้ สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบสลับเนินเขา และที่ราบชายฝั่งทะเล ตอนเหนือเป็นที่ราบ เหมาะแก่การกสิกรรม ทิศตะวันออกและทิศใต้เดิมเป็นป่าเขา พื้นที่ลุ่มดอน แต่ปัจจุบันเปลี่ยนสภาพจากป่าไม้เป็นที่โล่งเตียน ใช้เพาะปลูกพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ

ได้แก่ มันสำปะหลัง อ้อย ข้าว สับปะรด ยางพารา และมะม่วงหิมพานต์ ซึ่งจะพบแหล่งเพาะปลูกเกือบทุกอำเภอ มีชายฝั่งทะเลและหาดสวยงามเหมาะแก่การท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจหลายแห่ง เช่น ชายหาดบางแสน พัทยา เป็นต้น ลักษณะดินส่วนใหญ่เป็นดินปนทราย ยกเว้นบางส่วนของอำเภอพนัสนิคมและส่วนใหญ่ของอำเภอบ้านบึงจะเป็นดินเหนียว และดินตะกอน แหล่งน้ำธรรมชาติ มีน้อย จึงมีปัญหาขาดแคลนแหล่งน้ำ ประกอบกับมีการบุกรุกแผ้วถางป่าสงวนแห่งชาติ ทำให้พื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์เกิดปัญหาดินเสื่อมโทรมจากการทำไร่มันสำปะหลัง และไร่อ้อย

1.4 การปกครอง

จังหวัดชลบุรีแบ่งการปกครองระดับอำเภอเป็น 10 อำเภอ คือ อำเภอเมือง อำเภอบ้านบึง อำเภอพนัสนิคม อำเภอบ่อทอง อำเภอพานทอง อำเภอหนองใหญ่ อำเภอสัตหีบ อำเภอกะสีช้าง อำเภอเกาะสีชัง และอำเภอลำลูกกา

ภาพ 3 แผนที่จังหวัดชลบุรี

ในที่นี้จะกล่าวเฉพาะอำเภอที่มีอาณาเขตติดกับชายฝั่งทะเล ดังนี้

1.4.1 อำเภอเมือง

บริเวณอำเภอเมืองชลบุรี เคยเป็นเมืองมาแต่โบราณ ประมาณยุคต้นของกรุงสุโขทัยหรือสมัยที่ขอมยังมีอำนาจเหนือบริเวณนี้ ชื่อเมืองศรีพะโร ซึ่งปัจจุบันอยู่ในตำบลหนองไม้แดง อำเภอเมืองชลบุรี เชื่อว่าได้เป็นบ้านเป็นเมืองตลอดมาจนถึงสมัยกรุงศรีอยุธยา

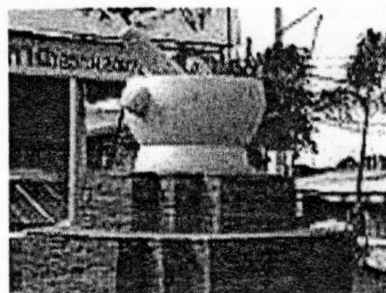
ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์เมืองชลบุรีมีชื่อว่า บางปลาสร้อย และได้เปลี่ยนมาเป็นอำเภอเมืองชลบุรี เมื่อปี พ.ศ. 2481 ปรากฏตามราชกิจจานุเบกษา เล่ม 55 หน้า 660 ลงวันที่ 14 พฤศจิกายน 2481 แม้จะเปลี่ยนชื่อแล้ว ตัวอาคารที่ว่าการอำเภอเมืองชลบุรี คงตั้งอยู่ที่เดิมคือ คลองบางปลาสร้อย ซึ่งตั้งอยู่ใกล้ศาลากลางจังหวัดชลบุรี

ปัจจุบันที่ว่าการอำเภอเมืองชลบุรี ได้ย้ายจากที่เดิมมาสร้างใหม่ที่ชายทะเล ถนน พระยาธำมาสน์ ตำบลบางปลาสร้อย อยู่ทางทิศตะวันตกของศาลากลางจังหวัดชลบุรี

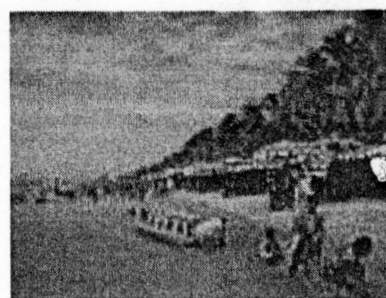
อำเภอเมืองชลบุรีมีพื้นที่รวมทั้งสิ้น 228.791 ตารางกิโลเมตร แบ่งการปกครองออกเป็น 18 ตำบล 107 หมู่บ้าน มีสถานที่สำคัญคือ อ่างศิลา บางแสน เขาสามมุก และหนองมน สำหรับตำบลที่อยู่ติดชายฝั่งทะเลได้แก่ ตำบลคลองค้ำหรี ตำบลหนองไม้แดง ตำบลบางทราย ตำบลบ้านสวน ตำบลเสม็ด และตำบลอ่างศิลา

1.4.2 อำเภอศรีราชา

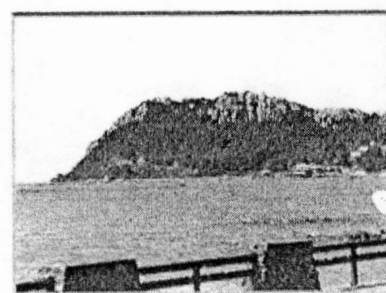
เมื่อ 100 ปีก่อน เมืองบางละมุงซึ่งเป็นเมืองสำคัญเมืองหนึ่งได้ย้ายมาตั้งอยู่ที่บ้านบางพระ ครั้นเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการปกครองเป็นมณฑล จึงย้ายเมืองบางพระไปตั้งที่บ้านบางปลาสร้อยหรืออำเภอเมืองในปัจจุบัน โดยรวมเมืองพนัสนิคมเข้าด้วยเรียกว่าเมืองชลบุรี สำหรับบ้านบางพระได้ตั้งเป็นอำเภอบางพระเมื่อ พ.ศ. 2434 ต่อมาในปี 2446 จึงย้ายที่ว่าการอำเภอบางพระ มาตั้งที่ตำบลศรีราชา และเปลี่ยนชื่อเป็นอำเภอศรีราชา

ภาพ 4 ครกหินขนาดยักษ์ที่อ่างศิลา

ภาพ 5 หาดบางแสน

ภาพ 6 เขาสามมุก

อำเภอศรีราชา ตั้งอยู่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออกของอ่าวไทย อยู่ห่างจากจังหวัดชลบุรี 24 กิโลเมตร และห่างจากกรุงเทพฯ 105 กิโลเมตร มีพื้นที่รวมทั้งสิ้น 643.558 ตารางกิโลเมตร มีพื้นที่ใช้ในการประกอบอาชีพทางการเกษตรประมาณ 236,542.5 ไร่ แบ่งเขตการปกครอง ออกเป็น 8 ตำบล 58 หมู่บ้าน ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ มีนับถือศาสนาคริสต์ และ อิสลามบ้าง อำเภอศรีราชา มีอัตราการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว เพราะมีการลงทุน จากทั้งในและต่างประเทศเป็นอย่างมาก

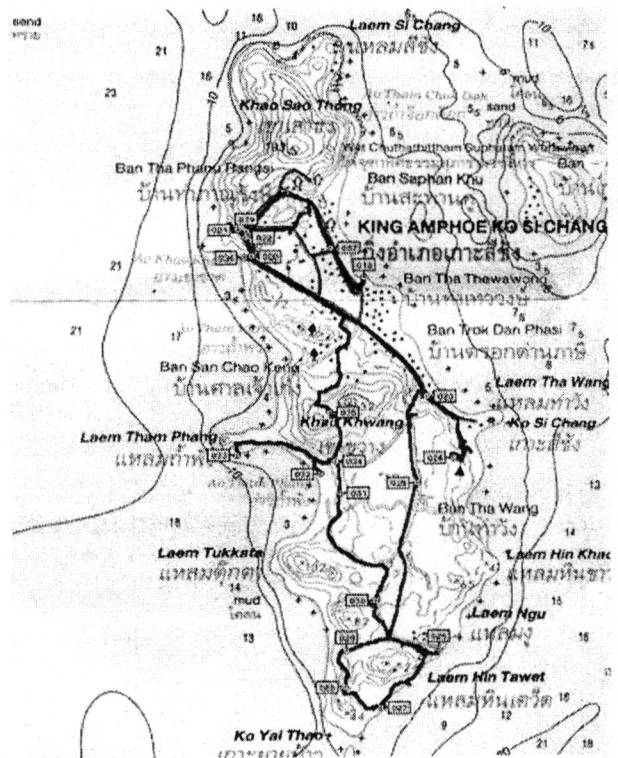
1.4.3 อำเภอเกาะสีชัง

เดิมอำเภอเกาะสีชังขึ้นอยู่กับ

เขตการปกครองของอำเภอเมือง
จังหวัดสมุทรปราการ โอนมาขึ้นกับ
อำเภอศรีราชา เมื่อ พ.ศ. 2486
และได้ยกฐานะเป็นอำเภอสีชังเมื่อ
วันที่ 3 กรกฎาคม พ.ศ. 2537

ภาพ 7 เกาะสีชัง

ภาพ 8 แผนที่เกาะสีชัง

อำเภอเกาะสีชังประกอบด้วยเกาะใหญ่น้อยจำนวน 8 เกาะ มีเนื้อที่ประมาณ 18 ตาราง กิโลเมตร พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นโขดหินมีที่ราบเพียงเล็กน้อย อาชีพหลักของประชากรคือ การประมง แบ่งเขตการปกครองเป็น 1 ตำบล 7 หมู่บ้าน

เกาะสีชังมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ เพราะเป็นสถานที่เสด็จประพาสและเป็น ที่ประทับของพระมหากษัตริย์ถึง 3 พระองค์ คือ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
 ทั้งนี้มีหลักฐานพระนามาภิไธย ซึ่งทรงจารึกไว้หลายแห่ง นอกจากนี้ยังมีพระดำนักจุฬาราชฐาน
 ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่โปรดให้สร้างขึ้นเพื่อเป็นที่ประทับในฤดูร้อนและให้เป็น
 ที่สำหรับประสูติกาลพระราชกุมาร และมีวัดจุฬาทิศธรรมสถาน ซึ่งเป็นพระอารามหลวงที่
 โปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอจุฬาราชราชดิลก

1.4.4 อำเภอบางละมุง

อำเภอบางละมุง แต่เดิมมีฐานะเป็นเมือง ตั้งอยู่ที่บ้านบางละมุง ตำบลบางละมุง จนถึง
 ปี พ.ศ. 2444 ได้ยุบเมือง จากบางละมุงเป็นอำเภอขึ้นต่อจังหวัดชลบุรี โดยมีที่ว่าการอำเภอตั้งอยู่
 บริเวณเริ่มคลองนกยาง ซึ่งขณะนั้นบริเวณดังกล่าว เป็นทำนน้ำที่สำคัญ ทั้งทางด้านการคมนาคมและ
 เป็นที่ชุมนุมของสินค้าต่าง ๆ ต่อมาคลองนกยางตื้นเขิน ไม่สะดวกต่อเรือสินค้าต่าง ๆ จะล่องเข้า
 ออก ทั้งสภาพพื้นที่เหมาะสมที่จะขยายชุมชนให้กว้างขวาง นายอำเภอสมัยนั้น คือ นายเจิม (ต่อมา
 ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นพระยาสัตธานุกุล) จึงย้ายที่ว่าการอำเภอไปตั้งที่ใหม่ บริเวณ
 ริมทะเลในตำบลนาเกลือเมื่อ พ.ศ. 2452

ในปี พ.ศ.2480 ทางราชการได้กำหนดให้พื้นที่ตำบลสัตหีบมาอยู่ในความปกครอง
 ของอำเภอบางละมุง จนถึงปีพ.ศ. 2496 จึงยกฐานะกิ่งอำเภอสัตหีบขึ้นเป็นอำเภอสัตหีบ แยกออก
 ไปจากอำเภอบางละมุงโดยเด็ดขาดตั้งแต่นั้นมา

อำเภอบางละมุงมีพื้นที่ประมาณ 727 ตารางกิโลเมตร แบ่งเขตการปกครองเป็น
 8 ตำบล 60 หมู่บ้าน ตำบลที่มีพื้นที่ติดต่อชายฝั่งทะเลคือ ตำบลบางละมุงและ ตำบลนาเกลือ

สถานที่สำคัญของอำเภอมิทั้งสิ่งก่อสร้าง คือ วัดญาณสังวราราม และพระบรมธาตุ-
 เจดีย์มหาจักรีพิพัฒน์ ประติมากรรมคือ พระพุทธรูปหาวชิรอุตตโมภาสศาสดา (พระพุทธรูปสลักที่
 หน้าผาเขาชีจรรย์) และธรรมชาติคือ เกาะล้าน เกาะครก เกาะสาก เกาะไผ่ เกาะกึ่งบาดาล และ
 เกาะमारวิชัย

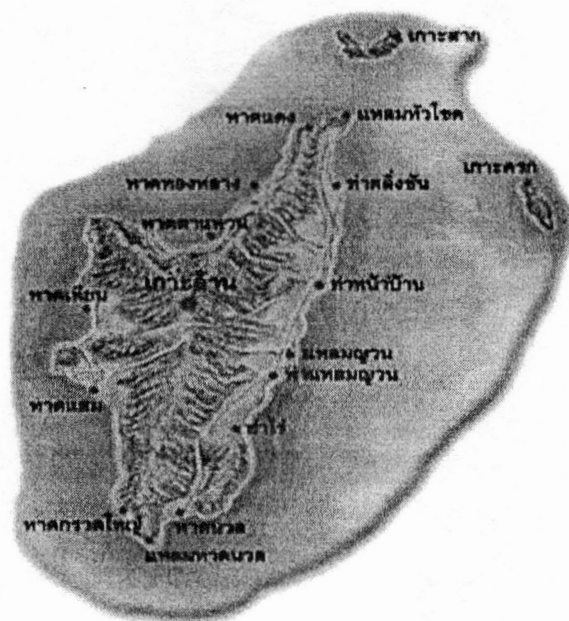
ภาพ 9 เกาะล้าน

ภาพ 10 เกาะครก

ภาพ 11 เกาะสาก

ภาพ 12 แผนที่เกาะล้าน

1.4.5 อำเภอสตึก

เมื่อครั้งที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริจัดตั้งเมืองชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก เพื่อเป็นที่ตั้งกองทัพเรือ เพื่อตรวจรักษาฝั่ง และเขตน่านน้ำ เป็นการสร้างแนวป้องกันชายฝั่งทะเลเพิ่มขึ้น เพราะป้อมพระจุลจอมเกล้าที่ปากน้ำสมุทรปราการใกล้เขตพระนครเกินไป ได้เสด็จตรวจเยี่ยมหัวเมืองชายทะเล เมื่อ พ.ศ. 2464 เมื่อเสด็จถึงอ่าวสตึกทรงเห็นชัยภูมิเหมาะสมที่จะตั้งฐานทัพเรือที่นี่

อำเภอสตึกตั้งอยู่ชายฝั่งทะเลบริเวณอ่าวคงตาล มีพื้นที่ 333.422 ตารางกิโลเมตร พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขา และเนินดินทะเล พื้นที่ 1 ใน 3 เป็นดินปนทราย ดำบลที่มีพื้นที่ติดชายฝั่งทะเลคือ ดำบลสตึกและตำบลแสมสาร สำหรับเกาะของอำเภอสตึกมีมากถึง 26 เกาะ เช่น เกาะพระ เกาะขอม เกาะหมู เกาะเตาหม้อ เกาะเฌร เกาะหินฉลาม และเกาะเลา

สถานที่สำคัญของอำเภอสตึกคือ ฐานทัพเรือสตึกซึ่งเป็นที่ตั้งของหน่วยงานในส่วนกำลังรบของกองทัพเรือ และเป็นที่ตั้งของสนามบินนานาชาติอู่ตะเภา นอกจากนั้นยังมีเกาะที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว และแหล่งเพาะพันธุ์สัตว์ทะเลอีกด้วย

2. จังหวัดระยอง

2.1 ประวัติความเป็นมา

ชื่อเมืองระยองเริ่มปรากฏชื่อในพงศาวดาร เมื่อ ปี พ.ศ.2113 ในรัชสมัยของสมเด็จพระมหาธรรมราชาแห่งกรุงศรีอยุธยา โดยมีประวัติดั้งเดิมตามข้อสันนิษฐานว่าน่าจะก่อตั้งเมืองขึ้นเมื่อประมาณ พ.ศ. 1500 ยุคที่ขอมมีอิทธิพล

เหนือดินแดนสุวรรณภูมิ นักโบราณคดีสันนิษฐานจาก

หลักฐานที่พบ คือ ชากศิลาแลงยุคที่ยังหลงเหลืออยู่

ในเขตอำเภอบ้านค่าย อันเป็นศิลปะการก่อสร้างแบบขอม ประวัติศาสตร์ตอนหนึ่ง ได้กล่าวถึงเมืองระยองว่า ในปลายสมัยกรุงศรีอยุธยาครั้งที่กรุงศรีอยุธยาใกล้จะเสียแก่พม่าเป็นครั้งที่ 2 ในสมัยพระเจ้าเอกทัศ ในเดือนยี่ปี พ.ศ.2309 พระยาวชิรปราการ หรือ พระยาตากพร้อมไพร่พลประมาณ 500 คน ได้ตีฝ่าวงล้อมทัพพม่า มุ่งสู่ตะวันออก หยุดพักไพร่พลที่เมืองระยอง และได้ปราบปรามคณะกรรมการเมืองที่แข็งข้อ ยึดเมืองระยองได้ ก่อนเดินทางไปยังเมืองจันทบุรี เพื่อช่องสุมนำกำลังจนสามารถกอบกู้อิสรภาพคืนจากพม่าได้ในปี พ.ศ. 2311

ตัวจังหวัดระยองปัจจุบัน เดิมอยู่ที่ตำบลท่าประดู่ ซึ่งเป็นที่อาศัยของ “ชอง” ซึ่งเชื่อว่าสืบเชื้อสายมาจากขอม ตั้งรกรากอยู่แถบจังหวัดระยองและจันทบุรี ชองเป็นชนเผ่าที่มีความชำนาญในป่าเขา มีภาษาพูดเป็นของตนเอง นิยมใช้ลูกปัดหลากสีและทองเหลืองเป็นเครื่องประดับ คำว่า “ระยอง” น่าจะมาจากภาษาชองแปลว่า ดันประดู่ (ระยอง โชนคอตคอม, 2547)

ภาพ 13 สัญลักษณ์ประจำจังหวัด
ระยอง

2.2 ที่ตั้งและอาณาเขต

จังหวัดระยองมีพื้นที่ประมาณ 3,552 ตารางกิโลเมตร ตั้งอยู่ในภาคตะวันออกของประเทศไทย ระหว่างเส้นรุ้งที่ 12-13 องศาเหนือ และเส้นแวงที่ 101-102 องศาห่างจากกรุงเทพฯ ประมาณ 179 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อกับใกล้เคียงดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับเขตอำเภอนองใหญ่ อำเภอบ่อทอง และอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี
ทิศใต้	ติดต่อกับทะเลยาวประมาณ 100 กิโลเมตร ของอ่าวไทย
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับเขตอำเภอนายายอาม และอำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับเขตอำเภอสัตหีบ และอำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี

2.3 ภูมิประเทศ

สภาพพื้นที่โดยทั่วไป เป็นที่ราบสลับที่ดอนเป็นลูกคลื่น ประกอบด้วยภูเขาเตี้ย ๆ ด้านเหนือ และตะวันออก เป็นที่ราบสลับภูเขาลาดต่ำลงสู่อ่าวไทยทางทิศใต้ ที่ราบนี้เป็นดินร่วนปนทราย ระบายน้ำได้ดี มีชายฝั่งทะเลเว้าแหว่งติดอ่าวไทย ยาวประมาณ 100 กิโลเมตร มีแม่น้ำ 2 สาย คือ

1. แม่น้ำระยอง ชาวบ้านโดยทั่วไป เรียก คลองใหญ่ มีความยาวประมาณ 50 กิโลเมตร ไหลผ่านพื้นที่อำเภอปลวกแดง บ้านค่าย ผ่านตำบลท่าประดู่ และไหลลงสู่ทะเลที่ตำบลปากน้ำ อำเภอเมืองระยอง
2. แม่น้ำประแสร์ ยาวประมาณ 120 กิโลเมตร มีต้นกำเนิดมาจากทิวเขาจันทร์ ยาวประมาณ 120 กิโลเมตร ไหลผ่านตำบลต่าง ๆ ในเขตอำเภอแกลง ลงสู่ทะเลที่ตำบลปากน้ำประแสร์ อำเภอแกลง

2.4 ภูมิอากาศ

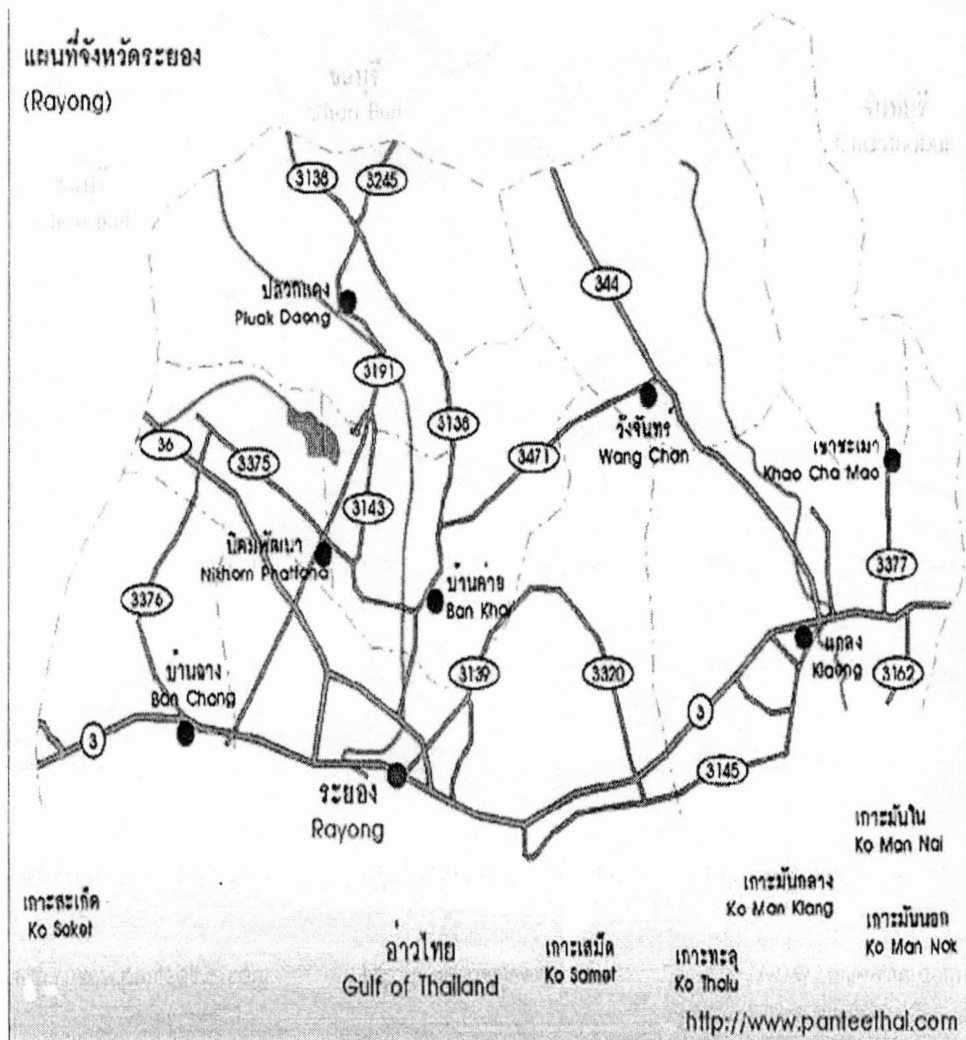
มีลักษณะภูมิอากาศแบบมรสุมเขตร้อนลมทะเลพัดผ่านตลอดปี อากาศอบอุ่นไม่ร้อนจัด บริเวณชายฝั่งทะเลเย็นสบาย ในฤดูฝนจะมีฝนตกชุก ระหว่างเดือนพฤษภาคมถึงตุลาคมของทุกปี อุณหภูมิเฉลี่ยตลอดปี ประมาณ 29.5 องศาเซลเซียส โดยมีอุณหภูมิสูงสุดในเดือนเมษายนวัดได้ 38.7 องศาเซลเซียส และอุณหภูมิต่ำสุดในเดือนมกราคมวัดได้ 17.8 องศาเซลเซียส

2.5 การปกครอง

จังหวัดระยองแบ่งการปกครองระดับอำเภอเป็น 6 อำเภอ และ 2 กิ่งอำเภอ ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอบ้านค่าย อำเภอปลวกแดง อำเภอวังจันทร์ อำเภอแกลง อำเภอบ้านฉาง กิ่งอำเภอเขาชะเมา และกิ่งอำเภอพัฒนานิคม ประกอบด้วย 58 ตำบล 437 หมู่บ้าน

20 57 36

๑๗.๑๖
๗๖๔๗
๘.๘

ภาพ 14 แผนที่จังหวัดระยอง

ในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะอำเภอที่มีอาณาเขตติดกับชายฝั่งทะเล ดังนี้

2.5.1 อำเภอเมือง

เดิมมีชื่อว่าอำเภอกำประดู เพราะตั้งอยู่ริมแม่น้ำระยอง มีต้นประดู่ขึ้นอยู่มาก ต่อมาทางราชการได้เปลี่ยนชื่ออำเภอซึ่งเป็นที่ตั้งศาลากลางจังหวัดว่า อำเภอเมืองระยอง ในปี 2521 มีการสร้างที่ว่าการอำเภอแห่งใหม่ตั้งอยู่บริเวณถนนตากสิน ตำบลท่าประดู

อำเภอเมืองระยองมีพื้นที่ 315.631 ไร่ ทิศใต้ติดกับอ่าวไทย แบ่งการปกครองเป็น 15 ตำบล ตำบลที่ติดกับชายฝั่งทะเลได้แก่ ตำบลปากน้ำ ตำบลเพ ตำบลแกลง ตำบลเนินพระ (ระยองโซนคอทคอม, 2547)

เกาะที่อยู่ในเขตอำเภอเมือง ได้แก่ เกาะเสม็ด เกาะจันทร์ เกาะปลายดิน เกาะสะเก็ด

ภาพ 15 แผนที่เกาะเสม็ด

ภาพ 16 เกาะเสม็ด

ภาพ 17 อ่าวหวาย เกาะเสม็ด

2.5.2 อำเภอแกลง

สมัยรัชกาลที่ 5 แกลงเป็นหัวเมืองชั้นจัตวาชื่อเมืองแกลง ตั้งอยู่ที่บ้านแหลมเมือง ตำบลปากน้ำประแส ต่อมาในปี 2440 ข้าเมืองแกลงมาตั้งที่บ้านโพธิ์ทอง ตำบลทางเกวียน และปี 2451 มีการปรับปรุงการบริหารราชการแผ่นดิน จึงยุบเมืองแกลงเป็นอำเภอแกลงขึ้นกับ จังหวัดระยอง

อำเภอแกลงมีพื้นที่ 788.463 ตารางกิโลเมตร แบ่งการปกครองเป็น 15 ตำบล 145 หมู่บ้าน 5 เทศบาล และ 15 อบต. อาณาเขตทางทิศใต้ติดชายฝั่งทะเลอ่าวไทย

ภาพ 18 เกาะมันนอก

ตำบลที่ติดกับชายฝั่งทะเลได้แก่ ตำบลเนินฆ้อ ตำบลกร่ำ ตำบลพังราด และตำบลปากน้ำประแสร์
เกาะที่อยู่ในเขตอำเภอแกลง ได้แก่ เกาะจีปลา เกาะทะลุ เกาะมันนอก เกาะมันกลาง
เกาะมันใน

อาชีพหลักของประชาชนได้แก่ การทำสวน อุตสาหกรรมไม้ยางพารา เครื่องทอ
และจักสาน

2.5.3 อำเภอบ้านฉาง

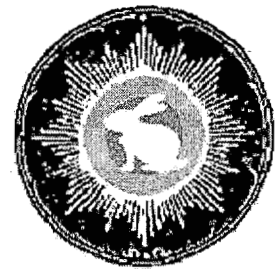
เดิมเป็นตำบลพลายขึ้นอยู่กับอำเภอเมือง ต่อมาปี 2506 ทหารอเมริกันมาตั้งฐานทัพ
และใช้สนามบินอยู่ตะกั่วในอำเภอสัตหีบ ทำให้มีประชาชนจากท้องที่ต่าง ๆ อพยพอยู่ที่ตำบลพล
ชุมชนจึงขยายตัว และได้รับยกฐานะเป็นกิ่งอำเภอบ้านฉางเมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม 2519

อำเภอบ้านฉางมีพื้นที่ทั้งหมด 148,750 ไร่ แบ่งการปกครองเป็น 3 ตำบล อาณาเขต
ทิศใต้ติดกับชายฝั่งทะเล ตำบลที่ติดชายฝั่งทะเลได้แก่ ตำบลบ้านฉาง และตำบลพล

3. จังหวัดจันทบุรี

3.1 ประวัติความเป็นมา

จันทบุรีเดิมชื่อเมืองจันทบุรี (กลุ่มงานข้อมูลสารสนเทศและ
การสื่อสาร สำนักงานจังหวัดจันทบุรี) มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์
แสดงว่าจันทบุรีมีอายุไม่ต่ำกว่า 1,000 ปี เป็นเมืองที่ขอมสร้างขึ้น
ในระยะเวลาใกล้เคียงกับเมืองพิมาย เพชรบูรณ์ และลพบุรี เพื่อ
เผยแพร่วัฒนธรรมของขอม ไปสู่อาณาจักรทวารวดี (ศูนย์กลาง
คือ บริเวณนครปฐมปัจจุบัน) หัวเมืองเดิมตามศิลาจารึก
เรียกว่า ควนตราบุรี ชาวบ้านเรียกว่า เมืองนางกาไว
ตามชื่อผู้ครองเมือง ตั้งอยู่หน้า เขาสระบาป ปัจจุบันเหลือแต่ซากตัวเมืองและซากกำแพงเมืองพอให้
เห็นเค้าอยู่ ชาวพื้นเมืองดั้งเดิมเป็นพวกขอม ซึ่งมีภาษาพูดของตนเองแตกต่างจากภาษาไทยและ
ภาษาเขมร ต่อมาเมื่อไทยตั้งอาณาจักรสุโขทัย ขอมเสื่อมอำนาจลง จนในที่สุดก็ต้องเสียเมืองแถบ
ชายฝั่งตะวันออกให้แก่สุโขทัยในสมัยพ่อขุนรามคำแหง จันทบุรีจึงกลายเป็นเมืองประเทศราชของ
สุโขทัย

ภาพ 19 สัญลักษณ์ประจำจังหวัด
จันทบุรี

ครั้นถึงสมัยกรุงศรีอยุธยา สมเด็จพระรามาธิบดีเมืองเชียงใหม่ได้ และได้นำเขตลงมา
ไว้ยังจันทบุรี นครศรีธรรมราช และสงขลา จึงทำให้วัฒนธรรมบางอย่างของจันทบุรีคล้ายคลึงกับ
ไทย ลานนาบ้าง เช่น ประเพณีการแต่งงาน จะมีพิธีผูกข้อมือทำขวัญคู่บ่าวสาว และยังมีหมู่บ้าน

เป็นหลักฐาน เรียกว่า บ้านลาว เป็นต้น ในสมัยอยุธยาได้มีการย้ายเมืองจันทบุรีมาอยู่บริเวณแม่น้ำจันทบุรี เพื่อความสะดวกในการคมนาคมติดต่อค้าขาย

อนึ่ง กรุงศรีอยุธยาทำสงครามกับพม่าบ่อยครั้ง และคราวใดถ้าไทยแพ้พม่า กัมพูชาก็จะยกทัพมาตีซ้ำเติมไทย โดยกวาดต้อนผู้คนแถบเมืองจันทบุรีไปยังเขมร สมเด็จพระนเรศวรมหาราชจึงทรงยกทัพไปตีเขมร และได้เขมรเป็นเมืองขึ้น จากนั้นจันทบุรีจึงได้อยู่อย่างสงบต่อมา

จนถึงปลายสมัยกรุงศรีอยุธยา ไทยทำสงครามกับพม่า และไทยเสียเปรียบพม่าทั้งกำลังทหารและกำลังใจของประชาชน ทั้งนี้ เนื่องจากความวุ่นวายในราชสำนัก ในระหว่างการทำสงครามกับพม่าครั้งนั้น จันทบุรีมีส่วนเกี่ยวข้องที่สำคัญ คือ ประการแรก กรมหมื่นเทพพิพิธ ซึ่งเป็นโอรสที่เกิดจากพระสนมของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศมาเกลี้ยกล่อมชาวจันทบุรี โดยอ้างว่าจะยกกองทัพไปช่วยอยุธยารบพม่า ประการที่สอง คือ สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชได้ตีแหวกวงล้อมพม่าหนีมาจากกรุงศรีอยุธยา ทรงเลือกเอาจันทบุรีเป็นชัยภูมิตั้งค่ายช่องสุ่มกำลังไพร่พลและได้นำกองทหารจากจันทบุรี ไปรบกับพม่ากอบกู้เอกราชคืนมาได้

ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น (รัชกาลที่ 3) ได้มีการขยายเมืองจันทบุรีจากบ้านลุ่ม ไปอยู่บริเวณค่ายเนินวง บริเวณวัดโยธานิมิตร เพื่อเตรียมการป้องกันทัพญวนที่จะยกเข้ามาตีจากทะเล เมืองใหม่มีลักษณะเป็นเมืองป้อมปราการ มีกำแพงล้อมรอบ แต่ประชาชนย้ายตามขึ้นมาน้อย ส่วนใหญ่ยังคงอยู่บริเวณบ้านลุ่มเพราะอยู่ติดแม่น้ำสะดวกแก่การคมนาคม ติดต่อค้าขาย ดังนั้น สมัยรัชกาลที่ 4 จึงได้ย้ายเมืองกลับมายังเมืองเก่าดังเดิม

ในสมัยรัชกาลที่ 5 (พ.ศ. 2436) ไทยมีกรณีพิพาทกับฝรั่งเศส เนื่องจากฝรั่งเศสต้องการเขมรส่วนนอก อันได้แก่ พระตะบอง เสียมราฐ และศรีโสภณ ซึ่งเป็นของไทย จึงเข้ายึดจันทบุรีเป็นประกัน นานถึง 11 ปีเศษ มีหลักฐานการยึดครองของฝรั่งเศสเหลือให้เห็นอยู่จนทุกวันนี้ เช่น คุกขี้ไก่ ดึกแดง โบสถ์คริสต์ เป็นต้น

ในด้านการปกครองของจันทบุรี นั้น ก่อนวันที่ 1 เมษายน 2435 จันทบุรีมีการปกครองเหมือนกับหัวเมืองต่าง ๆ โดยทั่วไป คือ มีเจ้าเมืองปกครองเป็นอิสระ แต่เมื่อสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย มีอำนาจปกครองครอบคลุมพื้นที่กว้างขวางกว่าแต่ก่อน ทรงริเริ่มให้มีการรวมอำนาจไปไว้ศูนย์กลาง จึงได้จัดการปกครองแบบมณฑลขึ้น โดยส่งข้าราชการจากส่วนกลางไปเป็นผู้บังคับบัญชาให้ขึ้นกับส่วนกลาง ครั้งนั้นจันทบุรีรวมอยู่ในมณฑลบูรพาหรือมณฑลเขมร

ต่อมาในปี พ.ศ. 2437 มีการปรับปรุงการปกครองแบบมณฑลเป็นแบบมณฑลเทศาภิบาล เพราะต้องการลดอำนาจของเจ้าเมืองอย่างเด็ดขาด แต่มิได้มีการดำเนินการพร้อมกัน

ท้าวพระราชาณาจักร ได้เริ่มดำเนินการเมื่อ พ.ศ. 2437 และสำเร็จในปี พ.ศ. 2458 เฉพาะมณฑล จันทบุรีนั้น จัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2449 พร้อมกับมณฑลปัตตานี

ในปี พ.ศ. 2476 มีการจัดระเบียบบริหารส่วนภูมิภาคเป็นจังหวัดและอำเภอ จึงได้มีการ ยกเลิกการปกครองแบบมณฑล เพราะต้องการจะให้อำนาจแก่ส่วนภูมิภาคมากขึ้น ตั้งแต่นั้น จันทบุรีก็มิฐานะเป็นจังหวัดหนึ่งของประเทศไทย

3.2 ที่ตั้งและอาณาเขต

จังหวัดจันทบุรี ตั้งอยู่ในภาคตะวันออกของไทย ห่างจากกรุงเทพฯ 245 กิโลเมตร มีเนื้อที่ ประมาณ 6,338,000 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 3,901,250 ไร่ มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัด ใกล้เคียง ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับจังหวัดชลบุรี ระยอง และสระแก้ว

ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอไทย และจังหวัดตราด

ทิศตะวันออก ติดต่อกับประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย และจังหวัดตราด

ทิศตะวันตก ติดต่อกับจังหวัดระยอง และอำเภอไทย

3.3 ภูมิประเทศ

จังหวัดจันทบุรี มีภูมิประเทศ 3 ลักษณะคือ

3.3.1 ป่าไม้ ภูเขา และเนินสูง

เป็นลักษณะของภูมิประเทศทางด้านเหนือและตะวันออกของจันทบุรี ได้แก่ เขตกิ่งอำเภอแก่งหางแมว อำเภอท่าใหม่ อำเภอมะขาม อำเภอสอยดาว อำเภอโป่งน้ำร้อน และ ตอนบนของอำเภอขลุง บริเวณดังกล่าวเป็นเขตป่าสงวน และพื้นที่การเกษตรที่ใช้ปลูกพืชไร่ เช่น ข้าวโพด มันสำปะหลัง ยางพารา และไม้สวน มียอดเขาสอยดาวซึ่งสูง 1,556 เมตร ถือว่าเป็น ยอดเขาที่สูงในจันทบุรีและของภาคตะวันออก

3.3.2 ที่ราบลุ่มภูเขา

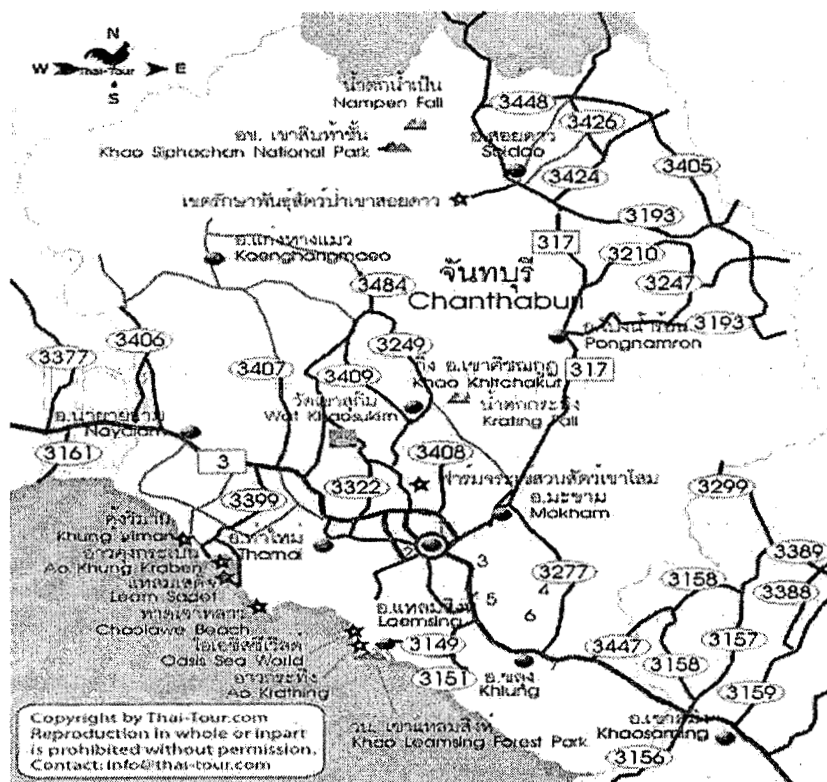
อยู่ทางตอนกลางของจังหวัด ได้แก่ พื้นที่ในเขตอำเภอเมือง ตอนบนของอำเภอ ท่าใหม่ อำเภอขลุง และตอนบนของอำเภอแหลมสิงห์ พื้นที่เหล่านี้ใช้ทำสวนผลไม้ เช่น ทุเรียน เงาะ มังคุด กระท้อน และพริกไทย

3.3.3 ที่ราบชายฝั่งทะเล

ได้แก่พื้นที่ในเขตกิ่งอำเภอนายายอาม ตอนล่างของอำเภอท่าใหม่ และอำเภอแหลมสิงห์ มีลักษณะเป็นที่ราบชายฝั่งทะเลสลับด้วยเนินเขา เป็นบริเวณที่น้ำเค็มมาพบกับน้ำจืดเกิดเป็นน้ำกร่อย จึงทำให้เกิดป่าชายเลน

3.4 การปกครอง

จังหวัดจันทบุรีแบ่งการปกครองเป็น 9 อำเภอ 1 กิ่งอำเภอ (79 ตำบล 721 หมู่บ้าน) คือ อำเภอเมือง อำเภอขลุง อำเภอท่าใหม่ อำเภอแหลมสิงห์ อำเภอโป่งน้ำร้อน อำเภอมะขาม อำเภอสอยดาว อำเภอแก่งหางแมว อำเภอนายายอาม และกิ่งอำเภอเขาคิชฌกูฏ

ภาพ 20 แผนที่จังหวัดจันทบุรี

ในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะอำเภอที่มีอาณาเขตติดกับชายฝั่งทะเล ดังนี้

3.4.1 อำเภอท่าใหม่

มีพื้นที่ 613 ตารางกิโลเมตร ตำบลที่อยู่อาศัยติดชายฝั่งทะเลอ่าวไทย คือ ตำบลคลองขุด

เกาะที่อยู่ในเขตอำเภอท่าใหม่ ได้แก่ เกาะช่องสะบ้า

3.4.2 อำเภอขลุง

มีพื้นที่ 756 ตารางกิโลเมตร มีเกาะจิก อยู่ใกล้แม่น้ำเวฬุ

เกาะที่อยู่ในเขตอำเภอขลุง ได้แก่ เกาะจิกกลาง เกาะจิกนอก

3.4.3 อำเภอแหลมสิงห์

มีพื้นที่ 191 ตารางกิโลเมตร มีเกาะ 5 เกาะคือ เกาะนมสาว อยู่ตรงข้ามอ่าวกระตัง เกาะจุฬา อยู่ที่บ้านน้ำจันทบุรี เกาะเปริดปัจจุบันมีทางรถยนต์เชื่อมกับชายฝั่งแล้ว เกาะนางรำและเกาะขวางอยู่ใกล้เกาะเปริด

3.4.4 อำเภอนายายอาม

มีพื้นที่ 401 ตารางกิโลเมตร ตำบลที่ติดชายฝั่งทะเลอ่าวไทย คือ ตำบลกระเจะ ตำบลสนามไชย และตำบลช้างน้อย

4. จังหวัดตราด

4.1 ประวัติความเป็นมา

ไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัดว่าเมืองตราดมีความเป็นมาอย่างไร แม้ในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ (พ.ศ. 1991 – 2031) ซึ่งโปรดฯ ให้มีการปรับปรุงการบริหารราชการโดยแบ่งเป็นส่วนกลาง

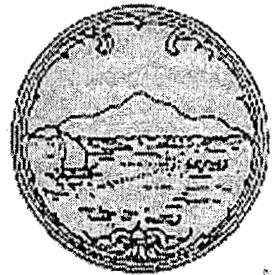
(ทหารและพลเรือน) และส่วนภูมิภาค (หัวเมืองเอก หัวเมืองโท

หัวเมืองตรี และหัวเมืองจัตวา) ก็ไม่ปรากฏชื่อเมืองตราด

มีเพียงกล่าวว่า “หัวเมืองชายทะเลหรือบรรดาหัวเมืองชายทะเล”

เท่านั้น และในสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ก็ออกเชื่อบรรดาหัวเมืองชายทะเลแถบตะวันออกเพียงบ้านบางพระเท่านั้น

จนกระทั่งก่อนจะเสียกรุงศรีอยุธยาในปี พ.ศ. 2310 สมเด็จพระเจ้าตากสินได้รวบรวมกำลังทหารจำนวนหนึ่ง ทัพหลวงล้อมของพม่าหนีออกจากกรุงศรีอยุธยาเดินทางไประดมตัวกันทางทิศตะวันออก โดยยกทัพไปถึงเมืองตราดซึ่งปรากฏในพงศาวดารว่า “...หลังจากพระเจ้าตากสิน ทัพเมืองจันทบุรีได้แล้วเมื่อวันอาทิตย์เดือน 7 ปีกุน พ.ศ. 2310 ก็ได้เกลี้ยกล่อม ผู้คนให้กลับคืนมายังภูมิภานเดิม...” ครั้นเห็นว่าเมืองจันทบุรีเรียบร้อยอย่างเดิมแล้ว จึงยกกองทัพเรือไปยังเมืองตราด พวกกรมการและราษฎรก็พากันเกรงกลัวยอมอ่อนน้อมโดยดีทั่วทั้งเมือง และขณะนั้นมีสำเภาจีนมาทอดอยู่ที่ปากน้ำเมืองตราดหลายลำ พระเจ้าตากให้ไปเรียกนายเรือมาเฝ้าพวกจีนจัดขึ้นแล้วกลับยิงเอาข้าหลวง พระเจ้าตากทรงทราบก็ลงเรือที่นั่งคุมเรือรบลงไปล้อมสำเภาไว้แล้วบอกให้พวกจีนอ่อนน้อมโดยดี พวกจีนก็หาฟังไม่กลับเอาปืนใหญ่น้อยระยะคมยิง รบกันอยู่ครึ่งวัน พระเจ้าตาก

ภาพ 21 สัญลักษณ์ประจำจังหวัด

ตราด

ก็ตีเรือสำเภาจีนทั้งหมดได้ทรัพย์สินของเป็นกำลั๊งกองทัพบกเป็นอันมาก พระเจ้าตากจัดการเมืองตราดเรียบร้อยแล้วก็กลับขึ้นมามาตั้งอยู่ ณ เมืองจันทบุรี

เหตุการณ์สำคัญอีกเหตุการณ์หนึ่งเกี่ยวกับเมืองตราดก็คือ เมื่อปี พ.ศ. 2446 ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประเทศไทยได้เสียดินแดนให้แก่ประเทศฝรั่งเศส เนื่องจากการตกลงทำสนธิสัญญา กับฝรั่งเศสเมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2446 (ร.ศ. 122) ซึ่งทำให้ไทยจำต้องยกดินแดนจังหวัดตราดและเกาะต่าง ๆ ตั้งแต่อำเภอแหลมสิงห์ จ.จันทบุรีไปจนถึงเกาะกูด และเมืองปัจจันตคีรีเขตร หรือเกาะกงให้แก่ฝรั่งเศสเพื่อแลกเปลี่ยนให้ฝรั่งเศสถอนกองทหารไปจากจันทบุรี โดยสัญญานี้ได้ให้สัตยาบันต่อกันและมีผลทำให้กองทหารฝรั่งเศสถอนออกไปจากเมืองจันทบุรีตามสัญญา เมื่อ 12 มกราคม พ.ศ. 2447

4.2 ที่ตั้งและอาณาเขต

จังหวัดตราดตั้งอยู่ภาคตะวันออกของประเทศไทยห่างจากกรุงเทพฯ 315 กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ 2,819 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 1,761,875 ไร่ และมีพื้นที่ตามเขตปกครองทางทะเล ประมาณ 7,257 ตารางกิโลเมตร และมีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียงและประเทศเพื่อนบ้านดังนี้

- ทิศเหนือ ติดต่อกับ อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี และประเทศกัมพูชา
- ทิศใต้ ติดต่อกับ อ่าวไทยและน่านน้ำทะเลประเทศกัมพูชา
- ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ประเทศกัมพูชา มีทิวเขาบรรทัดเป็นแนวกันเขตแดน
- ทิศตะวันตก ติดต่อกับ อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี

4.3 ภูมิประเทศ

ลักษณะภูมิประเทศ มีอาณาบริเวณทั้งที่เป็นแผ่นดิน และพื้นน้ำ ประกอบด้วยเทือกเขาสูงอุดมด้วยป่าเบญจพรรณ และป่าดิบ ตอนเหนือเป็นที่ราบบริเวณภูเขา ตอนกลางเป็นที่ราบลุ่มน้ำที่อุดมสมบูรณ์แล้วลาดลงเป็นที่ราบชายฝั่งทะเลตะวันออก ส่วนบริเวณหมู่เกาะต่าง ๆ ซึ่งมีเกาะถึง 52 เกาะอยู่ทางตอนใต้ของจังหวัด ภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นภูเขาสูงเช่นเดียวกัน สภาพภูมิประเทศที่ปรากฏจึงแบ่งเป็น 4 ลักษณะ

4.3.1 บริเวณที่ราบบริเวณลุ่มแม่น้ำ ได้แก่ บริเวณที่ราบตอนกลาง และตะวันออก เหมาะสำหรับการทำนาข้าว และปลูกผลไม้

4.3.2 ที่ราบบริเวณภูเขา ได้แก่ บริเวณที่ราบตอนบน และตอนกลาง บริเวณนี้มีพื้นที่กว้างขวางมากเนื่องจากมีภูเขากระจายอยู่ทั่วไป เป็นพื้นที่ที่เหมาะสมแก่การทำสวนผลไม้ ยางพารา และปลูกสับปะรด

4.3.3 ที่สูงบริเวณภูเขา ได้แก่ บริเวณตอนกลางของอำเภอแหลมงอบ และเขตติดต่อกับอำเภอเขาสมิง นอกจากนี้ยังมีบริเวณที่เป็นเกาะต่าง ๆ ซึ่งส่วนมากมีสภาพเป็นพื้นที่ป่าไม้

4.3.4 ที่ราบต่ำชายฝั่งทะเล ได้แก่ บริเวณชายฝั่งทะเลเกือบตลอดแนว บริเวณพื้นที่แห่งนี้เป็นป่าชายเลนอย่างหนาแน่น และยังเป็นสถานที่เลี้ยงสัตว์น้ำบางชนิดด้วย

4.4 ภูมิอากาศ

ลักษณะอากาศเป็นแบบร้อนชื้น มีฝนตกชุกเกือบตลอดปี อุณหภูมิเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 26 – 29 องศาเซลเซียส และเนื่องจากมีเกาะต่าง ๆ มากถึง 52 เกาะ จึงช่วยกำบังคลื่นลมให้พ้นจากความเสียหายจากพายุได้เป็นอย่างดี

4.5 การปกครอง

จังหวัดตราดแบ่งการปกครองเป็น 5 อำเภอ และ 2 กิ่งอำเภอ คือ อำเภอเมือง อำเภอเขาสมิง อำเภอคลองใหญ่ อำเภอแหลมงอบ อำเภอบ่อไร่ กิ่งอำเภอเกาะช้าง และกิ่งอำเภอเกาะกูด

เกาะที่อยู่ในเขตอำเภอแหลมงอบ ได้แก่ เกาะจิกกลาง เกาะนก เกาะปุย เกาะมะปริง
เกาะลิง

4.5.3 อำเภอคลองใหญ่

มีพื้นที่ 50 ตารางกิโลเมตร แบ่งการปกครองเป็น 3 ตำบล (20 หมู่บ้าน) คือตำบล
คลองใหญ่ ตำบลไม้รุค และตำบลหาดเล็ก ทุกตำบลมีพื้นที่ติดกับชายฝั่งทะเลอ่าวไทย

4.5.4 กิ่งอำเภอเกาะช้าง

มีพื้นที่ 227 ตารางกิโลเมตร แบ่งเขตการปกครองเป็น 2 ตำบล (9 หมู่บ้าน) คือ
ตำบลเกาะช้าง และตำบลเกาะช้างใต้ ทั้งสองตำบลตั้งอยู่ในทะเลอ่าวไทย

ภาพ 24 เกาะเหลายา

ภาพ 25 เกาะพร้าว

ภาพ 26 เกาะช้าง

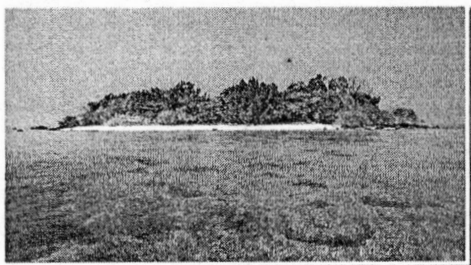
ภาพ 27 แผนที่เกาะช้าง

ภาพ 29 เกาะแรด

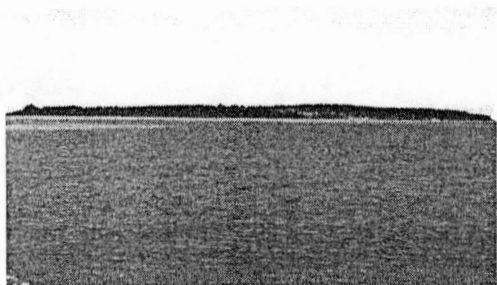
ภาพ 30 เกาะกูด

ภาพ 31 เกาะกระ

ภาพ 32 อ่าวกล้วย

ภาพ 33 เกาะหมาก

ภาพ 34 อ่าวพร้าว

บทที่ 3

ผลการรวบรวมและจำแนกประเภทวรรณกรรมภูมินาม

การรวบรวมวรรณกรรมภูมินามเกาะและหมู่บ้านชายฝั่งทะเลภาคตะวันออกครั้งนี้ รวบรวมจากจังหวัดที่มีพื้นที่ติดต่อกับทะเลอ่าวไทย 4 จังหวัด คือ ชลบุรี ระยอง จันทบุรี และ ตราด ตั้งแต่วันที่ 18 เมษายน 2548 ถึงวันที่ 20 กรกฎาคม 2548 โดยการสัมภาษณ์วิทยากรทั้งสิ้น 27 คน

ผลการรวบรวมวรรณกรรมมีดังนี้

ตาราง 1 ผลการรวบรวมวรรณกรรมภูมินามเกาะและหมู่บ้านชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก

จังหวัด ภูมินาม	ชลบุรี		ระยอง		จันทบุรี		ตราด		รวม	
	จำนวน ชื่อ	จำนวน สำนวน	จำนวน ชื่อ	จำนวน สำนวน	จำนวน ชื่อ	จำนวน สำนวน	จำนวน ชื่อ	จำนวน สำนวน	จำนวน ชื่อ	จำนวน สำนวน
1. เกาะ	53	53	13	13	11	14	35	48	95	128
2. หมู่บ้าน อ่าว แหลม ชายหาด และภูเขา ในเกาะ	19	19	11	11	-	-	34	40	64	70
3. หมู่บ้านชายฝั่งทะเล	72	72	34	35	20	29	30	34	137	170
รวม	144	144	58	59	31	43	99	122	296	368

ผลการจำแนกประเภทวรรณกรรมภูมินามมีดังนี้

การจำแนกประเภทของวรรณกรรมภูมินามเกาะ และหมู่บ้านชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก จะจำแนกตามที่มาของชื่อ สำหรับชื่อหมู่บ้าน อ่าว แหลม ชายหาด และภูเขาที่อยู่ในเกาะ จะจำแนกไปพร้อมกับชื่อเกาะ

ผลการจำแนกมีดังนี้

1. การจำแนกประเภทวรรณกรรมภูมินามเกาะ

1.1 ภูมินามเกาะที่มีที่มาจากรูปลักษณะ

ตาราง 2 ภูมินามเกาะที่มีที่มาจากรูปลักษณะ

ชลบุรี	ระยอง	จันทบุรี	ตราด
เกาะลอย	สันฉลาม	เกาะลอย	เกาะช้าง
เกาะครก	เกาะทะลุ	เกาะจุฬา	บ้านสลักคอก (เกาะช้าง)
เกาะสาก	เกาะปลายตีน	เกาะนมสาว	ไชยเชษฐ (เกาะช้าง)
เกาะล้าน	อ่าวกึ่ง (เกาะเสม็ด)	เกาะร้าน	หาดทรายยาว (เกาะช้าง)
หาดสัจจวาลย์ (เกาะล้าน)	อ่าวกึ่งหน้าใน (เกาะเสม็ด)	เกาะหนู	คลองถ้ำ (เกาะช้าง)
เขานมสาว (เกาะล้าน)	อ่าววงเคียน หรืออ่าวคอก		เขาแหลม (เกาะช้าง)
เขาใหญ่ (เกาะล้าน)	(เกาะเสม็ด)		เกาะช้างน้อย
เขาหัวโขด (เกาะล้าน)	หัวแหลมใหญ่ หรืออ่าวทราย		อ่าวใหญ่ (เกาะกูด)
เกาะขาม	(เกาะเสม็ด)		เกาะแรด
เกาะคราม	หินลูกโยน		แหลมเสา (เกาะหมาก)
เกาะสันฉลาม			เกาะกระบุง
หินตาหินยาย			เกาะง่าม
เขาใหญ่ (เกาะสีชัง)			เกาะทะลุ
			เกาะพร้าวนอก
			เกาะพร้าวใน
			เกาะร่ม
			เกาะฝ่าละมี
			เกาะปุย

1.2 ภูมินามเกาะที่มีที่มาจากนิทานและตำนาน

ตาราง 3 ภูมินามเกาะที่มีที่มาจากนิทานและตำนาน

ชลบุรี	ระยอง	จันทบุรี	ตราด
เกาะไก่อเคีย (เกาะหลัก)	เกาะสะเก็ด	เกาะนมสาว	เกาะช้าง
เกาะพระ		เกาะนางรำ	เกาะสลัก
เกาะเฉร		เกาะหนู	เกาะลิ้ม
เกาะเตาหม้อ		เกาะแมว	เกาะกูด
เกาะหมู			เกาะไม้ซี้
เกาะจระเข้			เกาะกระดาด
เกาะจัน			เกาะหวาย
เกาะจวง			เกาะกลุ่ม
เกาะร่างเกวียน			เกาะท้ายรังไก่
เกาะวัวว่าย			เกาะใบคั้ง
เกาะควายวิ่ง			เกาะเพนียด
เกาะปักตาหมื่น			เกาะหมาก
เกาะขยอ			หินจีช้าง

1.3 ภูมินามเกาะที่มีที่มาจากชื่อพืชในท้องถิ่น

ตาราง 4 ภูมินามเกาะที่มีที่มาจากชื่อพืชในท้องถิ่น

ชลบุรี	ระยอง	จันทบุรี	ตราด
หาดทองหลาง (เกาะล้าน)	เกาะมันใน	เกาะสละบ้า	คลองกลอย (เกาะช้าง)
หาดเทียน (เกาะล้าน)	เกาะมันกลาง		คลองเทียน (เกาะช้าง)
หาดแสม (เกาะล้าน)	เกาะมันนอก		อ่าวกล้วย (เกาะช้าง)
เกาะไผ่	เกาะเสม็ด		อ่าวสับปะรด (เกาะช้าง)
ท่าขายทิม (เกาะสีชัง)	แหลมน้อยหน้า (เกาะเสม็ด)		อ่าวกล้วย (เกาะกูด)
	อ่าวหวาย (เกาะเสม็ด)		แหลมเทียน (เกาะกูด)
	อ่าวไผ่ (เกาะเสม็ด)		อ่าวมะพูด (เกาะกูด)
	อ่าวตอง (เกาะเสม็ด)		เกาะกระดาด
	อ่าวพุทรา (เกาะเสม็ด)		เกาะไม้ซี้
	อ่าวสน (เกาะเสม็ด)		เกาะคลุ้ม
	อ่าวพร้าว (เกาะเสม็ด)		เกาะมะปริง
			เกาะมัน
			เกาะเทียน

1.4 ภูมินามเกาะที่มีที่มาจากชื่อบุคคล

ตาราง 5 ภูมินามเกาะที่มีที่มาจากชื่อบุคคล

ชลบุรี	ระยอง	จันทบุรี	ตราด
เกาะสีชัง เกาะท้ายตาหมื่น เกาะยายท้าว หาดตาแหวน (เกาะล้าน) ท่าภาณุรังษี (เกาะสีชัง) บ้านตรอกค่านภาษี (เกาะสีชัง) ท่าเทววงษ์ (เกาะสีชัง)	-	-	บ้านเจ๊กแป๊ะ (เกาะช้าง) หาดตาฉาย (เกาะช้าง) คลองตาหยาง (เกาะช้าง) คลองตาเปี้ย (เกาะช้าง) อ่าวยายเกิด (เกาะช้าง) แหลมตาตุ้ม (เกาะกูด)

1.5 ภูมินามเกาะที่มีที่มาจากชื่อสัตว์ในท้องถิ่น

ตาราง 6 ภูมินามเกาะที่มีที่มาจากชื่อสัตว์ในท้องถิ่น

ชลบุรี	ระยอง	จันทบุรี	ตราด
เกาะท้ายค้างคาว เกาะนก หาดนวล (เกาะล้าน) บ้านแหลมงู (เกาะสีชัง)	-	-	เกาะช้าง แหลมสิง (เกาะช้าง) อ่าวกระตัง (เกาะกูด) เกาะรัง เกาะกระ เกาะนก

1.6 ภูมินามเกาะที่มีที่มาจากเหตุการณ์ต่าง ๆ

ตาราง 7 ภูมินามเกาะที่มีที่มาจากเหตุการณ์ต่าง ๆ

ชลบุรี	ระยอง	จันทบุรี	ตราด
ท่าวัง	-	เกาะเปริด	บ้านโรงถ่าน (เกาะช้าง) หาดหวายแฉก (เกาะช้าง) คลองผีหลอก (เกาะช้าง) อ่าวสลัด (เกาะกูด) บ้านคลองมาด (เกาะกูด) เกาะผี

1.7 ภูมินามเกาะที่มีที่มาจากภาษาอื่น

ตาราง 8 ภูมินามเกาะที่มีที่มาจากภาษาอื่น

ชลบุรี	ระยอง	จันทบุรี	ตราด
-	-	-	หาดใบลาน (เกาะช้าง) บ้านบางเบ้า (เกาะช้าง) หาดไก่อแบ้ (เกาะช้าง) หาดบางเบ้า (เกาะกูด) เกาะเหลาชา เกาะดุ้น เกาะสองพี่น้อง

1.8 ภูมินามเกาะที่มีที่มาจากสภาพพื้นที่ทางธรรมชาติของท้องถิ่น

ตาราง 9 ภูมินามเกาะที่มีที่มาจากสภาพพื้นที่ทางธรรมชาติของท้องถิ่น

ชลบุรี	ระยอง	จันทบุรี	ตราด
หาดทรายแก้ว (เกาะสีชัง) บ้านแหลมถ้ำพิง (เกาะสีชัง) บ้านหาดหินกลม (เกาะสีชัง)	อ่าวทราย (เกาะเสม็ด)	-	บ้านหินดำ (เกาะกูด) เกาะทรายขาว

1.9 ภูมินามเกาะที่มีที่มาจากทำเลที่ตั้ง

ตาราง 10 ภูมินามเกาะที่มีที่มาจากทำเลที่ตั้ง

ชลบุรี	ระยอง	จันทบุรี	ตราด
ท่าหน้าบ้าน (เกาะล้าน)	เกาะมันใน เกาะมันกลาง เกาะมันนอก	-	เกาะพร้าวใน เกาะพร้าวนอก

1.10 ภูมินามเกาะที่ไม่ทราบที่มา

ตาราง 11 ภูมินามเกาะที่ไม่ทราบที่มา

ชลบุรี	ระยอง	จันทบุรี	ตราด
เกาะขามน้อย	เกาะกรวย	เกาะจิก	คลองไขเกี (เกาะปู่ค)
เกาะขามใหญ่	เกาะกูด	เกาะกวาง	เกาะระยั้ง
ร้านดอกไม้	เกาะขาม		เกาะขาม
สัมมะฮื้อ	เกาะจัน		เกาะชะลอม
จุ่น			
อีเตา			

สรุปผลการจำแนกประเภทของวรรณกรรมภูมินามเกาะในทะเลภาคตะวันออก รวมทั้ง
ชื่อหมู่บ้าน อ่าว แหลม ชายหาด และภูเขาในเกาะ โดยจำแนกตามที่มาของชื่อ ได้ดังนี้

ตาราง 12 สรุปผลการจำแนกประเภทวรรณกรรมภูมินามเกาะในทะเลภาคตะวันออกตามที่มาของชื่อ

จังหวัด ประเภท	ชลบุรี	ระยอง	จันทบุรี	ตราด	รวม
1. มีที่มาจากรูปลักษณะ	18	18	5	18	44
2. มีที่มาจากนิทาน/ตำนาน	13	13	4	13	32
3. มีที่มาจากชื่อพืชในท้องถิ่น	13	13	1	13	30
4. มีที่มาจากชื่อบุคคล	6	6	-	6	13
5. มีที่มาจากชื่อสัตว์ในท้องถิ่น	6	6	-	6	10
6. มีที่มาจากเหตุการณ์ต่าง ๆ	6	6	1	6	8
7. มีที่มาจากภาษาอื่น	7	7	-	7	7
8. มีที่มาจากสภาพพื้นที่ทางธรรมชาติ ของท้องถิ่น	2	2	-	2	6
9. มีที่มาจากทำเลที่ตั้ง	2	2	-	2	6
10. ไม่ทราบที่มา	4	4	2	4	15
รวม	53	28	13	77	171*

* จำนวนไม่ตรงกับในตาราง 1 เนื่องจากบางชื่อมีที่มาหลายแหล่ง

2. การจำแนกประเภทวรรณกรรมภูมินามหมู่บ้านชายฝั่งทะเล

2.1 ภูมินามหมู่บ้านที่มีที่มาจากชื่อพืชในท้องถิ่น

ตาราง 13 ภูมินามหมู่บ้านที่มีที่มาจากชื่อพืชในท้องถิ่น

ชลบุรี	ระยอง	จันทบุรี	ตราด
หว่าโคด	หนองเพบ	ปากน้ำแฉมหนู	อ่าวตาล
ห้วยกุ่ม	สำนักมะม่วง	บ้านป่าแสม	อ่าวตาลคู่
แหลมเกตุ	อ่าวประดู่	อ่าวยาง	หนองปรือ
เขาแดงอ่อน	บ้านแดงเม		ท่าโสม
อ่าวไผ่	แหลมกระทือ		บ้านแหลมทองกลาง
หนองปรือ	บ้านเกาะกก		แหลมมะขาม
จุกเสม็ด	บ้านทุ่งเหว		คลองจาก
ช่องแสมสาร	แหลมสรวง		คลองสะบ้า
บ้านขางงาม	ท่าประดู่		หาดส้มป่อย
	เนินขี้		
	อ่าวมะขามป้อม		
	บ้านสมอโพรง		
	บ้านป่ายาง		
	แหลมตาล		
	ซากพง		

2.2 ภูมินามหมู่บ้านที่มีที่มาจากสภาพพื้นที่ทางธรรมชาติ

ตาราง 14 ภูมินามหมู่บ้านที่มีที่มาจากสภาพพื้นที่ทางธรรมชาติ

ชลบุรี	ระยอง	จันทบุรี	ตราด
คลองตำหรุ	บ้านตากาด	ตะกาดเจ้า	บางปัด
บางทราย	บ้านน้ำตก	บางกะไชย	บ้านธรรมชาติ
บ้านโชค	หนองน้ำขาว	อ่าวปากน้ำเวียน	หนองเตียน
เขาสามมุข	หาดน้ำริน		บ้านหัวหิน
หนองมน	บ้านปากคลอง		บ้านปากคลองน้ำเขียว
บ้านไร่ดินแดง	เนินทราย		บ้านคลองขุด
บ้านนาพรุ	เขาแหลมหญ้า		เขาล้าน
บ้านปากคลอง (บางละมุง)	อ่าวละมู กันอ่าว		หาดสารพัดพิษ

2.3 ภูมินามหมู่บ้านที่มีที่มาจากนิทานและตำนาน

ตาราง 15 ภูมินามหมู่บ้านที่มีที่มาจากนิทานและตำนาน

ชลบุรี	ระยอง	จันทบุรี	ตราด
ศรีพะโร	บ้านตากวน	คู้งกระเบน	บ้านยายม่อม
คลองผีชุด	เขายายดา	เจ้าหลาว	อ่าวยายม่อม
เขาสามนุข	กรอกยายชา		หินตาบ้าย
บางแสน	หาดแม่รำพึง		แหลมงอบ
หนองมน			
บ้านไร่ดินแดง			
หัวลิสงหรือหัวอีสง			
แหลมฉะบั้ง			
สัตหีบ			
พญาดาวหลวง			

2.4 ภูมินามหมู่บ้านที่มีที่มาจากเหตุการณ์

ตาราง 16 ภูมินามหมู่บ้านที่มีที่มาจากเหตุการณ์

ชลบุรี	ระยอง	จันทบุรี	ตราด
บางพระ บ้านห้วยกร บางเสร่ พัตยา นาจอมเทียน บ้านอำเภอ	ท่าบรรทุก บ้านเนินพระ แกลง	ท่าใหม่ ท่าไค้ บางกะไชย บ้านเรือแตก แหลมเสด็จ	-

2.5 ภูมินามหมู่บ้านที่มีที่มาจากรูปลักษณะ

ตาราง 17 ภูมินามหมู่บ้านที่มีที่มาจากรูปลักษณะ

ชลบุรี	ระยอง	จันทบุรี	ตราด
อ่างศิลา หินเพิง หนองใหญ่ หาดวงพระจันทร์ เขาหินวง	-	แหลมเจ้าหลาว ตะกาดเง้า ปากน้ำแฉะหนู หาดหัวแหลม แหลมสิงห์	คลองใหญ่ หาดเล็ก แหลมศอก

2.6 ภูมินามหมู่บ้านที่มีที่มาจากชื่อสัตว์ในท้องถิ่น

ตาราง 18 ภูมินามหมู่บ้านที่มีที่มาจากชื่อสัตว์ในท้องถิ่น

ชลบุรี	ระยอง	จันทบุรี	ตราด
บางปลาสร้อย บ้านปากคลองโรงนา หนองปลาไหล หนองกระจง บ้านยางงาม	บ้านพะยูน	บ้านหนองคัน บ้านหมูดุด	-

2.7 ภูมินามหมู่บ้านที่มีที่มาจากชื่อนกคณ

ตาราง 19 ภูมินามหมู่บ้านที่มีที่มาจากชื่อนกคณ

ชลบุรี	ระยอง	จันทบุรี	ตราด
หาดวอนนภา บ้านตาขุน	-	คลองตาสังข์ เขาตาหน่วย	แหลมเจ๊กโอ บ้านเจ๊กลัก หาดบานชื่น

2.8 ภูมินามหมู่บ้านที่มีที่มาจากความเปลี่ยนแปลงทางภาษา

ตาราง 20 ภูมินามหมู่บ้านที่มีที่มาจากความเปลี่ยนแปลงทางภาษา

ชลบุรี	ระยอง	จันทบุรี	ตราด
อ่าวอุดม บางเสร่ นาเกลือ พื้ทยา นาจอมเทียน จุกเสม็ด	-	-	-

2.9 ภูมินามหมู่บ้านที่มีที่มาจากทำเลที่ตั้ง

ตาราง 21 ภูมินามหมู่บ้านที่มีที่มาจากทำเลที่ตั้ง

ชลบุรี	ระยอง	จันทบุรี	ตราด
ตลาดล่าง บ้านบน บ้านใน	แก่งล่าง บ้านนอก	-	-

2.10 ภูมินามหมู่บ้านที่มีที่มาจากสิ่งของในท้องถิ่น

ตาราง 22 ภูมินามหมู่บ้านที่มีที่มาจากสิ่งของในท้องถิ่น

ชลบุรี	ระยอง	จันทบุรี	ตราด
แหลมแท่น บางพระ หัวลิสงหรือหัวอีสง	บ้านศาลเจ้า	-	-

2.11 ภูมินามหมู่บ้านที่มีที่มาจากชื่ออาชีพ

ตาราง 23 ภูมินามหมู่บ้านที่มีที่มาจากชื่ออาชีพ

ชลบุรี	ระยอง	จันทบุรี	ตราด
ห้วยกะปิ บ้านปึก บ้านโรงโป๊ะ บ้านน้ำเมา	-	-	-

2.12 ภูมหมู่บ้านมีนามที่ไม่ทราบที่มา

ตาราง 24 ภูมินามหมู่บ้านที่ไม่ทราบที่มา

ชลบุรี	ระยอง	จันทบุรี	ตราด
ทุ่งสุขลา บางละมุง	แกลง อ่าวไข่	-	แหลมอวน บ้านสระโอบาย หาดไม้รูด อ่าวสุริยวงศ์

สรุปผลการจำแนกประเภทของวรรณกรรมภูมินามหมู่บ้านชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก
ได้ดังนี้

ตาราง 25 สรุปผลการจำแนกประเภทของวรรณกรรมภูมินามหมู่บ้านชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก

จังหวัด ประเภท	ชลบุรี	ระยอง	จันทบุรี	ตราด	รวม
1. มีที่มาจากชื่อพืชในท้องถิ่น	9	9	3	9	36
2. มีที่มาจากสภาพพื้นที่ทางธรรมชาติ	8	8	3	8	28
3. มีที่มาจากนิทาน / ตำนาน	10	4	2	4	20
4. มีที่มาจากเหตุการณ์ต่าง ๆ	6	-	5	-	14
5. มีที่มาจากรูปลักษณะ	5	3	5	3	13
6. มีที่มาจากชื่อสัตว์ในท้องถิ่น	5	-	2	-	8
7. มีที่มาจากชื่อนุคคล	2	3	2	3	7
8. มีที่มาจากความเปลี่ยนแปลง ทางภาษา	6	-	-	-	6
9. มีที่มาจากทำเลที่ตั้ง	3	-	-	-	5
10. มีที่มาจากสิ่งของในท้องถิ่น	3	-	-	-	4
11. มีที่มาจากชื่ออาชีพ	4	-	-	-	4
12. ไม่ทราบที่มา	2	4	-	4	8
รวม	63	37	22	31	153*

* จำนวนไม่ตรงกับในตาราง 1 เนื่องจากบางชื่อมีที่มาหลายแหล่ง

บทที่ 4

สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น สภาพสังคมและวัฒนธรรม ของเกาะและหมู่บ้านชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก

การวิเคราะห์ข้อมูลวรรณกรรมภูมินามเกาะ และหมู่บ้านชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก
จะกระทำ 3 ด้านคือ

1. สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ
2. ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
3. สภาพสังคมและ

ผลการวิเคราะห์มีดังนี้

1. สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ

วรรณกรรมภูมินามที่รวบรวมมาได้เป็นสิ่งบ่งบอกสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติของพื้นที่
ได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้เกือบทั้งหมดบ่งบอกสภาพทั่วไปในคำต้น และบ่งบอกรายละเอียดของสภาพ
ธรรมชาติในคำท้าย

1.1 คำบ่งบอกสภาพทั่วไปของเกาะและชายฝั่งทะเลมีดังนี้

1.1.1 เกาะ หมายถึง แผ่นดิน หรือหินที่มีน้ำล้อมรอบ อาจเป็นน้ำทะเลหรือน้ำ
แม่น้ำก็ได้เช่น เกาะลอย เกาะสีชัง เกาะไผ่ เกาะพระ เกาะเฌร เกาะนก เกาะล้าน เกาะครก
เกาะสาก เกาะคราม เกาะมันใน เกาะมันนอก เกาะทะลุ เกาะเปริด เกาะช้าง เกาะหมาก เกาะกูด
เกาะกระดาด เกาะรัง เกาะแรด เกาะกระ เกาะไม้ซี้ เกาะง่าม เกาะคลุ้ม เกาะมะปริง ทั้งนี้ทะเล
ภาคตะวันออกมีเกาะใหญ่น้อยมากถึง 116 เกาะ (งานสถิติทะเบียนเกาะ, 2541) สำหรับเกาะที่เกิด
จากการแยกตัวของแม่น้ำ ได้แก่ เกาะลอย จังหวัดจันทบุรี และเกาะที่อยู่กลางหนองน้ำ เช่น
เกาะกก จังหวัดระยอง

1.1.2 หิน หมายถึง เกาะหินขนาดเล็ก มักโผล่พ้นน้ำเพียงเล็กน้อยหรือปริ่ม ๆ
น้ำมักจะไม่มีดินไม้ และไม่มีคนอาศัยอยู่ เช่น หินสันฉลาม หินจีช้าง หินตาหินยาย นอกจากนี้ยัง
ใช้คำว่า หินน้ำหน้าชื่อหินชายฝั่ง เช่น หินเพิง

1.1.3 อ่าว หมายถึง ส่วนของทะเลที่ล้ำเข้าไปในฝั่งหรือแผ่นดิน เกิดจาก
การกระทำของคลื่นและลมเป็นเวลานานนับพันปี เกาะในทะเลภาคตะวันออกมีบริเวณฝั่งซึ่งเว้า

เป็นอ่าวเช่น เกาะเสม็ด มีอ่าวแก้ว อ่าวหวาย อ่าวไผ่ อ่าวตอง อ่าววงเดือน (อ่าวคอก) อ่าวสน อ่าวทราย เกาะช้าง อ่าวกล้วย อ่าวสับประรด อ่าวยายเกิด เกาะกูดมีอ่าวกล้วย อ่าวสัด อ่าวใหญ่ อ่าวมะพูด อ่าวกระทิง ส่วนบริเวณหมู่บ้านชายฝั่งทะเลก็มีหลายแห่งที่มีลักษณะเป็นอ่าว เช่น จังหวัดชลบุรีมีอ่าวอุดม (อ่าวกระสือ) อ่าวไผ่ จังหวัดระยองมีอ่าวประดู่ อ่าวไข่ อ่าวละมู จังหวัดจันทบุรีมีอ่าวยาง อ่าวปากน้ำเวียน จังหวัดตราดมี อ่าวตาล อ่าวยายม่อม เป็นต้น

1.1.4 หาด หมายถึง พื้นที่ระหว่างขอบฝั่งกับแนวน้ำลงเต็มที่ มีลักษณะเป็นแถบยาวไปตามริมฝั่ง ทั้งนี้ถึงแม้ชื่อจะไม่เรียกว่าหาด เช่นเรียกว่า อ่าว กุ้ง บาง แต่ก็ยังมีลักษณะของหาดได้ หาดมี 3 ลักษณะคือ หาดทราย หาดหิน และหาดโคลน (Yahoo, 2005) ตัวอย่างหาดทรายในเกาะ เช่น เกาะสีชังมีหาดทรายแก้ว เกาะล้านมีหาดตาแหวน หาดสังวาลย์ หาดวงพระจันทร์ หาดทองหลาง เกาะช้างมีหาดไก่อแบ้ หาดทรายขาว เกาะเสม็ด มีอ่าวทราย และยังมีเกาะทรายขาว ซึ่งทรายขาวมากอยู่ในจังหวัดตราด สำหรับบริเวณชายฝั่งทะเลมีหาดทราย เช่น จังหวัดชลบุรีมี บางทราย บางแสน พัทยา จังหวัดตราดมีหาดบานชื่นซึ่งมีทรายละเอียดที่สุดในโลก นอกจากนี้ยังมีหาดหิน เช่น เกาะสีชังมีหาดหินกลม เกาะช้างและเกาะลันมีหาดเทียน เกาะกูดมีบ้านหินดำ หาดสารพัดพิษ และหาดโคลน เช่น บริเวณหาดของจังหวัดชลบุรีตั้งแต่อ่างศิลาถึงจังหวัดชลบุรี ยกเว้นบางทราย หาดบางเบ้าในเกาะช้างและเกาะกูด หาดเทียน หาดเสมในเกาะลันและเกาะช้าง

1.1.5 กุ้ง หมายถึง ส่วนเว้าโค้งเข้าไปในฝั่งน้ำ มักอยู่ตรงข้ามกับหัวแหลม ขนาดและลักษณะการเว้าจะเล็กกว่าอ่าว เช่น กุ้งกระเบน ในจังหวัดจันทบุรี

1.1.6 แหลม หมายถึง ส่วนของแผ่นดินหรือภูเขาที่ยื่นล้ำออกไป ตัวอย่างแหลมในเกาะต่าง ๆ เช่น เกาะสีชังมีแหลมถ้ำพัง แหลมมู เกาะช้างมีแหลมถึง เกาะกูดมีแหลมเทียน และมีแหลมบริเวณชายฝั่งทะเล เช่น จังหวัดชลบุรีมีแหลมแท่น จังหวัดระยองมีแหลมสรวง แหลมหญ้า แหลมตาล จังหวัดจันทบุรีมีแหลมเจ้าหลาว บ้านหัวแหลม แหลมสิงห์ แหลมเสด็จ จังหวัดตราดมีแหลมอวน แหลมงอบ แหลมทองหลาง แหลมมะขาม แหลมศอก

1.1.7 ปากน้ำ หมายถึง บริเวณที่แม่น้ำ ลำคลองไหลลงสู่ทะเล บางทีเรียกว่า ปากคลอง เช่น จังหวัดชลบุรีมีปากคลองโรงนา ปากคลอง (บางละมุง) จังหวัดระยองมีปากคลอง (ตากวน) ปากน้ำประแสร์ จังหวัดจันทบุรีมีปากน้ำแฉมหนู จังหวัดตราดมีปากคลองน้ำเชี่ยว

1.1.8 คลอง หมายถึง ทางน้ำขนาดเล็กซึ่งมีทั้งคลองธรรมชาติและคลองขุด ตัวอย่างคลองธรรมชาติ เช่น เกาะช้างมีคลองตาหยาง คลองตาเปี้ย คลองผีหลอก คลองถ้ำ คลองเทียน เกาะกูดมีคลองไขกี้ คลองบางมาด จังหวัดชลบุรีมีคลองปลาสร้อย คลองผีขุด คลองโรงนา คลองบางละมุง จังหวัดระยองมีคลองตากวน จังหวัดตราดมีคลองใหญ่ คลองจาก

จังหวัดจันทบุรีมีคลองตาสังข์ คลองบางกระไชย ตัวอย่างคลองขุด เช่น คลองตำหรุในจังหวัดชลบุรี และคลองขุดในจังหวัดตราด

1.1.9 กรอก หมายถึง ทางน้ำเล็กๆ ซึ่งมีเป็นทางตัน เมื่อน้ำไหลเข้าไปแล้วจะดันกลับออกมาทางเดิม พบในภูมินามกรอกยายชาในจังหวัดระยอง

1.1.10 หนอง หมายถึง แอ่งน้ำ ส่วนมากจะอยู่บนแผ่นดินชายฝั่ง เช่น จังหวัดชลบุรีมีหนองมน หนองใหญ่ หนองปรือ หนองปลาไหล หนองกระจง จังหวัดระยองมีหนองแฟบ หนองน้ำขาว หนองแดงเม จังหวัดจันทบุรีมีหนองคัน จังหวัดตราดมีหนองเตียน หนองปรือ

1.1.11 ห้วย หมายถึง ทางน้ำที่ไหลจากเขา คำนี้นับน้อยมากและพบเป็นภูมินามหมู่บ้านบนชายฝั่ง คือ ห้วยกะปิในจังหวัดชลบุรี

1.1.12 เขา หมายถึง เนินที่นูนสูงขึ้นไปเป็นจอมเด่น หรือเรียกว่า ภูเขา ตัวอย่างเขาในเกาะเช่น เกาะสีชังมีเขาใหญ่ เกาะล้านมีเขานมสาว เขาใหญ่ เขาหัวโจก เกาะช้างมีเขาแหลมบริเวณชายฝั่งทะเลของจังหวัดชลบุรีมีเขาสามมุข เขาพิทยา เขาหินวง จังหวัดตราดมีเขาล้าน

1.1.13 ช่อง หมายถึง ที่ว่างเป็นทางให้เข้าออกได้ พบในภูมินามของช่องแสมสาร จังหวัดชลบุรี

1.1.14 เนิน หมายถึง โคกขนาดใหญ่ที่ค่อยๆ ลาดสูงขึ้นจากระดับเดิม พบในภูมินาม เนินพระ เนินซ้อ เนินทราย ในจังหวัดระยอง

1.1.15 ป่า หมายถึง บริเวณที่มีต้นไม้ต่าง ๆ และปกติจะไม่มีบ้านคนอาศัยอยู่ พบในภูมินาม ป่าประดู่ และป่ายาง จังหวัดระยอง

1.1.16 ตะกาด หมายถึง พื้นที่ที่อยู่หลังชายหาดทะเลขึ้นไป แต่มีน้ำเค็มซึมขึ้นไปถึงได้ ทำให้ต้นหญ้าขึ้นไม่งอกงาม พบในภูมินาม ตะกาดเจ้า และบ้านตะกาด ในจังหวัดระยอง

1.1.17 ชาก หมายถึง พื้นที่ที่เคยทำไร่แต่ต่อมาปล่อยให้รกร้าง พบในภูมินาม ชากพง จังหวัดระยอง

1.2 คำบ่งบอกรายละเอียดของสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ

1.2.1 รายละเอียดเกี่ยวกับพื้นที่ มีคำต่อไปนี้

- 1) ทราย บ่งบอกสภาพพื้นที่ว่าเป็นทราย
- 2) ทรายขาว ทรายแก้ว บ่งบอกสภาพพื้นที่ว่าเป็นทรายขาวมาก
- 3) โขด บ่งบอกสภาพพื้นที่ว่าเป็นหินที่สูงขึ้นเป็นโคก
- 4) หัวโขด บ่งบอกสภาพพื้นที่ว่าเป็นหินที่สูงขึ้นเป็นโคกอยู่สุดชายทะเล

- 5) หัวหิน บ่งบอกสภาพพื้นที่ว่าเป็นหินก้อนใหญ่
- 6) หัวแหลม บ่งบอกสภาพพื้นที่ว่าที่อยู่สุดแหลมยื่นที่ลงไปทะเล
- 7) แท่น บ่งบอกสภาพพื้นที่ว่าสูงขึ้นและเป็นเหลี่ยมเหมือนแท่น
- 8) เสา บ่งบอกสภาพพื้นที่ว่าสูงขึ้นเหมือนเสา
- 9) แหลม บ่งบอกสภาพพื้นที่ว่าสูงแหลมขึ้นไป
- 10) นมสาว บ่งบอกสภาพพื้นที่ว่าแหลมสูงขึ้นไป
- 11) ร่ม บ่งบอกสภาพพื้นที่ว่าแหลมขึ้นไปเหมือนร่ม
- 12) เฝิง บ่งบอกสภาพพื้นที่ว่ายื่นออกไปเหมือนเฝิงหลังคา
- 13) สอก บ่งบอกสภาพพื้นที่ว่าแหลมเหมือนข้อศอก
- 14) ลอย บ่งบอกสภาพพื้นที่ว่าลอยอยู่กลางน้ำ
- 15) พรุ บ่งบอกสภาพพื้นที่ว่าเป็นที่น้ำขัง เป็นหล่ม
- 16) น้ำขาว บ่งบอกสภาพพื้นที่ว่าเป็นน้ำสีขาว เพราะพื้นดินเป็นดินเหนียว
- 17) น้ำตก บ่งบอกสภาพพื้นที่ว่ามีน้ำขังจากใต้ดินซึมออกมาเหมือนน้ำตก
- 18) น้ำริน บ่งบอกสภาพพื้นที่ว่ามีน้ำซึมออกมาริน ๆ จากใต้ดิน
- 19) ช้าง บ่งบอกสภาพพื้นที่ว่ามีขนาดใหญ่
- 20) ใหญ่ บ่งบอกสภาพพื้นที่ว่ามีขนาดใหญ่กว่าที่อื่น
- 21) เล็ก น้อย บ่งบอกสภาพพื้นที่ว่ามีขนาดเล็กกว่าที่อื่น
- 22) ยาว บ่งบอกสภาพพื้นที่ว่ามีลักษณะยาว
- 23) กว้าง บ่งบอกสภาพพื้นที่ว่ามีลักษณะคอด
- 24) ง่าม บ่งบอกสภาพพื้นที่ว่ามีลักษณะแยกออกจากกัน
- 25) ปิด บ่งบอกสภาพพื้นที่ว่าปิดตัน ไปต่อไม่ได้
- 26) ทะลุ บ่งบอกสภาพพื้นที่ว่าเป็นช่อง เป็นรู
- 27) หินดำ บ่งบอกสภาพพื้นที่ว่ามีหินสีดำ
- 28) หินกลม บ่งบอกสภาพพื้นที่ว่ามีหินกลมกลิ้ง
- 29) ละมู บ่งบอกสภาพพื้นที่ว่าเป็นหินแนวเล็ก ๆ อยู่ชายทะเล
- 30) วงเดือน วงพระจันทร์ บ่งบอกสภาพพื้นที่ว่ามีรูปโค้งเหมือน

วงพระจันทร์

- 31) หินวง บ่งบอกสภาพพื้นที่ว่ามีหินเป็นแนวโค้ง
- 32) คอก บ่งบอกสภาพพื้นที่ว่ามีรูปร่างโค้งแคบ ๆ เหมือนคอก
- 33) สังกวาลย์ บ่งบอกสภาพพื้นที่ว่ามีรูปร่างโค้งกว้าง ๆ เหมือนสร้อยสังวาลย์

- 34) สิงห์ บ่งบอกสภาพพื้นที่ว่ามีหินรูปร่างเหมือนสิงห์
- 35) ไชยเชษฐ บ่งบอกสภาพพื้นที่ว่ามีหินรูปร่างเหมือนคนรำละคร
- 36) หนู บ่งบอกสภาพพื้นที่ว่ามีหินรูปร่างเหมือนหนู
- 37) แมว บ่งบอกสภาพพื้นที่ว่ามีหินรูปร่างเหมือนแมว
- 38) อ่างหิน บ่งบอกสภาพพื้นที่ว่ามีรูปร่างเหมือนอ่าง
- 39) สามมุข บ่งบอกสภาพพื้นที่ว่ามีสามด้าน
- 40) เตียน บ่งบอกสภาพพื้นที่ว่าโล่งเตียน ไม่มีต้นไม้
- 41) ล้วน บ่งบอกสภาพพื้นที่ว่าไม่มีต้นไม้
- 42) ใน บ่งบอกสภาพพื้นที่ว่าอยู่ด้านชายฝั่ง
- 43) กลาง บ่งบอกสภาพพื้นที่ว่าอยู่ถัดจากในออกไปในทะเล
- 44) นอก บ่งบอกสภาพพื้นที่ว่าอยู่ถัดจากกลางออกไปในทะเล
- 45) ลูกโยน บ่งบอกสภาพพื้นที่ว่าอยู่โดด ๆ ห่างสิ่งอื่น

1.2.2 รายละเอียดเกี่ยวกับพืช ปรากฏรายพืชชื่อดังนี้

- 1) ยาง เป็นไม้ยืนต้นขนาดใหญ่ ผลัดใบ ดอกสีชมพู ปรากฏในชื่อ บ้านยางงาม อ่าวยาง บ้านป่ายาง
- 2) เสม็ด เป็นต้นไม้ที่รากอยู่ในดินและจมน้ำตลอดเวลา เปลือกอ่อนนอกได้เป็นกาบบางๆ ซ้อนกันอยู่หลาย ๆ ชั้น เพื่อเป็นการช่วยระบายอากาศที่ราก ปรากฏในชื่อ เกาะเสม็ด จุกเสม็ด
- 3) แสม เป็นต้นไม้ที่มีรากรูปร่างต่าง ๆ โผล่ขึ้นเหนือผิวดิน เพื่อช่วยถ่ายเทอากาศที่ราก ปรากฏในชื่อ บ้านป่าแสม หาดแสม
- 4) แสมสาร เป็นต้นไม้ที่มีต้นและดอกคล้ายต้นจี่เหล็ก แต่ถ้ากินเข้าไปจะทำให้ถ่ายท้อง ปรากฏในชื่อ ช่อแสมสาร
- 5) เทียน เป็นไม้เนื้อแข็ง ขึ้นได้ในซอกหินและน้ำทะเล ช่วยยึดชายหาดได้ดี ถึงแม้จะถูกลม ถูกคลื่นก็ยืนต้นอยู่ได้ ปรากฏในชื่อ อ่าวเทียน เกาะเทียน แหลมเทียน คลองเทียน
- 6) ประดู่ เป็นไม้ยืนต้นขนาดใหญ่ เรือนยอดเป็นพุ่มทรงกลม ดอกสีเหลืองหอม ผลเป็นฝักแบนกลมมีครีบโคยรอบ ปรากฏในชื่อ ท่าประดู่ อ่าวประดู่
- 7) ไม้ป่า เป็นไม้พุ่ม ขึ้นเป็นกอ ลำต้นเป็นปล้องยาว ผิวภายในปล้องมีเยื่อหนา เหมาะสำหรับการนำมาเผาข้าวหลาม ปรากฏในชื่อ เกาะไผ่ อ่าวไผ่

8) มันอีม้ง เป็นไม้พุ่ม ก้านใบยาว แผ่นใบขนาดใหญ่มีแฉกเว้าลึก มีหัว
ใต้ดิน หัวมีหนามแหลมถ้าถูกแทงจะปวดมาก ปรากฏในชื่อ เกาะมันนอก เกาะมันกลาง
เกาะมันใน

9) หวาย เป็นปาล์มที่ขึ้นเป็นกอ ลำต้นทอดเลื้อยยาว ผิวเกลี้ยงเหนียว กาบและ
ก้านใบมีหนาม มีหลายชนิด เช่น หวายตีบ หวายขม หวายโสมใช้จักสานได้ หวายระกำเนื้อแข็ง
ใช้ทำเชือกล่าสัตว์เลี้ยง หวายสะเดา เนื้อแข็งแต่ก่อนมีมากที่เกาะช้าง ปรากฏในชื่อ ท่าโสม
อ่าวหวาย

10) สน เป็นไม้ยืนต้น ลักษณะใบเป็นเส้นฝอย ๆ ยาว ๆ ปรากฏในชื่อ
อ่าวสน

11) มะพร้าว เป็นไม้ต้นมีลำต้นเดี่ยว มีลำต้นสูง ใบประกอบแบบขนาน
ออกเป็นคู่ ปรากฏในชื่อ อ่าวพร้าว เกาะพร้าวนอก เกาะพร้าวใน

12) สะบ้า เป็นไม้เถา ฝักมีเมล็ดกลมแบนแข็ง ลูกสะบ้าเป็นยาแผนโบราณ
นำมาเผาไฟแล้วคผสมน้ำมันมะพร้าว เป็นยาทาแก้คัน และนำมาทอยในการเล่นสะบ้า ปรากฏ
ในชื่อ คลองสะบ้า เกาะสะบ้า

13) กลอย เป็นไม้เถามีหนาม ก้านใบยาว มีหัว ปรากฏในชื่อ บ้านกลอย
กลอย

14) ทองหลวง เป็นไม้ต้น ผลัดใบ ดอกออกช่อ เวลาดอกออก ใบจะผลัดหมด
ทั้งต้น ปรากฏในชื่อ แหลมทองหลวง หาดทองหลวง

15) เขมหนู เป็นไม้ล้มลุกคล้ายเขมแต่เล็กกว่า ขึ้นตามชายน้ำ หรือที่ชุ่มชื้น
ปรากฏในชื่อ ปากน้ำเขมหนู

16) ปรีอ เป็นไม้ล้มลุกขึ้นในน้ำ ใบยาวคล้ายกกแต่ต้นใหญ่กว่า ปรากฏใน
ชื่อ หนองปรีอ

17) กะพง เป็นไม้เนื้ออ่อนขนาดใหญ่ขึ้นตามป่าเขา ใช้ทำกลักไม้ขีดและไม้
บรรทัด ปรากฏในชื่อ ชากพง

18) ตาล เป็นปาล์มขนาดใหญ่ ต้นเดี่ยวสูงชะลูด ลำต้นใหญ่มีเปลือกสีน้ำตาล
ปรากฏในชื่อ อ่าวตาล อ่าวตาลคู่ แหลมตาล

19) แพบ เป็นไม้กอ เนื้อแข็ง ลำต้นขนาดข้อมือ ขึ้นเป็นกอ ๆ เหมือนไฟ ใช้
ทำสมอเรือเล็กได้ ปรากฏในชื่อ หนองแพบ

20) แดงเม เป็นไม้ล้มลุก เนื้อเหนียวมาก เถามีขน มีมือเกาะ ใบละเอียด
เหมือนใบกระถิน ปรากฏในชื่อ หนองแดงเม

21) กระทือ เป็นไม้ล้มลุก มีเหง้าใต้ดิน เปลือกนอกของเหง้าสีน้ำตาลแกมเหลือง เนื้อในสีเหลืองอ่อน กลิ่นหอม ปรากฏในชื่อ แหลมกระทือ

22) กก เป็นไม้ล้มลุก เกิดในที่ชุ่มแฉะ ลำต้นใต้ดินเป็นเหง้า ลำต้นเหนือดินเป็นกลุ่มใบแตกออกเป็นกอ ปรากฏในชื่อ บ้านเกาะกก

23) แห้วหมู เป็นหญ้าชนิดหนึ่ง ลำต้นใต้ดินเป็นหัวเล็ก ๆ แข็ง ปรากฏในชื่อ บ้านทุ่งแห้ว

24) สงวน เป็นไม้เนื้ออ่อนลักษณะคล้ายประดู่ ต้นสีค่อนข้างขาว ดอกเป็นช่อสีเหลือง ใช้ทำฟืน ปรากฏในชื่อ แหลมสงวน

25) ฝ่อ เป็นปาล์มลักษณะคล้ายต้นตาล หรือต้นมะพร้าว แต่มีผลออกมาเป็นหลายคล้ายหมาก ลำต้นใช้ทำเสาสะพานเรือได้ทนทานนับร้อยปี ปรากฏในชื่อ เนินฝ่อ

26) มะขามป้อม เป็นไม้ต้น ใบคล้ายมะขาม ผลกลมรสเปรี้ยวฝาด ปรากฏในชื่อ อ่าวมะขามป้อม

27) พลุ เป็นไม้เถา ใบรูปหัวใจ ใช้กินกับหมาก ปรากฏในชื่อ พลุตาหลวง

28) หว่า เป็นไม้ยืนต้น ผลดิบมีสีเขียว ผลสุกมีสีแดง ปรากฏในชื่อ บ้านหว่าโคด

29) มะขาม เป็นไม้ยืนต้นขนาดใหญ่ ฝักมีรสเปรี้ยว ปรากฏในชื่อ เกาะขาม

30) สมอ เป็นไม้ต้น ขึ้นตามที่ลุ่มน้ำขัง ทุกส่วนมียางขาว มีผลกลมใช้ทำยาได้ ปรากฏในชื่อ บ้านสมอโพรง

31) จาก เป็นปาล์มที่มีลำต้นอยู่ใต้ดิน โผล่ก้านใบและตัวใบขึ้นมาเหนือดิน ปรากฏในชื่อ คลองจาก

32) น้อยหน้า เป็นไม้พุ่ม ผลัดใบ ผลสีเขียวเป็นदानุน ๆ ปรากฏในชื่อ แหลมน้อยหน้า

33) พุทราทะเล เป็นไม้ต้น กิ่งมีหนาม ผลกลมมีรสเปรี้ยว เมล็ดกินแล้วเมา ปรากฏในชื่อ อ่าวพุทรา

34) กะพ้อ เป็นปาล์ม มักแตกหน่อเป็นกอ ยอดอ่อน ใบอ่อนและช่อดอกมีสะเก็ดรังแค ปรากฏในชื่อ อ่าวตอง (กะพ้อ)

35) กล้วยป่า เป็นพืชล้มลุก ลำต้นด้านนอกมีปิ่นดำ ส่วนด้านในสีแดง ใบชูค่อนข้างตรง ผลคล้ายกล้วยไข่ เปลือกบาง รสหวานแต่มีเมล็ดมาก เวลาสุกจะมีกลิ่นหอมมาก ปรากฏในชื่อ อ่าวกล้วย

36) มะพูด เป็นไม้ยืนต้น ใบใหญ่หนาเป็นมัน ผลกลมรสเปรี้ยวอมหวาน ปรากฏในชื่อ อ่าวมะพูด

37) สับปะรด เป็นไม้ล้มลุก ใบเป็นกาบยาว ขอบใบมีหนาม ผลมีตาโดยรอบ สมัยก่อนปลูกสับปะรดดำกันมาก หัวนำมาผสมยาแก้เลือดได้ ปรากฏในชื่อ อ่าวสับปะรด

38) ไม้ซี้ เป็นไม้ไผ่ที่ชาวบ้านใช้สานแข่ง สานหิ้ว ปรากฏในชื่อ เกาะไม้ซี้

39) กระดาด เป็นไม้ล้มลุก มีหัวใต้ดิน ต้นคล้ายบอนแต่ใบใหญ่กว่า มี 2 ชนิด คือ กระดาดขาวและกระดาดแดง ถ้ากินจะมีพิษทำให้คัน แต่หัวนำมาเข้ากับสมุนไพรอื่น ๆ แก้ท้องเสียได้ เนื้อไม้นำมาทำแผ่นกระดาด ปรากฏในชื่อ เกาะกระดาด

40) คลุ้ม เป็นไม้ล้มลุกต้นสูง สีเขียวเข้ม ผิวแข็ง ใบคล้ายคล้าแต่ใหญ่กว่า ปรากฏในชื่อ เกาะคลุ้ม

41) มะปริง เป็นไม้ต้นคล้ายมะปราง แต่ผลมีรสเปรี้ยว ปรากฏในชื่อ เกาะมะปริง เกาะปริง

42) กุ่ม เป็นไม้ต้นใบออกจากก้าน ดอกเป็นช่อแบน ๆ ผลกลม ปรากฏในชื่อ หัวกุ่ม

43) เกด เป็นไม้ต้นไม่ผลัดใบ กิ่งและลำต้นมักคดงอ ผลคล้ายละมุดสีดา ปรากฏในชื่อ แหลมเกด

44) มะม่วง เป็นไม้ต้นใบยาวเลื่อม ไม่ผลัดใบ ปรากฏในชื่อ ลำต้นมะม่วง

45) หญ้า เป็นวัชพืชขึ้นปกคลุมหน้าดิน ปรากฏในชื่อ เขาแหลมหญ้า

46) สัมป่อย เป็นไม้เถาเนื้อแข็ง ต้นมีหนาม ใบเป็นฝอยคล้ายใบชะอม มีรสเปรี้ยว ต้นสัมป่อยใช้ทำยาแผนโบราณ โดยนำมาต้มกินแก้เลือดแก้ลม ปรากฏในชื่อ หาดสัมป่อย

47) ไม้รูด เช่น หาดไม้รูด

1.2.3 รายละเอียดเกี่ยวกับสัตว์ ปรากฏรายชื่อสัตว์ดังนี้

1) ปลาสร้อย เป็นปลาน้ำจืดที่มีลำตัวปราดเปรียว แบนข้าง ปากมีขนาดเล็ก กึ่งกลางของริมฝีปากมีปุ่มกระดูกยื่นออกมา ไม่มีหนวด นำมาหมักทำน้ำปลาได้ดี ปรากฏในชื่อ บางปลาสร้อย

2) ปลาไหล เป็นปลาน้ำจืดที่มีลำตัวยาว คล้ายงู มีครีบบาง ๆ ตลอดความยาวของลำตัว ปรากฏในชื่อ หนองปลาไหล

3) ปลากระเบน เป็นปลาน้ำเค็มกระดูกอ่อน ลำตัวแบนทางด้านบนด้านล่าง รูปร่างค่อนข้างกลมและมีหางยาว ปากของปลากระเบนอยู่ทางด้านล่าง ปรากฏในชื่อ คุ้งกระเบน

- 4) พะยูง เป็นสัตว์เลื้อยลูกด้วยนมขนาดใหญ่ ลำตัวอ้วนกลม อาศัยอยู่ในทะเล ปรากฏในชื่อ บ้านพะยูง
- 5) กระ เป็นเต่าทะเล หลังเป็นแผ่นโต ๆ ปากจุ่ม ขาแบนเป็นพาย ปรากฏในชื่อ เกาะกระ
- 6) หอยคัน เป็นหอยตัวเล็ก ๆ อาศัยในหนองน้ำ ถ้าถูจะคัน ปรากฏในชื่อ หนองคัน
- 7) งูเหลือม เป็นงูขนาดใหญ่ ปรากฏในชื่อ แหลมงู เกาะลีซัง
- 8) นกเป็ดน้ำ เป็นนกที่มีตีนเป็นพืดคล้ายเป็ด ปรากฏในชื่อ เกาะนก (เป็ดน้ำ)
- 9) นกนางนวล เป็นนกทะเล ขนที่ปีกและหลังมีสีเทา ขนตามตัวมีสีขาว ปากและเท้าสีแดงมีนิ้วเท้าติดกันเป็นพืด ปรากฏในชื่อ เกาะนก (นางนวล)
- 10) นกนางแอ่น เป็นนกขนาดเล็ก อาศัยอยู่ในถ้ำ ปรากฏในชื่อ เกาะรัง (นกนางแอ่น)
- 11) ค้างคาว เป็นสัตว์ปีก มีหูใหญ่ ลำตัวมีขน และมีปีกคล้ายแผ่นหนัง ปรากฏในชื่อ คลองค้างคาว เกาะท้ายค้างคาว
- 12) ลิง เป็นสัตว์เลื้อยลูกด้วยนม คล้ายคน ขาหน้าและขาหลังใช้จับเกาะ มีหาง ปรากฏในชื่อ แหลมลิง
- 13) กระจง เป็นสัตว์เคี้ยวเอื้อง ตัวเล็ก รูปร่างคล้ายกวางแต่ไม่มีเขา ปรากฏในชื่อ หนองกระจง
- 14) กระทิง เป็นวัวป่า ขนยาว ตัวสีดำ หน้าผากและขาตอนล่างเป็นสีขาว ปรากฏในชื่อ อ่าวกระทิง
- 15) หมู เป็นสัตว์เลื้อยลูกด้วยนม กีบคู่ ตัวอ้วน จมูกและปากยื่นยาว ปรากฏในชื่อ เกาะหมู
- 16) วัว เป็นสัตว์เคี้ยวเอื้อง กีบคู่ มีเหนียงห้อยอยู่ใต้คอจนถึงอก ปรากฏในชื่อ เกาะวัวว่าย
- 17) ควาย เป็นสัตว์เคี้ยวเอื้อง กีบคู่ เขาโค้งยาว ใต้คางและหน้าอกมีขนขาว ปรากฏในชื่อ เกาะควายวิ่ง
- 18) ช้าง เป็นสัตว์เลื้อยลูกด้วยนม ตัวสีเทาจมูกยาวเรียกว่า งวง รูปร่างใหญ่ ปรากฏในชื่อ เกาะช้าง
- 19) แรด เป็นสัตว์บกที่มีผิวหยาบแข็งเป็นเกราะหุ้มตัว และมีเนื้อแหลม ปรากฏในชื่อ เกาะแรด

นอกจากนี้ยังมีการกล่าวถึงความชุกชุมของสัตว์อื่น ๆ ที่ไม่ได้เป็นชื่อของเกาะ หรือ หมู่บ้าน แต่ปรากฏอยู่ในคำอธิบายประกอบความเป็นมา ได้แก่ ปลา กุ้ง หอยนางรม หอยเม่น ปูแสม ซึ่งมีอยู่อย่างอุดมสมบูรณ์ทั้งชายฝั่งในท้องทะเลไทย ใกล้เคียงมีมากที่เกาะเสม็ด กิ่งก้อมี มากในเกาะร้านดอกไม้ กวาง เก้ง ไก่ป่า งู เสือ มีมากทั่วไป เต่าและกระมีมากที่เกาะคราม

2. ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

ข้อมูลวรรณกรรมภูมินามเกาะ และหมู่บ้านชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก สะท้อน เหตุการณ์ที่เป็นประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของภูมิภาคนี้ ดังนี้

2.1 การเสด็จประพาสของพระมหากษัตริย์

2.1.1 การเสด็จประพาสของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จประพาสบางพระโดยทางเรือ เมื่อ พ.ศ. 2400 ขณะนั้นบางพระมีฐานะเป็นอำเภอ ครั้งนั้นทหารเรือ พระสงฆ์ และชาวบ้านมารับ เสด็จเป็นจำนวนมาก พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ประทับแรมที่วัดสว่างอารมณ์ ซึ่งเป็นวัดสำคัญของอำเภอบางพระ ในวรรณกรรมภูมินามกล่าวว่ายังมีหลักฐานเป็นเสาปูน ในทะเลเรียกว่า “หลักนาวิ” นอกจากนี้ยังเสด็จประพาสเกาะสีชังอีกด้วย

2.1.2 การเสด็จประพาสของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จประพาสเกาะ และเมืองชายฝั่งทะเล ตะวันออก หลายแห่ง เนื่องจากอยู่ไม่ไกลกรุงเทพฯ และอากาศดี เช่น เกาะสีชัง และเกาะเสม็ด เพื่อแปรพระราชฐาน และโปรดเกล้าให้สร้างพระที่นั่ง และพระตำหนัก เพื่อเป็นพระราชฐาน ในเวลาเสด็จประทับในฤดูร้อน และเป็นที่ประสูติพระราชกุมาร โดยมีสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ- เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ ทรงเป็นแม่กองก่อสร้าง พระตำหนัก 4 องค์ ตำหนักต่าง ๆ 4 ตำหนัก ศาลา 1 หลัง และอื่น ๆ อีกจำนวนมาก ทั้งยังพระราชทานนามสถานที่ต่าง ๆ ให้คล้องจองกัน แต่หลังจากเกิดกรณีพิพาทระหว่างไทยกับฝรั่งเศส เรื่องปัญหาชายแดนไทย – อินโดจีน พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ไม่ได้เสด็จประทับบนเกาะสีชังอีกเลย เหตุการณ์ สำคัญต่าง ๆ นี้ ปรากฏเป็นชื่อสถานที่ในเกาะสีชัง และในวรรณกรรมภูมินามหลายเรื่อง

นอกจากนี้ยังเสด็จประพาสเกาะเสม็ดสาร ทรงสร้างเจดีย์ไว้บนเขาปากরণน้ำ ซึ่งต่อมาชาวบ้านเรียกว่า “เขาพระเจดีย์” เสด็จประพาสเกาะล้าน จนเป็นที่มาของชื่อเกาะไร่หญ้า ประพาสเกาะช้าง ได้พระราชทานนามสกุลสลักเพชรให้แก่ขุนสลักเพชรพัฒนกิจ และตั้งให้เป็น นายบ้านท่าเรือใหญ่ให้เล็ก เรืองหนักให้เบา รวมทั้งทรงจารึกพระนามาภิไธยที่น้ำตกธารมะยม

นอกจากนี้ยังเสด็จประพาสเกาะหมาก และเกาะกูด ที่เกาะกูดเสด็จไปทอดพระเนตรน้ำตกคลองเจ้า และทรงจารึกพระนามาภิไธย ที่ปรากฏอยู่จนทุกวันนี้

2.1.3 การเสด็จประพาสของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จโดยทางเรือ มาอย่างองคิลา สัตหีบ และเกาะกูด ที่สัตหีบเสด็จเมื่อประมาณ พ.ศ. 2464 ทอดพระเนตรไม่เห็นฝั่ง เพราะมีหมู่เกาะทั้งเจ็ดบังไว้ จึงรับสั่งให้น้ำเรือพระที่นั่งเข้าสู่ฝั่งแหลมเทียน ทอดพระเนตรเห็นชัยภูมิเหมาะสมที่จะตั้งฐานทัพเรือได้ มีเรื่องเล่าว่า พระราชทานนาม “สัตหีบ” เพราะเกาะทั้งเจ็ดเป็นที่กำบังลมแก่หมู่เรือได้ดีหากจะตั้งฐานทัพที่นี่ คำว่า “หีบ” คือที่เก็บรักษาหรือที่กำบัง

2.1.4 การเสด็จประพาสของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เคยเสด็จเกาะล้าน และพระราชทานใบเหยียบย่ำ เพื่อให้สร้างวัดบนเกาะดังกล่าว และยังได้เสด็จเกาะช้าง เพื่อทอดพระเนตรน้ำตกธารมะยมด้วย

2.2 บุคคลสำคัญของท้องถิ่น

2.2.1 ขุนสลักเพชรพัฒนกิจ

ขุนสลักเพชรพัฒนกิจเป็นชาวเกาะช้าง ต้นตระกูลสลักเพชร ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์ และนามสกุลจากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีหน้าที่เป็นนายบ้านทำเรื่องใหญ่ให้เป็นเรื่องเล็ก เรื่องหนักให้เป็นเบา

2.2.2 เจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรี

เจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรี เป็นผู้ดำเนินกิจการบริษัทศรียาตรา ซึ่งเป็นบริษัทธุรกิจและอุตสาหกรรมแปรรูปไม้ด้วยเครื่องจักรแห่งแรกในภาคตะวันออก เมื่อปี 2440 เจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรี กราบถวายบังคมลาออกจากราชการ ขอพระราชทานุญาตทำป่าไม้กระยาเลยที่ศรีราชา และได้รับสัมปทานเมื่อ พ.ศ. 2441 บริษัทนี้เดิมชื่อบริษัทป่าไม้กระยาเลยศรีราชา พ.ศ. 2441 เปลี่ยนชื่อเป็นศรีราชาทุนจำกัด และพ.ศ. 2494 เปลี่ยนชื่ออีกครั้งเป็นบริษัทศรียาตรา เจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรีเป็นผู้สร้างความเจริญให้อำเภอสรีราชาเป็นอย่างมาก มีวรรณกรรมภูมินามเล่าถึงพระยาสุรศักดิ์มนตรีและคนใกล้ชิดหลายเรื่อง

2.2.3 ตากัน

ตากันอดีตเป็นโจรสลัดหากินบริเวณอ่าวสัตหีบ ต่อมากรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ ทรงชักชวนให้มาอยู่ด้วยกัน เนื่องจากเห็นว่าเป็นคนมีวิชา ตากันเป็นคนแรก ๆ ที่ตั้งถิ่นฐานในสัตหีบ ลูกหลานของตากัน ยังอยู่ที่สัตหีบจำนวนมาก

2.2.4 ยายเช้า

ยายเช้าเป็นคนจากเกาะสีชัง อพยพไปอยู่เกาะยายท้าวเป็นคนแรก เกาะนี้เดิมเรียกว่าเกาะยายเช้า แล้วต่อมากลายเสียงเป็นเกาะยายท้าวในเวลาต่อมา

2.2.5 ยายเกิด

ยายเกิดเป็นคนที่ไปสร้างบ้านเรือนที่อ่าวยายเกิด ในเกาะช้างเป็นคนแรก อ่าวนั้นจึงเรียกว่า อ่าวยายเกิด

2.2.6 ลุงพรหม

ลุงพรหมเป็นคนแรกที่เริ่มสร้างเจดีย์ที่เกาะลอย อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี

2.2.7 เจ๊กลัก

เจ๊กลักเป็นคนจีนไหหลำคนแรกที่ไปตั้งถิ่นฐานที่บ้านเจ๊กลัก จังหวัดตราด

2.2.8 คุณนายวอน นกาศัพท

คุณนายวอน นกาศัพท เป็นภรรยาของนายชิต นกาศัพท เจ้าของยานต์อุ้มหมอชิด และเป็นเศรษฐินีที่ดิน มีที่ดินจำนวนมากในบริเวณบ้านบางแสนล่าง ต่อมาหมู่บ้านนี้เปลี่ยนชื่อเป็นหาดวอนนภา

2.3 เหตุการณ์เกี่ยวกับการสงคราม

2.3.1 สงครามปลายกรุงศรีอยุธยา

ก่อนกรุงศรีอยุธยาจะเสียกรุงแก่พม่าครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2310) ราว 2 เดือน พระยาตากขณะนั้นเป็นพระยาวชิรปราการ นำกำลังทหารราว 500 คน ตีฝ่าวงล้อมทหารพม่า เดินทางมาทางหัวเมืองตะวันออก เมื่อเข้าเขตชลบุรีได้เดินทางผ่านบ้านพานทอง คอนหัวฟ่อ อุตะเภา หนองไม้แดง เขาพระบาท บางปลาสร้อย พัทยา จอมเทียน ท่งไก่อเตี้ย สัตหีบ และหลังจากตีเมืองระยองแตก กำลังของขุนรามหมื่นช่องแตกเป็นสองส่วน ส่วนหนึ่งนายทองอยู่ยกเล็กมาช่องสุ่มกำลังที่บ้านปลาสร้อย เมื่อทัพพระยาตากเดินทางกลับมาจากจันทบุรี มาพักทัพที่หนองมนและส่งคนไปเจรจากับนายทองอยู่ยกเล็ก นายทองอยู่ยกเล็กยอมสวามิภักดิ์ พระยาตากจึงสถาปนาให้เป็นพระยานครราชสีมาสมุทร รักษาเมืองชลบุรี เหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ครั้งนี้ ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมภูมินามของพัทยา นาจอมเทียน ช่องแสมสาร ตะกาดเจ้า และบางกะไชย

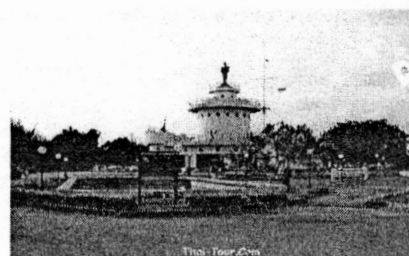
2.3.2 การเสียดินแดนให้ฝรั่งเศส ยุทธนาวีเกาะช้าง และสงครามมหาเอเชียบูรพา

ในสมัยรัชกาลที่ 4 ถึงรัชกาลที่ 5 ไทยต้องเสียดินแดนให้ฝรั่งเศสถึง 5 ครั้ง จนกระทั่ง พ.ศ. 2446 ไทยต้องยอมกำหนดเขตแดนไทย – เขมร โดยใช้ภูเขาบรรทัดและฝั่งของแม่น้ำโขงตรงข้ามเมืองหลวงพระบางเป็นหลัก แต่ฝรั่งเศสก็เพียงยอมถอนออกจากจันทบุรี แต่ไป

ยึดตราไว้ เมื่อ พ.ศ. 2448 ดังนั้นในปี พ.ศ. 2449 ไทยจึงต้องยอมยกเขมรส่วนใน คือ เสียมราฐ และพระตะบองให้ฝรั่งเศสไปอีก

ต่อมาหลังจากเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 ก็เกิดกรณีพิพาทระหว่างไทยกับอินโดจีน ฝรั่งเศสขึ้นอีก กล่าวคือ ในเดือนกันยายน พ.ศ. 2482 ฝรั่งเศสจะประกาศสงครามกับเยอรมันและ ฝรั่งเศส และต้องการให้ไทยทำสัญญาไม่รุกรานกันทางแหลมอินโดจีน ไทยยินดีทำตามแต่ขอให้ ฝรั่งเศสยอมปรับปรุงเส้นแบ่งเขตแดนให้ถูกต้องตามกฎหมายระหว่างประเทศ และหลักตามความ ยุติธรรม ฝรั่งเศสไม่ยอมรับ ครั้งนั้นเกิดการเดินขบวนประท้วงฝรั่งเศสเรียกร้องดินแดนที่เสียไป กรณีพิพาทจึงลุกลามขึ้น

วันที่ 16 มกราคม 2484 ฝรั่งเศสส่งกำลังทางเรือเข้ามาในน่านน้ำไทยทางด้าน เกาะช้าง หมายจะระดมยิงหัวเมืองชายทะเลภาคตะวันออก เข้ามีวันที่ 17 มกราคม 2484 กองเรือฝรั่งเศสรุกเข้าทางด้านใต้ของเกาะช้าง ช่องระหว่าง เกาะคลุ้มกับเกาะหวาย และช่องระหว่างเกาะคลุ้มกับแหลม บางเบ้า เกาะช้าง ส่วนกำลังฝ่ายไทยอยู่ที่เกาะลิบ และ อ่าวสลักเพชร เกาะช้าง การรบครั้งนั้นถึงแม้ไทยจะมีกำลัง น้อยกว่า และมีผู้เสียชีวิตถึง 36 นาย แต่ก็ถือว่าเป็นเกียรติ ประวัติแห่งการรบที่สามารถทำให้ข้าศึกต้องล่าถอย จนชาวเกาะช้างจารึกไว้ว่าเป็น ยุทธนาวีเกาะช้าง

ภาพ 35 อนุสาวรีย์ยุทธนาวีเกาะช้าง

เมื่อญี่ปุ่นยกพลขึ้นบกในประเทศไทย ในวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2484 แล้ว ในวันที่ 25 ธันวาคม พ.ศ. 2485 ไทยจึงประกาศสงครามกับอังกฤษและอเมริกาเพื่อเข้ากับญี่ปุ่น ครั้งนั้น ญี่ปุ่นต้องการสร้างวงศัโพลีแล่มหาเอเชียบูรพา (Greater East Asia Co-prosperity Sphere) โดยมีญี่ปุ่นเป็นผู้นำ จึงเรียกสงครามครั้งนั้นเรียกว่าสงครามมหาเอเชียบูรพา เป็นผลให้หัวเมือง ตะวันออกต้องตกเป็นสมรภูมิรบอีกครั้งหนึ่ง เนื่องจากมีที่ตั้งกองทัพเรืออยู่ที่อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี

วรรณกรรมภูมินามจากเกาะช้างและแหลมงอบ เล่าถึงเรื่องการปักปันเขตแดนไทย กับกัมพูชาไว้ในเรื่องอ่าวสุริยวงศ์ซึ่งควรเป็นของไทย แต่กลับตกเป็นของฝรั่งเศสเพราะคนไทย ขาดชาติ นอกจากนี้ยังเล่าถึงครั้งที่ฝรั่งเศสยังยึดครองจันทบุรี โดยตั้งกองกำลังอยู่ที่ตึกแดงว่า ทหาร ฝรั่งเศสใช้ปืนใหญ่ยิงหินใหญ่รูปสิงห์ที่แหลมสิงห์ และรูปไชยเชษฐาที่แหลมไชยเชษฐ์ ในเกาะช้าง นอกจากนี้ยังเล่าถึงปฏิบัติการของทหารเรือไทยเมื่อครั้งสงครามมหาเอเชียบูรพาว่า ทหารไปอยู่ที่ เกาะสีชังเพื่อทำหน้าที่ยิงพลูส่งแสงตอนกลางคืนเป็นสัญญาณให้ทหารของฝ่ายพันธมิตร การเดิน

ตรวจสอบสายโทรเลขเพื่อตอบฟังการสื่อสารของทหารญี่ปุ่น และการพรางเรือของญี่ปุ่นที่เกาะเสม็ด เพราะเครื่องบินอังกฤษบินผ่านบริเวณนั้น

2.4 เหตุการณ์เกี่ยวกับการปกครอง

มีการเปลี่ยนการปกครองเมืองต่าง ๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมาโดยตลอด ทั้งนี้เพื่อให้เกิดผลดีแก่ประชาชนและบ้านเมือง วรรณกรรมภูมินามเกาะและหมู่บ้านชายฝั่งทะเลภาคตะวันออกเฉียงเหนือเหตุการณ์เกี่ยวกับการปกครองดังนี้

2.3.1 ตำบลบางพระ

เดิมมีฐานะเป็นอำเภอ มีหน่วยราชการหลายหน่วย เช่น ศาลแขวง และ กองทัพเรือ ที่ตั้งเดิมของอำเภอบางพระปัจจุบันเรียกว่าบ้านบน อยู่ติดกับวัดสว่างอารมณ์ ปัจจุบันคือวัดบางพระวรวิหาร ต่อมาเจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรี ซึ่งมาดำเนินกิจการบริษัทศรีมหาธาตุ ซึ่งเป็นบริษัทแปรรูปไม้ด้วยเครื่องจักร เห็นว่าที่ศรีราชามีทะเลน้ำลึกกว่าที่บางพระ และพื้นที่กว้างกว่าบางพระมาก ทั้งยังสะดวกในการขนส่งทางเรือ เพราะเวลานั้นใช้เรือขนส่งเป็นพาหนะสำคัญเพื่อการขนส่งไม้แปรรูปจากบริษัท จึงย้ายอำเภอไปอยู่ที่ศรีราชา จากนั้นก็มีการย้ายศาลแขวงไปอยู่ที่ชลบุรี และย้ายกองทัพเรือไปอยู่ที่สัตหีบ ปัจจุบันตำบลบางพระขึ้นกับอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี

2.3.2 อำเภอบางละมุง และอำเภอสัตหีบ

เดิมตัวอำเภอตั้งอยู่ที่บ้านอำเภอ ต่อมาทางราชการเห็นว่ามีความจำเป็นประชาชนน้อย และไปมาไม่สะดวก ประกอบกับอยู่ใกล้เขตอำเภอบางละมุง และขณะนั้นมีการตั้งกองทัพเรือที่สัตหีบแล้ว จึงย้ายที่ตั้งอำเภอไปอยู่ที่สัตหีบ สำหรับสัตหีบนั้นเดิมเป็นกิ่งอำเภอ ขึ้นกับอำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี

2.3.3 เกาะล้าน

เดิมเกาะล้านมีฐานะเป็นตำบล ประกอบด้วย 2 หมู่บ้าน ต่อมาทางราชการเห็นว่ามีความจำเป็นประชาชนน้อย ไม่สมควรเป็นตำบล จึงยุบให้เป็นหมู่บ้านเรียกว่า หมู่ 7 ขึ้นกับตำบลนาเกลือ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี

2.3.4 อำเภอแกลง

เดิมเป็นอำเภอแกลง ตั้งอยู่ที่ตำบลแกลง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง แต่เนื่องจากมีประชาชนน้อยและอยู่ใกล้อำเภอเมือง จึงย้ายอำเภอแกลงไปตั้งที่ตำบลสามย่าน แต่ที่เดิมก็ยังเรียกว่าแกลง ดังนั้นในจังหวัดระยองจึงมีตำบลแกลงขึ้นกับอำเภอเมือง และมีอำเภอแกลง ซึ่งชื่อตรงกันด้วย

2.3.5 การเนรเทศและคุมขังนักโทษในสมัยรัชกาลที่ 5

มีการเนรเทศนักโทษไปไว้ที่เกาะต่าง ๆ เช่น เกาะล้าน สำหรับนักโทษที่มีโทษหนักจะเนรเทศไปไว้ที่เกาะไผ่ และเด็กเกรจะไปคุมขังไว้ที่เกาะสีชัง

2.5 เหตุการณ์ประหลาด

เรื่องที่เป็นเหตุการณ์ปกติธรรมดาสามัญไม่ได้รับการจดจำและนำมาเล่าขาน วรรณกรรม ภูมิปัญญาที่เป็นเรื่องเล่าเกี่ยวกับเหตุการณ์ประหลาดจึงน่าสนใจ เพราะแสดงว่าเป็นเรื่องที่มีผลกระทบต่อผู้คน และอยู่ในความทรงจำเป็นพิเศษ วรรณกรรมดังกล่าว ปรากฏดังนี้

2.5.1 เหตุการณ์ทองขึ้นที่เกาะล้าน เมื่อ พ.ศ. 2486

มีวรรณกรรมภูมิปัญญาหลายสำนวนเล่าตรงกันว่า บริเวณแหลมทองในเกาะล้าน เคยมีเม็ดทองคำขนาดเม็ดมะเขือผุดขึ้นบนดินแล้วไหลลงทะเล คนเกาะล้านเก็บทองเหล่านั้นไปขาย หรือไปหลอมที่นาเกลือ จนมีฐานะร่ำรวย แต่ก็มีหลายคนที่ถูกร้านทองโกงน้ำหนักทองเป็นที่จดจำ กันได้ทั่วไป

2.5.2 โรคห่าระบาดที่เกาะล้าน และเกาะเปริด

หลังเหตุการณ์ทองขึ้น เกาะล้านก็เกิดโรคร้ายแรงคือโรคห่า หรืออหิวาตกโรค ครั้งนั้นมีคนตายจำนวนมาก จนเกาะล้านเกือบไม่มีคนอยู่ ในเวลานั้นคนเกาะล้านจะไปบ้านอำเภอ หรือนาเกลือ ก็ถูกกีดกันไม่ให้เข้า แต่ไล่ให้ไปบางเสร่ นอกจากนี้ที่เกาะเปริดก็เคยเกิดอหิวาตกโรค จนคนอพยพหนีไปอยู่ที่อื่นเกือบหมด เช่นกัน

2.5.3 การเจาะหินของคนจีนที่แหลมแท่น

ที่แหลมแท่นมีหินขนาดใหญ่ 2 ก้อนอยู่คู่กัน รูปร่างเหมือนแท่นสูงขึ้นไป หินทั้งสองนี้เป็นจุดสังเกตทิศทางของชาวเรือ และเป็นที่มาของคำว่าแหลมแท่น ต่อมามีคนจีนพยายามเจาะหรือผ่าหินไปทำครก ทำโม้ ซึ่งยังมีร่องรอยการเจาะการผ่าเหลืออยู่

3. สภาพสังคมและวัฒนธรรม

เกาะและหมู่บ้านชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก มีผู้คนมาอาศัยตั้งหลักแหล่งเป็นเวลานานมาแล้ว ทำให้เกิดเป็นสังคม ซึ่งมีวัฒนธรรมเฉพาะถิ่น เฉพาะกลุ่มขึ้น สภาพสังคมและวัฒนธรรมที่พบจากวรรณกรรมภูมิปัญญาและหมู่บ้านชายฝั่งทะเลภาคตะวันออกมีดังนี้

3.1 การตั้งชุมชน

มณูย์เรามีธรรมชาติของการอยู่รวมกัน เป็นหมู่เป็นพวก โดยเลือกหลักแหล่งที่อยู่อาศัยที่เอื้อต่อการดำรงชีวิต (อุษา ปานคำ, หน้า 1) วรรณกรรมภูมินามเกาะและหมู่บ้านชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก สะท้อนให้เห็นการตั้งหลักแหล่งและการตั้งชุมชนของผู้คนในบริเวณนี้ ดังนี้

3.1.1 เหตุการณ์ในประวัติศาสตร์บ่งชี้ว่า เมืองศรีพะโรเป็นเมืองสำคัญมาแต่ครั้งทวารวดี กลุ่มกับเมืองพระรถในจังหวัดปราจีนบุรี เมืองนี้สามารถเก็บส่วยสาอากรจากเรือสินค้า จนมีเรื่องเล่าถึงเจ้าเมืองศรีพะโรผู้มีความโลภ และเล่าถึงการอพยพหนีโรคห่า โดยนำทรัพย์สิน แก้วแหวนเงินทองใส่เกวียนข้ามภูเขาไปจนเกิดเป็นเขาขาดในจังหวัดชลบุรี ต่อมาในสมัยอยุธยาปรากฏชื่อเมืองบางปลาสร้อย บางพระ บางละมุง ระยอง จันทบุรี ว่าเป็นเมืองสำคัญของหัวเมืองตะวันออก แสดงว่ามีการตั้งถิ่นฐานบริเวณนี้มาช้านานแล้ว

3.1.2 การตั้งชุมชนบนเกาะและหมู่บ้านอื่น ๆ พบว่าหากอยู่บนเกาะจะเลือกตั้งชุมชนในบริเวณที่เป็นอ่าว เพราะใช้จอดเรือและอาศัยหลบคลื่นลมได้ดี และควรตั้งอยู่ด้านหน้าเกาะ คือด้านที่อยู่ทางชายฝั่งแผ่นดินใหญ่ เนื่องจากมีพื้นที่ราบมากกว่าด้านหลังเกาะ คือ ด้านที่อยู่ทางทะเลนอก นอกจากนี้ด้านหน้าเกาะยังปลอดภัยจากคลื่นใหญ่ ลมแรง ไม่ว่าจะเป็นลมตามฤดูกาลหรือลมมรสุม

○ สำหรับบนฝั่งแผ่นดินใหญ่มีการตั้งชุมชนกระจายตัวไปตามชายฝั่ง โดยเริ่มจากชายฝั่งที่มีสภาพเหมาะแก่การทำประมง แหล่งที่มีการกระจุกตัวของประชากร และเป็นศูนย์กลางชุมชนในระยะแรก คือบริเวณที่เป็นท่าเรือ เนื่องจากสามารถทำมาค้าขาย ขนส่ง ติดต่อกันได้สะดวก บนเกาะและชายฝั่งมีลำน้ำที่เป็นแม่น้ำลำคลองไหลมาจากภูเขา มีการใช้ลำน้ำเป็นเส้นทางคมนาคม จึงมีการหักล้างทางพวงบริเวณริมน้ำ เพื่อใช้เป็นท่าเรือ และยังนิยมตั้งชุมชนบริเวณปากน้ำ เนื่องจากมีความอุดมสมบูรณ์และสะดวกในการเดินทางและขนส่ง

○ คนที่มาตั้งหลักแหล่งอยู่ในบริเวณดังกล่าว นอกจากคนไทยแล้ว ยังมีคนจีนและคนญวน (เวียตนาม) ดังที่ปรากฏในวรรณกรรมภูมินามจากเกาะเปริด บ่งชี้ชัดเจนว่า เกาะเปริดในอดีต “มีแต่คนจีน” โดยเฉพาะจีนแต้จิ๋ว ที่ค้าขายทางเรือจะมาอาศัยอยู่ที่นี่ เมื่อมาอยู่ที่เกาะเปริดจะประกอบอาชีพประมง ทำวนล้อย่อม มีชื่อหมู่บ้านจำนวนมากที่ตั้งชื่อตามคนจีนคนแรก ๆ ที่มาตั้งหลักแหล่ง เช่น บ้านเจ๊กแบ บ้านเจ๊กโอ บ้านเจ๊กลัก เรื่องเล่าที่เกี่ยวกับชื่อหมู่เกาะกูด เกาะหมากก็เกี่ยวกับ “พระเจ้ากรุงจีน” ซึ่งเรือแตก เรือตามองล่าย ก็กล่าวถึง พระเจ้ากรุงจีนที่มาผู้ขนางยมโดย คำว่าพิทยาก็มีบางคนเชื่อว่ามาจากคำภาษาจีนว่า พะทียา ซึ่งหมายถึง พระยาตีเหล็ก วรรณกรรมภูมินามจากเกาะสีชังก็กล่าวถึงคนจีนชื่อ อึ้งวันเซ็น ที่นำสินค้าจากเมืองไทยไป

ขายที่เมืองจีน และมาแวะหลบมรสุมที่เกาะลิซัง จนเป็นผู้เห็นอนิหารของเจ้าพ่อเขาใหญ่ ที่แหลมแท่นก็เล่าว่า “เจ๊ก” มาเจาะหรือฝ่าหินไปทำครก ทำโม

สำหรับคนญวน (เวียดนาม) ปรากฏในชื่อเกาะที่ถูกระบุว่าเป็นภาษาญวน (เวียดนาม) เช่น หาดบางเบ้า หาดโปลาน หาดไก่อแบ๊ เกาะเหลายา และยังเล่าว่า คนญวนเข้ามาอยู่ เกาะช้างเป็นจำนวนมาก ประกอบอาชีพประมงได้เก่งกว่าคนอื่น ๆ

เมื่อตั้งชุมชนแล้วก็ตั้งชื่อชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติบ้าง ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นบ้าง สภาพสังคมและวัฒนธรรมบ้าง โดยมีคำนำหน้าชื่อว่า บ้าน ซึ่ง หมายถึง บริเวณที่บ้านเรือนตั้งอยู่ เช่น บ้านโหนด บ้านปากคลอง บ้านปึก บ้านโน บ้านตรอกด่าน ภาษี หรือ บาง ซึ่งหมายถึงตำบลบ้านที่อยู่ริมบาง คือทางน้ำเล็กที่ไหลขึ้นลงตามระดับน้ำทะเล เช่น บางทราย บางละมุง บางกะไชย และหากเป็นสถานที่ใช้สำหรับขึ้นลงริมน้ำ เป็นแหล่งจอดเรือ ขนถ่ายสินค้า ก็จะเรียกว่า ท่า เช่น เกาะลิซังมีท่าภาณุรังษี ท่าเทววงษ์ ท่าวัง เกาะล้านมีท่าหน้าบ้าน จันทบุรีมีท่าใหม่ ท่าใต้

3.2 การคมนาคม

โดยเหตุที่ภูมิประเทศบริเวณนี้เป็นเกาะและเป็นหมู่บ้านชายฝั่งทะเล การคมนาคมสำคัญจึงได้แก่การเดินทางทางทะเล ในสมัยโบราณใช้เรือพายและเรือแจว ต่อมาจึงใช้เรือเสาหรือเรือใบซึ่งต่อขึ้นเองโดยอาศัยวัสดุเท่าที่ทำได้ การคมนาคมเช่นนี้ต้องใช้เวลานาน ดังที่ปรากฏในวรรณกรรมภูมินามของเกาะล้านว่า ใช้เรือใบวิ่งจากเกาะล้านไปถึงพญาโดยอาศัยลมบก ต้องใช้เวลาถึง 8 ชั่วโมง ต่อมาจึงเริ่มมีเรือยนต์ ทำให้มีความสะดวกรวดเร็วขึ้นมา

การคมนาคมทางบกส่วนใหญ่ใช้เกวียนเทียมควายเพื่อบรรทุกสินค้าหรือข้าวของต่าง ๆ เช่น ขนไม้ยางในป่ามาที่ทำบรรทุก จังหวัดระยอง เพื่อลงเรืออีกทอดหนึ่ง การขนไม้จากป่ามาปลูกสร้างบ้านเรือน ระหว่างการเดินทางอาจมีการหยุดพักที่ใดที่หนึ่งเรียกว่า สำนัก เช่น สำนักมะม่วง ในจังหวัดระยอง เป็นต้น

เมื่อมีความเจริญมากขึ้นเริ่มมีการสร้างถนนให้รถยนต์วิ่ง อย่างไรก็ตาม ราว พ.ศ. 2480 – 2490 ก็ยังมีรถยนต์วิ่งบนถนนน้อยมาก ดังที่นายบุญส่ง ศรีไชย เล่าว่าทั้งวันเจอรถไม่ถึง 5 คัน

3.3 อาชีพของประชาชน

วรรณกรรมภูมินามเกาะและหมู่บ้านชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก แสดงให้เห็นอาชีพของประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ดังนี้

3.3.1 การทำประมง

วรรณกรรมจำนวนมากกล่าวถึงการทำประมง หาปลาด้วยวิธีวนลาก ทำโป๊ะลงเบ็ด เหยียงแห หรือแม้แต่จับปลาตามหินละมู ไสเคย ทูบหอยแมน ด้วยเหตุที่ท้องทะเลมีความอุดมสมบูรณ์ และเป็นการหากินพอเลี้ยงปากเลี้ยงท้อง จึงไม่ต้องใช้ความพยายามมากนัก และอาจเพียงใช้เรือมาดเพื่อทำประมงชายฝั่งก็เพียงพอแล้ว สำหรับเรือที่ออกทะเลห่างฝั่งจะมีการรวมตัวเพื่อช่วยเหลือกัน โดยเรือ 7 ลำจะรวมตัวกันเป็น 1 โจ้ สามารถเอาแรงกันทำงานได้

3.3.2 การทำกะปิ

เป็นการทำอาชีพที่ต่อเนื่องกับการประมง โดยการนำเคยที่ไสได้มาทำกะปิ เพื่อบริโภคและจำหน่ายจนเกิดชื่อบ้านห้วยกะปิขึ้น

3.3.3 การตีครก

บริเวณชายฝั่งทะเลที่เป็นหิน จะมีการนำหินมาแปรรูปเป็นครก หรือ ไม่เป็นที่แหลมแท่น และอ่างศิลา

3.3.4 การทอผ้า

การทอผ้าใช้เองเป็นเรื่องปกติสำหรับคนพื้นบ้านสมัยก่อน แหล่งทอผ้าที่เคยมีชื่อเสียงและเคยนำผ้าขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายรัชกาลที่ 5 คือ อ่างศิลา เรื่องเจ้าแม่สามमुख เล่าว่า สามมุขอยู่กับยายมีอาชีพทอผ้า

3.3.5 การทำน้ำตาลปีก

เนื่องจากพื้นดินเหมาะแก่การเจริญงอกงามของต้นตาลและต้นมะพร้าว จึงมีการทำน้ำตาล แหล่งที่มีชื่อปรากฏในเรื่องนี้คือ บ้านปึก จังหวัดชลบุรี

3.3.6 การเผาถ่าน

เนื่องจากมีป่าไม้มาก จึงมีการเผาถ่านขายโดยนำไม้พะว้า ไม้คำ ไม้ดีหมีไปเผา ปรากฏในชื่อบ้านโรงถ่าน ในเกาะช้าง

3.3.7 การหาไขสัตว์

ไขที่นิยมนำมารับประทานและจำหน่ายคือ ไขเต่า ไขกระ และไขนก แต่ก่อนยังไม่มีกำหนดเขตสงวนสัตว์ทะเล จึงมีการไปขูดไขเต่า และไขกระ กันมากที่เกาะครามและเกาะกระ ส่วนไขนกจะเป็นไขของนกนางนวลที่เกาะนก

3.3.8 การปล้นสะดม

มีคนบางกลุ่มตั้งตัวเป็นโจรสลัด โจรน้ำ ใช้เรือดักปล้นเรือลำอื่น เพื่อเอาเงินทองหรือข้าวของที่ต้องการ โจรสลัดแห่งอำเภอสัตหีบคือ ตากัน และที่เกาะกูด บริเวณที่มีการปล้นกันมากได้ชื่อว่า อ่าวสลัด

3.4 ชีวิตความเป็นอยู่

3.4.1 สุขภาพอนามัย

วรรณกรรมภูมินามเล่าถึงเรื่องสุขภาพอนามัยของคนไว้หลายเรื่อง ได้แก่ โรคภัยไข้เจ็บ และการรักษาพยาบาล โรคที่สำคัญคือ อหิวาตกโรคซึ่งเกิดในหลายท้องที่มีผู้คนล้มตายจำนวนมาก เช่นที่ เกาะเปริด และเกาะล้าน การรักษาพยาบาลโรคต่าง ๆ ทำโดยหมอโบราณ ซึ่งใช้สมุนไพรเป็นยารักษา นายพร นิตยพล เล่าว่า เมื่อยังไม่มีโรงพยาบาลระยอง ที่บ้านมีคนมาตลอด ลูกนอนกันเต็มไปหมด แต่หากมีอาการหนักเกินกว่าจะรักษาด้วยสมุนไพร คนไข้ก็อาจถึงแก่ชีวิต เช่น เหตุการณ์ที่เกาะลอย มีฉลามเข้ามากัดฝรั่ง ต้องนำไปรักษาที่กรุงเทพฯ แต่ก็ไปเสียชีวิตที่ท่าข้าม เพราะเลือดออกมาก

3.4.2 การดำรงชีวิต

เป็นการดำรงชีวิตที่เรียบง่าย และใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เช่น การทำน้ำมันยางที่ตำบลบางพระ จังหวัดชลบุรี และการทำไม้เพื่อให้แสงสว่างที่บ้านทำได้ จังหวัดจันทบุรี เพราะยังไม่มีตะเกียงใช้

3.4.3 การทำศพ

การทำศพของคนบนเกาะ มีเรื่องเล่าเกี่ยวกับการนำศพคนมอญและเขมรจากเกาะหมากไปฝังที่เกาะผี ศพจากเกาะสีชังไปฝังที่เกาะขามน้อย และศพจากเกาะต่าง ๆ รวมทั้งศพ คนเรือไปฝังที่เกาะกูด

3.5 ภูมิปัญญาท้องถิ่น

เนื่องจากคนสมัยก่อนอยู่กับธรรมชาติ ไม่มีเทคโนโลยีอำนวยความสะดวกสบาย อย่างในปัจจุบัน จึงต้องเรียนรู้จากปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตจริง พยายามแก้ปัญหา และดำรงชีวิตให้ได้ ในสภาพเช่นนั้น เกิดเป็นภูมิปัญญาของท้องถิ่นด้านต่าง ๆ วรรณกรรมภูมินามกล่าวถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังต่อไปนี้

3.5.1 การทำความเข้าใจเรื่องลมฟ้าอากาศและฤดูกาล

เนื่องจากอาศัยอยู่บนเกาะและชายฝั่งทะเล ประกอบกับประกอบอาชีพประมง และเดินทางทางทะเล จึงจำเป็นต้องเข้าใจเรื่องลมฟ้าอากาศและฤดูกาลว่า ในแต่ละวันเกิดลมบก ลมทะเล เมื่อไร ฤดูใดมีลมชนิดใด พัดจากทิศใดไปสู่ทิศใด การเกิดมรสุมในฤดูต่าง ๆ เกิดอย่างไร จะหลบหลีกอย่างไร ต้องนำเรือไปหลบลมที่ใด เช่น การนำเรือไปจากเกาะล้านไปพัทยาต้องอาศัยลมบก ฤดูฝนเกาะเกือบทุกเกาะจะมีลมแรงมาก ต้องมาอยู่ทางหน้าเกาะ การหลบลมต้องเข้าไปที่

เกาะขามใหญ่ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี เกาะขาม อำเภอแกลง จังหวัดระยอง และอ่าวสับปะรด เกาะช้าง และคลองใหญ่ จังหวัดตราด เป็นต้น

3.5.2 สมุนไพร

หมอโบราณในเกาะและหมู่บ้านชายฝั่งทะเล รู้จักวิธีนำสมุนไพรมาปรุงเป็น ยารักษาโรค เช่น แก่นแสมสาร ไม้พะว้า ไม้คำ ไม้คันทมิ ลูกสะบ้า ส้มป่อย เป็นต้น ขณะเดียวกันก็ทราบว่าพืชชนิดใดเป็นอันตรายและพืชชนิดใดรับประทานได้

3.5.3 การชุบไขเต่า

เนื่องจากต้องการไขเต่าและไขกระป๋องรับประทานและจำหน่าย จึงต้องรู้วิธีที่จะหา หลุมไขเต่าที่มีไข เพราะบางหลุมเต่าและกระจะทำรอยหลอกตาไว้ ถ้าขาดความชำนาญจะหาไขได้น้อย

3.5.4 การทำน้ำมันยาง และไค้

เหตุที่ต้องทำน้ำมันยางเพราะจะนำมาอุดเรือ ยาวเรือ การทำน้ำมันยางต้องเริ่มจากการหาต้นยางที่มีน้ำยางมาก ซึ่งต้องอาศัยความชำนาญจึงจะทราบ แล้วขูดต้นยางให้เป็นหลุม ให้น้ำมันยางไหลออกมาขังในหลุม ใช้ไฟเผาไม้ยางแล้วนำน้ำมันยางใส่ไปใช้ยาวเรือ ส่วนน้ำมันขี้้น ๆ กันหลุมจะนำไปคลุกกับเปลือกดินเสม็ดเป็นได้ ใช้จุดไฟให้แสงสว่าง

3.5.5 การหาน้ำดื่ม

เนื่องจากบางแหล่งขาดแคลนแหล่งน้ำดื่ม จึงมีวิธีหาน้ำดื่มด้วยการขุดบ่อริมห้วย แล้วหาต้นไม้ใหญ่ ๆ ที่เป็นโพรงมากรูปบ่อ ก็จะได้น้ำดื่ม นอกจากนี้ยังใช้ไม้ไผ่ป่าซึ่งมีปล้องยาว 2 ปล้อง ทะลุปล้องกลาง ใช้เป็นกระบอกเก็บน้ำมาดื่มได้

3.6 ศาสนา

คนในเกาะและหมู่บ้านชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ มีการกล่าวถึงพระพุทธรูปในเรื่องตำบลเนินพระ จังหวัดระยอง และเรื่องหนองมน จังหวัดชลบุรี เรื่องการสร้างวัดสว่างอารมณ์ ที่ตำบลบางพระ และวัดสว่างฟ้าพิทยา จังหวัดชลบุรี แม้เรื่องเล่าที่เป็นนิทาน เช่นเรื่องตามองถ่าย ก็เล่าถึงการทำบุญงานแต่งงานซึ่งนิมนต์พระสงฆ์มาในงาน จนถึงกับตั้งชื่อเกาะว่า เกาะพระ เกาะเณร มีการกล่าวถึงหมู่บ้านของชาวมุสลิมเพียงแห่งเดียวที่อ่าวยายม่อม อำเภอแหลมงอบ จังหวัดตราด

3.7 ความเชื่อ

ความเชื่อกับวิถีชีวิต เป็นเรื่องที่แยกกันไม่ออก คนเราอาจเชื่อเรื่องที่มีเหตุผล หรือไม่มีเหตุผลก็ได้ เป็นเรื่องพิสูจน์ได้หรือพิสูจน์ไม่ได้ก็ได้ และเป็นเรื่องที่ดำเนินกันไม่ได้ เพราะเป็นเรื่องของความเชื่อส่วนตัวหรือความเชื่อของกลุ่มคนว่าเป็นเช่นนั้น วรรณกรรมภูมินามเกาะและหมู่บ้านชายฝั่งทะเลสะท้อนให้เห็นความเชื่อของผู้ที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่นดังกล่าว ดังนี้

3.7.1 ถ้ำสมบัติ

มีหลายถ้ำที่มีความเชื่อว่า มีถ้ำสมบัติและข้าวของอยู่ในถ้ำ เวลาถึงงานคนสามารถนำข้าวของมาใช้ได้ แต่เมื่อเสร็จงานแล้ว ต้องนำไปคืนไว้ที่ถ้ำตามเดิม แต่ด้วยความโลภของคน ทำให้นำของจากถ้ำมาเป็นส่วนตัว จนในที่สุดถ้ำก็ปิดไม่สามารถนำของจากถ้ำมาใช้ได้อีก ความเชื่อเช่นนี้ปรากฏในเรื่อง เจ้าแม่สามमुख จังหวัดชลบุรี และเกาะนางร่ำ จังหวัดจันทบุรี

3.7.2 เมืองลับแล

การเล่าเรื่องเมืองลับแลจะเล่าทำนองเดียวกันว่า เป็นสถานที่ที่มีจริง มีคนอาศัยอยู่ แต่คนธรรมดาจะเข้าไปไม่ได้ เช่น เรื่องเมืองลับแลที่สัดหีบ จังหวัดชลบุรี เมืองลับแลที่เกาะนางร่ำ จังหวัดจันทบุรี

3.7.3 สิ่งศักดิ์สิทธิ์และคาถาอาคม

มีการกล่าวถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นเจ้าพ่อ เจ้าแม่ และที่เป็นผี เช่น ในจังหวัดชลบุรีมีเจ้าแม่สามमुख เจ้าพ่อแสน เจ้าแม่พัดโบก หลวงเตี้ย หลวงเขย่า เจ้าพ่อเขาใหญ่และปู่เจ้า ที่จังหวัดตราดมีเจ้าศักดิ์สิทธิ์ที่เกาะเหลาและบ้านหินดำ ส่วนที่เป็นผี เช่น ผีกระสือที่อ่าวกระสือ (อ่าวอุดม) ในจังหวัดชลบุรี และผีป่า ผีสาวแม่นางโคง ผีเสื้อสมิง ที่จังหวัดตราด

3.7.4 วาจาสิทธิ์

มีวรรณกรรม 2 เรื่อง เล่าถึงพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ในลักษณะนิทานวีรบุรุษ (Hero Tale) คือที่เกาะหมาก เล่าเกี่ยวกับทาก และที่เกาะล้านเล่าเกี่ยวกับอ้อยและแฉม ในทำนองทรงมีวาจาสิทธิ์

3.8 จินตนาการต่อธรรมชาติ

คนเราย่อมมีจินตนาการ หรือความคิดที่กว้างไกลไปกว่าสภาพความเป็นจริงที่พบเห็น แท้จริงสิ่งบันดาลใจให้เกิดจินตนาการ คือ สิ่งแวดล้อมทั้งหลายของคนนั่นเอง ดังจินตนาการที่ปรากฏในวรรณกรรมภูมินามเกาะและหมู่บ้านชายฝั่งทะเลดังนี้

3.8.1 จินตนาการผ่านนิทาน ตำนาน วรรณคดี

3.8.1.1 มีเรื่องเล่ามานานอย่างน้อย 70 ปี เกี่ยวกับเรื่องของสามมุข สาวงามผู้ยากจนแห่งบ้านห้วยโคด กับนายแสนลูกชายเศรษฐีแห่งบ้านแหลมแท่น ที่พบและรักกัน จนสัญญาจะแต่งงานกัน แต่ในที่สุด เรื่องก็ได้จบลงด้วยความเศร้า เมื่อแสนต้องแต่งงานกับหญิงอื่น ทำให้สามมุขกระโดดหน้าผาจนตาย และแสนยอมตายตามโดยกระโดดหน้าผาตามสามมุขไปด้วย จนเป็นที่มาของชื่อเขาสามมุข และหาดบางแสน

3.8.1.2 เรื่องของตาม่องล่ายกับยายรำพึง ซึ่งมีลูกสาวรูปงามชื่อยอม โดยเป็นเหตุให้มีผู้มาสู่ขอซ้อนกัน 2 ราย และยกขันหมากมาในวันเดียวกัน จนตาม่องล่ายโกรธ ทะเลาะกับเมีย แล้วจับลูกสาวฉีกเป็น 2 ซีก ซีกหนึ่งขว้างไปทางตะวันออก อีกซีกหนึ่งขว้างไปทางตะวันตก เรื่องนี้เป็นที่มาของชื่อเกาะ เขา กุ้ง มากมาย เช่น เกาะพระ เกาะเณร เกาะนมสาว เขาตะเกาคั่ว กุ้งกระเบน หาดแม่รำพึง เกาะไก่เตี้ย แหลมเจ้าหลาว

3.8.1.3 เรื่องเล่าเกี่ยวกับพระเจ้าอุทอง ขนหีบสมบัติหนีโรคห่าไปจนถึงสัตหีบ ได้นำหีบสมบัติไปซ่อนไว้ที่คลองสัตหีบ ปัจจุบันต้นไม้ปกคลุมเป็นป่า กลายเป็นเมืองลับแล แต่สมบัติของพระเจ้าอุทองยังคงอยู่ที่นั่น แต่บางตำนานเล่าว่าหีบทั้งเจ็ด ของพระเจ้าอุทอง กลายเป็นเกาะ 7 เกาะที่อยู่หน้าสัตหีบนั่นเอง

3.8.1.4 วรรณคดีเรื่องรามเกียรติ์เป็นคำอธิบายของภูมินามหลายแห่งในตำบลบางพระ เหตุการณ์การสู้รบของทศกัณฐ์กับพาลีเป็นที่มาของชื่อห้วยสุกรีพ และบ้านไร่ดินแดง

3.8.1.5 เรื่องเล่าเกี่ยวกับนายเพชรฉลูกันและผู้ปราบช้าง ยายม่อมคนเลี้ยงควาย ที่เดินข้ามไปมาระหว่างเกาะช้างกับอ่าวยายม่อม จนเป็นที่มาของชื่อ เกาะช้าง อ่าวคอก เกาะลิ้ม เกาะสลัก แหลมงอบ อ่าวยายม่อม

3.8.1.6 เรื่องเล่าเกี่ยวกับพระเจ้ากรุงจีนที่เรือแตก ทรัพย์สมบัติลอยไป กลายเป็น เกาะรังไก่ เกาะกูด เกาะกระดาด เกาะคลุ้ม เกาะเพนียด ในจังหวัดตราด

3.8.1.7 เรื่องของตายายคู่หนึ่ง ซึ่งเดินทางจากระยองจะไปบางกอก เล่ากันเป็นทำนองนิทานตลก เป็นที่มาของชื่อ กรอกยายชา เขายายดา เขาตากวน ในจังหวัดระยอง

3.8.1.8 นิทานเรื่องเจ้าแสง ผู้มีกำลังวังชา ตัดไม้จะนำไปทำเรือ จนสะเก็ดไม้ กระเด็นกลายเป็นเกาะสะเก็ด

3.8.2 จินตนาการผ่านรูปลักษณ์

รูปลักษณ์ของเกาะ เขา อ่าว หาด แหลม ทำให้จินตนาการถึงสิ่งต่างๆ ที่เป็น
เครื่องใช้ไม้สอย สัตว์ และธรรมชาติ เกิดเป็นชื่อ เกาะช้าง เกาะช้างน้อย เกาะจี๊ช้าง เกาะครก
เกาะสาก อ่าวคอก อ่าววงเดือน หาดสังวาลย์ เขานมสาวแหลมเจ้าหลาว และแหลมงอบ
ชื่อต่างๆ เหล่านี้สามารถทำให้ผู้ฟังจินตนาการถึงรูปลักษณ์ของเกาะ เขา อ่าว หาด และ
แหลมนั้นๆ ได้ด้วย

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาค้นคว้าเรื่องวรรณกรรมภูมินามเกาะและหมู่บ้านชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก มีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมและจำแนกประเภทของวรรณกรรมภูมินามเกาะและหมู่บ้านชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก และวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ สภาพสังคม และวัฒนธรรมที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรม ตลอดจนเผยแพร่วรรณกรรมภูมินามที่รวบรวมมาได้ไปยังผู้สนใจ

การรวบรวมข้อมูลกระทำในเขต 4 จังหวัด คือ ชลบุรี ระยอง จันทบุรี และตราด โดยรวบรวมวรรณกรรมภูมินามเฉพาะที่เป็นมุขปาฐะ จากวิทยากรที่มีคุณสมบัติตามที่กำหนด ระหว่างวันที่ 18 เมษายน ถึงวันที่ 20 กรกฎาคม พงศ. 2548 ด้วยการสัมภาษณ์แล้วนำมาถอดถอดเป็นลายลักษณ์อักษร โดยมีการแก้ไขและเรียบเรียงใหม่บ้าง ทั้งนี้จะไม่ทำให้เกิดความผิดพลาดในการวิเคราะห์ข้อมูล เนื่องจากไม่มีการวิเคราะห์ด้านภาษา

สรุปผลการศึกษาค้นคว้าได้ดังนี้

1. วรรณกรรมภูมินามที่รวบรวมไว้ทั้งสิ้น 296 ชื่อ 368 จำนวน จำแนกเป็นวรรณกรรมภูมินามเกาะและหมู่บ้าน อ่าว แหลม ชายหาด และภูเขาในเกาะ รวม 159 ชื่อ 198 จำนวน และวรรณกรรมภูมินามหมู่บ้านชายฝั่งทะเล 137 ชื่อ 170 จำนวน วรรณกรรมเหล่านี้ได้มาจากวิทยากรทั้งสิ้น 28 คน

2. การจำแนกประเภทของวรรณกรรมโดยจำแนกตามที่มาของชื่อ สามารถจำแนกได้ดังนี้

2.1 วรรณกรรมภูมินามเกาะและหมู่บ้าน อ่าว แหลม ชายหาด และภูเขาในเกาะมาจากรูปลักษณะมากที่สุด รองลงไปมาจากนิทาน/ตำนาน และชื่อพืช ดังรายละเอียดดังนี้

- 2.1.1 มาจากรูปลักษณะ 44 เรื่อง
- 2.1.2 มาจากนิทาน/ตำนาน 32 เรื่อง
- 2.1.3 มาจากชื่อพืชในท้องถิ่น 30 เรื่อง
- 2.1.4 มาจากชื่อบุคคล 13 เรื่อง
- 2.1.5 มาจากชื่อสัตว์ในท้องถิ่น 10 เรื่อง
- 2.1.6 มาจากเหตุการณ์ต่างๆ 8 เรื่อง
- 2.1.7 มาจากภาษาอื่น 7 เรื่อง

2.1.8 มาจากสภาพพื้นที่ทางธรรมชาติของท้องถิ่น 6 เรื่อง

2.1.9 มาจากทำเลที่ตั้ง 6 เรื่อง

2.1.10 ไม่ทราบที่มา 16 เรื่อง

2.2 วรรณกรรมภูมินามหมู่บ้านชายฝั่งทะเลภาคตะวันออกมาจากชื่อพืชในท้องถิ่นมากที่สุด รองลงไปมาจากสภาพพื้นที่ทางธรรมชาติ และนิทาน/ตำนาน ดังรายละเอียดดังนี้

2.2.1 มาจากชื่อพืชในท้องถิ่น 36 เรื่อง

2.2.2 มาจากสภาพพื้นที่ทางธรรมชาติ 28 เรื่อง

2.2.3 มาจากนิทาน / ตำนาน 20 เรื่อง

2.2.4 มาจากเหตุการณ์ต่างๆ 14 เรื่อง

2.2.5 มาจากรูปลักษณะ 13 เรื่อง

2.2.6 มาจากชื่อสัตว์ในท้องถิ่น 8 เรื่อง

2.2.7 มาจากชื่อบุคคล 7 เรื่อง

2.2.8 มาจากความเปลี่ยนแปลงทางภาษา 6 เรื่อง

2.2.9 มาจากทำเลที่ตั้ง 5 เรื่อง

2.2.10 มาจากสิ่งของในท้องถิ่น 4 เรื่อง

2.2.11 มาจากชื่ออาชีพ 4 เรื่อง

2.2.12 ไม่ทราบที่มา 8 เรื่อง

3. การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ

3.1 วรรณกรรมภูมินามสะท้อนสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติของเกาะและหมู่บ้านชายฝั่งทะเล โดยบ่งบอกสภาพทั่วไปในคำค้น และบ่งบอกรายละเอียดในคำท้าย

คำที่บ่งบอกสภาพทั่วไป ได้แก่ เกาะ หิน อ่าว หาด ทุ่ง อ่าง แหลม ท่า ปากน้ำ คลอง กรอก หนอง ห้วย เขา ช่อ เนิน ป่า ตะกาด และซาก

คำที่บ่งบอกรายละเอียดได้แก่ ทราย ทรายขาว ทรายแก้ว โขด หัวโขด หัวหิน หัวแหลม แท่น เสา เฝิง แหลม สอก นมสาว ร่ม ลอย พรุ น้ำขาว น้ำตก น้ำริน ช้าง ใหญ่ เล็ก น้อย ยาว กิ่ง ก้าม ปิด ทะลุ หินดำ หินกลม ละมู วงเดือน วงพระจันทร์ หินวง คอก สังกวาลัย สิงห์ ไชยเชษฐ หนู แมว สามมุข เตียน ถ่าน ใน กลาง นอก และลูกโยน

เกาะในทะเลภาคตะวันออกมีทั้งเกาะที่มีและไม่มีต้นไม้ มีและไม่มีคนอาศัยอยู่ บางเกาะมีสัตว์น้ำชุมชุม บางเกาะชาวประมงอาศัยเป็นที่หลบลม บางเกาะใช้เป็นที่ฝังศพ เกาะเหล่านี้ส่วนหนึ่งอยู่ใกล้กันเป็นลักษณะหมู่เกาะ บริเวณชายฝั่งของเกาะและของแผ่นดินใหญ่ ส่วนมากเป็น

หาดโคลน มีหาดทรายกระจายตัวอยู่เป็นระยะ ๆ หาดทรายบางแห่งมีทรายขาวมาก และหาดทรายที่ถือว่ามีความละเอียดที่สุดในโลกคือหาดบานชื่น จังหวัดตราด และมีอ่าว กุ้ง และแหลมอยู่ทั่วไป ขึ้นอยู่กับการกัดเซาะของคลื่นและลม สูงขึ้นไปเล็กน้อยอาจเป็นตะกาด คือบริเวณที่น้ำเค็มซึมขึ้นไปถึง

บริเวณห่างจากชายหาดขึ้นไปอาจเป็นเนิน เขา และป่า และมีซากซึ่งเป็นบริเวณที่รกร้างจากการทำไร่ สำหรับแหล่งน้ำจืดนอกจากได้มาจากภูเขาไหลลงมาเป็นแม่น้ำลำคลอง ออกสู่ทะเลที่ปากน้ำแล้ว ยังมีหนองและห้วยอยู่ทั่วไป

3.2 พืชที่ปรากฏในวรรณกรรมภูมินาม จำแนกเป็นพืชป่าชายเลนและโคดหิน พืชชายน้ำ และพืชบก

พืชป่าชายเลนและโคดหิน ได้แก่ แสม เสม็ด และเทียน

พืชชายน้ำจืด ได้แก่ แคมหนู ปรีอ พง กก สมอ และจาก

พืชบก ได้แก่ ยาง ประดู่ แสมสาร สน ทองหลาง สงวน มะขามป้อม มะขาม น้อยหน่า พุทรา มะปูด มะปริง มะม่วง เกด กุ่ม มะพร้าว ตาล หน่อ ไข่ ไม้ซี้ แพบ กะพ้อ กล้วย หวายขม หวายโสม สะบ้า แตงเม ส้มป่อย คลุ้ม สับประรด มันอิมัง กลอย กระดาด แห้วหนู หญ้า

3.3 สัตว์ที่ปรากฏในวรรณกรรมภูมินาม จำแนกเป็นสัตว์น้ำและสัตว์บก

สัตว์น้ำ มีสัตว์น้ำเค็ม คือ ปลากระเบน พะยูน กระ เต่า และสัตว์น้ำจืด คือ ปลาสร้อย ปลาไหล หอย

สัตว์บก มีสัตว์ 2 เท้า คือ นกเป็ดน้ำ นกนางนวล นกนางแอ่น ค้างคาว และสัตว์ 4 เท้า คือ ลิง กระเจง กระทิง หมู วัว ควาย ช้าง แรด

4. การวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

4.1 การเสด็จประพาสของพระมหากษัตริย์ เนื่องจากเกาะและหัวเมืองตะวันออก มีภูมิทัศน์สวยงาม อากาศดี ไม่ไกลกรุงเทพฯ และมีชัยภูมิเหมาะแก่การตั้งกองทัพเรือ พระมหากษัตริย์จึงเสด็จมาประทับ และทรงพระกรุณาให้ก่อสร้างและก่อตั้ง สถานที่และหน่วยงานที่สำคัญ ได้แก่ รัชกาลที่ 4 เสด็จบางพระ รัชกาลที่ 5 เสด็จเกาะสีชัง เกาะเสม็ด เกาะแสมสาร เกาะช้าง เกาะหมาก เกาะกูด รัชกาลที่ 6 เสด็จอ่างศิลา และสัตหีบ และรัชกาลที่ 7 เสด็จเกาะล้าน

4.2 บุคคลสำคัญในท้องถิ่น ปรากฏชื่อ ขุนสลักเพชรพัฒน์กิจ เจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรี ตากัน ขยายเข้า ขยายเกิด หลงพรหม แจ็กลัก และคุณนายวอน นภาศัพท์

4.3 เหตุการณ์สงคราม เล่าเกี่ยวกับสงครามพม่าปลายสมัยกรุงศรีอยุธยา
ยุทธนาวีเกาะช้าง และสงครามหาเอเซียบูรพา

4.4 เหตุการณ์เกี่ยวกับการปกครอง ปรากฏเรื่องเกี่ยวกับการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง
การปกครองของตำบลบางพระ และตำบลเกล่ง ซึ่งเดิมเคยเป็นอำเภอ อำเภอบางละมุง และอำเภอ
สัตหีบ ซึ่งแบ่งการปกครองใหม่ทำให้ บ้านอำเภอซึ่งเคยเป็นอำเภอต้องลดลงเป็นเพียงตำบล
เกาะล้านซึ่งเคยเป็นตำบลลดลงเป็นหมู่บ้าน และยังเล่าเกี่ยวกับการเนรเทศนักโทษไปยังเกาะล้าน
และเกาะไผ่ รวมทั้งการใช้เกาะสีชังเป็นที่คุมขังเด็กเกรเดด้วย

4.5 เหตุการณ์ประหลาด เล่าถึงเหตุการณ์ทองจิ้น และโรคห่าระบาดที่เกาะล้าน
และการเจาะหินของคนจีนที่แหลมแท่น

5. การวิเคราะห์สภาพสังคมและวัฒนธรรม

5.1 การตั้งชุมชน พบว่ามีชุมชนโบราณคือ เมืองศรีพะโร ส่วนชุมชนที่สืบเนื่องมา
จนถึงปัจจุบัน นิยมตั้งหลักแหล่งบริเวณอ่าวด้านหน้าเกาะ เพราะปลอดภัยจากคลื่นลม หากมี
ปากน้ำนิยมตั้งชุมชนบริเวณปากน้ำ และหากทำเลเหมาะสมจะเป็นท่าเรือก็ตั้งชุมชนบริเวณท่าเรือด้วย
คนที่อาศัยในแหล่งนี้นอกจากจะคนไทยแล้ว ส่วนใหญ่จะเป็นคนจีน และคนญวน (เวียดนาม) มาตั้ง
ถิ่นฐานอยู่ด้วย

5.2 การคมนาคม การเดินทางทะเลใช้เรือ เริ่มจากเรือแจว เรือใบ มาจนมีเรือยนต์
สำหรับบนบกใช้เกวียน และต่อมาจึงมีรถยนต์

5.3 อาชีพ ผู้คนที่อาศัยบริเวณนี้ประกอบอาชีพประมง ทำกะปิ ตีครก ทอผ้า
ทำน้ำตาลปึก หาไข่สัตว์ และเป็นโจรสลัด

5.4 ชีวิตความเป็นอยู่ ด้านสุขภาพอนามัย มีการเล่าถึงโรคห่า (อหิวาตกโรค)
และ การรักษาพยาบาลแบบพื้นบ้านโดยหมอโบราณ ในด้านการดำรงชีวิตเป็นไปอย่างเรียบง่าย
ใช้ทรัพยากรธรรมชาติเท่าที่มี ในด้านการทำศพของชาวเกาะ มีการนำศพไปฝังยังเกาะบางเกาะ
เช่น เกาะผี เกาะขามน้อย และเกาะกุฎี

5.5 ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการดำรงชีวิต ได้แก่
ความเข้าใจเรื่องลมฟ้าอากาศและฤดูกาล การใช้สมุนไพรรักษาโรค การทำน้ำมันยาง
การขุดหาไข่เต่า และการหาน้ำดื่ม

5.6 ศาสนา ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ มีผู้นับถือศาสนาอิสลามบ้างในบาง
หมู่บ้าน

5.7 ความเชื่อ ปรากฏความเชื่อเรื่องอัมบัตติ เมืองลับแล สิ่งศักดิ์สิทธิ์และ
คาถาอาคม และเรื่องวาจาสิทธิ์

5.8 จินตนาการต่อธรรมชาติ เมื่อพบเห็นธรรมชาติแล้วอธิบายโดยใช้จินตนาการ
ผ่านนิทาน ตำนาน วรรณคดี ดังที่ปรากฏในเรื่องเจ้าแม่สามमुख ตาม่องล่าย พระเจ้าอุทอง
พระเจ้ากรุงจีน นายเพชรลุดัน ตากับยาย เจ้าเลง และรามเกียรติ์ นอกจากนี้ยังมีการใช้
จินตนาการผ่านรูปลักษณะที่มองเห็นมาสร้างเป็นชื่อสถานที่ด้วย

อภิปรายผล

1. วรรณกรรมภูมินามเกาะมาจากรูปลักษณะมากที่สุด น่าจะเป็นเพราะชาวเรือ
สามารถมองเห็นเกาะในระยะไกล และมองได้รอบด้านจึงเห็นรูปลักษณะของเกาะอย่างชัดเจน
และจินตนาการได้ว่ารูปลักษณะที่มองเห็นนั้นมีรูปร่างอย่างไร คล้ายสิ่งใด แล้วนำมาตั้งเป็น
ชื่อเกาะ นอกจากนี้ชาวเรือต้องจดจำรูปลักษณะและที่ตั้งของเกาะอย่างแม่นยำ เพราะจะช่วย
ให้กำหนดทิศทางการเดินเรือและเดินทางไปยังสัตว์ได้ถูกต้องไม่หลงทิศทาง และไม่เสียเวลา
สำหรับวรรณกรรมภูมินามที่มาจากนิทาน/ตำนาน และมาจากชื่อพืชในท้องถิ่นมีจำนวนพอ ๆ กัน
นิทาน/ตำนานเป็นสิ่งที่แสดงจินตนาการ และใช้เป็นเครื่องถ่ายทอดความบันเทิงในยามว่างจากงาน
ระหว่างการเดินเรือผ่านท้องทะเลและผ่านเกาะต่าง ๆ ด้วยเรือที่ยังไม่มีเทคโนโลยีต้องใช้เวลา
เดินทางนาน ได้พบเห็นเกาะที่อยู่ใกล้กันบ้านไกลกันบ้าง และมีรูปร่างแตกต่างกันไป ก็สามารถ
สร้างจินตนาการเป็นเรื่องราวเล่าสู่กันฟังในยามที่ยังไม่ได้ลงมือทำงาน หรือหลังจากทำงานแล้ว
เป็นการพักผ่อนหย่อนใจและมีเรื่องราวพูดคุยสนทนา เป็นการสานความสัมพันธ์ระหว่างกันได้ด้วย
ส่วนวรรณกรรมภูมินามที่มาจากชื่อพืชนั้น ส่วนใหญ่มาจากพืชเฉพาะถิ่นที่ขึ้นตามชายทะเล
ชายเลน บนภูเขา หรือในป่า เมื่อพบเห็นว่ามีพืชใดขึ้นอยู่มาก หรือมีพืชที่มีลักษณะพิเศษ ก็จะ
ตั้งชื่อสถานที่ตามชื่อพืชดังกล่าว

2. วรรณกรรมภูมินามหมู่บ้านชายฝั่งทะเลมาจากชื่อพืชในท้องถิ่นมากที่สุด ส่วนใหญ่
เป็นพืชที่ขึ้นเองตามธรรมชาติในป่าและชายทะเล เพราะการเดินทางทางบกไปตามพื้นที่ต่าง ๆ
สิ่งที่จะช่วยเป็นเครื่องหมายให้สังเกตได้อย่างชัดเจนก็คือพืช ส่วนภูมินามที่มาจากสภาพพื้นที่ทาง
ธรรมชาติมีมารองลงไปเพราะเป็นสิ่งที่สังเกตได้พอ ๆ กับพืช การตั้งชื่อสถานที่จึงสะท้อนสภาพ
ทางภูมิศาสตร์อย่างชัดเจน

3. วรรณกรรมภูมินามเกาะและหมู่บ้านชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก ซึ่งมีที่มาจาก
สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติสะท้อนสภาพของพื้นที่ในทะเล ซึ่งประกอบด้วยหมู่เกาะและ

เกาะโคด ๆ เกาะเหล่านี้จำนวนมากเป็นเกาะที่อุดมสมบูรณ์ เช่น เกาะล้าน เกาะช้าง และเกาะกูด พื้นที่มักเป็นภูเขาบริเวณกลางเกาะ แล้วค่อย ๆ ลาดลงยังชายทะเล ด้วยความอุดมสมบูรณ์จึงเกิดลำคลองไหลจากภูเขาลงสู่ทะเล ผู้คนจะตั้งถิ่นฐานบริเวณปากคลองหรือปากน้ำซึ่งอุดมสมบูรณ์และอ่าวด้านหน้าเกาะ ซึ่งใช้เป็นที่จอดเรือและหลบลมได้ดี และเนื่องจากเป็นหาดโคลนจึงมีพืชน้ำ เช่น แสมและเทียนขึ้นอยู่มาก พืชเหล่านี้ช่วยยึดเกาะพื้นดินไม่ให้พังทลาย และยังเป็นแหล่งวางไข่แพร่พันธุ์ปลาและสัตว์น้ำอื่น ๆ อีกด้วย นอกจากนี้เกาะที่อุดมสมบูรณ์แล้วยังมีเกาะที่เป็นหิน เกาะเหล่านี้มักมีขนาดเล็ก ไม่มีทรัพยากรธรรมชาติ ชาวเรืออาจใช้เป็นกำบังลมเท่านั้น

สำหรับบริเวณชายฝั่งของแผ่นดินใหญ่ส่วนมาก เป็นหาดโคลนมีหาดทรายกระจายตัวเป็นระยะ ๆ และมีบริเวณที่เป็นปากน้ำหรือปากคลอง ตลอดจนมีป่าชายเลนช่วยยึดเกาะพื้นดินและเป็นแหล่งวางไข่ แพร่พันธุ์ และเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำเช่นเดียวกับในเกาะ

ลักษณะแวดล้อมทางธรรมชาติเช่นนี้ทำให้มีสัตว์น้ำอุดมสมบูรณ์ ดังเช่นที่วิทยากรเล่าว่า “เหยิงเบ็ดไปทีเดียวก็ได้ปลา” หรือการเลือกจับปลาที่มีขนาดใหญ่ ส่วนที่มีขนาดเล็กจะปล่อยไป หรือแม้การจับปลาตามหินละมูซึ่งอยู่บริเวณชายฝั่งที่น้ำทะเลขึ้นถึงตามเกาะแก่งต่าง ๆ ก็มีหอย ปู ปลา ให้จับโดยไม่ยากลำบาก

อย่างไรก็ตามธรรมชาติก็มีการเปลี่ยนแปลงโดยอิทธิพลของคลื่นและลม อาจมีการกัดเซาะจนเว้าแหว่งเข้าไปหรือมีการทับถมของโคลน ทราย จนเกิดแผ่นดินงอกหรือเชื่อมต่อกันก็ได้ วิทยากรเล่าว่า เขาสามมุขในจังหวัดชลบุรี เดิมเป็นเกาะปัจจุบันเชื่อมต่อกับแผ่นดิน ชายฝั่งคนจากเกาะสีชังสามารถเดินไปยังเกาะท้ายตาหมื่นได้ และยายม่อมคนเลี้ยงควายก็เดินจากแหลมงอบไปเกาะช้างทุกวัน แต่ปัจจุบันเกาะสีชังกับเกาะท้ายหมื่นแยกจากกันชัดเจน และแหลมงอบกับเกาะช้างก็มีทะเลคั่นกลางต้องเดินทางทางเรือจึงจะไปถึงกันได้

ความอุดมสมบูรณ์ของชายฝั่งทะเลได้รับผลกระทบเมื่อมีคนอาศัยอยู่มากขึ้น ทั้งคนในท้องถิ่นและคนที่ย้ายถิ่นมาจากที่อื่น รวมทั้งมีความเจริญมากขึ้น เป็นเหตุให้มีความต้องการบริโภคสัตว์น้ำมากขึ้น ประกอบกับมีวิธีทันสมัยใช้เทคโนโลยีเข้าช่วยจับสัตว์น้ำ และมีการบุกรุกเข้าไปตั้งถิ่นฐานและทำลายป่าชายเลนที่ช่วยยึดแผ่นดิน พื้นที่ที่เคยเป็นที่วางไข่และเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ถูกทำลาย ทำให้จำนวนสัตว์น้ำลดลง

ความอุดมสมบูรณ์ยังรวมไปถึงเต่า กระ และนกต่าง ๆ ด้วย เกาะครามและเกาะกระเป็นเกาะที่มีเต่าและกระขึ้นไปวางไข่เพื่อขยายพันธุ์ เกาะนกมีนกนางนวลซึ่งบินกันมืดไปหมด เกาะรังมีนกนางแอ่นมาทำรังอยู่ตามภูเขา สิ่งมีชีวิตเหล่านี้ถูกผู้คนเข้าทำลาย เพื่อเลี้ยงปากเลี้ยงท้องและ

เพื่อจำหน่าย จนต้องมีการประกาศเขตอนุรักษ์สัตว์ที่เกาะทั้งสอง แม่นกต่าง ๆ ที่อยู่ตามเกาะ ก็หายไปหมด วิทยากรเล่าว่า “พอคนมามากเข้ากันมันก็หายไปหมด”

นอกจากนี้ยังมีความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วด้วยการกระทำของคน คือการขุดหรือทำลายพื้นที่ภูเขาเพื่อใช้พื้นที่เดิมเป็นที่อยู่อาศัยและประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อนำหินและดินจากภูเขาไปถมพื้นที่ลุ่มหรือชายฝั่งทะเล เพื่อทำถนนหรือปลูกสร้างสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ทั้งบ้านเรือนและอาคารขนาดใหญ่ วิทยากรเล่าว่า “ที่หาดเล็ก เมื่อก่อนสร้างบนภูเขาตลอดกันเป็นชั้น ๆ หันหน้าออกทะเล แต่ปัจจุบันกลายเป็นที่ราบไปหมด และมีการกระตุกเขานำดินไปสร้างถนน” เกาะบางเกาะ เช่นเกาะเปริดก็จะเหลือเพียงชื่อว่าเกาะ แต่สภาพปัจจุบันมีการสร้างถนนเชื่อมต่อกับแผ่นดินใหญ่แล้ว

วรรณกรรมภูมินามที่เคยสัมพันธ์และสะท้อนสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติจะเป็นสิ่งที่ช่วยบันทึกสภาพของพื้นที่ให้คนรุ่นหลังได้ทราบความเป็นมาในอดีต

4. ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของบริเวณชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก และเกาะสำคัญ ๆ ถือได้ว่ามีความสำคัญยิ่ง ไม่ว่าจะเป็นการเดินทางเพื่อช่อดูมกำลังไพร่พลของพระเจ้าตากสิน การเสด็จประพาสของพระมหากษัตริย์รัชกาลที่ 4 รัชกาลที่ 5 รัชกาลที่ 6 กรณีพิพาทกับอินโดจีนของฝรั่งเศส ยุทธนาวีเกาะช้าง สงครามหาเอเชียบูรพา เหตุการณ์เหล่านี้เกี่ยวข้องกับทั้งระดับรัฐบาลไทยและระดับท้องถิ่น ทั้งเกี่ยวกับระหว่างบุคคลและอารมณ์ความรู้สึกเฉพาะบุคคล เช่นการเข้าร่วมรบของทหารเรือ การทำหน้าที่เป็นสายลับสอดแนม และการประกอบภารกิจสนับสนุนทหารฝ่ายสัมพันธมิตร การปักปันเขตแดนไทย-กัมพูชา นอกจากนี้ยังมีเหตุการณ์และบุคคลในท้องถิ่นที่ควรบันทึกและเรียนรู้เพื่อความเข้าใจ เช่น ผู้ก่อตั้งและผู้นำของชุมชน ผู้ก่อสร้างและมูลเหตุการก่อสร้างสถานที่ต่าง ๆ การเปลี่ยนแปลงด้านการปกครอง เป็นต้น

5. สภาพสังคมและวัฒนธรรม ในอดีตการตั้งชุมชนเกิดจากความต้องการพื้นที่อุดมสมบูรณ์หรือปลอดภัยในการทำมาหากิน คนที่อาศัยในพื้นที่ต่าง ๆ ส่วนใหญ่จะเป็นคนในท้องถิ่น ในบางเกาะมีนักโทษที่ถูกเนรเทศมาอาศัยอยู่ เช่น เกาะล้านและเกาะไผ่ และอาจมีชาวจีนและชาวเวียดนาม ซึ่งเดินเรือค้าขายกับไทยมาตั้งหลักแหล่งอยู่ ต่อมามีคนต่างถิ่นย้ายถิ่นฐานเข้ามาอาศัยมากขึ้น ทำให้ชุมชนขยายตัว มีความต้องการบริโภคทรัพยากรต่าง ๆ มากขึ้น ทั้งด้านอาหารที่อยู่อาศัย และสิ่งอำนวยความสะดวก เกิดมีอาชีพใหม่ ๆ เช่น การเพาะเลี้ยงกุ้ง ซึ่งส่งผลถึงการรุกรานที่สาธารณะ เกิดการเสื่อมคุณภาพของพื้นผิวดิน เกิดการกระทบกระทั่งกันระหว่างคนต่างอาชีพ ที่ผลประโยชน์ขัดแย้งกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบันมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวในเกาะและชายฝั่งแผ่นดินใหญ่ มีการก่อสร้างโรงแรมและบ้านพักสำหรับนักท่องเที่ยว เกิดอาชีพเกี่ยวกับ

การบริการ เช่น การเปิดบริการเช่าเรือ เช่ารถ การจำหน่ายของที่ระลึก การเป็นมัคคุเทศก์ การจำหน่ายอาหาร สภาพสังคมและวัฒนธรรมของภูมิภาคจึงเปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว ถึงแม้จะมีความพยายามเน้นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ แต่ก็ยากที่จะรักษาสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสภาพสังคมและวัฒนธรรมที่มีคุณค่าไว้ได้ การรับกระแสวัฒนธรรมแบบทุนนิยมเข้ามาโดยรู้เท่าทันและปรับให้กระทบสิ่งที่มีคุณค่าในสังคมเป็นสิ่งที่ทำได้ยากยิ่ง การกระตุ้นให้คนเกิดความเข้าใจ ภาคภูมิใจ และร่วมมือกันอนุรักษ์และพัฒนาท้องถิ่นในวิถีที่ถูกค้องนั้น สามารถทำได้ด้วยการให้ความรู้และชี้ให้เห็นคุณค่า ซึ่งวรรณกรรมภูมินามเกาะและหมู่บ้านชายฝั่งทะเล เป็นสิ่งหนึ่งที่สามารถนำไปใช้ให้เกิดความเข้าใจและภาคภูมิใจดังกล่าวได้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1.1 สภาวัฒนธรรมจังหวัดทั้ง 4 จังหวัด คือ ชลบุรี ระยอง จันทบุรี และตราด ควรจัดทำสื่อเผยแพร่วรรณกรรมภูมินาม เพื่อให้ประชาชนเกิดความเข้าใจ ภาคภูมิใจ และรักท้องถิ่นของตนยิ่งขึ้น

1.2 สถานศึกษา ควรนำเรื่องราวจากวรรณกรรมภูมินามไปเป็นส่วนหนึ่งของรายวิชาท้องถิ่นศึกษา เพื่อปลูกฝังความเข้าใจ ความภาคภูมิใจ และความรักท้องถิ่นให้แก่เยาวชน

1.3 องค์การบริหารส่วนตำบล ควรยกย่องผู้ที่สามารถจดจำและถ่ายทอดเรื่องราวที่เกี่ยวกับท้องถิ่น โดยยกย่องให้เป็นปราชญ์ชาวบ้าน

2. ข้อเสนอแนะในงานวิจัยต่อไป

2.1 ควรมีการรวบรวมวรรณกรรมภูมินามเกาะและหมู่บ้านชายฝั่งทะเล ภาคตะวันออกให้ครบถ้วนยิ่งขึ้นกว่าที่รวบรวมไว้ในงานวิจัยนี้

2.2 ควรมีการรวบรวมและวิเคราะห์วรรณกรรมภูมินามเกาะและหมู่บ้านชายฝั่งทะเล อ่าวไทยตะวันออก ตั้งแต่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ถึงชุมพร แล้วนำมาเปรียบเทียบกับงานวิจัยนี้ เนื่องจากมีข้อมูลบ่งชี้ว่ามีความคล้ายคลึงกันมาก

2.3 ควรมีการวิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของตำบล และอำเภอต่าง ๆ เพื่อบันทึกเรื่องราวเกี่ยวกับทั้งระดับรัฐและระดับชาวบ้าน อันเป็นอดีตที่สำคัญและเป็นที่มาของปัจจุบัน

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

กลุ่มงานข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานจังหวัดจันทบุรี. (ม.ป.ป.). จังหวัดจันทบุรี.

วันที่ค้นข้อมูล 18 กรกฎาคม 2548, เข้าถึงได้จาก <http://www.chanthaburi.go.th>

กลุ่มงานข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานจังหวัดระยอง. (ม.ป.ป.). จังหวัดระยอง.

วันที่ค้นข้อมูล 25 มิถุนายน 2548, เข้าถึงได้จาก <http://www.rayong.go.th>

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (ม.ป.ป.). เกาะสีชัง. วันที่ค้นข้อมูล 18 กรกฎาคม 2548, เข้าถึงได้จาก http://www.sabuy.com/ttt/hot/srichang_place/

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคกลางเขต 3. (ม.ป.ป.). ภาคตะวันออก. วันที่ค้นข้อมูล 21 พฤษภาคม 2548, เข้าถึงได้จาก <http://www.tat.or.th>

กำลังแผ่นดิน จำกัด. (2545). ข้อมูลอำเภอทั่วประเทศ. วันที่ค้นข้อมูล 29 พฤษภาคม 2548, เข้าถึงได้จาก <http://www.thaitambol.net>

กุหลาบ มลลิกะมาส. (2516). คติชาวบ้าน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทย.

เกาะกูตริสอร์ท. (ม.ป.ป.). เกาะกูต. วันที่ค้นข้อมูล 18 กรกฎาคม 2548, เข้าถึงได้จาก <http://www.travel.to>

จินตนา ยอดยิ่ง. (2519). ประวัติชื่อตำบลและหมู่บ้านในเขตอำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่. ปรินิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ดอกไม้ พรายแก้ว. (2548, 30 เมษายน). สัมภาษณ์.

ต้นน้ำทัวร์. (ม.ป.ป.). ประวัติเกาะกูต. วันที่ค้นข้อมูล 21 พฤษภาคม 2548, เข้าถึงได้จาก <http://www.tonnamtour.com>

ถ้วน ศรีไพลิน. (2548, 24 พฤษภาคม). สัมภาษณ์.

ทองคำ รักจิต. (2548, 8 พฤษภาคม). สัมภาษณ์.

ทักษิณี ทานตวนิช. (2523). การศึกษาและรวบรวมวรรณกรรมพื้นบ้านภาคตะวันออก (ระยะที่ 2) :

วรรณกรรมจากตำบลตาขัน อำเภอบ้านค่าย และตำบลบ้านเพ อำเภอเมือง จังหวัดระยอง.

โครงการส่งเสริมวัฒนธรรมภาคตะวันออก, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน.

ไทยทัวร์ อินโฟ จำกัด. (ม.ป.ป.). ภาคตะวันออกท่องเที่ยว. วันที่ค้นข้อมูล 20 พฤษภาคม 2548, เข้าถึงได้จาก <http://www.thai-tour.com/thai-tour/East/east.htm>

บุญเรือง เจริญกัลป์. (2548, 12 มิถุนายน). สัมภาษณ์.

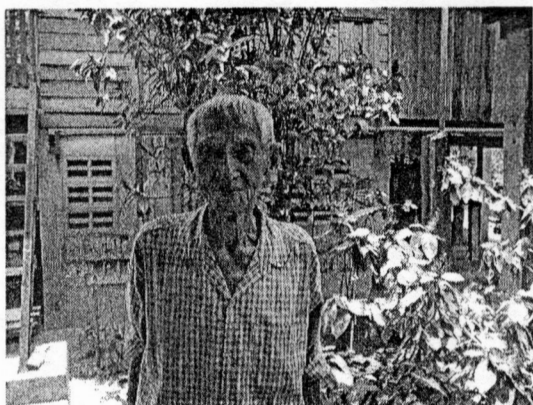
บุญส่ง ศรีไชย. (2548, 11 พฤษภาคม). สัมภาษณ์.

- บุญ เจริญกิจ. (2548, 18 พฤษภาคม). สัมภาษณ์.
- ประดิษฐ์ชลธรรม, พระครู. (2548, 30 เมษายน). สัมภาษณ์.
- ประชุม บุญอินทร์, จำเริญ. (2548, 1 พฤษภาคม). สัมภาษณ์.
- ประชุม เบญจปรีดา. (2548, 20 พฤษภาคม). สัมภาษณ์.
- ประพันธ์ แดงเนียม, นาวาตรี. (2548, 1 พฤษภาคม). สัมภาษณ์.
- ปรีชา หมั่นแสน. (2548, 18 กรกฎาคม). สัมภาษณ์.
- พร นิตยพล. (2548, 12 มิถุนายน). สัมภาษณ์.
- พูลจิตร บิดร. (2521). *การศึกษาประวัติชื่อตำบลและหมู่บ้านในเขตอำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร*. ปรินญาณิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาบรรณารักษศาสตร์, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ไพพรรณ อินทนิล. (2545). *การศึกษาประวัติชื่ออำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน จังหวัดชลบุรี*. โครงการบริการสารสนเทศทางวัฒนธรรม, สถาบันศิลปะและวัฒนธรรม, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- มนูญ เรื่องทัฬ. (2548, 17 พฤษภาคม). สัมภาษณ์.
- ยุพดี จรรย์ยานนท์. (2522). *การศึกษานิทานชาวบ้านตำบลจอมพระ อำเภอจอมพระ จังหวัดสุรินทร์*. ปรินญาณิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- ระยองโซนคอกคอม. (ม.ป.ป.). *จังหวัดระยอง*. วันที่ค้นข้อมูล 8 มิถุนายน 2548, เข้าถึงได้จาก <http://www.rayongzone.com>
- เริ่ม กระชั้น. (2548, 8 พฤษภาคม). สัมภาษณ์.
- วิลาวัลย์ แก้วสุด. (2542). *วิเคราะห์การตั้งชื่อหมู่บ้านในจังหวัดสตูล*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- วีณา สว่างกลปี. (2548, 12 มิถุนายน). สัมภาษณ์.
- ศิริพร ฐิตะฐาน ณ ถलग. (2526). *ในท้องถิ่นมีนิทานและการละเล่น : การศึกษาคติชนในบริบททางสังคมไทย*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มติชน.
- สกุล บุญอินทร์. (2548, 1 พฤษภาคม). สัมภาษณ์.
- สนอง สุขสำราญ. (2548, 12 มิถุนายน). สัมภาษณ์.
- สมชาย ชลสวัสดิ์. (2548, 1 พฤษภาคม). สัมภาษณ์.
- สมบัติ สลักเพชร. (2548, 11 มิถุนายน). สัมภาษณ์.
- สมภพ สอนชิด. (2548, 11 มิถุนายน). สัมภาษณ์.

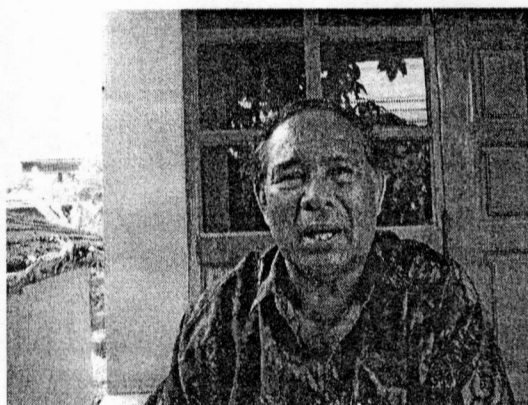
- ส่วนงานข้อมูลสำนักงานจังหวัดชลบุรี. (2545). *จังหวัดชลบุรี*. วันที่ค้นข้อมูล 21 พฤษภาคม 2548, เข้าถึงได้จาก <http://www.chonburi.go.th>
- สวัสดี อัดตนาถ. (2548, 8 พฤษภาคม). สัมภาษณ์.
- สังข์ คงบำณ. (2548, 11 มิถุนายน). สัมภาษณ์.
- รัฐพงศ์ ขุนทอง. (2545). *ศึกษาซื้อบ้านในอำเภอควนขนุน จังหวัดสตูล*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- สัญญา สมาริ. (2548, 11 พฤษภาคม). สัมภาษณ์.
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม. (ม.ป.ป.). *สถานที่สำคัญ*. วันที่ค้นข้อมูล 8 มิถุนายน 2548, เข้าถึงได้จาก <http://kanchanapisek.or.th>
- สุกิจจานุรักษ์, พระครู. (2548, 12 มิถุนายน). สัมภาษณ์.
- สุจิตติร ชุมสิริ. (2548, 30 พฤษภาคม). สัมภาษณ์.
- เสย สำเนียง. (2548, 1 พฤษภาคม). สัมภาษณ์.
- อรรถพล แสนกล้า. (2548, 11 มิถุนายน). สัมภาษณ์.
- อัมพร ธุระเจน. (2521). *ประวัติของซื้อตำบลและหมู่บ้านในเขตอำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช*. ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- อุดม สนธิสิริ. (2548, 11 มิถุนายน). สัมภาษณ์.
- อุษา ปานดำ. (2545). *การตั้งซื้อบ้านและวัฒนธรรมที่ปรากฏในประวัติซื้อบ้านของกิ่งอำเภอนบพิตำ จังหวัดนครศรีธรรมราช*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยทักษิณ.

ภาคผนวก

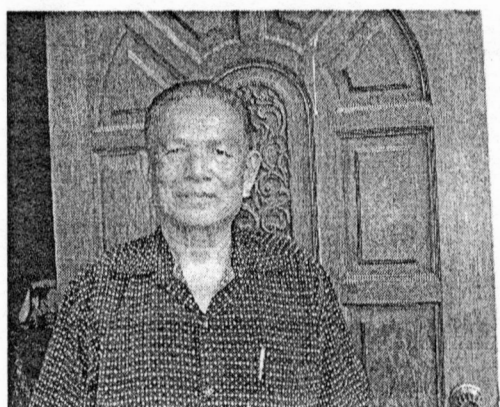
ภาคผนวก ก
ภาพวิทยากร

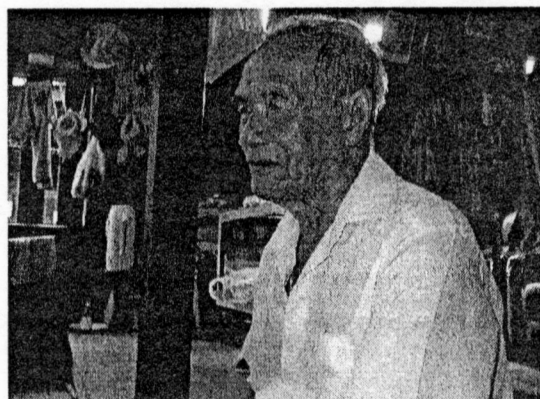
นายดอกไม้ พลายแก้ว

นายเริ่ม กระชั้น

นายทองคำ รักจิต

นายสวัสดิ์ อัดตนาถ

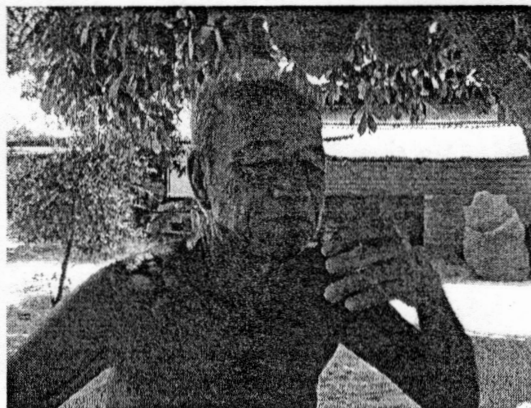
นายบุญส่ง ศรีไชย

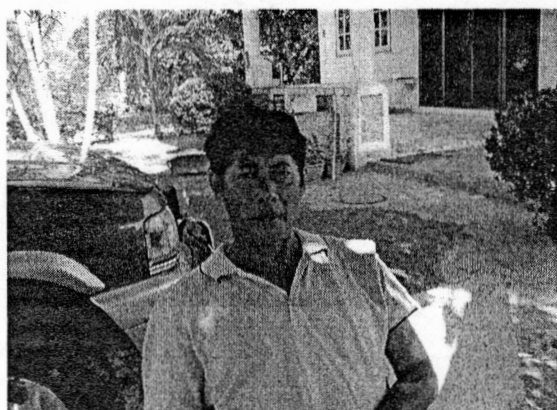
นางสกุล บุญอินทร์

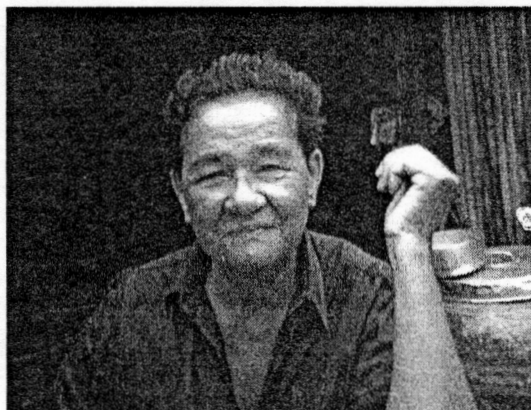
นาวาตรี ประพันธ์ แดงเนียม

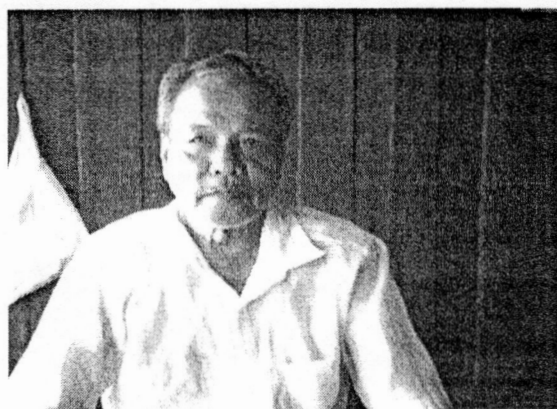
นายเสข ลำเนียง

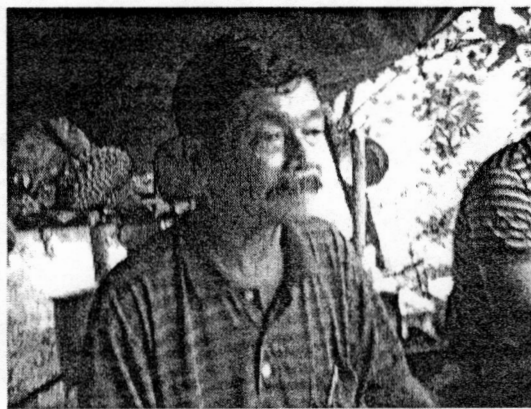
นายสมชาย ชลสวัสดิ์

นายพร นิตยพล

นายสนอง สุขสำราญ

นายสมบัติ สลักเพชร

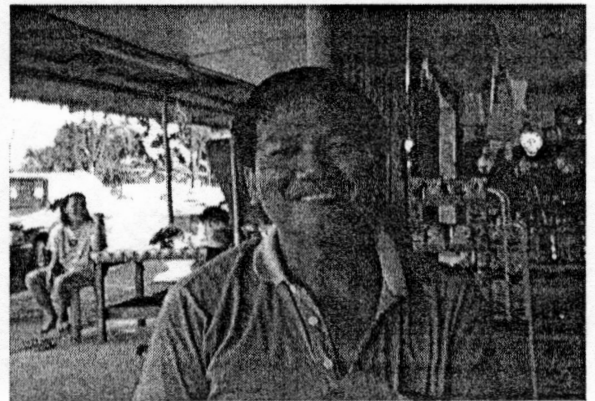
นายสังข์ คงบำณู

นายอุดม สนธิศิริ

นายอรรถพล แสนกล้า

นายสมภพ สอนชิด

ภาคผนวก ข

วรรณกรรมภูมินามเกาะในทะเลภาคตะวันออก

วรรณกรรมภูมินามเกาะในจังหวัดชลบุรี

เกาะลอย (นายบุญส่ง ศรีไชย)

มันลอยอยู่ด้านนอก เลยเรียกเกาะลอย คนที่สร้างเจดีย์บนเกาะลอย ชื่อลุงพรม ลุงพรมบอกให้ทหารเอาอิฐก้อนสวย ๆ มาสร้างเจดีย์ ตอนนั้นยังไม่เป็นรูปเป็นร่างอะไร แล้วสะพานโรงเลื่อยมันเป็นสะพานไม้ (ปัจจุบันทำเป็นสะพานปูน แข็งแรง ถาวร รถยนต์วิ่งไปมาได้) เจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรีมาสร้างโรงเลื่อย วันที่ ปลาดุกรักราบฝรั่งนะ ราว ๆ พ.ศ. 2486 ฝรั่งเขาแต่งงานใหม่ ๆ เกาะลอยรูปร่างเหมือนเต่า ฝรั่งไปเล่นน้ำด้านนอก ไอ้หลามก็คัดตรงน้องเลือดก็ออก โรงพยาบาลศิริราชก็ยังเป็นเหมือนสุุขศาลา สะพานบางปะกงก็ยังไม่มี ฝรั่งก็ไปตายตรงท่าข้าม เพราะเลือดออกไม่หยุด

ท่าข้ามอยู่ที่บางปะกง เมื่อก่อนต้องใช้เรือขนานและใช้แรงเรือยนต์ลากข้ามแม่น้ำบางปะกง เดิวนี้นี้มีสะพานข้าม

เกาะลอย (นายเริ่ม กระชั้น)

เป็นเกาะเล็กอยู่ใกล้ฝั่ง เวลาน้ำขึ้นเหมือนมันลอยอยู่ เดิวนี้นี้ทำสะพานเชื่อมต่อกับชายฝั่งแล้ว

เกาะสีชัง (นายเสย สำเนียง)

ดาตี ยายชัง ไปตั้งถิ่นฐานอยู่ก่อนเขา เป็นเรื่องบอกเล่ากันมากเก่าแก่

เกาะสีชัง (นายปริชา หมื่นแสน)

ชื่อเกาะสีชัง เพราะมี 2 ตายายมาอยู่ก่อนคนอื่น ศ่วชื่อดาตี เมียชื่อยายชัง มาทำไร่อยู่ที่นี่ก่อนคนอื่น

เมื่อก่อนเขาจะเอาเด็กเหลือขอมาปล่อยที่เกาะนี้ เรียกปล่อยเกาะ หนีไม่ได้เพราะไม่มีเรือแพจะหนี เดิวนี้นี้ยังมีคุกมิดที่ขังเด็กอยู่ที่ท่าวัง

เกาะสีชัง (นายสวัสดิ์ อัดตนาน)

แต่ก่อนเขาเรียกเกาะสีชัง แต่ไม่รู้ว่าทำไมเรียก สีชัง

เกาะสีชัง (นายบุญส่ง ศรีไชย)

ลูกเคยไปอยู่ 4 คืน มีหน้าที่ยิงพลูส่งแสงตอนกลางคืน ตอนกลางวันต้องแอบนอน เขาว่ามีหลุมฝังศพทหารอยู่ เคยจะให้ทหารลงไปดู แต่ไม่มีกล้าลงไป

เกาะสีชัง (นายดอกไม้ พลายแก้ว)

เดิมที่พระแก้วอยู่ที่เกาะสีชัง

เมื่อก่อนมี 2 ท่าคือ ท่าล่าง กับท่าบน ที่เกาะนี้มีลู่หวด ดำน้ำเก่ง ปลาฉลามเก็กไม่กลัว เมื่อก่อนเรือใหญ่ไม่มี มีแต่เรือเล็กหากิน

หมู่บ้าน ชายหาด และท่าเรือบนเกาะสีชัง

ท่าภาณุรังษี (นายปรีชา หมั่นแสน)

ชาวบ้านเรียกว่า ท่าบน ตั้งชื่อใหม่ตามพระนามของ เจ้าฟ้าภาณุรังษี สว่างวงศ์

ท่าวัง (นายปรีชา หมั่นแสน)

เรียกท่าวังเพราะเป็นวังของรัชกาลที่ 5 มีตำหนักหลายหลัง มีตำหนักผ่องศรี แล้วก็ตำหนักอื่นหลายหลัง ที่นั่นยังมีคนเก่าคนแก่อยู่เยอะ

บ้านตรอกด่านภาษี (นายปรีชา หมั่นแสน)

ที่นั่นมีด่านเก็บภาษีอยู่ตรงนั้น คอยเก็บภาษีจากเรือใหญ่ พอเรือจอดพวกศุลกากรนี้เขาจะลงเรือไปก่อนเลย เคี้ยวนี้ด่านก็ยังอยู่

เจ้าพ่อเขาใหญ่ (นายปรีชา หมั่นแสน)

เขาที่สูงใหญ่กว่าเพื่อนจึงเรียกว่าเขาใหญ่ และเจ้าพ่อเขานี้เรียกว่าเจ้าพ่อเขาใหญ่

ประวัติเจ้าพ่อเขาใหญ่มืออยู่ว่า พ่อค้าจีนชื่อ อึ้งวันเซิน นำสินค้าจากเมืองไทยไปขายที่เมืองจีน เวลาไม่มีลม จะทอดสมอหลบลมหน้าเกาะ มาที่ไรตอนกลางคืนจะเห็นแสงไฟพุ่งไปบนท้องฟ้า จึงมาถามคนแถวนั้น ก็พากันมาหาว่ามีอะไร คนที่นั่นก็ให้เอาธูปมา 9 ดอก ตั้งใจอธิษฐานว่า ถ้ามีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ขอให้เจอ พอปักธูปก็เห็นปากถ้าเจ้าพ่อ

องค์เจ้าพ่อเป็นหิน มีหน้าตา จมูก ปาก ใครจะทำไว้ไม่รู้ หรือรัชกาลที่ 5 ท่านจะมาทำไว้ก็ไม่รู้ พ่อค้าจีนจึงบนเจ้าพ่อขอให้ค้าขายดี ขายเร็ว จะเอาผืนมาถวาย ก็ขายได้ดี เลยเอาผืนมา

ถวาย คนอื่นเห็นค้าขายของดีก็ถาม เพื่อนก็เอามั่งก็ปากต่อปากกันไป เดียวนี้ทุกอาชีพก็มาบนได้ ใช้อะไรบนก็ได้ เวลาเก็บบนก็จุดประทัด

ที่นี้เดือน 9 สารทจีนจะมีงานประจำปี สมัยก่อนเขาทำปลากะตัก โรงน้ำปลาไทยปรีดา จะเอาเรือมารับปลาที่ออกลากอวน ชาวประมงจะบนเจ้าพ่อขอให้ได้ปลา 6 ลำ 7 ลำ ก็ว่ากันไป แล้วก็บนลิกะหรือบนอะไรก็ได้ สารทจีน ทะเลจะหยุดหมด สมัยนั้นหาเรือยนต์ก็ยาก เรือก็รวมกันมา 5-6 โฉ่ (เรือ 7 ลำเป็น 1 โฉ่ ปัจจุบันไม่มีแล้ว) ก็มีคนงานมา ไม่มีไฟฟ้า ใช้ตะเกียงเจ้าพายุ ขนปลาเสร็จก็มาปลุกโรงให้ลิกะเล่นให้เจ้าพ่อดู ตอนหลังกลายเป็นประเพณีเจ้าพ่อเขาใหญ่วันสารทจีน

บ้านหาดทรายแก้ว (นายปรีชา หมื่นแสน)

ที่นั่นทรายขาวสะอาด ขาวมาก เมื่อก่อนชาวบ้านไปขุดมาทำบ้าน เดียวนี้เทศบาลเขาอนุรักษ์ห้ามขุด แต่ก็หมดไปเยอะแล้ว

บ้านแหลมถ้ำพัง (นายปรีชา หมื่นแสน)

มีแหลมถ้ำพัง กับหาดถ้ำพัง ที่นั่นเห็นหินใหญ่ร่วงลงมาในน้ำบังอยู่หน้าถ้ำ อยู่แถวปลายแหลม หน้าลมโน (ลมหนาว เดือน 12 ลมพัดจากฝั่งไปยังเกาะ) เอาเรือไปหลบลมที่นั่น มันอุ่น บังคลื่นก็ได้ ถ้ำหน้านี้อยู่หลังเกาะ (ฝั่งทะเลนอก) อยู่ไม่ได้ลมแรงต้องอยู่หน้าเกาะ (ฝั่งแผ่นดินใหญ่)

บ้านหาดหินกลม (นายปรีชา หมื่นแสน)

หาดนั้นมีหินสี่เหลี่ยม กลมก็มี ยาวก็มี เลี่ยมเหมือนถ่าน นอนเล่นได้ ต่อมาเรือจากพัทธามาชนไปขาย เอาไปทำบ่อปลาบ้าง ทำสวนบ้าง เดียวนี้หายาก เทศบาลเขาอนุรักษ์ก็เข้าไปแล้ว

บ้านแหลมงู (นายปรีชา หมื่นแสน)

มีงูเหลือมเยอะ ชุมมาก เพราะแถวนี้มีถ้ำเยอะ งูมันอยู่ในถ้ำ

ท่ายายทิม (นายปรีชา หมื่นแสน)

สมัยรัชกาลที่ 5 ปลุกทับทิมเยอะ เลยเรียกท่าทับทิม แล้วเพี้ยนมาเป็นท่ายายทิม

เกาะสัมปะยื้อ (นายปรีชา หมิ่นแสน)

เป็นโจดหินปะการังลอยพื้นน้ำไม่มีดินไม้ เมื่อก่อนเรือสินค้าจะเกยตื้น เดียวนี้มีไฟแวบ
ไม่รู้ว่าทำไมชื่อสัมปะยื้อ

เกาะขามใหญ่ (นายคอกไม้ พลายแก้ว)

อยู่ตรงสี่ช้าง หันหน้าไปสี่ช้าง อยู่ขวามือ เป็นที่จอดเรือหลบลม

เกาะขามน้อย (นายปรีชา หมิ่นแสน)

เดี๋ยวนี้เป็นสุสานพวกแขก เขาเอาศพแขกไปฝังที่นั่น เมื่อก่อนคนเรือตาย คนเกาะสี่ช้าง
ตายก็เอาไปฝังที่นั่น สมัยก่อนกระดุกเยอะ ผิดู เขาฝังไม่ลึก เจอกระดุกเยอะ สมัยผมเป็นวัยรุ่นยัง
เคยเอาหัวกะโหลกมาทำเป้ายิงหนังสติ๊ก โลงก็เอามาคลุมหัวเวลาฝนตก

เกาะขามน้อย (นายคอกไม้ พลายแก้ว)

หันหน้าไปทางสี่ช้าง อยู่ถอยหลังไปทางตะวันตก

เกาะ (ท้าย) ตาหมิ่น (นายคอกไม้ พลายแก้ว)

เดิมตาหมิ่นอยู่ที่เกาะนั้น อยู่ทางตะวันตกของสี่ช้าง เมื่อก่อนเดินจากโบสถ์พระแก้ว
ไปถึงได้

เกาะโปง (นายปรีชา หมิ่นแสน)

เมื่อก่อนมีถังน้ำมันอยู่ 3 ถัง เป็นถังปูนใหญ่ขนาดรถบรรทุก 2 คันเข้าได้สบาย พอสมัย
สงครามถูกระเบิดพังไป 2 ถัง เหลืออยู่ถังหนึ่ง แต่ก็ทะลุเพราะถูกระเบิด มันเหมือนโปงเอาเรือเข้าไป
หลบในนั้นได้

เกาะปรัง (นายคอกไม้ พลายแก้ว)

เดิมเขาเรียกเกาะปรัง เป็นที่เอาไข่เผาศพ เมื่อก่อนผมเคยไปทูปหอย เวลานั้นลงโลงยัง
ผูกให้เห็น เขาฝังไม่มิด ศพพวกนี้มาจากสี่ช้าง

เกาะยายท้าว (นายดอกไม้ พลายแก้ว)

มีอีกชื่อชื่อยายเช้า เขาเรียกเกาะยายเช้า เป็นคนเดิมมาจากเกาะใหญ่ (สีช้าง) เขาไม่ถูกกับพวกเกาะใหญ่ เกาะนี้ห่างจากสีช้างราว ๆ 1 กิโลเมตร ฉันยังไปทูปหอยที่นั่น หอยमेंตัวใหญ่เยอะ เป็นหอยमेंดำ ใหญ่ นามมันตั้งคืบ

เกาะท้ายค้างคาว (นายปรีชา หมั่นแสน)

ที่นั่นมีค้างคาวแม่ไก่เยอะ เกาะนี้อยู่ห่างหัวเกาะไปหน่อย มีไฟเวดติดไว้ด้วย

เกาะร้านดอกไม้ (นายดอกไม้ พลายแก้ว)

ไม่รู้ทำไมเรียกอย่างนั้น มันก็มีต้นไม้บ้างเล็กน้อย มีต้นกระแทนต้นใหญ่ ๆ ถูกแล้วคัน แต่เอามาแกงกินได้ มีบ่อน้ำอยู่บ่อหนึ่ง กุ้งก็เยอะจริง ๆ ฉันเคยไปวิดน้ำกิน

เกาะนก (นายปรีชา หมั่นแสน)

นกนางนวลเยอะ บินกันมิดเลย มันบินตามฝูงลูกปลามันไปไข่ที่นั่น เดียวนี้ไม่มีแล้ว ไข่ชนกนางนวลขนาดหัวแม่มือ ตัวหนึ่งไข่ 2 ใบ ก็ไปเก็บไข่เอาไปต้มกิน เวลาไปต้องเอาน้ำไปด้วย เอาไปดูไข่ ไข่ลูกไหนจมนก็เก็บมา ลูกไหนลอยแสดงว่าเป็นตัวเอาคืนไป ไข่มันเยอะ

เกาะนก (นายดอกไม้ พลายแก้ว)

มันมีนกเป็ดน้ำอาศัยอยู่ ผมเคยไป เป็นเกาะไม้ใหญ่ มีหอยนางรมตาแกง หอยพวกนี้ ตัวแดง ตาแดง กินได้ แต่ไม่เหมือนอย่างขาว (หอยนางรมมี 2 พันธุ์ คือ พันธุ์ตาแดง กับพันธุ์ตาขาว)

เกาะนก (นายสวัสดิ์ อัดตนาถ)

อยู่หน้าบางละมุง พันแหลมฉะไปนิดเดียว มีนกนางนวลอาศัยอยู่ เป็นเกาะเล็ก ๆ ไม่มีฐาน แต่เรือใหญ่เข้าไปก็ติดเหมือนกัน

เกาะสัมมะยื้อ (นายเริ่ม กระชั้น)

อยู่หัวเกาะสีชัง (ทางกรุงเทพฯ เป็นเกาะปริ่ม ๆ น้ำเวลาน้ำลงเยอะ ๆ จะโผล่ निकน้อย เป็นช่องเรือโดยสารเรือใหญ่สินค้าต่างประเทศวิ่งผ่าน

เกาะครก (นายดอกไม้ พลายแก้ว)

มองจากทะเล รูปร่างกลม ๆ เหมือนครกค้ำน้ำพริก จะขึ้นเกาะที่ลำบาก เกาะนี้มี
ว่านดอก เวลาออกดอกเอามาติดตัว มีเสน่ห์ แล้วก็ใหญ่ใหญ่

เกาะสาก (นายดอกไม้ พลายแก้ว)

รูปร่างมันตรงกลางกึ่ง หัวท้ายโต เหมือนสากมือดำขาวสมัยก่อน

เกาะจุ่น (นายสัญญา สมาน)

เป็นหินโสโครก จะทำให้เดินเรือลำบาก เขาจึงเอาประภาคาร ไฟแวบไปติด อยู่หน้า
พทยา ประมาณ 2 กิโลเมตร

เกาะล้าน (นายสัญญา สมาน)

เกาะล้านมีเขาอยู่ 2 ลูก คือ เขานมสาว ทั้งคู่และเขาใกล้เคียง เป็นดินเป็นหินดาน ดันไม้
ใหญ่จะไม่ค่อยขึ้น จะขึ้นแต่พวกหญ้าคา หญ้าธรรมชาติ ดันไม้ใหญ่จะอยู่ทางแถบเขาใหญ่ที่มี
ดินเยอะ เคยศึกษากับป่าไม้ ป่าไม้บอกว่าปลูกดันไม้ไม่ขึ้นหรอก เพราะว่าเป็นเขาหินดาน ชื่อเดิมว่า
เกาะไร่หญ้า แต่เรียกยากเลยเรียกเกาะล้าน เกาะล้านก็คือ ดันไม้ใหญ่ไม่มี

ต่อมารัชกาลที่ 5 ให้เกาะล้านเป็นเกาะเน คือเนรเทศผู้ทำความผิดบนผืนแผ่นดินใหญ่
โทษน้อยหมายความว่าไม่อุกฉกรรจ์เล็กน้อย ไม่ได้ทำร้ายใครเขา ให้มาอยู่เกาะล้าน
ถ้าโทษหนักให้ไปอยู่เกาะไผ่ ซึ่งอยู่ห่างจากเกาะล้านอีกเท่าตัว พทยาถึงเกาะไผ่ประมาณ
18 กิโลเมตร พทยาถึงเกาะล้านประมาณ 9 กิโลเมตร

สมัยก่อนการเดินทางทางเรือลำบากมาก ไม่มีรถยนต์ มีแต่เรือใบทำกันเอง ชาวบ้าน
ทำกันเอง

ผู้ที่ถูกเนรเทศมาเกาะล้านเป็นผู้ที่มีคดีติดตัวมาอยู่ที่นี่ ก็ปล่อยเลย ทำมาหากินเอาเอง
จะทำอะไรก็แล้วแต่หาปูหาปลากินเอง คือสมัยก่อนทรัพยากรทะเลหาง่าย เดินลงทะเลหาสองวา
ก็ได้ของมากินแล้ว ไม่มีการกักขัง ไม่มีกำแพง ไม่มีเจ้าหน้าที่ดูแล ใครจะหนีก็หนีไป มันหนีไม่ได้
อยู่แล้ว ไม่มีเรือไม่มีแพ ไม่มีเรือวนลากวนลอยผ่านไปผ่านมา

จึงเกิดชุมชน ตัดไม้ ต่อเรือ ใช้ผ้าห่ม ผ้าอะไรทำเป็นใบเรือ จะวิ่งไปพทยานักต้องใช้
ลมบก ลมทะเลใช้เวลา 8 ชั่วโมง

ช่วงนั้นฝนตกตามฤดูกาล จึงมีอาชีพ 2 อาชีพคือ เกษตร สมัยก่อนปลูกน้อยหน้า
สับประคด แตงโม ขนุน มะม่วง ผู้ชายออกเรือทำประมง ก็มีอยู่ 2 อาชีพ

ระยะต่อมา 100 กว่าปี ก็เกิดอภินิหารเกิดสิ่งศักดิ์ คือ มีทองไหลลงทะเลเป็นลำธาร ตรงบริเวณที่เรียกว่า แหลมทอง คนพื้ยาคนนาเกลือเห็นแสงสว่างที่เกาะล้านเหลืองอร่ามไปหมดในกลางคืน ช่วงนั้น ทำให้คนเกาะล้านได้ร่ำรวยกันทั่วหน้า ไปร่อนทองในทะเล ทองที่ร่อนได้เท่ากับเม็ดมะเขือ บางคนได้เยอะ คนเกาะล้านเอาไปให้ช่างที่นาเกลือหลอมเป็นทอง ช่างทองที่นาเกลือทำเบ้าร่ว พุดง่าย ๆ มีทองไปกิโลหนึ่งกับเกลือ 2 ชีด โคนโกง

ขณะนี้ยังเป็นประเพณีว่า วันพระสุดท้ายก่อนออกพรรษาจะทำบุญแหลมทอง ที่แหลมมีศาลตั้งอยู่ จะทำบุญทุกปี เพราะทำให้ทองเกิด ทำให้เกาะล้านได้ร่ำรวย คนรุ่นนั้นล้มหายตายจากไปหมดแล้ว แต่ทองยังมีอยู่ที่วัด และคนรุ่นลูกรุ่นหลานที่ได้มรดก เอาทองไปทำแหวน ทำอะไรเป็นทอง 100% นืมมาก แพนผมก็ยังมีเป็นแหวนได้มาจากรุ่นปู่ตายาย

ราว ๆ รัชกาลที่ 7 จากนั้นเกิดอาเพศ พอทองลงแล้ว เกิดโรคไข้ป่าไข้มาลาเรีย ทำให้ล้มตายไปเยอะ จากไข้มาลาเรียก็เกิดโรคห่า คืออหิวาตกโรค เกาะล้านนี้แทบจะไม่มีคนอยู่เลย คนเกาะล้านจะไปบ้านอำเภอ นาเกลือเขาไม่ให้เข้า เขากลับโรคห่าติด ไล่หมดไปบางเสระนะ คนเกาะล้านล้มตายไปเยอะ

ตอนหลัง 2 โรคนี้หายไปก็เกิดสร้างวัด โดยรัชกาลที่ 7 พระราชทานใบหยียบย่ำของพระพุทธศาสนา สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณีก็มาที่นี้บ่อยมาฝั้ลูกนิมิต จากนั้นเกิดโรงเรียน ป.1 ถึง ป.4 ชื่อ โรงเรียนบ้านเกาะล้าน มีครูคนเดียวสอน 4 ชั้น

จากนั้นมีการพัฒนามาเรื่อย ๆ เพราะเริ่มมีรถยนต์เข้ามา ทางนี้อยู่สุขสบายมีการทำมาหากิน ทำประมง ทำเกษตร ก็ชักชวนญาติพี่น้อง จากพระประแดง อีสาน บางแสน หนองมน ชลบุรี ก็ชักชวนกันมาตั้งเป็นชุมชน จนกระทั่งเคยได้เป็นตำบลเกาะล้าน มี 2 หมู่ ต่อมายุบตำบลให้เป็นหมู่ที่ 7 ของตำบลนาเกลือ เพราะทางราชการเห็นว่าประชากรน้อย ยังไม่ควรเป็นตำบล

ต่อมาประชากรเพิ่มขึ้น มีการขยายโรงเรียนถึง ป.6 และปัจจุบันเป็นโรงเรียนขยายโอกาสสอนถึง ม. 6 มีนักเรียนเกือบ 500 คน

ปัจจุบันประชากรที่มีทะเบียนราษฎรมีประมาณ 2,000 คน แต่มีประชากรแฝงเท่า ๆ กัน พื้นที่เกาะล้านเป็นภูเขาเสีย 3 ใน 4 ที่ราบ 1 ใน 4

มีเรื่องเล่ากันชาวเรือว่า รัชกาลที่ 5 เสด็จทางชลมารค คือ ทางเรือ ก็ผ่านเกาะล้าน ระหว่างเกาะล้านกับเกาะไผ่ เสด็จปุ้รัชกาลที่ 5 ท่านคงเห็นว่าบางจุดมันไม่มีต้นไม้ใหญ่ ก็ถามผู้การเรือว่า เกาะนี้เกาะอะไร ผู้การเรือก็บอกว่าเกาะนี้ทรงพระนามว่าเกาะล้านพะยะค่ะ ท่านเลยตรัสว่า เกาะนี้เป็นชื่อพระวงศ์ด้วยหรือจึงทรงพระนามว่าเกาะล้าน

เกาะล้าน (นายบุญส่ง ศรีไชย)

เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 เสด็จมาทางเรือมาถึงเกาะล้าน ตรัสถามว่า เกาะนี้ชื่ออะไร ข้าราชการบริวารก็ไม่กล้าบอกว่าเกาะล้าน เพราะรัชกาลที่ 5 พระเคียรท่านล้านก็ตอบว่า เกาะไร่หญ้า ท่านก็ถามว่า แล้วที่เขียว ๆ มันอะไร ก็ตอบว่า อ้อย ท่านก็ว่าฉันดูแล้วคล้าย ๆ กับ แขนเลย ใครไปปลูกอ้อยที่นั่นก็กลายเป็นแขนไปหมดคือ อ้อยจะลำเล็ก ๆ ไปเลย

เกาะล้าน (เจ้าเอกประชุม บุญอินทร์)

ตอนผมเป็นเด็ก ส่วนยอดของเกาะเตียนโล่ง เหมือนคนหัวล้าน มีน้อยหน้าเยอะ กิ่งก็เยอะ ต้องหาถังน้ำฝนไว้ ปิดให้ดี

สมัยก่อนผมอายุ 12 – 13 ปี สมัยสงครามไปร่อนทองกัน ทองมันขึ้นที่นั่น ด้านชายหาด เอาตะแกรงไปร่อนทอง ได้ทองใส่ขวดเล็ก ๆ มา

เดี๋ยวนี้เหลือแต่แร่เกาะล้าน เอามาทำพระเพราะเป็นแร่ศักดิ์สิทธิ์ เหนียว ถ้าพกติดตัว เดินทางในป่า ยังมองไม่เห็นทะเลจะเหนียวมาก ปีนยังไม่เข้า (แต่ต้องแฉะไม่เห็นทะเล) หลวงปู่อี๋ และหลวงพ่อยู่ท่านเอาแร่เกาะล้านมาสร้างพระพรหม 3 หน้า เอามาละลายแล้วหล่อเป็นองค์พระ

เกาะล้าน (นายบุญส่ง ศรีไชย)

พ.ศ. 2486 ทองขึ้นที่เกาะล้าน ขึ้นที่หาด ขึ้นบ้าน เป็นเม็ดทองเล็ก ๆ เหมือนเม็ดทราย มียายอุ้มผัวแก่เป็นคนรับจ้างหลอมทอง ตอนเช้าเขาก็เอาไฟไปจุด ทองก็ขึ้นรับแสงไฟก็เก็บกันมาแล้วก็โกงเขาแต่มาชั้นลูกชั้นหลานก็ไปไม่ไหว คนโกงเขา นี่ อีกไม่กี่เดือนก็เกิดอหิวาต์ คนเกาะล้านก็อพยพข้ามฝั่งเกาะล้านก็ร้างไปพักนึง

หมู่บ้าน ชายหาด และอ่าวในเกาะล้าน

ทำหน้าบ้าน (นายสัญญา สมาริ)

ชุมชนส่วนใหญ่ตั้งแต่โบราณจะตั้งอยู่บริเวณนี้ จึงเรียกหน้าบ้าน ตีเป็น 2 ปีก ตรงนี้เป็นท่าเรือ เมื่อก่อนเป็นสะพานไม้ ต่อมาเมืองพัทยาปรับปรุงเป็นท่าอย่างปัจจุบัน

หาดตาแหวน (นายสัญญา สมาริ)

คนชื่อตาแหวนอยู่ที่นั่นมาตลอด ทำไร่นาทำมาหากินอยู่แถวนั้น เลยเรียกหาดตาแหวน

หาดทองหลาง (นายสัญญา สมาน)

ที่หาดนี้แต่ก่อนมีต้นทองหลางเยอะ เกิดตามธรรมชาติ

หาดสังวาลย์ (นายสัญญา สมาน)

หาดนี้เป็นหาดเล็ก ๆ โค้งคล้ายสร้อยพระศอ สร้อยสังวาลย์ ชื่อนี้มีมานาน พร้อม ๆ กับชื่อ หาดตาแหวน

หาดเทียน (นายสัญญา สมาน)

คือมีต้นเทียนทะเล ต้นเทียนทะเลนี้เขาเอารากมาทำไม้ประดับ ขณะนี้โดนทำลายเกือบหมดแล้ว เหลืออยู่ไม่กี่ต้น

ต้นเทียนทะเลเป็นต้นไม้อยู่ชายหาด อยู่ในน้ำทะเลได้โดยไม่ต้องมีน้ำจืด เป็นไม้แข็งแรงมาก เหมือนไม้โกงกางช่วยยึดชายหาดได้ดี พวกขุดกรวดขุดทรายไปขายก็ไปทำลายหมด ขณะนี้แทบจะไม่มีแล้ว มันปลูกใหม่ไม่ได้ ผมเคยตอนแล้วปลูกก็ไม่ขึ้น เอาไปทำลูกกะตักเรือ เผาถ่านก็ได้ รากเอาทำไม้ประดับ

หาดแสม (นายสัญญา สมาน)

แต่ก่อนมีไม้แสม ไม้แสมก็คล้าย ๆ โกงกางที่เขาอนุรักษ์ป่าชายเลย ช่วยยึดหาดทรายยึดดิน

หาดนวล (นายสัญญา สมาน)

เป็นที่อาศัยของนกนางนวล นกนางนวลมาหากินแถวนี้ เดิมนั้นนกก็ย้ายไปหมดแล้ว พอคนมาอยู่เยอะ ๆ นกก็อยู่ไม่ได้

เขานมสาว (นายสัญญา สมาน)

ที่เรียกเขานมสาว เพราะมีเขา 2 ลูก เหมือนนมผู้หญิง มองจากพัทยา จะเหมือนนม เขานี้เป็นหินดาน

ชื่อเขานมสาวนี้มีทั่วไป ถ้าลักษณะเหมือนนม ข้างบนขึ้นไปบนเขา นี้เรียก เขานมชมวิว มีบึงกะโล

เขาใหญ่ (นายสัญญา สมาชิก)

เป็นเขาใหญ่ สูงใหญ่ที่สุดในเกาะล้าน

เขาหัวโขด (นายสัญญา สมาชิก)

เป็นภูเขาลาดลงมาจนสุดลงทะเล มีลักษณะเป็นโขด จึงเรียกหัวโขด

เกาะหน้าอ่าวสัตหีบ (นางสกุล บุญอินทร์)

เรื่องเกาะต่าง ๆ นี้ ตามที่ได้ฟังจากยายมาว่า มีตามองถ่ายกะนางขมโดย

เกาะหน้าอ่าว หน้าอ่าวเตงาม เป็นเกาะเล็ก เรียกเกาะหลักไก่อ เพราะตามองถ่ายเขาไปต่อไก่อตรงนี้ ไปปักหลัก เดี่ยวนี้เรียก เกาะไก่อเดีย

ตาบองถ่ายอยู่กับยาย มีลูกสาวชื่อขมโดย พระเจ้ากรุงจีนมาขอนางขมโดยกับตาหรือยายก็ไม่รู้ เข้าลายมาขอกับอีกคนนึง อันนี้สับสนไม่รู้มาขอกับพ่อหรือแม่ ต่างคนต่างขอ กันวันแต่งงาน วันเดียวกับ ต่างคนต่างยกขันหมากมา ตาก็เอ๊ะ ลูกสาวเรามีคนเดียว ขันหมากมา 2 สาย ตาก็เกิดลุ่มคลั่งขึ้นมา นิมนต์พระมาแล้วก็คือ เกาะพระ เนี่ย นั่งเป็นแถว แล้วก็เณรด้วย มีเกาะเณร เกาะเล็กนั้น เกาะเดียวกับเกาะพระน้อย ขบวนขันหมากก็มา ตากับยายก็เกิดเถียงกัน ตาโมโหเลยฉีกนางขมโดยเป็น 2 ซีก ขว้างไปทางโน้นซีกนึง ทางนี้ซีกนึงเป็นเกาะนมสาวอยู่ที่ประจวบคีรีขันธ์ ทางตะวันออกเป็นเกาะนมสาว แถวช่องแสมสาร

ที่นี้หมู่นี้คนเขาเอาหมูมาทำ เอาเตาตั้งเข้า เรียกเกาะเตาหม้อ จะเอาหมูใส่ หมูยังไม่ตายดี มันตกใจ หมูก็ก็น โปราณเขาว่า “หมูคิ่นเกาะกะกระทะคว่า นางคิใจผุดลุกขึ้นรำ” แต่ก่อนเขาว่าเป็นกลอน เขากระทะคว่า ก็อยู่ที่ทำเรือจุกเสม็ดในเขตทหารรูปร่างเหมือนกระทะคว่า และเกาะนางรำ มีหาดนางรำที่ทำเรือจุกเสม็ด ที่คนไปเที่ยวกัน เกาะหมูหมูก็ก็นไปหมอบอยู่ที่นั่น เกาะจระเข้อยู่ติดกับเกาะนางรำ ก็จระเข้จะกินหมู

เกาะจัน เกาะจวง คือยายจัน ยายจวง เป็นแขกที่มาจาก

สัตหีบมีเกาะทั้งหมด 26 เกาะ

เกาะหน้าอ่าวสัตหีบ (นายบุญส่ง ศรีไชย)

ไต่กิ่งเรือเล่าให้ฟังว่า ตามองถ่ายต่อไก่อป่า เอาไก่อป่าผูกไว้ที่หลักไก่อเดีย ก็เป็นเกาะไก่อเดีย อยู่หน้าอ่าวเตงามสัตหีบ แล้วก็ถอยหลังมา 3 ก้าว มาแอบอยู่ที่แหลมฉบัง ตามองถ่ายมีลูกสาวชื่อ นางผมหอม ก็อาบน้ำ สางผม เอาผมใส่กระถางลอยน้ำ เข้าลายกับเจ้าเมืองจีน ได้กลิ่นหอมของผมหอม 2 คน แม่ยกให้เข้าลาย พ่อให้เจ้าเมืองจีน ขันหมากมาวันเดียวกันก็เกิดฆ่ากันฟันกัน

ตาม่องล่ายโมโห ก็จับนางผมหอมนี้ฉีก เขวี้ยงมาทางนี้ขึ้นนิ่ง เขวี้ยงไปทางโน้นขึ้นนิ่ง ก็มี
 เกะนมสาว เกะว้าว่าย ควายวิ่ง มั่นตกใจวิ่งหนีเลยกลายเป็น เกะร่างเกวียน ขอโทษนะ ตรงนี้
 มั่นหยาบ เกะบักตาทหิ้น ฟังจะโน้นฟังสามร้อยยอกไปทางฝั่งทะเลได้ ก็มีเหมือนกันหมดมี
 เกะนมสาว ว้าว่าย ควายวิ่ง ที่ย้าย เขาสามร้อยยอกนั่นคือ ขนมหันหมาก อยู่ทั่วประเทศๆ

หน้าสัดหีบก็มีเกะว้าว่าย ควายวิ่ง ร่างเกวียน บักตาทหิ้น เกะพระ เกะเณร หางจระเข้
 บางเกะก็เป็นหินเล็ก ๆ

ทีนี้หาดแม่รำพึง ขยรำพึงเมียตาม่องล่ายเกรงให้ ไปที่นั่นมีหาดแม่รำพึงทั้งสองฝั่ง
 เขาตาม่องล่ายเกือบจะถึงชุมพร รูปร่างเหมือนคนแก่นั่ง เอาผ้าอู๋โป้ (ผ้าอาบนํ้า หรือผ้าขาวม้า)
 พาดบ่า

เกะไผ่ (นายดอกไม้ พลายแก้ว)

อยู่หลังเกาะสีชัง พุงไปลือกเซียวละ

มีไม้ไผ่เยอะ เป็นไผ่ป่า เวลาเผาแล้ว เคา ๆ มา เชื้อดี แล้วยังมีห้วย มีหุบ มี
 ประการ

เกะไผ่ (นายสัญญา สมาริ)

มีต้นไผ่ป่าเยอะ ผมเคยไปนอนที่นั่น มีไม้ไผ่เกิดตามธรรมชาติ

เกะไผ่ (นายบุญส่ง ศรีไชย)

มีไผ่ป่า ชาวบ้านเอามาทำข้าวหลาม มันมีเชื้อหนา

เกะไผ่ (นาวาตรีประพันธ์ แดงเนียม)

เกะนี้มีต้นไม้ไผ่ป่าเยอะ ชื่อเกะนี้นำมาตั้งชื่อเรือคือ เรือไผ่ เป็นเรือช่วยรบ สังกัดกอง
 เรือยกพลขึ้นบกและบริการ (เรือลำเลียง)

นอกจากนี้ ยังมีเรือคราม เรือช้าง เรือสีชัง เรือกู๊ดที่เอาชื่อมาจากชื่อเกะ

เกะขาม (นาวาตรีประพันธ์ แดงเนียม)

เมื่อก่อนเรียกเกะมะขาม เพราะรูปร่างเหมือนฝักมะขาม

เกาะคราม (จำเอกประทุม บุญอินทร์)

มองจากทะเล เกาะนี้เป็นสี่เหลี่ยมสวย อยู่กลางทะเล มีสิ่งสารพัดมาก มีกวาง เก้ง ไก่ป่า งูจอบ ค้างคาวแม่ไก่ มีเต่า สมัยผมเป็นเด็ก ทหารยังไม่ได้ควบคุม มีตาจีน ผู้ใหญ่จวง ยายพุ่มเป็นคนอยู่ที่เกาะนั้น เก็บไข่เต่า แล้วก็เอาเนื้อเต่ามาขายที่บ้านอำเภอ

ตอนที่ทำสนามบินอยู่เกาะใหม่ ๆ พ.ศ.สองพันห้าร้อยกว่า ผู้ใหญ่สิน เอาเม็ดมะม่วงไป กองตามทาง กระเจี๊ยบมันห่ม ให้มันออกมากินแล้วแกก็ยิงด้วยปืนลูกกรด วันหนึ่งสาย ๆ กวางมาเป็น แถว ราว ๆ 40 ตัว เขางาม แกยิงหัวตายหมดเลย เอาเนื้อกวางไปขายกรุงเทพฯ แกเอาเงินมาซื้อ รถจี๊ป หนึ่งกวางตากไว้รอบบ้านแก

เกาะนั้น เขาฝึกมนุษย์กับ ทหารเรือ ทหารอากาศ ตำรวจ เอาไปไว้ 200 คน วันแรกให้ หมู 2 ตัว จับกินเอง ให้ไม้ขีดคนละก้าน ให้เบียร์ไว้ เมื่อกินหมูหมดให้หาเชือก หาเถาวัลย์เอาเอง นั่งตกปลาตามโขดหิน ต่อมาเอาหมาไปปล่อยเต็มหมดเลย ให้จับหมากินเอา หมามันหิวก็ควานใน ป่าในรก กวางก็หนีมา ผู้ใหญ่สินยิงตายหมดเลย

เกาะคราม (นายดอกไม้ พลายแก้ว)

เกาะนี้อยู่หน้าสัตหีบ มีเต่าขึ้นเยอะ มีเต่าอาศัยเยอะ เมื่อก่อนไม่มีคน ฉันเคยไปจุด เวลามันจะไข่มันเอากันกระแทก ๆ เป็นหลุม ที่มันหลอกก็มี ต้องดูที่มีแมลงวันตอมหึ่งละก็จุดเถอะ ไข่เยอะ ก็เอาไข่เต่าไปต้มกินกัน

เกาะจระเข้ (นาวาตรีประพันธ์ แดงเนียม)

อยู่ติดกับเกาะนางรำ จระเข้จะกินหมูตามเรื่องตามองถ่าย มีหางจระเข้ มีหัวจระเข้ พาด ตามแนว เรือเดินไม่ดีจะเกยตื้นได้ เรือบรรทุกน้ำมันยังเคยเกยตื้น หัวจระเข้หินไปทางทิศตะวันออก เฉียงใต้ ไปทางเกาะจวง

พวกตกปลาทะเล เรือเบ็ดจะไปวางลอบแถวหัวเกาะ

เกาะยอ (นางสกุล บุญอินทร์)

ก็คือยอ ของตามองถ่าย ในเรื่องตามองถ่าย

เกาะสันฉลาม (จำเอกประทุม บุญอินทร์)

อยู่เยื้องกับช่องแสมสาร รูปร่างยาวเหมือนฉลามว่ายน้ำ มีสันโผล่น้ำนิด ๆ บริเวณนั้น น้ำลึก เป็นที่ทหารเรือใช้เป็นเป้าฝึกซ้อมยิงปืนเรือ

เกาะอีเลา (จำเอกประชุม บุญอินทร์)

อยู่ข้างนอกโน้น น้ำลึกมาก ได้ทะเลมีต้นกัลปพฤกษ์ใหญ่มากเท่าต้นยาง เรือดึงไม่ขึ้น
กัลปพฤกษ์เป็นพืช เหมือนไม้เนื้อแข็งมาก มีลำต้น กิ่งสาขา นิยมนำมาทำปลัดจิก
แต่ปะการังเป็นสัตว์

เกาะหินตาหินยาย (จำเอกประชุม บุญอินทร์)

คนโบราณเรียกเกาะหิยาย ใกล้เคียงเกาะคราม หลังเกาะเตาหม้อ มองจากโรงเรียนชุมพล
ทหารเรือจะเห็น

เรือเข้าไปใกล้ ๆ จะมองเห็นเหมือนยายนั่งเหยียด มีโพรง เวลานั้นจะเข้าตามช่อง
ยายเข้าโพรงหิน

วรรณกรรมภูมินามเกาะในจังหวัดระยอง

เกาะสันฉลาม (นายพร นิตยพล)

อยู่ต่อจากเกาะจัน

เรียกสันฉลาม เพราะเวลาน้ำลดจะเห็นรูปร่างเป็นสันสามเหลี่ยม เหมือนสันปลาฉลาม
เกาะนี้ไม่มีที่จอดเรือ

เกาะมันใน (นายพร นิตยพล)

อยู่หน้าประแส ใกล้ฝั่ง

เรียกเกาะมัน เพราะมีมันอีมั่ง หัวมีหนามแหลม ขุดลำบาก ถ้าแทงจะปวดมาก
หัวสีขาว ขนแข็งสีเหลือง ๆ

เกาะมันกลาง (นายพร นิตยพล)

อยู่ต่อจากเกาะมันในออกไปทางทะเลลึก

เกาะมันนอก (นายพร นิตยพล)

อยู่ต่อจากเกาะมันกลางไปทางทะเลลึก

เกาะทะลุ (นายพร นิตยพล)

อยู่หน้าบ้านแกลง อ.เมือง

เรียกเกาะทะลุ เพราะมันทะลุ เวลาน้ำขึ้นเต็ม ๆ จะลอดได้

เกาะกรวย* (นายพร นิตยพล)

เป็นเกาะเล็ก ๆ อยู่ข้างเกาะขาม

*วิทยาการออกเสียงชื่อเกาะนี้ว่า เกาะละลวย

เกาะกุกฏ (กุด) (นายพร นิตยพล)

อยู่ห่างฝั่งราว ๆ 7 – 8 กิโลเมตร เรือเข้าได้

สมัยโบราณยังวิ่งเรือใบ เดินทางไม่สะดวก ติดคลื่นติดลม เวลามีคนป่วย และตายใน
เรือ จะเอาศพไปฝังที่เกาะนี้ เหตุที่ตายส่วนมากจะถ่ายท้อง หาหมอไม่ทัน ยาไม่มี

เกาะขาม (นายพร นิตยพล)

อยู่หน้า ตำบลแกลง ห่างฝั่งราว ๆ 5 กิโลเมตร มีต้นมะขามมาก เวลาเดินเรือถ้าถูกลมสามารถไปหลบลมที่นั่นได้

เกาะจัน (นายพร นิตยพล)

อยู่ต่อจากเกาะเสม็ด ไปทางทะเลลึก

เกาะปลายดิน (นายพร นิตยพล)

ที่เรียกเกาะปลายดิน เพราะรูปร่างเหมือนเท้าคนนอน เท้าตั้งขึ้น บนเกาะมีป่าไม้มาก

เกาะเสม็ด (นายพร นิตยพล)

คนพื้นบ้านเรียก เกาะเสม็ด เพราะสมัยโบราณมีต้นเสม็ด มีป่าไม้ มีไก่เถื่อนชุม แต่สุนทรภู่เรียก เกาะแก้วพิสดาร

หมู่บ้าน แหลม อ่าว และชายหาดในเกาะเสม็ด

แหลมน้อยหน้า (นายพร นิตยพล)

เป็นแหลมขนาดเล็ก มีต้นน้อยหน้าที่คนไปปลูกไว้

ตอน พ.ศ. 2488 มีมะพร้าวมาก ทหารญี่ปุ่นตัดใบมะพร้าวมาปิดพรางเรือไว้ เพราะเครื่องบินอังกฤษบินผ่านแถวนี้เยอะ

อ่าวกิว (นายพร นิตยพล)

เรียกอ่าวกิวเพราะลักษณะของอ่าวเว้ากิวเข้าไปลึก

อ่าวกิวหน้าใน (นายพร นิตยพล)

อยู่ติดกับอ่าวคอก (อ่าววงเดือน) เรียกกิวหน้าใน เพราะอยู่ด้านใน (ฝั่งแผ่นดินใหญ่)

อ่าวหวาย (นายพร นิตยพล)

มีต้นหวายขม ลำต้นขนาดโตกว่าหัวแม่มือ ยอดยาวราว ๆ 1 ศอก นำมากินได้ ลักษณะผิวของลูกหวายขม เป็นเกล็ด ๆ สีเหลือง

อ่าวไผ่ (นายพร นิตยพล)

อ่าวนี้น่าจะเคยมีไม้ไผ่ป่ามาก

อ่าวตอง (นายพร นิตยพล)

มีคันกะพ้อ ซึ่งนำไปใช้ห่อขนมต้ม เรียกว่า ตองกะพ้อ จึงเรียกว่า อ่าวตองกะพ้อ

อ่าวพุทรา (นายพร นิตยพล)

มีต้นพุทราทะเล ผลดกมีรสเปรี้ยว เมล็ดกินแล้วเมา อาเจียน เวียนหัว

อ่าววงเดือน (นายพร นิตยพล)

เดิมเรียกอ่าวคอก ลักษณะเว้าเข้าไปลึกเหมือนคอก สมัยก่อนใช้หลบลมได้

อ่าวสน (นายพร นิตยพล)

มีต้นสนโบราณชุม เป็นต้นสนเหมือน ๆ สนใจปัจจุบัน แต่ขึ้นเอง อยู่คงทนกว่าสน
ที่ปลูกขึ้น

อ่าวพร้าว (นายพร นิตยพล)

สมัยโบราณ ปลูกมะพร้าวเยอะ

อ่าวทราย หรือ ห้วยแหลมใหญ่ (นายพร นิตยพล)

ทรายที่นั่นไม่เหมือนที่อื่น เวลาเดินจะดังแป๊ะ ๆ ๆ ทรายสีขาวมาก

เมื่อก่อนชาวบ้านเอาไปขาย ใช้ทำแก้วได้ เดียวนี้ราชการห้ามนำทรายออกไป ที่เรียก
ห้วยแหลมใหญ่ เพราะขนาดของแหลมนั้นใหญ่กว่าแหลมอื่น ๆ

หินลูกโยน (นายพร นิตยพล)

เป็นหิน เรียกลูกโยนเพราะอยู่ห่างจากเกาะใหญ่ อยู่โดด ๆ ไม่มีต้นไม้เวลาน้ำขึ้นบาง
ทีมองไม่เห็น แต่เวลาน้ำลงจะมองเห็น เรียกว่า ลูกโยนผุด

เกาะสะเก็ด (นายพร นิตยพล)

โบราณครั้งพ่อครั้งแม่ เกาะสะเก็ดก่อนนั้น เขาเล่าว่าไอ้แสงแรงเหลือเกิน ฟันเรือ (ขุดเรือ) จากฝั่ง สะเก็ดไม้กระเด็นไปกองมากเข้า ๆ เลยเรียกเกาะสะเก็ด มันไม่เป็นนิทานหรอก เขาว่าเป็นเรื่องจริง ไอ้แสง มีแรงมาก เลยเรียกว่า เกาะสะเก็ดเรื่อยมา

เกาะนี้อยู่หน้าอ่าวระยอง

วรรณกรรมภูมินามเกาะในจังหวัดจันทบุรี

เกาะจิก (นายบุญเรือง เจริญกัลป์)

อยู่ในเขตอำเภอขลุง อยู่หน้าอ่าวปากน้ำเวียน เป็นเกาะขนาดเล็กกว่าเกาะเปริด

เกาะชะบ้ำ (นายบุญเรือง เจริญกัลป์)

อยู่หน้าบ้านแหลมหนู เป็นลูกเล็ก ๆ เป็นหิน มีต้นไม้เล็ก ๆ บ้าง มีดินชะบ้ำโบราณ
เป็นเกาะ ลูกเอามาทอดชะบ้ำ

เกาะลอย (นายบุญเรือง เจริญกัลป์)

อยู่เขตแม่น้ำจันทน์ ตรงนั้นเป็นแม่น้ำจันทน์มีน้ำล้อมรอบ เกาะนี้อยู่กลางคลอง คลองแยก
เป็นสองทาง ทางหนึ่งแยกไปบางสระเก้า ทางหนึ่งแยกไปแหลมสิงห์ เกาะอยู่กลางน้ำ จึงเรียก
เกาะลอย

เกาะเปริด (นายบุญเรือง เจริญกัลป์)

ครั้งก่อน คนจีนแต่จิวที่ค้าขายเรือเข้ามาอยู่ที่นี้ เดิมทีนี้มีแต่คนจีน ที่นี้มันเกิดอหิวาต์
เลยหนีกัน ต่างคนต่างหนีไปอยู่ที่อื่นหมด เลยเรียกเกาะเปิด ที่หลังกลับมาถึงมาเรียกว่า เกาะเปริด

สมัยพ่อผมเรียก เกาะเปิด มาสมัยผมถึงเรียก เกาะเปริด

คนเกาะเปริด ใช้ชื่อเกาะเป็นนามสกุลเยอะเช่น เปิดศิริ

เมื่อก่อนเกาะนี้เป็นเกาะกลางน้ำ ขนาดยาวประมาณ 1 กิโลเมตร อยู่ห่างจากแผ่นดินใหญ่
ราว ๆ เกือบกิโลเมตร จะไปจันทบุรีต้องนั่งเรือไป ต่อมาได้เงินมาตอน ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ เป็นนายกฯ
เรียกว่า เงินผัน เอามาถมถนนเกาะจึงติดกับแผ่นดินใหญ่

คนที่อยู่เกาะเปริดเดิมเป็นคนจีนเกือบทั้งนั้น ประกอบอาชีพประมง ทำอวนล้อม แต่
เดี๋ยวนี้เป็นอวนลาก

เกาะเปริดมี 7 หมู่ อยู่ชายทะเล 3 หมู่ คือหมู่ 1 – 2 – 3

เกาะกวาง (นายบุญเรือง เจริญกัลป์)

เป็นเกาะเล็ก ๆ ที่ไม่มีคนอาศัยอยู่ เรือสินค้าอาศัยเป็นที่หลบคลื่นหลบลม

เกาะจุฬา (นายบุญเรือง เรื่องทัน)

สภาพของหินบนเกาะมีลักษณะคล้าย ๆ ลา ห้วจะคล้าย ๆ ม้าหรือลา เหมือนลาเหมือนม้า มีหูสมัยก่อนเขายังไม่อนุรักษ์กัน ก็มีทหารก็มาล้อมรอบ ซ้อมยิง ยิงปืนใหญ่ ยิงหัวลาหัวม้า แห้วงหมด ตอนนี้เป็นเขตทหารเรือ แต่ก่อนก็จะคล้าย ๆ กับห่านว่าจุฬาด้วย สมัยก่อนเวลาเล่นว่าวชอบไปตกที่เกาะจุฬา

เกาะจุฬา (นายบุญเรือง เจริญศิลป์)

อยู่หน้าแหลมสิงห์ มีหินเป็นรูปเหมือนลา เคี้ยวนี้ไม่มีแล้ว ทหารเอาปืนยิงหมด

เกาะนมสาว (นายบุญ เจริญกิจ)

เป็นตำนานที่เล่าต่อกันมาว่า มีตากับยายคู่หนึ่งมีลูกสาวคนเดียว เจ้าทางตะวันตกและเจ้าทางตะวันออกมาขอกับตา ตาก็ให้และมาขอกับยาย ยายก็ให้ ไม่รู้กัน เลยมีเรื่องมีราวกัน โมโหก็แย่งลูกสาวกัน จับกันคนละข้าง คิงขาด 2 ซีก แล้วขว้างไปตะวันออกข้างหนึ่ง ขว้างไปตะวันตกข้างหนึ่ง ทางเกาะนมสาวที่นี้เลยมีข้างเดียว

เกาะนมสาว (นายบุญเรือง และนางวิณา เจริญศิลป์)

อยู่ด้านหน้าเกาะเปริด รูปร่างแหลมสูงขึ้นไป เหมือนนมข้างหนึ่งของผู้หญิง

ได้อินเขาวานมอีกข้างหนึ่งไปอยู่ทางปักษ์ใต้

มีเรื่องตามองเล่าตากับยายมีลูกสาวคนเดียว ต่างคนต่างมาขอต่างคนต่างแย่งกัน โมโหเลยฉีกโยนไปทางโน้นข้างทางนี้ข้าง

เกาะนางรำ (นายบุญเรือง เจริญศิลป์)

คนโบราณเชื่อว่า ที่นั่นจะมีคนมารำ ถึงวันดีคืนดีจะมีเสียงดนตรี มีผู้หญิงมารำที่หัวเกาะที่หัวเกาะ มีหัวโมก (หินกลม ๆ) มีถ้ำ ไม่มีบ้านคนอยู่

เกาะร้าน (นายบุญเรือง เจริญศิลป์)

อยู่แถวเกาะแมว เป็นหินโถ้น ๆ ไม่มีต้นไม้ น่าจะเรียก เกาะล้าน

เกาะหนู (นายบุญเรือง เจริญศิลป์)

อยู่ด้านนอกของเกาะแมว ขนาดเล็กกว่า เลยเรียกว่าเกาะหนูให้เป็นคู่กัน เกาะนี้เป็นหิน ไม่มีต้นไม้

เกาะแมว (นายบุญเรือง เจริญศิลป์)

เดิมทีเพราะเกาะนี้อยู่กึ่งกลางระหว่างเกาะหมากับเกาะหนู คนโบราณก็บอกว่าเกาะนี้เป็นเกาะแมว หมามันก็ไล่แมว แมวก็ไล่หมา แล้วหนูก็จมลงไปในน้ำ

เกาะแมว (นายบุญเรือง เจริญศิลป์)

อยู่หน้าเกาะเปริด อยู่คู่กับเกาะหนู ขนาดใหญ่กว่าเกาะหนู เป็นเกาะที่มีต้นไม้ เมื่อก่อนมีคนอยู่ เดิมนี้น้ำกัดเข้าไป คนต้องถอยเข้าไปอยู่ข้างใน จนเกือบจะไม่มีคนอยู่แล้ว

วรรณกรรมภูมินามเกาะในจังหวัดตราด

เกาะช้าง (นายสมบัติ สลักเพชร)

รูปร่างเหมือนช้างหมอบ มองไกล ๆ จากฝั่งทะเลตะวันตกมองมาทางตะวันออก
จะเหมือนช้างหมอบ หัวช้างอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเล็กน้อย

ปู่ของนายสมบัติ เป็นต้นตระกูลสลักเพชร เมื่อรัชกาลที่ 5 เสด็จประพาสเกาะช้าง
แต่งตั้งให้เป็นขุนสลักเพชรพัฒนกิจและพระราชทานนามสกุล “สลักเพชร”

เกาะช้าง (นายเสย สำเนียง)

ชื่อเกาะช้างเพราะมันโตกว่าเกาะอื่น

เกาะช้าง (นายสังข์ คงบำณ)

มีนายเพชรฉลูกันคนหนึ่ง ตอนนั้นก็มีเสื่อกับช้าง เสื่อก็บอกช้างว่า เพชรฉลูกันจะมา
ยกบ้านบนหลัง แล้วเสื่อก็นี่ไป ช้างตัวนี้ก็พูดว่า “โง่เขลาคนตัวนิดเดียวจะมายกบ้านบนหลังเราได้
ยังงี้” ก็เลยจะไปมาเจ้าเพชรฉลูกันคนนี้ แก่กำลังดีขอช้าง ลงอักขระปลุกเสก ช้างก็มาถามตรงตัว
เลยว่า ตาเพชรฉลูกันอยู่ที่ไหน ถามตรงตัวเลย ตาเพชรฉลูกันบอกว่าอยู่นั้นไกล ช้างบอกว่าไปส่ง
ฉันที ก็บอกว่าเราแก่แล้วเดินไม่ไหวหรอก ช้างก็บอกไม่ต้องเดินหรอก ก็หมอบให้ขึ้นคอ แก่ก็ถือ
ขอขึ้นบนคอช้าง ออกเดินได้ไม่กี่ก้าวก็ขอจามลงหัว บอกนี่แหละตัวเพชรฉลูกัน ช้างกลัวอักขระ
กลัวขอ เลยยอมให้แกเป็นเครื่องทุ่นแรง

ต่อมาช้างตัวนี้แก่ ก็ให้หลานเอาช้างมาปล่อย เข้าที่คอกแล้วเอาสลักใส่ ไม่ไวใจว่าไม่
แน่น ก็เอาลิ้มทิมเข้าก็เป็นเกาะสลัก กับเกาะลิ้ม ติดต่อกันอยู่ที่ปากคอกนั่นแหละ เกาะช้างก็ช้าง
ตัวนี้แหละ

หลานแก่ทำธุระเสร็จก็กลับ กลับไปก็ถูกพายุเอบก็ไปตกที่แหลมเอบ ด้วยขม่อมเอง
ก็ถูกพายุพัดไปที่หน้าขม่อม เป็นหินขม่อมจนเดี๋ยวนี้

หมู่บ้าน อ่าว และชายหาดในเกาะช้าง

บ้านสลักคอก (นายสังข์ คงบำณ)

เป็นอ่าวลักษณะเขาควาย ดูคล้ายคอกควาย ต่างกับบริเวณอื่น

บ้านสลักคอก (นายสมบัติ สลักเพชร)

เป็นอ่าวรูปเขาควาย เหมือนคอกควาย

หาดโบริตาน (นายสังข์ คงบำณ)

เป็นภาษาญวนว่า โป่ถ่าน เจ้าญวนตั้งชื่อไว้ เจ้าญวนมาปลูกขนุนอยู่แถวนั้น

หาดโบริตาน (นายอุดม สนธิศิริ)

มาจากภาษาเวียดนามว่า โป่ถ่าน แต่จำไม่ได้ว่า แปลว่าอะไร

บ้านบางเบ้า (นายสังข์ คงบำณ)

มาจากภาษาเวียดนามว่า หยุงเบ้า แปลว่า อ่าวเลน ที่นั่นเป็นเลนจริง ๆ

บางเบ้า (นายอุดม สนธิศิริ)

เป็นภาษาญวนเรียกว่า หยุงเบ้า แปลเป็นไทยว่า อ่าวเลน

คลองกลอย (นายสังข์ คงบำณ)

อยู่ในเขตบางเบ้า เรียก คลองกลอย เพราะมีกลอยมาก กลอยเป็นพืชที่นำหัวมากินได้

ปลายคลองกลอยเป็นถ้ำสวยมาก คำน้าลงไป ผุดขึ้นมีหาดทรายอยู่ข้างใน เย็นฉ่ำ

ข้างหน้ามีลานคอกไม้ป่าเหมือนมีคนปลูก จะเข้าไปต้องว่ายน้ำ แล้วคำน้าลงไป

ไชยเชษฐ (นายสังข์ คงบำณ)

มีหินรูปร่างเหมือนคนกำลังรำ (ตัวละครไชยเชษฐ)

สมัยฝรั่งเศสมาอยู่ที่ตึกแดง จันทบุรี เอาปืนใหญ่ยิงหินใหญ่ จนหักไปท่อนหนึ่ง

ฝรั่งเศสเมื่อก่อนอยู่ที่ท่าฉลบก จันทบุรี รัชกาลที่ 5 ให้ไปอยู่ที่จังหวัดตราด

คลองค้ำคว (นายสังข์ คงบำณ)

อยู่โมกใน (หัวแหลมที่มีลักษณะกลม) มีค้ำควเยอะ

บ้านเจ๊กแบ้ (นายสังข์ คงบำณ)

ที่จริงคือ เจ๊กแบ้ เป็นจีนไหหลำ เจ๊กคนนี้ไปไต่เคย ถูกสายกระพุนไฟขาดพานเอาจนตาย แมงกะพุนไฟจะสลัดสายออก บางทียาวถึง 3 เมตร ถ้าไปถูกเข้าเหมือนถูกเหล็กไฟ ตัวมัน ไม่เป็นไรแต่พอมันแก่ ๆ มันจะปล่อยสายออกมา

ที่นั่นเดิมเป็นที่ตั้งบ้านของเจ๊กแบ้ แต่เรียกเพี้ยนไปเป็นเจ๊กแบ้ เดียวนี้จีนไหหลำยังอยู่แถบนั้นเยอะ

หาดไก่อแบ้ (นายสังข์ คงบำณ)

มาจากภาษาเวียดนามว่า ไก่อแบ้ แปลว่า ของที่สวยงามมาก ๆ

บ้านโรงถ่าน (นายสังข์ คงบำณ)

อยู่ที่ปากอ่าว เรียกโรงถ่านเพราะตั้งแต่สมัยตาคุณ ลูกเขาซื้อเจ้าก็ยังอยู่อายุเท่าผม มาตั้งเผาถ่านไม้บักไม้ได้เผาถ่านไม้ทะเล เช่นไม้พะวา ไม้คำ ไม้คิหมี เป็นไม้เนื้อแข็ง ตัดไปเผาถ่าน ต้นไม้พวกนี้เดี๋ยวนี้ก็ยังมียู่ ผมเรียนแพทย์โบราณ ผมรู้จักไม้พวกนั้นดี

ไม้คิหมีเป็นไม้ยืนต้น เปลือกสีดำ ถ้ายกบ้านในน้ำ ตัดมาทำเสาบ้าน มันทนดี

ไม้ตะเคียนทราย มีมากในเกาะช้าง ตะเคียนทรายไม่เหมือนตะเคียนทอง ต้นเล็กกว่าเนื้อแน่น หนัก

หาดทรายยาว (นายสังข์ คงบำณ)

เพราะมีหาดทรายยาว

หาดตาฉาย (นายสังข์ คงบำณ)

เดี๋ยวนี้เป็นศาลเจ้าของยุทธนาวิ

หาดหวายแฉก (นายสังข์ คงบำณ)

ความจริงเรียกว่า หาดหัวฉีก เพราะคนสมัยโบราณไปตัดหวายแล้วไม้ผุอยู่ข้างบนตกลงมากระแทก หัวแตกตายทันทีเลยเรียกอ่าวหัวฉีก มาเดี๋ยวนี้เรียกว่า อ่าวหวายแฉก เป็นอ่าวสวย แต่เอกชนเป็นเจ้าของ

คลองตาหยาง (นายสังข์ คงบำณ)

อยู่ที่ห้วยแวก ตาหยางคนนี้ไปเลื้อยไม้ตะเคียนเป็นคนแรก

คลองตาเปี้ย (นายสังข์ คงบำณ)

ที่นั่นตาเปี้ยไปตัดหวายเป็นคนแรก ก็เอาชื่อมาเรียก

คลองผีหลอก (นายสังข์ คงบำณ)

กั้งเล่าให้ฟังว่า พวกญวนไปเอาลูกผึ้ง (ผึ้งตัวอ่อน) มาต้มสั้กับนุกรอ กลายเป็นงูหมด เหลือเด็กอยู่คนนึงไม่ได้กิน มีคนไปถามเด็กคนนั้น เด็กยังพูดไม่ค่อยได้ เด็กชี้ที่หม้อไปตะแคงดูอ้าว...ลูกผึ้งกับนุกรอ

นุกรอ เป็นต้นเขียว ๆ ปลายเหมือนงู มีหัวสองชั้น หัวบนกับหัวล่างรอกันอยู่ ที่นั่นเรียก คลองผีหลอก สมัยนั้นเปลี่ยว เป็นป่าดงดิบ

คลองถ้ำ (นายสังข์ คงบำณ)

ไปจูนกับเขาแหลม มีหน้าผา เป็นถ้ำแต่ไม่ใหญ่เท่าถ้ำปลายคลองกลอย

คลองเทียน (นายสังข์ คงบำณ)

มีป่าเทียนสองข้างคลอง เขาสงวนไว้ ป่าเทียนนี้ คลื่นลมดีมัน ไม่มีพังไม่มีล้ม ไม่มี
แหลก

อ่าวกล้วย (นายสังข์ คงบำณ)

มีกล้วยป่ามาก ผลกล้วยป่าคล้ายกล้วยไข่ เปลือกบาง ลูกเล็ก เวลาสุกจะหอมมาก แต่มีเมือกมาก เคี้ยวไม่ได้ ใช้อ้อมแล้วคายทิ้ง

อ่าวยายเกิด (นายอุดม สนธิศิริ)

ยายเกิดแก่ไปยกบ้านอยู่ที่นั่น สมัยก่อนเขาต้องยกบ้านอยู่ตามอ่าว เป็นที่จอดเรือได้ดี
หลบลมได้ดี

สมัยก่อนพวกที่ทำอวนจะเป็นพวกญวน พวกนี้จับปลาเก่ง

อ่าวลับประด (นายอุดม สนธิศิริ)

อยู่ทางเกาะช้างนอก สมัยก่อนเรือใบจะออกทะเลนอก ต้องออกทางช่องเกาะช้างน้อย ถ้าเกิดลมจัดจะไปไม่ได้ ต้องจอดที่นั่น หน้าพรหมามสงบกก็จอดที่นั่น

สมัยก่อนมีการปลุกสับประดาคำเยอะ เอาหัว (รากใหญ่ ลักษณะเหมือนแขนคน) มาผสมยาแก้เลือดได้

แหลมสิง (นายอุดม สนธิศิริ)

อยู่ที่เกาะช้าง ไปทางเกาะช้างน้อย ฝรั่งเศสเอาปืนยิงหินบนเกาะ

สมัยก่อนถึงชุม ทำข้าวไร่ก็ลำบาก เลยทำข้าวหมาก 2-3 ไร่ ไปตั้งไว้ ถึงควักกิน แล้วพากันเมา คนดีแหลกหมด เดียวนี้ก็ยังมียังเยอะ

เขาแหลม (นายสังข์ คงบำณ)

ยอดเขาภูนี้แหลมสูงกว่าลูกอื่น

ตาสอแก่พ่อยายพื้นแก่เคยไปเจอบัวเจ็ดเหล่า เขาแหลมนี้เป็นหินทั้งนั้น มีบึงที่ไหนล่ะ เกว้าขาวใสเจ็ดเหล่านะ แกก็เอาไอ้ขาวใส่นั้นห่อ จะเอามาปลูก แต่เอามาไม่ได้ เดินไปเดินมาก็มาที่บึงอีก ผลที่สุดต้องเอาไปใช้เขา

ผมเข้าไปดู หินทั้งนั้น บึงไม่มี แต่ตาสอเกบอกว่ามี มันพิศดาร

เกาะช้างน้อย (นายสมบัติ สลักเพชร)

รูปร่างเหมือนช้างหมอบ ขนาดเล็ก อยู่ใกล้เกาะช้าง

เกาะกูด (นายสังข์ คงบำณ)

ผู้ใหญ่ว่า หาญปรีดี แกไม่ใช่ว่าคนที่เกาะนี้หรอก เป็นคนจันทบุรี แล้วก็มาซื้อเรือญาติ ลูกหลานมาถึงกึ่งนี้ แกเป็นคนช่างประดิษฐ์เล่า แกบอกว่า

มีเรือสำเภาใหญ่ที่จะใหญ่ได้ มีข้าวของสารพัดทุกอย่างทุกอย่างในเรือนั้น ก็มาจม มาชน หินจม ก็ไม่รู้จมตรงไหน แล้วข้าวของที่ลอยออก นั้นแหละ

ไอ้อย่างเกาะกูดเนี่ย นั้นแหละตะกูดท้ายเรือ แล้วก็จมน้ำออกมา ไม่ใช่สำหรับสานแข่ง สานหัว ก็ลอยออกมาติด ก็เรียกเกาะไม้ซี้

เกาะกระดาดคือบัญชีเงินในกระดาด นี่แหละเขาถึงรวบ เกาะกระดาดก็ทีแรก เจ้าหม่อมสมุทมาลย์มาซื้อ แล้วก็หาเด็กขุนวรกิจซื้อจากเจ้าหม่อมสมุทมาลย์อีกที ก็รวบ ๆ ทั้งนั้นแหละ

ลูกหลานเหลนโหล่นก็รวย บนเกาะมีกวาวราว ๆ 3,000 กว่าตัว นอนแวงคาชคาหมด ตัวที่เชื่อง ๆ มาเล่นกับคนก็มี สมัยนั้นเขาจับเจ้าลงใต้กฎหมาย ที่นี้เจ้าหม่อมสุมธมาลย์ ท่านออกมาอยู่ข้างนอก นี่ แล้วก็ปฎิญาณตัวว่าจะไม่เข้าไปกรุงเทพอีกต่อไป ลูกมารับเท่าไรก็ไม่ยอมไป ลูกก็เลยขายเกาะให้ ขุนวรกิจ ขายแล้วแกก็ไปอยู่เกาะกูดที่เกาะหินดำ ก็ไปสร้างสวนอีก ที่สุดเจ็บหนัก แก่มาก ลูกขาย มารับไป พอถึงปากน้ำกรุงเทพฯ แกก็เขียนหนังสือใส่ได้หมอน แกก็กระโดดน้ำ ตัวแตกยาร่างก็ลอย ขึ้นปากน้ำ กรุงเทพฯ แกตัวเล็กนิดเดียว

หวายก็ลอยมาติดเรียกเกาะหวาย กลุ่มที่สำหรับสานเป็นสมุกขนัก (สมุกคือที่ใส่ของ รุปรางสี่เหลี่ยม สี่ลายต่าง ๆ ขนักคือ ตะกร้า แข่งหิ้ว ไปจับหอย) ก็ลอยไปที่เกาะคลุ้ม เกาะรังก็ทำย รังไก่เรือใหญ่ ๆ เรือใบแข็งสมัยก่อนเขามีท้าย มีประทุนท้าย ใต้กึ่งถือท้ายในประทุนท้าย เลย ประทุนท้ายไปเป็นท้ายรังไก่

เกาะใบดังคือใบเรือที่ลอยมา เกาะเพนียดคือเพนียดของคนเล่นนกเขา (เพนียดต่อนกเขา) เกาะนี้มองไกล ๆ คล้ายเพนียดต่อนกเขา

เกาะหมากคือ เขียนหมากของเจ้ากรุงจีน

เกาะกูด (นายสังข์ คงบำณ)

รัชกาลที่ 5 เคยเสด็จไปและไปจารึกพระปรมาภิไธยไว้ เกาะกูดนี้คล้ายเกาะช้างคือ ในวันดี วันกล้ววันแข็งที่น้ำตกคลองเจ้าตกลงมาอ่างใหญ่ มองเห็นเป็นทองคำทั้งนั้น แต่ดำลงไปมัน ลึก 3 - 4 เมตร พื้นเป็นทราย หยิบขึ้นมาก็ออกไปตามง่ามน้ำหมด เหลือติดมานิดเดียว

หมู่บ้าน แหลม อ่าว และหาดในเกาะกูด

คลองไขเก้ (นายสังข์ คงบำณ)

เป็นคลองใหญ่ มีหินเอาไปทำหินลับมีดได้ เดียวนี้ก็ยังอยู่ แต่ถ้าจะเอาไปใช้ห้ามเลือก จะ เอาก้อนไหน ตรงไหนก็ต้องก้อนนั้น ถ้าเลือก เวลาเอามาใช้ก็เก้เกลี้ยง (ใช้ไม่ได้)

แหลมตาตุ้ย (นายสังข์ คงบำณ)

สุดมาทางเกาะกระดาด เดิมเรียกแหลมตาตุ้ย ตาตุ้ยคงจะไปเจอแหลมนี้ก่อนคนอื่น

แหลมตาตุ้ย (นายอุดม สนธิศิริ)

เดิมชื่อ แหลมไธ้ตุ้ย ตั้งชื่อตามคนที่ไปอยู่ก่อน

อ่าวกล้วย (นายสังข์ กงบำณ)

อยู่ด้านตะวันออกของแหลมตาড়ี ไปทางคลองใหญ่ มีกล้วยป่าเยอะ

หาดบางบัว (นายอุดม สนธิศิริ)

ชื่อบางบัวเหมือนหาดบนเกาะช้าง แต่หาดเป็นทรายไม่ใช่หาดเลน ตาสื่อยายจันทราญวน ไปอยู่คนแรก เป็นหาดสวยมาก

บางบัว (นายอุดม สนธิศิริ)

น่าจะมาจากภาษาญวนว่าหุบบัว แปลว่าอ่าวเลน เช่นเดียวกับที่เกาะช้าง อ่าวที่นี่เป็นเลน มีชาวเวียดนามและเขมรอาศัยอยู่มาก อ่าวนี้เป็นที่หลบลมของชาวประมง

แหลมเทียน (นายสังข์ กงบำณ)

คงจะมีต้นเทียน เมื่อก่อนแดนของฝรั่งเศสกินแหลมเทียนเข้ามา ถึงอ่าวบางบัว ตั้งแต่เขาวง ฟุ้งมากลองใหญ่

อ่าวสลัด (นายประทุม เบญจปรีดา)

บริเวณนั้นเป็นอ่าว สมัยราว ๆ ร้อยกว่าปี มีโจรสลัดอาศัยอยู่ แล้วออกมาปล้นเรือ ใช้อาวุธพวกมีดขวานปล้นเอาทรัพย์สินในเรือของพวกเขาเดินทางทางเรือ อย่างเกาะกูดไม่มีข้าว ต้องไปเอาข้าวที่ตราด ก็ถูกปล้น

อ่าวสลัด (นายสังข์ กงบำณ)

พวกสลัดน้ำ ปล้นเรือ พวกโจรน้ำ ปล้นกินง่าย ๆ ฆ่ากันตายไม่มีใครเห็น ส่วนมากก็ปล้นพวกเรือประมงใช้ปืนยิง มีดฟัน

อ่าวมะพูด (นายอุดม สนธิศิริ)

มีต้นมะพูด

ต้นมะพูดเป็นไม้ยืนต้น ใช้ทำแผ่นกระดานได้ ทำยาได้

อ่าวใหญ่ (นายประทุม เบญจปรีดา)

อยู่ที่เกาะกูด ชื่ออ่าวใหญ่ เพราะเป็นอ่าวใหญ่ที่สุด

บ้านคลองมาด (นายอุดม สนธิศิริ และนายอรรถพล แสนกล้า)

เป็นคลองสำหรับจอดเรือมาด ซึ่งเป็นเรือขุดใช้ในคลองและหาปลาชายฝั่ง ปลาสมัยก่อนมากมายนัก เปิดเกี่ยวเหยื่อโยนไปก็ได้อาแล้ว เดิมนี่ก็ยังเป็นที่ซอมเรือมาด

บ้านหินดำ (นายอุดม สนธิศิริ)

มีหินลับมีดสีดำ เวลาจะไปเอามาใช้ ห้ามพูด ห้ามเลือก มิฉะนั้นจะไ้การไม่ได้ ลับมีดไม่คม จะหิบบก็หิบบมาเลย เพราะสมัยก่อนมีเจ้าดูแลหินดำลับมีดเก่ง คนน้ก

อ่าวกระทิง (นายอุดม สนธิศิริ)

มีตัวกระทิงเยอะ เป็นสัตว์สี่เท้า ประเภทเลี้ยงผา. อยู่ตามภูเขา หน้าผา มีขนาดเล็ก คล้ายสุนัข ที่หัวมีหน่อ เนื้อละเอียดกินอร่อย และกินเป็นยา

เกาะแรด (นายสังข์ คงบำณ)

บางที่เรียกเกาะไ้แรดอยู่หน้าคลองเจ้า เรียกเกาะแรดเพราะคล้ายแรดหมอบยาวอยู่ รัชกาลที่ 5 เคยเสด็จ

มีหินเอาไปทำหินลับมีดได้

เกาะแรด (นายอุดม สนธิศิริ)

อยู่ข้างเกาะกูด เป็นเกาะเล็ก ๆ มีหินสูง ลักษณะเหมือนนอนแรด

เกาะรัง (นายอุดม สนธิศิริ)

มีรังนกนางแอ่นเยอะ แถวเกาะรังมีเกาะ 11 เกาะ มีเกาะรังเล็ก และเกาะรังใหญ่

เกาะหมาก (นายสังข์ คงบำณ)

คือเขื่อนหมากของเจ้ากรุงจีนที่ลอยมาตอนเรือสำเภาแตก

เกาะหมาก (นายสังข์ คงบำณ)

รัชกาลที่ 5 เคยเสด็จไป มีตัวทากมาใต้พระบาทท่าน ท่านบอกว่าไ้นี้ไม่น่ามีเลย ตั้งแต่ นั้นที่เกาะหมากก็ไม่มีตัวทาก ปากท่านศักดิ์สิทธิ์

แหลมเสา (นายสมบัติ สลักเพชร)

อยู่บนเกาะหมาก

มีหินสีเหลี่ยมซ้อน ๆ กัน ดูเหมือนเสา

เกาะกระ (นายสังข์ คงบำณ)

เป็นเกาะที่กระขึ้นไข่ เมื่อก่อนมีเยอะมาก เก็บไข่กระกันเป็นลัง ๆ คนที่ชำนาญมอง ๆ ชูกลงไปเจอไข่ที่ระร่อยกว่าลูกสองร่อยลูก กระตัวใหญ่จะใหญ่มาก น้ำหนัก 30-40 กิโล คนขึ้นไป จีได้ โอบไม่รอบ มันกลานขึ้นไป ดินมันจะเป็นรอย พอไข่เสร็จมันจะไปตรอยหลอก แต่คนที่เขา ชำนาญ เขาจะชูดเจาะ เรียกว่า ชูดหางทราย เพราะเวลากระชูดทราย จะเอาทรายข้างล่างขึ้นมา มันฝังกับทรายหน้าดิน

เกาะกระดาด (นายอุดม สนธิศิริ และนายอรรถพล แสนกล้า)

เกาะนี้มีต้นกระดาดมาก ต้นกระดาด เป็นพืชคล้ายบอน มี 2 ชนิดคือ กระดาดขาว และกระดาดแดง กินไม่ได้กินแล้วคัน แต่หัวใช้ทำยาได้ เป็นสมุนไพรประกอบกับสมุนไพรอื่น ๆ แก่ท้องเสีย

ลักษณะเกาะจะแบนเรียบ เหมือนแผ่นกระดาด

เกาะนี้มีฟานมาก ฟานเหมือนสมันต์เล็ก ๆ

ปัจจุบันเป็นเกาะส่วนตัว

เกาะผี (นายสมภพ สอนชิด)

เป็นเกาะเล็ก ๆ นิดเดียว สมัยก่อนเป็นเกาะที่เอาศพมอญ เขมร จากเกาะหมากไปเผาที่นั่น

เกาะขาม (นายอุดม สนธิศิริ)

อยู่เอียง ๆ กับเกาะผี รูปเกาะคล้ายหยดน้ำ มีปะการังรอบเกาะ

เกาะระยั้ง (นายอุดม สนธิศิริ)

เป็นเกาะที่มีจินไหหลำและเวียดนามอยู่มาก ชื่อเกาะน่าจะมาจากภาษาไหหลำหรือ เวียดนาม

เกาะไม้ซี้ (นายสังข์ คงบำณ)

ไม้ซี้คือ ไม้ไผ่ข่อยยาว เอามาสานเสื่อได้ ขื่อหนึ่งสานได้เชิงหนึ่ง (ขนาดกว้างประมาณ 20 นิ้ว)

สมัยนั้นใช้ไม้ซี้ลอกเป็นชั้น ๆ สานเสื่อ ใช้ตองกะพ้อก็ได้ นอนเย็นดี

เกาะกระบุง (นายสังข์ คงบำณ)

อยู่ปากช่องราชनावี ต่อจากเกาะง่าม คงเรียกตามรูปร่างที่กลม ๆ คล้ายกระบุงคนโบราณ

เกาะง่าม (นายสังข์ คงบำณ)

มันเป็นช่องง่าม มีเกาะ 2 ลูก ลูกนอกเป็นของทหารตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่ 2 เขามาตั้งสนามบิน ทางนี้ติดแผ่นดินใหญ่ มันเป็นช่องเบะออก เรือลอดไปลอดมาได้ น้ำมันลึกลับ

เกาะคลุ้ม (นายสังข์ คงบำณ)

มีต้นคลุ้ม เหมือนต้นกก แต่ต้นใหญ่กว่าก ใช้สานกระบุง สานตะกร้า ต้นคลุ้มที่เกาะนี้ ใหญ่กว่าต้นคลุ้มในเกาะช้าง ใหญ่ผิดธรรมดา ขนาดราว ๆ 3 นิ้ว เปลือกนอกสีเขียว พอขูดแล้วเป็นสีแดง

เกาะชะลอม (นายสังข์ คงบำณ)

ตรงกับเกาะใบดั่งเกือบถึงเกาะฟละมี (เอื้องแอบเกาะไม้ซี้)

เกาะมะปริง (นายสังข์ คงบำณ)

เป็นเกาะเล็ก ๆ อยู่ใกล้เกาะช้าง มีต้นมะปริงอยู่ต้นหนึ่งใหญ่มาก โอบไม่ถึง

เกาะทรายขาว (นายสังข์ คงบำณ)

ที่เกาะนั้นทรายขาวมาก ขนาดเท่า ๆ เกาะพร้าวลูกใน

เกาะทะลุ (นายสังข์ คงบำณ)

เกาะทะลุมันทะลุจริง ๆ มองเห็นข้างโน้น ข้างนี้ มันเป็นเกาะหินขนาดเล็ก มีป่าไม้

เกาะมะปริง (นายสังข์ คงบำณ)

อยู่ข้างเกาะรัง มีต้นมะปริงป่า ลูกเล็กขนาดหัวแม่มือ บางต้นหวานชวนกิน

เกาะพร้าว (นายสังข์ คงบำณ)

มีเกาะพร้าวใน เกาะพร้าวนอก

เกาะนี้เหมือนมะพร้าวสองลูกเกาะเปลือกมาผูกติดกัน ไม่ไถลกัน ว่ายน้ำไปหากันได้

ลูกที่อยู่ติดเกาะข้างคือเกาะพร้าวใน ลูกที่อยู่ด้านนอกเรียก พร้าวนอก

เกาะมัน (นายสังข์ คงบำณ)

อยู่หลังเกาะช้าง มีมันอีมุง มันชนิดนี้กินได้ แต่เวลาจะไปเอามากินต้องเอามือไปพัน
กาฝากออกให้หมด เอาไม้ทอดสะพานเข้าไปขุดหัวมัน เพราะว่าหัวมันมีหนาม ต่ำเท่าทะเล ยิ่งกว่า
หนามเม่นทะเลอีก

เกาะร่ม (นายสังข์ คงบำณ)

เป็นเกาะเล็กนิดเดียว มีต้นไม้ขึ้นแหลม ๆ คุกล้าย ๆ ร่ม

หินจีข้าง (นายสังข์ คงบำณ)

เป็นที่ที่ยายม่อมแกงช้างไปตรงนั้น ช้างมันก็ถ่ายไว้

เกาะฝาละมี (นายสังข์ คงบำณ)

จะว่าเหมือนฝาละมีก็ได้ ฝาละมีหม้อดิน มันแหลมขึ้นมา มีหัวจุก คุไถล ๆ คล้ายฝาละมี
หม้อดิน

เกาะเหลายา (นายสังข์ คงบำณ)

เจ้าญวนที่แตกทัพมามาอยู่เกาะกูด อยู่ที่เขาดินแดง เดียวนี้ซากลูกปืนยังอยู่ที่เขาดินแดง
มีคนเขาจะไปเอามา แต่ไปดูได้ เอามาไม่ได้ ถ้าหิบบมาจะต้องเดินไปเดินมา แล้วกลับมาที่กอง
ลูกปืนอีกไปไหนไม่ได้ ผู้ใหญ่เขาเล่าให้ฟัง ภาษาญวนว่า ลัดย่า บากอง ลัดย่าคือ ของธรรมชาติ
แต่ต่อมาคนไทยเรียก เหล่ายา บาคือ สาม (โบกะ คือ 1 ฮาย คือ 3 บา คือ 3)

มีสามเกาะ เหล่ายาลูกใหญ่ ลูกกลางมีสะพานทอดข้ามไปได้

เกาะเหลายา (นายอุดม สนธิศิริ)

ข้างเกาะช้าง เป็นชื่อคน “เหลายา” แลวนั้นจะมีภาษาเขมรปน

เกาะใบดั่ง (นายอรรถพล แสนกล้า)

ชาวบ้านเรียกเกาะใบดั่ง ตั้งอยู่ทางไปเกาะหมาก มีหาดทรายสวย ปัจจุบันเป็นของอุทยานแห่งชาติ

เกาะไม้ซี้ (นายสังข์ คงบำณ)

ไม้ซี้ เป็นต้นไม้เนื้อแข็ง ไม้ทะเล อยู่ตามเกาะ อยู่บนเกาะ เอามาต่อเรือ ดันใหญ่ คล้ายต้นยาง ต้นสัก

เกาะเทียน (นายสังข์ คงบำณ)

มีดินเทียน เป็นไม้แข็งเท่าที่จะแข็ง แข็งกว่าไม้ทั้งหลาย ของที่เกิดจากหินมันแข็ง มันไม่ต้องใช้ดินที่ไหนมันก็ขึ้นได้ น้ำทะเลไปถึงมันก็ไม่เห็นไร เอามาทำเสาได้ เนื้อสีแดง หนักพอ ๆ กับหิน รากมันก็เลื้อยไปตามซอกหิน ช่วยยึดดินตามชายฝั่งได้

เกาะตุ๋น (นายสังข์ คงบำณ)

เป็นภาษาญวน แต่จำไม่ได้ว่าแปลว่าอะไร

เกาะสองพี่น้อง (นายสังข์ คงบำณ)

ภาษาญวนเรียกว่า ห้องบา ห้องนัม เป็นพี่น้องกัน

เกาะสองพี่น้อง (นายอรรถพล แสนกล้า)

มีเกาะอยู่สองเกาะคู่กัน เหมือนพี่น้องกัน

เกาะนก (นายอุดม สนธิศิริ)

เป็นเกาะเล็ก ๆ ใกล้เกาะกระดาด มีนกชนิดต่าง ๆ มาก

เกาะปุย (นายสมบัติ สลักเพชร)

อยู่ทางแผ่นดินใหญ่

เวลาที่มีหมอกลงจัด จะเหมือนปุยขาว ๆ คล้าย ๆ ปุยเมฆ

ภาคผนวก ก

วรรณกรรมภูมินามหมู่บ้านชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก

วรรณกรรมภูมินามหมู่บ้านชายฝั่งทะเลในจังหวัดชลบุรี

คลองตำหรุ (นายเสย ลำเนียง)

เป็นคลองขุดไม่ใช่ธรรมชาติ ตำหรุก็คือปรุเข้าไปเป็นคลองพอเรือเล็ก ๆ เข้าได้ ทำขึ้นที่หลัง ขุดที่หลัง เราขุดรอบบ้านก็เรียกว่า ตำหรุ

ศรีพะโร (นายเริ่ม กระชั้น)

เป็นเมืองเก่าโบราณ เชื่อมโยงกับเมืองพนัสนิคมเป็นพี่น้องกัน ตั้งเมืองอยู่ใกล้กัน

บางทราย (นายสวัสดิ์ อัดตนาด)

ก่อนหน้านี้เขาสามมุข อ่างศิลา ไปจนถึงชลบุรี ชายทะเลเป็นเลนหมด ไม่มีทรายเลย มีหาดทรายอยู่นิดเดียวเลยเรียก บางทราย พ้นจากบางทรายไปถึงบางปะกงคลองด่านก็ไม่มีทรายเลย ไปมีหาดอีกทีก็บางปู

บางทราย (นายเริ่ม กระชั้น)

ทะเลแถวนั้นเป็นทะเลโคลนหมด สกปรก มีตรงนั้นเท่านั้นที่เป็นทราย จึงเรียก
บางทราย

บางทราย (นายคอกไม้ พลายแก้ว)

แถวนั้นเป็นหาดทราย มีปูแสม หอยนางรม เยอะ ลงไปทางทะเลมีการเลี้ยงหอยแครง

บ้านโขด (นายคอกไม้ พลายแก้ว)

แถวนั้นเป็นโขดทราย เรือเข้าไม่ได้

บางปลาสร้อย (นายเริ่ม กระชั้น)

แถวนั้น มีคลองบางปลาสร้อย เป็นคลองน้ำจืด คลองนั้นมีปลาสร้อยเยอะ

คลองผีชุด (นายคอกไม้ พลายแก้ว)

จากห้วยกะปิยังไม่ถึงเมืองชล ยังไม่ถึงโรงพยาบาลชลบุรี มีคลองผีชุด
มีตุ้มเกวียนอยู่ลูกหนึ่ง น้ำลงก็ลอบออกไป น้ำขึ้นก็ลอบขึ้นมา ใครไปคันไม่ได้
จะเจ็บป่วย

คลองผีชุด (นายสวัสดิ์ อดทนถ)

ตำนานเล่าว่า พวกเจ้าจะเอาไม้ตะเคียนมาชุดเรือ ผีก็ชุดคลองขวางไว้ไม่ให้เอาไม้มา
เลยเรียกคลองผีชุด เป็นคลองเล็ก ๆ ผมเคยไปเที่ยวเห็น ๆ อยู่ ไม้ตะเคียนเป็นไม้ทนทาน เปรียง
ไม่กิน

ห้วยกะปิ (นายเริ่ม กระชั้น)

ทำกะปิอย่างเดียวเลยห้วยนี้ เพราะตรงนั้นเป็นป่าชายเลน เขาจะเงินเคย (กึ่งเล็ก ๆ)
มาทำกะปิ

บ้านปากคลองโรงนา (นายสวัสดิ์ อดทนถ)

คนเก่า ๆ เล่าว่า ที่คลองนั้นมีตัวนาท้ออาศัยอยู่ จึงเรียกคลองโรงนา คลองนี้เป็นคลอง
เล็ก ๆ กว้าง 5 - 6 วา น้ำลึกน้อย เรือเล็กเข้าไปหลบลมได้ แต่บ้านปากคลองจะอยู่เลยออกไป
เดี๋ยวนี้น้ำเหือด นาท้อก็อยู่ไม่ได้

อ่างศิลา (นายคอกไม้ พลายแก้ว)

มีหินรูปร่างเหมือนอ่าง ปัจจุบันอยู่ในบริเวณตำหนัก

อ่างศิลา (นายเริ่ม กระชั้น)

ที่นี้ทำครกหิน เรียกอ่างหินเพราะที่ตั้งเป็นรูปร่างคล้าย ๆ อ่าง

เขาสามมุข (นายสวัสดิ์ อดทนถ)

เป็นเขา 3 ลูกติดกัน จึงเรียก สามมุข มองไปเห็นชัดว่ามี 3 ลูก

เขาสามมุข (พระครูประดิษฐ์ชลธรรม)

แต่ก่อนเรียก เขาเจ้าแม่สามสุข

ยายอิม (ตายแล้ว) เล่าให้ฟังว่าสมัยก่อนเขาสามมุขมีอาถรรพณ์ มีถ้าพิเศษมีของเก่าแก่ ใครต้องการ ไปยืมของใช้ได้

มีพระพุทธรูปปางหนึ่งปักกลด แต่ไม่กล้าเอาของหยิบไปใช้ พอจะกลับก็บอกลูกศิษย์ “มึงอยากได้ก็เอาไปได้ หินก้อนนี้เอามาไปดูเล่น” พอหลุดออกจากถ้ำหินกลายเป็นทองคำ ลูกศิษย์ ความโลภเกิดขึ้น รอให้หลวงพ่อก่อน แล้วกลับมาอีกแต่หาถ้ำไม่เจอ

เจ้าแม่สามมุข เป็นสาวอยู่แถวนี้ มีเจ้าพ่อแสน (ยังมีศาลอยู่แถวเมืองชล) มาเรือมาเจอเจ้าแม่สามมุข เกิดชอบพอกัน ก็นัดหมายจะมาสู่ขอ จะมาแต่งงาน ได้เวลาตามกำหนดแล้วไม่มา เจ้าแม่ก็ขึ้นไปบนหน้าผา โอดลงมตาย เจ้าพ่อแสนมาไม่ทัน

ถ้าที่ว่านี้ปิดสมัยจอมพล ป. เพราะมีการทำถนน

เขาสามมุข เมื่อก่อนเป็นเกาะ น้ำล้อมรอบ เขามี 2 ตอน ตอนที่อยู่วัดไปสร้างรอย พระพุทธรูปและพระพุทธรูป ยังมีถ้ำ สมัยก่อนลงถ้ำนี้ไปออกบางพระ (ไป 7 วัน 7 คืน) ยายอิม ที่ตายอายุร่วม 100 ปี เขาเล่ากันต่อ ๆ มา

เจ้าแม่สามมุข (นายเสย ลำเนียง)

ก่อนนั้นเป็นชื่อของคน แม่ฉันอยู่หนองมน เล่าให้ฟัง

เจ้าแม่สามมุขเป็นหญิงสาว ปลูกขนานอยู่กับยาย ยายถือศีล ไม่ฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ไม่ลักขโมย ไม่ฉ้อใคร เป็นคนไม่มีอันจะกินเท่าไร สันโดยอยู่ห่างผู้คน อาชีพก็หาของป่ากิน อยู่มาก็มีลูกชายเศรษฐีชื่อแสนเป็นหนุ่ม เป็นเรื่องอยู่ว่า นายแสนเป็นลูกเศรษฐีก็สบาย ไม่ต้องทำอะไร ถึงหน้าว่าว ก็เล่นว่าว ที่นี้ว่าวตัวนั้น ทำขึ้นดี สูงด้วย บังเอิญสายว่าวก็ขาด มาตกที่เกาะสามมุข แม่สามมุขเห็นสายว่าวพาดมาก็จับผูกไว้ นายแสนตามมาเสียด่าว่าว เห็นตัวว่าวก็ขึ้นไปบนหิน ไปเจอแม่สามมุข เลยถามว่าใครเก็บว่าวไว้ เขาว่าเขาเองเก็บไว้ ก็พูดคุยกัน หนุ่มสาวเจอกัน ใจก็รักชอบกัน ก็สัญญาตกลงกันว่าแต่งงานด้วย นายแสนเอาแหวนหมั้นไว้เสร็จ สวมนี้วนางให้ ที่นี้พอรู้เข้า ก็กลัวให้นายแสนมา ขอเมียให้ไหม วันแต่งงานแม่สามมุขได้ยินข่าวรู้ว่าเขาจะแต่งงานนั้น ๆ ก็ไป พอติเขากำลังจะหลั่งน้ำสังข์ แม่สามมุขก็ว่าเขาไม่รักเราแล้ว เพราะเหตุไรก็ไม่รู้ ก็ไปรดน้ำบังเอิญแหวนพลัดนายแสนเห็นแหวนก็หงงขึ้น เห็นแม่สามมุข แม่สามมุขก็เล่น ทั้งฝนฟ้าลมมันแหละ เล่นมาถึงหน้าศาลเจ้าแม่สามมุขนั่นแหละ นายแสนก็เรียก เดี่ยวพูดกันก่อน ที่นี้ฝนก็ตก จะได้ยินหรือไม่ได้ยินก็ไม่ทราบ แม่สามมุขก็เล่นลงหน้าผาดายคาที่ นายแสนเห็นก็เสียใจ

เราสัญญาจะตายเหมือนกัน นายแสนก็ตัดสินใจแผ่นตามลงมา ก็ตายทั้งคู่ เกียงคู่ตายถึงตั้งนามว่า
เขาสามมุข หาดบางแสน เจ้าแม่สามมุขก็ตั้งศาลให้ เมื่อก่อนก็เป็นศาลเล็ก ๆ แม่เขาเล่าให้ฟังอยู่
เรื่อย แม่ชื่อผา เล่าไว้เมื่อ 70 ปีก่อน ไปหาลุง ลุงก็เล่า ลุงชื่อ แปลก

เจ้าแม่สามมุข (นายดอกไม้ พลายแก้ว)

เดิมที่มีถ้ำ ผมตะเกองตัวเข้าไปข้างใน มีอะไรต่ออะไรเยอะนะ คนเขามาขอขมี้แล้ว
ไม่คืน ก็หายกันหมด แต่ผมเข้าไปไม่ได้กลัวงู งูเจ้าแม่ ทำไม่ดีเจ้าแม่จะทำโทษ

เจ้าแม่ศักดิ์สิทธิ์หลายอย่าง คุ้มครองป้องกัน เรียกเจ้าแม่พัดโบก เป็นเมียเจ้าพ่อแสน
กระโดดผาดตาย เวลาที่มีลมจัด ๆ ให้เจ้าแม่ช่วย เอาลมไป ฉันทเคยเจอลมวงวสูงขนาดตึกหลังนี้ เรือ
หมุนจะจม เดิมทีเป็นน้ำทะเลรอบ เขาอยู่กลาง เรือใหญ่ ๆ วิ่งได้รอบ เป็นเกาะอยู่กลางน้ำ น้ำไปถึง
วัดบางเป้ง ออกวงเวียนบางแสน เขาเล่ากันมา น้ำยังมีขังอยู่ ตอนนี้ไม่มีแล้ว

ตรงนี้ที่บ้านนี้เป็นแหลม หินยังมีหอยนางรมฝังอยู่

หว่าโดด (นายดอกไม้ พลายแก้ว)

เมื่อก่อนสามมุขเป็นเกาะ

หว่าโดด เป็นต้นหว่าใหญ่ ต้นเดียว อยู่แถวบางแสน เรียกแถวนั้นว่า หว่าโดด บ้านเจ้า
แม่สามมุขอยู่แถวนั้น

บางแสน (นายเริ่ม กระชั้น)

ผมเคยอ่านตำนาน

เจ้าแสนกับสามมุขรักใคร่กัน เจ้าแสนเป็นลูกเศรษฐีเป็นชาวประมง ทำโป๊ะ ร้ารวย สาม
มุขเป็นลูกคนจนอยู่กับยาย ทอผ้าอยู่ฝั่งหลังเขาสามมุข รักใคร่ชอบพอกัน เจ้าแสนเล่นว่าวที่ทุ่งบาง
แสน ชักว่าว ว่าวขาดลอยไป เจ้าแม่สามมุขอยู่ทางหน้าเขาสามมุข ว่าวไปติด ก็เก็บได้ เจ้าแสน
ตามไปเก็บว่าว ก็เกิดรักใคร่ชอบกัน เจ้าแม่สามมุขก็เป็นคนสวย แต่พ่อแม่ของเจ้าแสนเป็นเศรษฐี
อยู่แหลมแท่น อยากให้ลูกแต่งงานกับคนที่ท้องถิ่นเดียวกัน ฐานะทัดเทียมกัน พอแต่งงานเจ้าแม่
สามมุขผิดหวังก็โดดหน้าผาตาย เลยตั้งชื่อว่า เขาสามมุข บางแสนก็ชื่อบางแสน บางของเจ้าแสน

ทุ่งบางแสนอยู่บริเวณโรงแรมที่ อ.ส.ท. เขาบริหารอยู่ เมื่อก่อนเป็นทุ่งโล่ง เรียบ เป็นที่
ทรายมีหญ้าเล็ก ๆ สมัยก่อนไม่มีนักท่องเที่ยว เป็นชนบท มีต้นโพธิ์ใหญ่คนเดินทางพักพาอาศัย
ร่วมเงา เขาโค่นไปแล้ว

แหลมแท่น (พระครูประดิษฐ์ลัทธิธรรม)

เป็นแหลม มีหิน 2 ก้อน เรียก หินหัวแหลม หินตั้งอยู่เป็นแท่น มีเจ็กพยายามเจาะมา
ทำครก ยังมีรอยอยู่

แหลมแท่น (นายดอกไม้ พลายแก้ว)

ที่นั่นเป็นแหลมยื่นมา มีหินใหญ่อยู่ 2 ก้อน อยู่คนละด้าน เจ็กมันผ่าไปชะชักนั่งแล้ว
เอาหินไปทำไม้บั้ง ทำครกบั้ง

บ้านปึก (นายสวัสดิ์ อัดตนาถ)

ที่นั่น ก่อนนั้นมีต้นตาล ต้นมะพร้าว เยอะ เขาทำน้ำตาลปึกมาขาย

หนองมน (นายเสย ลำเนียง)

เมื่อก่อนยังไม่มีบ้านมาก ผู้คนป่วยเป็นไข้ ไข้ห่าลง มีพระพุทธรูปองค์หนึ่งมาอยู่ ก็ตาย
กันเหลือเกิน ไม่รู้จะอย่างไร ก็ไปหาพระองค์นั้น ก็ทำน้ำมันดีไปกินไปอาบก็หาย คนก็มามาก
น้ำไม่พอ หนองตอนนั้นสะอาด ชาวบ้านช่วยกันขุดบ่อกว้าง เป็นหนอง พระเลยทำน้ำมันดีลงใน
หนอง ให้ไปกินไปอาบกัน

ทำเสร็จพระก็พุทธรูปไปต่อ

ตอนที่ลุดแปลง (ลุงของนายเสย) อยู่เรียกหนองน้ำมันดี

หนองมน (พระครูประดิษฐ์ลัทธิธรรม)

แต่ก่อนเรียก หนองน้ำวน แลวสะพานสามแยกบางแสน มันจะหมุนวนก่อนมาออก
ทะเลแล้วมาเป็นหนองน้ำมันดี เพราะมีพระมาทำน้ำมันดี จึงเรียก หนองมน ปัจจุบันเป็นชื่อ
แสนสุข

หาดวอนนภา (นายเริ่ม กระชั้น)

ตอนเป็นเด็ก เป็นหมู่บ้านเล็ก ๆ ของชาวประมง มีคลอง เดิมชื่อ บางแสนล่าง
มาเปลี่ยน เมื่อ 2500 กว่า เพราะ คุณนายวอน ภรรยาของหมอชิต เจ้าของยานัตถ์ หมอชิตมาซื้อ
ที่เยอะ เลบตั้งชื่อใหม่เป็นหาดวอนนภา จากชื่อของคุณนายวอน นภาศัพท์

คุณนายวอนเป็นผู้หญิงร่างเล็ก ผิวดำ กินหมาก แต่งตัวแบบชาวบ้าน นุ่งผ้าถุง ใส่เสื้อ
คอกระเช้า ฐานะร่ำรวยมาก (ราว ๆ ปี 2500)

สมัยโบราณมีโรงเรียนเก่า ๆ มีไม้ปึกเส้า มีไม้กระดานปูเรียนหนังสือ พื้นเป็นดินทราย เป็นโรงเรียน เป็นหมู่บ้านชนบทเล็ก ๆ ชาวบ้านทำประมง นับถือพุทธศาสนา ขึ้นกับวัดศาลาล้อม

บางพระ (นายทองคำ รักจิต)

ได้รับคำบอกเล่าจากกั้งจั่ว ซึ่งเป็นคนเก่าแก่ในตำบลบางพระว่า มีเส้นทางจากวัดบางพระ ข้ามห้วยหินโจน เดียวนี้เรียก ห้วยสุครีพ ไปบางขาติบ ทุ่งมัตตาปาง ศาลเจ้าแม่พุดโบก จนถึงบ่อน้ำร้อน การเดินทางต้องใช้เกวียน มีจุดหนึ่งตรงหลังห้วยหินโจน เกวียนจะติดหินก้อนหนึ่ง คนขับเกวียนลงไปดูเห็นหินก้อนหนึ่งเหมือนพระพุทธรูป แต่ธรรมดาจะไม่มีใครเห็น จึงเรียกว่า บังพระ ต่อมาเพี้ยนเป็นบางพระ

บางพระ (นายทองคำ รักจิต)

คำบอกเล่าของกั้งจั่ว เย็นเจริญ เล่าว่า สมัยนั้นวัดบางพระเรียกว่าวัดสว่างอารมณ์ เป็นวัดที่เป็นศูนย์กลาง คนในตำบลนี้จะมาบวชที่นี่ทั้งหมด พระครูคงก็มาพักที่วัดนี้เท่านั้น เวลาประชุมสงฆ์ก็ใช้วัดนี้ คนในตำบลใกล้เคียงจะมาบวชที่วัดนี้ เพราะหลวงพ่อดิ่งเป็นผู้มีชื่อเสียง จึงเรียกกันว่า บางพระ (คือบางของพระ)

วัดสว่างอารมณ์เป็นศูนย์กลางของชุมชน แม้แต่เส้นทางการเดินทางไปมาหาสู่กัน ทุกเส้นทางจะเริ่มต้นจากวัดนี้เป็นหลัก

บางพระ (นายทองคำ รักจิต)

เดิมบางพระมีฐานะเป็นอำเภอ มีหน่วยราชการสำคัญหลายหน่วยเช่นศาลแขวง และกองทัพอากาศ

ที่ตั้งของอำเภอบางพระ ปัจจุบันเรียกว่า บ้านบน อยู่ติดกับวัดสว่างอารมณ์ (วัดบางพระวรวิหารในปัจจุบัน)

เมื่อ พ.ศ. 2400 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 เสด็จมาอำเภอ บางพระ โดยทางเรือ ในทะเลยังมีเสาปูนเรียกว่า หลักนาวิ การเสด็จครั้งนั้นมีพระ ทหารเรือ และชาวบ้านมารับเสด็จ และได้ประทับแรมที่วัดสว่างอารมณ์ (บางพระ)

เมื่อเจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรี มาอยู่ที่ศรีราชา เห็นว่าที่ศรีราชาทะเลน้ำลึกกว่าบางพระ และกว้างขวางกว่าบางพระมาก สะดวกต่อการขนส่งทางเรือ เพราะสมัยนั้นจะใช้เรือขนส่งสินค้าเป็นหลัก เนื่องจากมีโรงเลื่อยไม้ใช้เครื่องจักร (บริษัทศรีมหาราชา เป็นทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์)

สำหรับศาลแขวง ย้ายไปอยู่ที่ชลบุรี ซึ่งเป็นจังหวัดเป็นศูนย์กลาง คนบางพระสมัยนั้นจะไปจังหวัดต้องเดินไปหรือบางคนก็ใช้ม้า

กองทัพเรือ ย้ายไปอยู่สัตหีบโดยกรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ แต่ปัจจุบันก็ยังมีทหารเรือประจำอยู่ในเขตกองทัพเรือที่บางพระมากพอสมควร

ตลาดล่าง (หมู่ 1) (นายทองคำ รักจิต)

เดิมเริ่มแรกเรียกว่า บ้านเจ๊ก ต่อมาเรียกว่า ห้ายบ้าน ปัจจุบันเรียกว่า ชุมชนตลาดล่าง บางพระ เพราะเป็นแหล่งค้าขายแห่งแรกของบางพระ มีบุคคลสำคัญ ได้แก่

1. หลวงบุรีศกามบดี นายอำเภอคนแรกของอำเภอบางพระ
2. หมอเอี้ยง มนต์วิเศษ หมอสำคัญประจำตำบล
3. เจ๊กไซ – นางเยียน คหบดี
4. ดาวน คหบดี มีทรัพย์สินมาก
5. กังเม่ง ผู้มีชื่อเสียง มีคนนับถือมากคนหนึ่ง
6. กังจิว เย็นเจริญ คหบดี
7. กำนันเป๊ะ บัวเขียว
8. ขุนบรรจงบัณฑิต
9. หมอชิต เจ้าของยานัตถ์หมอชิต

หินเพิง (หมู่ 2) (นายทองคำ รักจิต)

เป็นชุมชนติดกับที่ตั้งกองทัพเรือ ตั้งอยู่ริมทะเลด้านทิศตะวันตก เรียกว่าบ้านหินเพิง เพราะน้ำทะเลเซาะตลิ่งจนเป็นชะโงกเหมือนเพิง คนไปหาปลาหาหอยจะอาศัยหลบฝนหลบแดดได้เป็นอย่างดี

บ้านบน (หมู่ 3) (นายทองคำ รักจิต)

เดิมนี้อยู่หมู่ที่ 3 ตำบลบางพระ เดิมเป็นที่ตั้งของอำเภอบางพระ จึงเรียกว่า บ้านบน

บ้านไร่ดินแดง (หมู่ 4) (นายทองคำ รักจิต)

เดิมเล่ากันว่าเป็นเมืองชิดจีนธิ์ ว่ามีควายฝูงหนึ่ง ถ้าตัวเมียออกลูกมาเป็นตัวผู้ ลูกควายจะถูกพ่อฆ่าตายหมด แม่ควายตัวหนึ่งออกลูกมาเป็นตัวผู้จึงเอาลูกไปซ่อนไว้ ลูกตัวนั้นเวลาพ่อออก

หากินจะออกมาวัดรอยเท้าพ่ออยู่เสมอ และฝึกชนต้นมะขามป้อม ลูกมะขามป้อมหล่นสามารถชนลูกมะขามป้อมติดปลายเขา ในที่สุดออกมาตามฆ่าพ่อจนตาย เขาจึงเรียกว่าไอ้ทรพี

หลังจากนั้นทรพีก็หาคู่ต่อสู้เรื่อยไป จนไปทำพระอินทร์ พระอินทร์บอกว่าให้ไปทำพาลี ทรพีจึงไปทำพาลี พาลีรับต่อสู้กัน พาลีเห็นว่าถ้าสู้กันกลางแจ้งจะสู้ทรพีไม่ได้แน่ จึงนัดให้ไปสู้กันในถ้ำเขาฉลาก ก่อนจะสู้กันพาลีสั่งสุครีพไว้ว่า ถ้าเลือดออกมาเป็นเลือดใส ให้เอาหินปิดปากถ้ำอย่าให้ทรพีออกมาได้ ถ้าเป็นเลือดข้นเป็นเลือดทรพี เลือดควาย ระหว่างสู้กันเกิดฝนตกหนัก พาลีฆ่าทรพีแล้ว ฝนตกมากทำให้เลือดที่ไหลออกจากถ้ำเป็นเลือดใส สุครีพเห็นเป็นเลือดใส จึงเอาหินปิดปากถ้ำจนแน่น พาลีจึงตัดหัวทรพี หูมออกมาจากถ้ำไปตกที่ริมทะเล ตรงนั้นเขาเรียกหัวอัสง เคยมีหินก้อนใหญ่ลักษณะเหมือนหัวควาย เดียวนี้จมดินไปแล้ว

พาลีโกรธมาก จึงจับสุครีพน้องชาย เหวี่ยงมาตกตรงนั้นเป็นหัวโกรก สุครีพเสียใจ ร้องไห้จนน้ำตาไหลเป็นลำห้วยเรียกกันว่าห้วยสุครีพ ปัจจุบันเป็นอ่างเก็บน้ำบางพระหมดแล้ว

เลือดของทรพีที่ไหลออกมาตรงหน้าถ้ำเขาฉลากลงมา จึงเป็นดินแดงมาก จึงเรียกว่าบ้านไร่ดินแดง จนทุกวันนี้ เขาเล่าว่าคนสมัยนั้นเอาเรือมาขุดเอาดินที่นี้ไปทำกลักข้อมผ้า เพราะดินแดงมากแดงเหมือนสีเลือด

ห้วยกุ่ม (หมู่ 5) (นายทองคำ รักจิต)

ที่เรียกว่า ห้วยกุ่ม เขาเล่าว่า มีลำห้วยมีต้นกุ่มมาก 2 ฝั่ง เรียกว่า ลำห้วยกุ่ม คนสมัยนั้นเอาใบอ่อนและดอกกุ่มมาดองเป็นอาหาร

บ้านนาพรุ (หมู่ 6) (นายทองคำ รักจิต)

บ้านนาพรุ เป็นที่น้ำขัง เป็นหล่ม น้ำไม่แห้ง วัวควายเวลาหน้าแล้งจะมารวมกันที่นี้ วัวควายพวกนี้ตกลงไปในพรุถ้าไม่มีคนช่วยก็ถึงตาย

ห้วยกรู (หมู่ 7) (นายทองคำ รักจิต)

บ้านห้วยกรู เป็นป่าใหญ่เกือบทั้งหมู่บ้าน คนทั้งตำบลจะไปตัดไม้มาปลูกบ้าน ต้องใช้เกวียนในการเดินทาง หรือไปหาของป่า เพราะมีมากมายในหมู่บ้านนี้ ผู้ที่ไปส่วนใหญ่จะไปพักตรงริมห้วย และมีบ้านอยู่ 2 หลัง จึงขุดบ่อข้างริมห้วยนั้น และช่วยกันหาต้นไม้ใหญ่ ๆ ที่เป็นโพรงเอามากรูบ่อเพื่อเอาน้ำมากิน และเอาน้ำรดเกวียนไปด้วย

ที่สำหรับใส่น้ำ เขาใช้ไม้ไผ่ลำใหญ่ ๆ ยาว 2 ปล้อง ทะลุปล้องกลางเสียให้ใส่น้ำได้มาก

หวัณสิง (หวัณสีง) (หมู่ 9) (นายทองคำ รักจิต)

อยู่หมู่ 9 ตรงหน้าไทยออยล์ลงไป

แถบร้านอาหารจีนผา (ปัจจุบัน) หินเหมือนหัวควายโหนก ตะเคองอยู่ ยาวประมาณ

1-2 เมตร

แหลมเกตุ (นายสัญญา สมาชิก)

พื้นที่เป็นแหลมยื่นไปเล็กน้อย และมีต้นเกตุ เป็นชื่อต้นไม้ใหญ่ ใหญ่พอ ๆ กับ ต้นไทร
ต้นหว้า

เขาแดงอ่อน (นายเริ่ม กระชั้น)

ชื่อนี้มาจากการทำไร่แดง เพราะสภาพที่ดินอานวย

บ้านตาขุน (นายสวัสดิ์ อดทนถ)

น่าจะเป็นขุนจักรภคย์ เป็นคนสนิทของเจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรี อยู่ที่เชิงสะพาน
นี้แหละ เขาเรียกบ้านตาขุน อยู่ตรงดินสะพานแหลมฟาน ชื่อจริงเขาคือ บ้านขุนจักรภคย์

บ้านโน (นายสวัสดิ์ อดทนถ)

อยู่เลยเทศบาลไปทางโรงพยาบาลสมเด็จฯ โรงพยาบาลอยู่สุดเขตบ้านโน ถ้าพ้นวัด
ราษฎร์นิยมธรรม กับวัดศรีมหาธาตุ ที่อยู่ติดกันจนถึงถนนสุขุมวิทก็เป็นบ้านนอก ถ้าพ้นเขต
เทศบาลไปทางถนนสุขุมวิทเรียก บ้านบน เลยโรงพยาบาลไปทางด้านบน เรียกว่า บ้านไร่
คนรุ่นผมอายุ 80 กว่า ชื่อพวกนี้ก็มีอยู่แล้ว ความหมายชื่อพวกนี้บางทีก็ไม่ว่าอะไร

อ่าวอุดม (นางสกุล บุญอินทร์)

เดิมเรียก อ่าวกระสือ เพราะมีผีกระสือเยอะ ต่อมาเปลี่ยนเป็นอ่าวอุดม

อ่าวอุดม (นายคอกไม้ พลายแก้ว)

เดิมชื่อ หนองกระสือ มีผีกระสือ เขาก็เหมือนคนเราธรรมดาแต่มีจิตใจตัว เป็นผู้หญิง
ลูกสาวจะติดจากแม่ เคยเห็น ชื่อยายเก็บ กับยายกวาด เป็นผีกระสือที่หนองกระสือ คนเก่าเขา
บอกต่อมาว่าคนนี้เป็น เขาตามไปเจอเวลาหากิน บ้านเขาปลูกสูง มีน้ำสกปรก เวลาเขาไปมีแต่หน้า

มีไส้มีพุง มีแสง ลอยไป เกือบนั้นเกือบนี้กิน มี 2 คน เป็นคนรุ่นแม่ฉัน ดึกคืนลูกหลับตัวเขาก็ไปหากิน

อ่าวอุดม (นายเริ่ม กระซ้น)

เมื่อผมยังเด็ก (กว่า 50 ปีมาแล้ว) เรียก อ่าวกระสือ แล้วมาเปลี่ยนทีหลัง

บางเสร์ (นายบุญส่ง ศรีไชย)

เดิมชื่อ บางเสน่ห์ แม่ม่ายเยอะ เพราะสามีไปจับอวนตายไป แม่ม่ายเยอะ

บางเสร์ (นางสกุล และจำเอกประทุม บุญอินทร์)

สมัยโบราณเรียก บางเกร คนนักเลงเยอะ เวลาถึงงานเขาจะนัดตีกัน รุ่นครูชม เป็นนักเลงหัวไม้ ตายไปเกือบ 40 ปีแล้ว เหนียวรากชะเอม (ชะเอมป่า) เคี้ยวรากชะเอมแล้วแทงไม้เข้า ฟันไม้เข้า ยังไม่เข้า

ทุ่งสุขลา (นายดอกไม้ พลายแก้ว)

มันเป็นทุ่ง ทำนา คนทุ่งสุขลา เป็นนักเลงไม่กลัวคน ชอบฆ่าฟันกัน

แหลมฉับ (นายดอกไม้ พลายแก้ว)

เขาวามีตา..... (ลืมชื่อ) มาต่อไก่ที่หลักไก่อัดข้างศาลเจ้าพ่อ.... (ลืม) อยู่กลางน้ำ เวลาไก่อมา ตัวก็มาแอบที่แหลมฉับ ที่นี้พวกเรือมาหลบลมกำบังได้ เป็นเหมือนชะงอกบังหัวไว้ ที่พื้นเดินไปมาได้

อ่าวไผ่ (นายดอกไม้ พลายแก้ว)

เดิมที่มีไผ่เยอะ ไผ่แบบที่เผาข้ามหลาม เป็นไผ่ป่า ไผ่อื่นเผาข้ามหลามไม่ได้ ไม่มีเชื้อ

หนองใหญ่ (นายสัญญา สมาน)

ที่นี่มีหนองน้ำใหญ่ ดันตระกูล “มีความดี” ตั้งถิ่นฐานที่นั่น คือ นายภู ผลลูกอิน

บ้านปากคลอง (บางละมุง) (นายสัญญา สมาริ)

น้ำจากทางเหนือขึ้นไป ทางบ้านนาวัง ตะเขยนเตี้ยไหลมา 2 คลอง ก็มีปากคลองนาเกลือ กับปากคลองบางละมุง ข้าง ๆ สถานสงเคราะห์คนชราในปัจจุบัน

บ้านโรงโป๊ะ (นายบุญส่ง ศรีไชย)

คนหมูนั่นเขาทำโป๊ะ ทำอวน ทำประมง

นาเกลือ (นายบุญส่ง ศรีไชย)

สมัยนั้นคนจีนมาอยู่มาก มันรกเป็นป่าเป็นดง คนจีนมาก็บอกว่าน่ากลัว ที่นี้คนจีนก็พูดไม่ได้ คำว่า น่ากลัว ก็กลายเป็นนาเกลือ ผมมาอยู่ที่นี่ใหม่ ๆ (ราว 50 ปีที่แล้ว) ก็เที่ยวได้เดินถาม เขาว่านาเกลือมันอยู่ตรงไหน ก็ไม่มี มันแปลงมาจากน่ากลัว ที่มันเป็นทรายมันจะมีนาเกลือได้ ยังไง

นาเกลือ (นายสัญญา สมาริ)

ชื่อนี้เพี้ยนมาจากคำว่า น่ากลัว สมัยก่อนนาเกลือเป็นป่า มีเสือ มีสัตว์ป่าเยอะ คนจะไปมาลำบากบอกว่า น่ากลัว แล้วเพี้ยนเป็นนาเกลือ ทั้ง ๆ ที่ตรงนี้ไม่เคยทำนาเกลือเลย

หนองปรือ (นายสัญญา สมาริ)

สมัยก่อนตำบลนี้มีหนองน้ำเยอะ และมีคันปรือเยอะ คันปรือเป็นพืชล้มลุก คล้ายกก แตกกอ ต้นกลม แต่วัสดุต้นแบน ดอกคล้ายเทียน ดอกบานตอนหน้าหนาว จะปลิวไปทั่วคล้าย ดอกเข็ม ดอกเลา

เวลาแห้งแล้วกรอบ เอาไปทำประโยชน์ไม่ได้ แต่เดี๋ยวนี้พวกบ้านฝรั่งเอาไปทำไม้ประดับ ใส่กระถาง

บางละมุง (นายบุญส่ง ศรีไชย)

เป็นหมู่บ้านชุมชนของเศรษฐี มีวัดถึง 7 วัด พวกเศรษฐีสร้างวัดแข่งกัน

พัทธยา (นายบุญส่ง ศรีไชย)

เมื่อก่อนนี้พัทธยาไม่ได้ชื่อพัทธยา ชื่อ พระทิอ้วง พระ แปลว่า ดี ทิ แปลว่า เหล็ก อ้วง แปลว่า พระเจ้าแผ่นดิน หมายถึง พระเจ้าตากสิน มาแะตีหลวงตีแหลนจะไปตีจันทบุรี แต่พอถึง

ปลายปี 2488 ก็ติดกันว่าตอนนั้นพระเจ้าตากสินยังไม่ได้เป็นกษัตริย์ ก็เปลี่ยนเป็นพะทียา พะทีกีคือ ดิเหล็ก ยา คือ พระยา พะทียา ก็คือพระยาดีเหล็ก

ทำไมพระเจ้าตากสินมาดีเหล็กที่นี่ มาดีหลาวดีเหลนที่นี่ คือเมื่อกรุงศรีอยุธยาจะแตก ครั้งสุดท้าย พระเจ้าตากสินบอกนายทัพนายกองว่า อยุธยาครั้งนี้ เราปกป้องไม่ได้แล้ว ต้องแตกแน่ ก็ให้จัดทหารเป็น 3 ช่วง ช่วงที่ 1 ก็ดีลุยออกมา ช่วงที่ 2 ก็หนุน ช่วงที่ 3 ระวังหลัง ก็ตีมาได้ แหวกวงล้อมมาได้ ก็มาทางปราจีน มาถึงเมืองชล ช่องชุมคนที่เมืองชลประมาณ 3 เดือน มีพวก นักเลง คนจีนมาด้วย เดินทัพมาถึงวัดท่ากระดาน บางละมุง ทหารที่ป่วยตายก็ฝังไว้ที่วัดท่ากระดาน (ก็มีคุณประสาธ กับคุณวิจารณ์ สรรพากรเมืองเขามาชวนลงว่า เรามาเก็บอิฐทหารกันเอาไหม ก็มารวมกัน ชื้อปูนซื้อทราย ไปสร้าง) ที่นี่ทหารก็เดินทัพต่อมา มาสว่างที่วัดสว่างฟ้า ก็สร้างวัดสว่างฟ้าไว้ เสร็จแล้วก็ไปดีหลาวดีเหลนที่พทียาเพื่อจะไปตีจันทบุรี ดีหลาวดีเหลนเสร็จก็ยกทัพไป ไปถึงวัดนางจอมเทียน นางจอมเทียนซึ่งเป็นนางสนมก็มาเสียชีวิตที่นั่น ก็สร้างวัดนางจอมเทียนไว้ นางจอมเทียนไม่ใช่นางจอมเทียน เดิมทีเป็นนางจอมเทียน แล้วก็อุตราเขียนเป็นนางจอมเทียน นามที่ไหนล่ะ

เมื่อสร้างโบสถ์วัดนางจอมเทียนเสร็จก็ปลูกต้นกาหลงไว้ ห่างจากโบสถ์ราว ๆ 2 เมตร ตอนนั้นก็เอาดินจากคลองนางจอมเทียนมาเผาอิฐ เพราะดินในคลองนางจอมเทียนเป็นดินเหนียวละเอียดมาก แลวเตาเผาที่พวกชาวไร่ก็ยังเก็บอิฐได้

จากนั้นก็ยกทัพไปทางซากแก้ว ศูนย์ภูเขียนนิราศเมืองแกลงก็กล่าวถึงไว้

ประมาณปี 2491 ก็มาเถียงกันว่าจะชื่อทัพพระยา หรือพทียา ก็เอาพทียา แล้วมาเป็นพทียา

พทียา (นายสัญญา สมาริ)

คำว่า พทียา เพี้ยนมาจากคำว่า ทัพพระยา คือ ทัพพระยาตากนั่นเอง พระยาตากเคยมาพักทัพที่นี่ก่อนที่จะไปตีเมืองจันทน์ ทัพพระยาเรียกลำบากเลยเรียก พทียา

มีลมอยู่ชนิดหนึ่งเรียกว่า ลมพทียา เป็นลมจากหัวเขาพทียา (ที่มีสถานีวิทย์ อสมท.) ถ้ามีลมนี้อาจจะทำให้ฝนตกหนัก ชื่อพทียานี้เมื่อก่อนก็เขียนว่า พทียา

แต่ก่อนพทียาเป็นหมู่บ้านประมงเล็ก ๆ ขึ้นกับตำบลหนองปรือ เรียกว่า บ้านพทียา

บ้านอำเภอ (จำเริญประทุม บุญอินทร์)

สมัยก่อนตรงนั้นเป็นอำเภอ แต่ประชากรน้อย ไปมาไม่สะดวกและติดกับเขตบางละมุง จึงย้ายอำเภอนั้นไปอยู่ที่สัตหีบ เพราะตรงนั้นทหารเยอะ

เลยเหลือแต่ชื่อว่า บ้านอำเภอ แต่ไม่ได้เป็นอำเภอ

บ้านอำเภอ (นายสัญญา สมาริ)

แต่ก่อนกำหนดจะตั้งบริเวณนั้นเป็นอำเภอ แต่เปลี่ยนไปตั้งอำเภอที่บางละมุง (เลยตลาดนาเกลือไป)

สมัยก่อนสัตหีบเป็นกิ่งอำเภอขึ้นกับอำเภอบางละมุง

หนองปลาไหล (นายสัญญา สมาริ)

เป็นหนอง มีปลาไหลมาก

หาดวงพระจันทร์ (นายสัญญา สมาริ)

เป็นหาดรูปโค้ง คล้ายวงพระจันทร์

บ้านเขาหินวง (นายสัญญา สมาริ)

มีเขาเป็นรูปวงแหวน

บ้านน้ำเมา (นายสัญญา สมาริ)

อยู่ในเขตบ้านอำเภอ สัตหีบ

ที่นั่นมีทหารเรือเยอะ ดื่มเหล้าเถื่อนกันเยอะ

สัตหีบ (จำเริญประทุม บุญอินทร์)

ครั้งสุโขทัยที่ขอมปกครองอยู่ ขอมมีอำนาจ พระเจ้ารามคำแหงเสื่อมลง พระเจ้าอู่ทอง ขนสมบัติพิสดานมาอยู่ที่อยุธยา ไกลหนองน้ำใหญ่จะได้อาศัยน้ำในหนอง เอาหีบมาทั้งหมด 7 ใบ หินขอมมา ก่อสร้างอยุธยาขึ้นมา

ต่อมาเกณฑ์พลพรรคชนหีบทองเดินมา จนถึงหัตหีบ ตาเหลือบห่าก็อยากได้ทองของ พระเจ้าอู่ทองที่มีทองอยู่ 7 หีบ ก็ตามมา ตาเหลือบห่าแกล้งมาก แต่แกล้งไม่ได้แกล้งนานเขาเดินไม่ทัน พระเจ้าอู่ทองเอาหีบ 7 ใบมาไว้ตรงเนินแหลมเทียน เป็นหินกะรังทั้งนั้น เวลานั้นจะเห็นหินกะรัง

เยื้องกับศาลเจ้าแม่แหลมเทียน เอาทอง 7 หีบเอาโซ่ล่ามไว้กับหิน เวลาน้ำลงหีบจะโผล่ขึ้นมา แต่กลัวดาเหลื่อห่า เลยเอาทองทั้ง 7 หีบไว้ที่คลองสัตหีบ (เข้าไปทางท่าเรือ กพร. อยู่ริมแหลมปู่เจ้า) คลองสัตหีบมีพลูมาก ไปหาพลูมากิน เข้าไปในซอกเขา เวลาน้ำขึ้นน้ำจะเข้าไป เวลาน้ำลงจะเห็น หินเป็นก้อนกลม ๆ สวย ก็เอาสมบัติทอดไปไว้ที่นั่น

ต่อมาพระเจ้าอุทุมพรตาย เขาก็เรียกกันว่าคลองสัตหีบ เดิมนี่ต้นไม้ขึ้นปกคลุมเป็นป่า ทรัพย์สมบัติของพระเจ้าอุทุมพรก็อยู่ในนั้นหมด ในเมืองลับแลทั้งหมด พวกเมืองลับแลเขาควบคุม อยู่เมื่อ 7-8 ปี ผมไปกับภรรยากับเพื่อน 4-5 คน ไปเอาหินมาก่อนนั่งค้าเลื่อม ไปขอพระเจ้าอุทุมพรมาบูชา เอามาเป็นสิริมงคล

แต่ก่อนเขียน “สัตตหีบ” ต่อมาเปลี่ยนเป็น “สัตหีบ” ชื่อวัดสัตหีบ ก็เขียน “สัตตหีบ” ที่วัดสัตหีบเคยมีผู้หญิงแปลกหน้ามาที่โบสถ์ ฟังลูกนิมิต แต่งตัวเครื่องทองทั้งตัว หลวงพ่ออี๋บอกว่า เป็นชาวลับแล

สัตหีบเป็นดินแดนลับแล เพราะเป็นป่าทึบ มีสัตว์เยอะ

สมัยก่อนตาจ้าว สามีของยายยอด จันทร์พลู กรมหลวงชุมพรแต่งตั้งให้เป็นนายบ้าน ต้องไปประชุมที่บางละมุง เวลาไปต้องเอาปี๊บผูกคอมา ไปตามป่าต้องตีปี๊บ กลัวเสือ ต้องเอาอาหารไปทำกินกัน เดินทางไป 1 วัน ประชุม 1 วัน กลับ 1 วัน (3 วัน 3 คืน) นี่ก็ราว ๆ 70 ปีก่อน

สัตหีบ (นายบุญส่ง ศรีไชย)

พระเจ้าอุทุมพรหนีหามา หนีเข้าไปอยู่ในหีบ

แหลมเทียน (นางสกุล บุญอินทร์)

ทางเข้าฐานทัพเรือสัตหีบ มีศาลเจ้าแม่แหลมเทียน หลังศาลมีหินปะการัง เวลาน้ำลง จะเห็น เวลาน้ำขึ้นจะบังหมด

เจ้าแม่แหลมเทียนมาคราวเดียวกับ แม่น้อยแม่เมือง แห่งเมืองลับแล แม่นางจอมเทียน บ้านอำเภอกาญจนบุรี มาชุดเดียวกัน เจ้าแม่แหลมเทียนขึ้นที่นี่ แม่เมืองน้อย แม่เมืองแม่ลับแล ก็ไปขึ้นโน้น หลังศาลเจ้าแม่เตงคก (หลังกองทัพอากาศ) ทางโน้นก็วัดนาจอมเทียน ไปทางโน้นก็เข้า แม่สามमुख

นางจอมเทียน (จำเริญประชุม บุญอินทร์)

เมื่อก่อนเรียก “นางจอมเทียน” มีศาลอยู่ชายคลอง พวกเจ้าเจ๊กไหหลำเอาเรือเข้ามาในคลอง มาถึงสะพาน มีบ้านคน บ้านหมอบโราณทั้งนั้น ไปเจอปุ้บทะเลตัวใหญ่มาก ไปขุดปูมากินเลย ตายหมดทั้งเรือ

จุกเสม็ด (จำเริญประชุม บุญอินทร์)

เป็นท่าเรือน้ำลึก สมัยหลวงสินธุ์กมลาวัน สมัยสงครามเวียดนาม อเมริกาสร้างไว้ส่งกำลังบำรุง

สมัยก่อนเรียก จุกเสม็ด คือเป็นจุดจุดหนึ่ง แล้วเพี้ยนเป็นจุกเสม็ด

ช่องแสมสาร (จำเริญประชุม บุญอินทร์)

อยู่ที่ ก.ม. 6 สมัยก่อนเรียกบ้านช่องแสมสาร เป็นช่องทางที่พระเจ้าตากเดินทัพจะไป จันทบุรี เลาะชายทะเลไปเรื่อย และมีต้นแสมสารเยอะ ต้นนี้เหมือนขี้เหล็ก ดอกก็เหมือนแต่กินแล้วถ่ายท้อง

ก่อนถึงช่องแสมสาร เรียกเขาช่องแคบ เพราะเขาเป็นช่องแคบ ๆ เป็นทางเกวียน คนเดินทางจะกลัวเสียกันมาก สมัยก่อนเสียขุม พอแดดเหลือง ๆ เสียจะออกมา จะไปช่องแสมสาร ต้องผ่านทางนี้ ต้องไปกันหลาย ๆ คน เพิ่งมาตัดถนนเมื่อ 20 – 30 ปี นี้เอง แล้วก็ไปสร้างกองพันพัฒนา

แสมสาร (นายดอกไม้ พลายแก้ว)

มีต้นแสมสาร ซึ่งเป็นพืชบก เป็นต้นไม้ใหญ่ สีดำ มีดอกคล้ายต้นขี้เหล็ก แต่ถ้ากินจะถ่ายท้อง เอาแก่นไปทำยาไทยได้ ทำลูกกะตักเรือได้ (สลักอุดไม้กระดานเรือเข้ากับกงเรือ) ทน แข็ง แต่เดี๋ยวนี้ใช้เต็ง (เหล็กปลายแหลม) ดอกหรือยิง เข้าไปในรูที่เจาะ

หนองกระเจง (จำเริญประชุม บุญอินทร์)

เข้าทาง ก.ม. 6 กระเจงเยอะ

กระเจงรูปร่างเหมือนแก้ง แต่ตัวเล็ก ขนาดกระต่ายป่า ขนสีแดง หางสั้นจู้ ถ้าตัวไหนมีเขา 2 องค์ ปลายเขาเรียวยาวสีแดงเหมือนพริกขี้หนู จะยังไม่ออก

จะได้เขากระเจง ก็เพราะมันตกหลุมตกบ่อแล้วถูกตีตาย จึงเอาเขามันมาถักลวดคาดเอว อยู่ยงคงกะพัน

พธูตาหลวง (นางสกุล บุญอินทร์)

สมัยโบราณ มีหลวงเตี้ยหลวงเขี้ยว เป็นเทพเจ้าใหญ่ประจำขุนเขา คนโบราณนับถือ
เวลาไปทำไร่ จะขอให้หลวงเตี้ย หลวงเขี้ยวช่วยหน่อยเถอะ ชาวป่าของสัดหีบทั้งหมดนับถือมาก
มีการสร้างศาลหลวงเตี้ยไว้ เวลาไปถางป่า ถางไร่ ต้องบอกสององค์นี้

หลวงเตี้ยขอบกัญชา เวลาบนต้องบนกัญชามวนใบตอง กับขนมเปี๊ยะ หลวงเขี้ยวชอบ
ข้าวปากหม้อกับไข่ ถ้ามีสัตว์ร้ายมารบกวนจะจูดรูปบอกสององค์นี้

พธูตาหลวง คือ พธูของตาหลวง 2 องค์

บ้านยางงาม (นางสกุล บุญอินทร์)

เดิมเรียก ยางไธ้จ้ง เพราะนกจ้งเยอะ (เหมือนนกแครง) มาเกาะต้นยาง เป็นป่ายาง
ป่าโปร่งใหญ่

วรรณกรรมภูมินามหมู่บ้านชายฝั่งทะเลในจังหวัดระยอง

บ้านตากาด (นายเสย สำเนียง)

มีป่าเป็นตะกาดใหญ่ ไม่มีหญ้า หรือมีหญ้าต่าง ๆ ตะกาดเป็นภาษาระยองแปลว่า ทุ่ง
เมื่อก่อนไม่ค่อยมีบ้านคน มีอยู่ 2 บ้าน บ้านลุงเอี้ยว กับลุงเท็ง

บ้านพะยูน (นายเสย สำเนียง)

อยู่เลยหนองแฝกไป เดิมเรียก พยูน ต่อมาเรียก พยูน มีคลองพยูน คงมาจากชื่อ
ปลาพะยูน

บ้านน้ำตก (นายเสย สำเนียง)

อยู่ชายทะเล เป็นเนินดินแข็งใกล้ทะเล ห่างชายทะเลพอน้ำทะเลชะถึง มีน้ำซึมมาได้ดิน
มาออกใกล้ชายหาด คล้าย ๆ หน้าผา น้ำมาจากธรรมชาติ จากป่าจากดง เป็นน้ำจืด ถ้าเดินทางทะเล
ก็เอาน้ำนี้แหละกิน บางทีก็เรียก หัวน้ำตก เวลาหน้าฝน น้ำออกชุ่มเหมือนกัน เดิมนั้นไม่มีแล้ว
ป่าหมด ไม่มีต้นไม้ดูน้ำ

หนองแฟบ (นายเสย สำเนียง)

มีหนองอยู่ไม่โตเท่าไร ครั้งโบราณจะโตละมั้ง ไม่มันขึ้นบ้าง อะไรบ้าง ก็เล็กลง
แฟบเป็นไม้กอ เนื้อแข็ง ลำต้นขนาดข้อมือ ขึ้นเป็นกอ ๆ เหมือนไฟ เอาไปทำสมอเรือ
เล็กที่ทอดอยู่กับฝั่ง เรือขุด เรือชายฝั่ง โดยตัดโคนต้น เลือกกิ่งทำเป็นเงี่ยงสมอ ไม่ต้องตาก แล้ว
ทำหินถ่วงมัดหัวสมอ หางสมอก็มีเชือกเป็นห่วงไปคล้องกับปีกสมอ ให้หนักจะได้ถ่วง ไม่ hany
ปีกมันกางอยู่ หัวสมอก็ต้องผูกเชือกด้วยเพื่อเชือกท้ายสมอติดหินดึงแรง ๆ จะขาด

สำนักมะม่วง (นายเสย สำเนียง)

อยู่ริมหนองแฟบ ก่อนนั้นทางเกวียนมีมะม่วงป่าต้นใหญ่ คนเดินทางจะหยุดพัก
หยุดร่มให้ควาย ให้วัว ดันมะม่วงขนาดโถงน้ำหนักกลาง ๆ 2 คน โอบ อายุเป็นร้อยปี
สมัยนั้นเดินทางกันทั้งวัน ควายร้อนก็ไปหยุดพักร่ม ถ้าไม่ร้อนก็ไม่ปลดควาย บางที
ร้อน ก็ปลดควายไปหากิน ควายก็รู้ มาถึงสำนักมันก็จะหยุด

หนองน้ำขาว (นายเสย ลำเนียง)

เป็นหนองน้ำธรรมชาติ ดินเป็นโคลนดินเหนียว น้ำก็เลยเป็นสีขาว

อ่าวประดู่ (นายเสย ลำเนียง)

ห่างจากทะเลไม่เท่าไร เป็นอ่าว เป็นคุ้ง น้ำลึก มีต้นประดู่ เรียก อ่าวประดู่
ประดู่มีหลายอย่าง มีประดู่ น้ำ ประดู่ลาย ประดู่เป็นไม้เนื้อแข็ง โตช้า แก่นใช้ทำ
กระบอง ค้ำมมิด ค้ำมพร้าวลายสวย
ที่อ่าวประดู่ มีประดู่ลาย

หาดน้ำริน (นายเสย ลำเนียง)

อยู่ติดทะเลเหมือน ๆ บ้านน้ำตก แต่น้ำไหลริน ๆ ไม่มากเหมือนบ้านน้ำตกที่อยู่เหนือ
ขึ้นมา

บ้านตากวน (นายเสย ลำเนียง)

แต่ก่อนนั้น เขาเล่าให้ฟังตกทอดมา

เดิมทีเขาว่าคนเดินเท้า 2 คน ตายาย จะไปบางกอก เดินมาเรื่อย เดินป่า เดินดง มาถึงเขา
ยายดา เดิมเรียกเขายายดา มันสูงเหลือเกิน เดินไม่รู้จักพอ ขึ้นไม่รู้จักถึง ยายก็เลยดำดา จนถึง
ตากวน คือ ตากวนยาย ยายเหนื่อยบอกจะพักผ่อน ตากี้กวนยาย เขาเรียกตากวนยาย แลวนั้นมี
ศาลศักดิ์สิทธิ์ขนาดเล็กกราว ๆ วาหนึ่ง เป็นสี่เหลี่ยมเรียก ศาลตากวน ใครไปเล่นไม่ได้ ลมพัด ทุบตี
ไม่ได้ จะป่วยต้องขอสมา

บ้านปากคลอง (นายเสย ลำเนียง)

มีคลองไหลออกทะเล คือ คลองตากวน

หนองแดงเม (นายเสย ลำเนียง)

มีต้นแดงเม เป็นเถาวัลย์เหนียวมาก เถาทำนึ่งก๊วย ก็ยังดิงไม่ขาด เถาโตเท่าหนอง เป็น
ไม้เลื้อย เลื้อยไปพาดตามต้นไม้ใหญ่ เดี่ยวนี้คงไม่มีแล้ว เมื่อฉันเด็ก ๆ ยังมีเยอะ ใบละเอียด
เหมือนใบกระถิน เป็นเถาวัลย์ต้นใหญ่ ใบเล็ก แห้งใหม่ ๆ จะแข็ง แต่ต่อไปจะกรอบ เวลาทำไร่เจอ
เถาแดงเม แหมทวนแทงไม่รู้จักขาด

แหลมกระทือ (นายเสย ลำเนียง)

เป็นแหลมยื่นไปในหนองน้ำ มีกระทือมาก ใครจะหากระทือก็นั่น
ดอกกระทือด้ม จิมน้ำพริก ดันอ่อนกินได้ หัวแก่กินได้ เอามาห่อจี้กับปลา หอมดี บางที
เอาบั้ง อยู่ในรูในนา มีใบปิดปากรู เหมือนแมงมุม ตัวใหญ่กลม เอากัว ตุ๋นใหญ่ จับมาจี้
กับหัวกระทือ

บ้านเกาะกก (นายเสย ลำเนียง)

เป็นเกาะค่อนข้างกลมอยู่ในหนอง หนองนั้นมีกกมาก

กรอกยายชา (นายเสย ลำเนียง)

ต่อมาจากเรื่อง ยายดำ ตากวน คำว่า ยายชา คือยายเดินช้า
ส่วนกรอกคือ เป็นช่องให้น้ำเข้าไป แต่ต้นน้ำก็จะกลับทางเดิม ไม่ใหญ่เท่าคลอง

บ้านทุ่งแห้ว (นายเสย ลำเนียง)

อยู่ติดกับแหลมสงวน มีหญ้าแห้วหมูเยอะ

แหลมสงวน (นายเสย ลำเนียง)

มีต้นสงวน ต้นสงวนเป็นไม้เนื้ออ่อนลักษณะคล้ายประดู่ ต้นสีค่อนข้างขาว ประดู่ต้น
สีดำ ดอกเป็นช่อสีเหลือง ไข่ทำฟัน เดี่ยวนี้ต้นสงวนไม่มีแล้ว

ท่าบรรทุก (นายเสย ลำเนียง)

เป็นท่าอยู่ในแม่น้ำระยอง เรือเข้ามาในแม่น้ำใช้เกวียนบรรทุกลากขึ้นไม้ ไม้ตามตลิ่ง
กองไว้ หลายๆ วันเรือมาเอาที่ ลงแม่น้ำที่นั่น เป็นไม้ยางเอาไปทำไม้พื้นบ้าน

บ้านเนินพระ (นายเสย ลำเนียง)

แต่ก่อนเป็นป่าเป็นดง มีเนิน พระมาธุดงค์มาพักที่เนินนั้นเลยเรียกว่า เนินพระ

บ้านศาลเจ้า (นายเสย ลำเนียง)

มีศาลเจ้าเป็นศาลเล็ก ๆ (อยู่ข้าง โรงพยาบาล กรุงเทพฯ ระยอง) คนเดินทาง เดินเกวียน
ก็ยกมือไหว้

ท่าประดู่ (นายเสข ลำเนียง)

เป็นท่าอยู่ในแม่น้ำระยอง อยู่เหนือท่าบรรทุกเป็นอู่ต่อเรือ ประดู่ก็คือต้นประดู่

แกลง (นายพร นิตยพล)

ตรงนี้เป็นตำบลแกลงขึ้นกับอำเภอเมือง เดิมที่อำเภอแกลงจะตั้งที่ตำบลแกลงนี้ ที่ปากคลองแกลงนี้ แต่สมัยก่อนคนน้อย และก็ใกล้อำเภอเมือง ก็เลยถอยไปตั้งอำเภอที่สามย่าน ช้าย อำเภอแกลงที่นี้ติดตามไปหาย แกลงอยู่ที่นี่แท้ ๆ ตำบลแกลงนี้เป็นตำบลต่อระหว่างอำเภอเมืองกับ อำเภอแกลง

ชื่อแกลงนี้ชื่อมาแต่เดิม ผมเกิดมาก็ชื่อแกลงมาแล้ว

แกลง (พระครูสุกิจจานุรักษ์)

มาจากคำว่า แก้ง คือ อิงฉาริษา ให้ไปเสียให้พ้น

แกลงล่าง (นายพร นิตยพล)

เป็นชื่อเรียก ตำบลแกลง ส่วนที่ติดทะเล

เนินทราย (นายพร นิตยพล)

อยู่ใกล้เนินซ้อ ชื่อเนินทราย เพราะมีเนินเป็นทราย

เนินซ้อ (นายพร นิตยพล)

เป็นเนิน มีต้นซ้อ เหมือนต้นมะพร้าว ต่างกันที่ต้นมะพร้าวจะเกลี้ยงกว่า ต้นซ้อใช้ทำ เสาสะพานเรือ หนมากอยู่ได้เป็นร้อยปี เวลาปักต้องเอาปลายลง เสี้ยนให้แหลมแล้วปักลง ต้นซ้อโบราณ อายุมาก เนื้อแข็งมาก ใบยาวถึง 20 เมตร ชอบอยู่ที่ชุ่มฉ่ำมีน้ำจืด

บ้านนอก (นายพร นิตยพล)

เป็นหมู่บ้านอยู่ติดทะเล เป็นบ้านด้านนอกทะเล แต่เรียกหมู่บ้านฝั่งบนบกว่า บ้านใน

อ่าวมะขามป้อม (นายพร นิตยพล)

อยู่ในอำเภอแกลง มีต้นมะขามป้อมมาก เมื่อก่อนต้นมะขามป้อมมีมากทั่วไป

บ้านสมอโพรง (นายพร นิตยพล)

อยู่ในอำเภอเกล่ง มีดินสมอใหญ่เก่าแก่คู่เป็นโพรง ลูกสมอใช้ทำยาได้

ป่ายาง (นายพร นิตยพล)

คือ สวนสนปัจจุบัน เมื่อก่อนมีต้นยางใหญ่ กิ่งยาวก่ายกันทึบ คนก็มาตัด พอหมดยาง ก็ปลูกต้นสน

เขาแหลมหญ้า (นายพร นิตยพล)

ต่อจากแหลมตาล ที่นี้ลมดีไม้ใหญ่หมดไป หญ้าก็ขึ้น หัวเขามันล้าน มีแต่หญ้าขึ้น จึงเรียกเขาแหลมหญ้า

แหลมตาล (นายพร นิตยพล)

อยู่ใกล้เขาแหลมหญ้า ตำบลเพ ตรงข้ามเกาะเสม็ด ชื่อแหลมตาลเพราะมีต้นตาลเป็นหย่อม อยู่ปลายแหลม เป็นที่สังเกตได้

อ่าวไข่ (นายพร นิตยพล)

มันเป็นอ่าวชายทะเล มีเขาใหญ่ เรียกว่า เขายายหมาก มีลิงเต็มไปหมด

อ่าวละมุ (นายพร นิตยพล)

อยู่ติดอ่าวไข่ เมื่อก่อนปลาชุม มีหินละมุ เวลาน้ำลงปลาที่มาหาอาหารจะติดอยู่ตามหินละมุ คือหินที่ต่อกันเป็นแนวโค้ง

ซากพง (นายพร นิตยพล)

ที่ซากกะพง เดิมเป็นป่าไม้ตะพง ต้นกะพงชุม เป็นไม้เนื้ออ่อนขนาดใหญ่อยู่ป่าอยู่เขา ขนาด 2 คนโอบ สมัยผมโตเป็นหนุ่มยังมีต้นตะพงอยู่ตามเขา สมัยก่อนเอาไม้กะพงไปทำไม้กลักไม้จืด ไม้บรรทัด

ก้นอ่าว (นายพร นิตยพล)

ไปทางฝั่งเพ ลักษณะเป็นถุงเข้ามา ภูเขาก็กว้างออกไป ก้นอ่าวลึกเข้ามาไกลราว ๆ

1 กิโลเมตร

วรรณกรรมภูมินามหมู่บ้านชายฝั่งทะเลในจังหวัดจันทบุรี

คั้งกระเบน (นายพร นิตยพล)

เกี่ยวกับเรื่องตาม่องล่ายที่ไปแทงปลากระเบนทอง ปลากระเบนถูกแทง ก็วิ่งไปที่คั้ง เรียกว่า คั้งกระเบน

คั้งกระเบน, เจ้าหลาว (นางสุดจิตร ชุมสิริ)

ก่อนเขาว่า มีกระเบนทอง มีตากับยายมาดักปลากระเบนกัน มาดักที่ปากช่องที่เรียกว่า เขาตัก ตากับยายดักมายังไม่ทันถึง ตากับยายมีหลาวอยู่กันคนละ 3 เล่มเลยพุ่งหลาว หลาวไปติด อยู่เนี่ย 3 เล่ม มีหินอยู่เรียก หินเจ้าหลาว มีอยู่ 3 กอง ตอนนีหินอยู่ข้างนอกเลยหาดสวayıไป เขาว่า ตากับยายเอาหลาวพุ่งปลากระเบนทอง ปลากระเบนทองมันอยู่คั้งกระเบนใกล้ ๆ กับเขาคั้งกระเบน ที่แรกยังมีหลุมอยู่ ตรงปศุสัตว์ ที่เขาไปทำไอนั้น หลุมกลับไปหาย หลุมหลายร้อยปียังไม่กลับ เขาไปทำปศุสัตว์เลยกลับไปหาย

ท่าใหม่ (นายสนอง สุขสำราญ)

เคยเป็นท่าเดินเรือ เรือยนต์ เรือแจว ยังมีท่อนเหลื่ออยู่ตรงทางแยกไปโขมง เรือไปมาต้อง มาจอดที่นั่น

แต่เดี๋ยวนีไม่มีท่าแล้ว เหลื่อแต่ชื่อ แต่ก่อนเรือไปมาค้าขายไปเอาของ เอามะพร้าว เอาอะไรมาจากเจ้าหลาว หรือไหนต่อไหน ก็ต้องมาขึ้นที่นั่น

ท่าใต้ (นายสนอง สุขสำราญ)

ในสมัยก่อนเป็นท่าจอดเรือค้าขายกับคนต่างถิ่นต่างตำบล และเป็นท่าเดินเรือ เพราะคน โบราณต้องเดินทางทางเรือ หรือเกวียน ใช้เป็นท่าเรือขึ้นท่าที่พัก

สมัยก่อนคนโบราณใช้ใต้เป็นเชื้อเพลิงจุดไฟ เขาจะเก็บเปลือกต้นเสม็ดแกะบาง ๆ มา คลุกกับไต้ทำเป็นขุย ๆ เข้า ใต้ก็เอาน้ำมันยางที่ได้จากต้นบางป่า ใช้น้ำมันยางกันหลุมขึ้น ๆ มาพิน กับเปลือกเสม็ด แล้วก็เอามาจุด

ทำนี้เป็นท่าซื้อขายได้ พวกที่อยู่ทางเหนือเขาคลุกได้มาเป็นมัด ๆ ถ้าท่าแขน สมัยผม เด็ก ๆ ใช้อยู่เสมอ อย่างไปส่งปลาส่งปูก็ต้องใช้ได้ อยู่บ้านก็ใช้ได้ ไม่มีตะเกียง

ตะกาดเจ้า (นายสนอง สุขสำราญ)

ชื่อตะกาดเจ้ามีสองนัย นัยแรกเขาว่า พระเจ้าตากสิน เสด็จทัพมาทางนี้ ตอนที่กู้เมืองจันทน์ พวกทหารมาทำอาวธ พวกของเจ้ามาตกไว้ตามตะกาด ตะกาดเป็นพื้นที่ดินน้ำเค็มขึ้นถึง ทำให้หญ้าขึ้นไม่งอกงาม

อีกนัยหนึ่ง สมัยก่อนแถวนี้เป็นตะกาดเยอะ พื้นหญ้าพื้นดินก็ขึ้นเป็นหย่อม ถ้ามองจากที่สูง จะเห็นเป็นแนวคล้ายของง้าวของกษัตริย์โบราณ ตั้งแต่แหลมตะโกกเป็นด้าม พื้นที่ดินเป็นสัน ไปออกเป็นง้าวเป็นงอนไปทางโน้น

บ้านปากน้ำแหมหนู (นายด่วน ศรีไพลิน)

แต่เดิมเชื่อว่า บริเวณเกาะสะบ้า ซึ่งเป็นแหลมยื่นออกไปในทะเล มีหินที่มีรูปร่าง คล้าย หนู สาเหตุที่เรียกว่า แหมหนู ก็เพราะว่า แต่เดิมเรียกแหลมนี้ว่า แหลมหนู ต่อมาเวลาเรียก คำได้ ผิดเพี้ยนไปเป็น แหมหนู

แหมหนู (นายสนอง สุขสำราญ)

ที่นี่เป็นปากน้ำ มีต้นแหมหนู แหมหนูเป็นพืชชนิดหนึ่ง มักขึ้นในบริเวณที่น้ำจืดกับ น้ำเค็มต่อกัน คล้ายต้นแหมแต่ต้นเล็กกว่า

คลองตาสังข์ (หมู่ 8) (นายสนอง สุขสำราญ)

ตั้งชื่อตามชื่อคนชื่อตาสังข์ น่าจะเป็นคนแรกที่ไปอยู่ที่นั่น

หนองคัน (หมู่ 4) (นายสนอง สุขสำราญ)

ที่นั่นเป็นหนองน้ำมีหอยคัน เป็นหอยตัวเล็ก ๆ คล้ายหอยขม ทั้งคนทั้งควายลงไป จะคันมาก

ที่หนองนั้นก็ถมหมดแล้ว ตรงที่ยกเป็น โบสถ์วัดหนองคันนั้นแหละ

แหลมเจ้าหลาว (นายบุญเรือง เจริญกัลป์)

มีนิทานปรับปรายเขาว่ามีปลาทะเลทอง ตากับยายก็จะไปเอาปลาทะเลทอง ก็พุ่งด้วย หลาว หลาวมาตกรงนี้กลายเป็นเจ้าหลาว

เรื่องนี้มันโยงมาจากเรื่องเขาตะเกือกว่า เขายายดาเป็นเรือตาม่องต่าย เกี่ยวพันไปถึง อำวคู้กระเบน คู้วิมาน คู้กระเบนก็เป็นทีกระเบนทองอยู่

แหลมเจ้าหลาวจะยื่นยาวลงไปในทะเล แล้วมีช่องเดินเรือก่อนจะถึงเกาะนอก เรือเล็ก ๆ จะลอดช่องนี้ได้ ตรงนี้เขาเล่าว่ามีถ้ำอยู่ มีของสมบัติโบราณ มีถ้วยมีชาม หลายอย่าง เวลาคนชาวบ้านจะทำงานก็ไปยืมถ้วย ยืมถาดจากถ้ำนั้น หลาย ๆ ปีต่อมาคนไปยืมแล้วไม่ส่ง เกิดความโลภ เคียวนี้ถ้ำก็เลยปิด

บ้านเจ้าหลาว (นายบุญ เจริญกิจ)

เริ่มจากเขาเจ้าหลาว เมื่อเรามองไปจะเห็นเขาขาว เขามีขนาดยาวเหมือนกับหลาว

บ้านเจ้าหลาว (นายสนอง สุขสำราญ)

มีแหลมยื่นออกไป ยาว ๆ คล้ายหลาว

มีนิยายเขาว่า ที่เจ้าหลาวนี้ มีกระเบนทองเข้ามา ตามองถ่ายเอาหลาวแทงกระเบนทองแทงถูกแล้วแต่กระเบนทองก็หนีไป มันก็หยดไปตามทาง เป็นเกาะมัน มีเกาะมันนอก มันกลาง มันใน แล้วกระเบนทองก็วิ่งตรงไปชนเกาะทะเล ก็มีเกาะทะเลอยู่ลูกหนึ่ง เรียกว่าเกาะทะเล มันทะเลจริง ๆ อยู่ที่หน้าเพ

บ้านหาดหัวแหลม (นายสุจิตร์ ชุมสิริ)

บริเวณบ้านหาดหัวแหลม จะเป็นแหลมออกไปในทะเล ติดกับเจ้าหลาว จึงเรียกว่าบ้านหาดหัวแหลม

บางกะไชย (นายบุญเรือง เจริญกัลป์)

เป็นหมู่บ้าน มีคลองชื่อบางกะไชย แลวนั้นมีคลองเขอะ มีการพูดกันว่าคลองบางกะซอน คลองบางกะไชย เพราะเอาเรือเข้าผัดเข้าไม่ถูก คลองมันเขอะ คลองบางกะซอนอยู่ติด ๆ กับคลองบางกะไชย คลองมันลคเลี้ยว

บ้านบางกะไชย (นายบุญ เจริญกิจ)

เดิมเรียกว่า บางมิชัย ก่อนนั้นพระเจ้าตากสิน เมื่อคราวเสียเมืองจันทน์ พระเจ้าตากสินมาสู้ไว้ มีรูปปั้นอยู่หน้าโรงพยาบาล มีศาลอยู่ค่ายทหาร ท่านมาเข้าอ่าวนี้ อ่าวบางกะไชยไปแล้วก็มีโขด แล้วก็มีคลอง ก็ข้ามคลองขึ้นไปบางกะจะ ตอนหลังเรียกเพี้ยนเป็นบางกะไชย

บางกะไชย (นายสนอง สุขสำราญ)

คนบ้านบางกะไชย จะมีนามสกุลที่มีคำว่า “ชัย” เช่น เกษชัย มิ่งมีชัย สวัสดิชัย
สยามชัย โชคชัย

บ้านหมูดุด (นายสนอง สุขสำราญ)

ที่นี้อยูริมเขาเป็นป่า มีหมูป่ามาหากิน หมูป่ามันดุด ใช้ปากดุดเป็นแห่งๆ หารากไม้ราก
หญ้ากิน สมัยโบราณคงมีหมูป่ามาก แลวนั้นมีวัดชื่อ วัดหมูดุด

บ้านหมูดุด (นายสุจิตร์ ชุมสิริ)

ที่แรกบริเวณบ้านหมูดุดเคยมีหนองน้ำ หมูมันถึงมาดุดมาเล่นกันหากินที่นี้มานานอนในน้ำ
เลยเรียกว่า บ้านหมูดุด

บ้านเรือแตก (นายสนอง สุขสำราญ)

มีเรือสินค้าของจีนสมัยโบราณมาแตกบริเวณนั้น มีคนดำน้ำลงไปได้ ได้อะไรขึ้นมาเก็บ
ได้ พวกวางเบ็ดวางปลาได้ติดมาก็เอามาให้ที่วัดตะกาดแก้ว

บ้านเรือแตก (นายบุญ เจริญกิจ)

ตรงบริเวณปลายเขาจะมีโขดทรายโขดหินยื่นออกไป ข้างนอกออกไปจะมีหินอยู่บน
เกาะ สมัยก่อนไม่มีเรือเครื่อง เขาก็ใช้เรือเสาหรือเรือใบ พอหน้าลมมรสุม ลมก็พัดเรือมาตรง
โขดหิน เรือก็มาชนโขดหิน เรือก็เลยมาแตก จึงเรียกว่า บ้านเรือแตก บริเวณที่เรือแตกจะเป็น
ช่องเขา มีเกาะช่องสะบ้ายเรือจะมาแตกบริเวณนี้

บ้านเรือแตก (นายบุญเรือง เจริญกัลป์)

ครั้งก่อน มีเรือสำเภาโบราณจากเมืองจีนเข้ามาแตกอยู่ ตอนนี้อยู่กันอยู่ มีของเก่า ๆ
ขุดได้กันเรื่อย ๆ

บ้านป่าแสม (นายบุญเรือง เรืองทัพ)

สมัยก่อนพื้นที่เป็นป่าชายเลน สมัยนี้ไม่มีแล้ว สมัยก่อนมีต้นแสมเยอะกับต้นโกงกาง
ต้นแสมมีใบคล้ายๆ ใบทุเรียน แต่เป็นไม้เนื้อแข็ง มีปลามีปูชุมมาก ปูแสม ปลาแสมเยอะ ที่เขา
เรียกว่า ปูแสม เพราะมีอยู่ในป่าแสม

บ้านท่าหัวแหวน (นายมนูญ เรืองทัพ)

เดิมมีสระแหวน มีเรือขึ้นลงมาจากวัดท่าหัวแหวน มีคลองท่าหัวแหวนเรือเข้ามาได้
วัดจะเป็นท่าเรือ และแต่เดิมเขาเรียกว่า บ้านชมห่าน เพราะเลี้ยงห่านกับเยะ ที่นี้คนพูดเหนือก็มี
เรียกว่า หมูบ้านชำฮั่น หรือก็เรียกท่าแหวนชำฮั่นควบกัน ตอนนี้อยู่ชำฮั่นมีแต่ชื่อเขา

แหลมสิงห์ (นายสนอง สุขสำราญ)

มีหินรูปร่างคล้ายตัวสิงห์ อยู่ข้างเขาปากแม่น้ำแหลมสิงห์ รูปร่างเหมือนสิงห์หมอบ
พวกฝรั่งเข้ามาจับทุเรียนมันยังเสียหักไปบางส่วน

แหลมสิงห์ (นายบุญ เจริญกิจ)

จะมีหินคล้ายตัวสิงห์ตรงริมเขาข้างนอก เขาบอกว่าจะมีตัวสิงห์จริง ที่พวกฝรั่งมาสร้าง
ตึกแดง ลูกขี้ไก่ มีตัวสิงห์ลงมาตอนเช้า ฝรั่งมันเห็นจึงเอาปืนยิงแก้มสิงห์แหงไป

แหลมสิงห์ (นายบุญเรือง เจริญศิลป์)

มีหินเป็นรูปสิงห์ตัวหนึ่ง ที่เขาแหลมสิงห์ เป็นรูปสิงห์ยืน หันหัวออกทางทะเล ต้องมอง
จากทางทะเล ตอนนี้มีแต่ตัว หัวไม่มี

ปากน้ำแหลมสิงห์ (นายมนูญ เรืองทัพ)

มีลักษณะพื้นที่เป็นปากน้ำจากอ่าวไทยเข้าสู่แม่น้ำจันทบุรี มีแหลมยื่นออกมาจากบริเวณ
ลูกขี้ไก่ออกไปทางตึกแดง มีรูปสิงห์อยู่ฝั่งตรงข้ามกัน ฝั่งปากอ่าวไทยก็เลยเรียก แหลมสิงห์

แหลมเสด็จ (นายมนูญ เรืองทัพ)

ตั้งชื่อมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 เสด็จมา มีมหาดเล็กชื่อ นายวรกิจบรรหาร และ
นายวรการบัญชา ตามเสด็จมาด้วย

เขาดานหน่วย (นายบุญเรือง เจริญศิลป์)

เมื่อก่อนมีคนชื่อ ดาหน่วย คงจะมาอยู่เป็นคนแรก เดิมนี้อย่างมีคนที่ใช้นามสกุล
“ดาหน่วย” อยู่เยอะ คงจะเป็นลูกหลานของดาหน่วย

อ่าวปากน้ำเวียน (นายสนอง สุขสำราญ)

อยู่ใน อำเภอขลุ้ง มีคลองชื่อคลองน้ำเวียน น้ำจะเวียนไปสองทาง ทางหนึ่งไปเกาะจิก ทางหนึ่งไปเกาะช้าง トラดเป็นสองแฉก มีเกาะจิกอยู่ตรงกลาง

อ่าวยาง (นายบุญ เจริญกิจ)

มีต้นยางขึ้นบนเขา ไม่ใช่ยางพารา แล้วก็มีทางน้ำลงมาจากเขาลงในอ่าว

วรรณกรรมภูมินามหมู่บ้านชายฝั่งทะเลในจังหวัดตราด

แหลมเจ๊กโอ (นายอุดม สันธิสิริ)

อยู่ตรงใกล้จะถึงบางปิด แลวนั้นคนจีนมาอยู่ ไส่กั้งไสเคย คงจะมีเจ๊กโออยู่ด้วย

บางปิด (นายอุดม สันธิสิริ)

สมัยก่อนเขาว่า ทางมันปิด เป็นคดงเลื้อย กลางคืนผ่านไม่ได้ บางปิดแบ่งเป็นบางปิดบน กับบางปิดล่าง บางปิดบนอยู่ข้างบน (ตามถนน) บางปิดล่างอยู่ข้างล่าง (ติดทะเล)

บ้านธรรมชาติ (นายอุดม สันธิสิริ)

เป็นชื่อดั้งเดิม มีบ้านธรรมชาติบน บ้านธรรมชาติล่าง
ที่บ้านธรรมชาติล่างมีค่ายทหารตั้งอยู่ มีอ่าวหลายอ่าว ฝักปลาเยอะ

อ่าวตาล (นายอุดม สันธิสิริ)

มีต้นตาลอยู่ ต้นใหญ่สูงนัก ผมเคยพาเด็กไปเดินทางไกล นอนแอบต้นตาล
เขาว่าสมัยก่อนเรือสำเภาคนจีน เข้ามาค้าขายจะไปกรุงเทพ ต้องผ่าน เรือมาจอดที่นี่
เขาเอาเมล็ดตาลมาทิ้งไว้ ก็เลยขึ้นเป็นต้นตาล

อ่าวตาลคู่ (นายสังข์ คงบำญ)

มีต้นตาลคู่ อยู่ที่อ่าวนั้น

แหลมอวน (นายอุดม สันธิสิริ)

อยู่ริมทะเล ตั้งแต่ผมเกิดมาก็ไม่เห็นมีใครทำอวน แต่ทำไมเรียกแหลมอวนไม่รู้ แลวนั้น
มีปลาฝักหาง่าย มีเหดินเดียว เหวี่ยงโครมเดียวก็ได้ ได้มากก็แบ่งปันกันไป มีมากเหลือเกิน
ปลากระบอก ปลาละเมาะ ตัวโตขนาดซั่มมือ

หนองเตียน (นายอุดม สันธิสิริ)

เป็นหนองใหญ่ โลงเตียน มีเสือสาธแม่นางโกล้งเยอะ เสือจะลงมากินน้ำ คนไปตั้งห้าง
ยิงสัตว์ เสือสมัยจะร้องเหมือนเสียงคน “เมียบ่บ่ทอง กลับบ้านเถอะ” ถ้าลงมาเสือคาบไปกินหา

เรื่องเลื่อมิงเป็นเรื่องจริง พ่อเล่าให้ฟัง คนสมัยก่อนเล่นน้ำมันสมิงกลายเป็นเลื่อม มีอยู่คนนึงอยู่ที่เนินสามชั้น มีน้ำมันสมิงเข้าป่า 2 – 3 ปีมีหางอก กลับมาบ้านนั่งไม่ได้ต้องเอาหางแห่ร่อง คุณักพวกนี้ ชาวบ้านต้องนับถือแก่ แก่ควมคุมได้ เจ็บไข้ได้ป่วยบอกแก่

สระเบบบาย (บัวบาย) (นายอุดม สนธิศิริ)

มีหนองน้ำ มีสายตึงเยอะ

สายตึงเป็นพืชน้ำ คล้ายบัว ใบเล็ก สายเล็ก ขนาดประมาณ 2 – 3 มม.

หนองปรือ (นายอุดม สนธิศิริ)

มีหนองใหญ่น้ำจืดขนาดใหญ่ มีต้นปรือ กับบัวหลวงเยอะ มีปลามากมาย เคยขุดลงไปพบเชือกทำยมเรือขนาดใหญ่ประมาณข้อมือ ที่นี้เคยเป็นทะเลมาก่อน

ต้นปรือ คล้ายกก แต่ต้นใหญ่กว่า ใช้จักสานได้

ท่าโสม (นายอุดม สนธิศิริ)

สมัยก่อนมีหาวโยสมมาก หาวโยมีหลายชนิด มีหาวโยสม หาวโยขม หาวโยระกำ หาวโยสะเคา หาวโยติบ เวลาตัดหาวโย ต้องปอก หรือผ่า เพื่อนำมากลับมาใช้

หาวโยสม ลำใหญ่ขนาดแป้นน้ำ นำมาจักสานได้

หาวโยระกำ เนื้อแข็ง ใช้พันเชือก ล่ามวัว ควายได้

หาวโยสะเคา เนื้อแข็ง สมัยก่อนที่เกาะช้างมีมาก สมัยนี้ไม่มีแล้ว

แหลมงอบ (นายอุดม สนธิศิริ)

เขาเล่าว่า มียายม่อม แก่เลี้ยงควาย คอกควายแกอยู่เกาะช้าง ตรงนั้นบ้านสลักคอก มีหัวหน้าควาย ชื่อ ไอ้บ้าย วันหนึ่งเกิดอาเพศ พายุใหญ่พัดแหลม พัดยายม่อมหลุดไปอยู่โน้น บ้านยายม่อม มีหินยายม่อม มีพวกอิสลามอยู่ตรงนั้น งอบของแกหลุมมากันฝน หลุดไปอยู่ที่แหลมงอบ (เดี๋ยวนี้มีกระโจมไฟ) งอบที่ไปตกอยู่ก็กลายเป็นหิน หัวหน้าควายก็ไปเป็นหินอยู่ที่หินตาบ้ายอยู่ใกล้ๆ กัน แต่เดี๋ยวนี้เรียก หินสะบ้าย

หินยายม่อมอยู่ทางเหนือ หินตาบ้ายอยู่ทางใต้ หินยายม่อมเป็นหินใหญ่ คล้ายคนนั่ง กังไค้ง ส่วนรูปร่างแหลมงอบ คล้ายๆ งอบ

สมัยก่อนแหลมงอบกับเกาะช้าง เดินข้ามไปมาหากันได้ ยายม่อมแกจึงไล่ควายจากสลักคอกมาทางแหลมงอบได้ เราเกิดไม่ทัน เขาเล่ามาแต่ดึกดำบรรพ์

อ่าวยายม่อม (นายสังข์ กงบำญ)

ยายม่อมที่แกเลียงช้าง แกอยู่ที่นี่ มีหินเหมือนคนนั่งกึ่งโค้งอยู่บริเวณนั้น ชาวอิสลามอาศัยอยู่

บ้านแหลมทองกลาง (นายอุดม สนธิศิริ)

มีต้นทองกลางอยู่ที่นี่

บ้านหัวหิน (นายอุดม สนธิศิริ)

มีหินก้อนใหญ่ สมัยก่อนต้องระวัง เวลาน้ำโต (น้ำขึ้น) เรือจะชนได้

แหลมมะขาม (นายอุดม สนธิศิริ)

มีมะขามเยอะ มะขามเปรี้ยว ทำส้มมะขาม ตัดต้นมันมาขายบ้าน ทำเจียงได้

บ้านปากคลองน้ำเขียว (นายอุดม สนธิศิริ)

คลองนี้มาจาก ต.น้ำเขียว มาออกทะเลที่นี่

บ้านเจ๊กลัก (นายประทุม เบญจปรีดา)

ที่นี่คนจีนคนแรกที่มาอยู่เป็นเจ๊กไหหลำชื่อ เจ๊กลัก แล้วมีคนจีนมาตั้งกันขึ้นเป็นหมู่บ้านต่อมา

บ้านคลองขุด (นายประทุม เบญจปรีดา)

คลองนี้เดิมเป็นคลองคดเคี้ยว จากปากคลองเข้ามาทางไกล เลยขุดคลองลัดเข้าไปให้ทางใกล้ลง ขุดเมื่อราว ๆ 90 ปี มาแล้ว

คลองใหญ่ (นายประทุม เบญจปรีดา)

บริเวณนี้มีคลองเล็กคลองน้อย แต่ตรงนี้เป็นคลองใหญ่ที่สุด

คลองใหญ่ (นายอุดม สนธิศิริ)

มีคลองขนาดใหญ่เป็นเลน ถัดลงไปอันตราย ยิ่งเดินยิ่งลึกลง เดินระเะทะไปถัดตกลงไป
ต้องหากคนมาช่วยจึง

สมัยก่อนคลองนี้เป็นที่หลบลมของชาวประมง

คลองจาก (นายอุดม สนธิศิริ)

มีคลองจากใหญ่ กับคลองจากน้อย คลองนี้มีต้นจาก

คลองสระบัว (นายอุดม สนธิศิริ)

แถวนี้เป็นเขา มีเกาะสระบัวเยอะ

ลูกสระบัวใช้ทำยาแผนโบราณ นำมาเผาไฟแล้วบดผสมน้ำมันมะพร้าว เป็นยาทาแก้คัน

เขาล้าน (นายประทุม เบญจปรีดา)

แถวนี้ที่ชายทะเล มีเขาเล็ก ๆ เป็นหินก้อนใหญ่สีแดงสนิม ไม่มีต้นไม้ขึ้น เลยเรียกว่า
เขาล้าน เดิมนั้นคนระเบิดหินไปหมด แทบไม่เหลือแล้ว เขาเอาหินไปทำถนนคลองใหญ่ – ตราด

เขาล้าน (นายอุดม สนธิศิริ)

ภูเขานี้ไม่มีต้นไม้งอก จึงเรียกเขาล้านอยู่ใกล้บ้านมะโร ปัจจุบันเป็นที่ตั้งของสภากาชาด
มีกรมแพทย์ทหารเรือ

หาดบานชื่น (นายอรรถพล แสนกล้า)

ตั้งชื่อตามนามสกุล ผู้ว่าราชการจังหวัด นายทองคำ บานชื่น

เป็นหาดที่ทรายละเอียดที่สุดในโลก

หาดไม้รูด (นายอุดม สนธิศิริ)

เป็นหมู่บ้านประมงริมทะเล แต่ไม่รู้ว่าเป็นไม้รูดคืออะไร

บ้านไม้รูด (นายประทุม เบญจปรีดา)

เดิมเรียก เขาแมว เป็นเขาสูงขึ้นไปเหมือนแมวนั่ง ต่อมาเรียกว่า ไม้รูด

หาดส้มป่อย (นายอุดม สนธิศิริ)

มีต้นส้มป่อยมาก ตรงกับชื่อ ต้นส้มป่อยมีหนาม ใช้ทำยาแผนโบราณ เอามาต้มกินแก้
เลือดแก่ลม ต้นส้มป่อยเป็นต้นไม้มีหนาม

หาดสารพัดพิษ (นายอุดม สนธิศิริ)

หาดนี้เป็นหิน เดินลำบาก ต้องเดินเก้งกิ้ง ตกลงไปก็บาดเจ็บ

หาดเล็ก (นายอุดม สนธิศิริ)

นั่นลงไปถึงชายแดนเขมร เรียกหาดเล็ก เพราะหาดที่นั่นขนาดเล็ก เขายกบ้านเป็นชั้น ๆ
ไปบนภูเขา หันหน้าออกทะเล เดี่ยวนี้เกรงภูเขาหลงจนราบหมด

อ่าวสุริยวงศ์ (นายสังข์ คงบำณ)

พระยาศรีได้รับคำสั่งรัชกาลที่ 5 ให้ไปปักหลักแบ่งเขตแดนที่หลักแดง ถ้าเป็นอย่างนี้
เสียมราบ พระตะบองก็เป็นของเรา แต่ฝรั่งเศสบอกจะให้เงินพระยาศรี โดยจะให้เงินกองท่วมหัว
ให้มาปักหลักที่เขาวง พอปักที่เขาวงเสร็จ ฝรั่งเศสก็ยิงพระยาศรีตาย มันยังทิ้ง ถือว่าคนไทยขาย
บ้านเองไว้ไม่ได้ เขตแดนเลยไปอยู่ที่หลังคลองใหญ่ หลักแดนอยู่หลังคลองใหญ่ ที่จริงควรปักที่เข
าวง ประเทศเราจะได้เขตแดนอีกเยอะ

อ่าวสุริยวงศ์อยู่เลยจากคลองใหญ่ไปอีกเยอะ

หาดสุริยวงศ์ (นายอุดม สนธิศิริ)

อยู่ในเขตเขมร เมื่อก่อนควรเป็นของเรา ของเรามากถึงอ่าวสุริยวงศ์ ไปอีก 2-3 จังหวัด
เลยเกาะกงไปอีก แต่มาซื้อเขาวง หลังคลองใหญ่

แหลมสอก (นายอุดม สนธิศิริ)

เป็นแหลมเหมือนข้อศอก อยู่สุดปลายเขตแดน

ภาคผนวก ง
สถิติเกาะในทะเลภาคตะวันออก

สถิติเกาะในทะเลภาคตะวันออก

ลำดับ	จังหวัด	จำนวนเกาะ	เกาะที่คนอยู่		เป็นที่ตั้ง อำเภอ/กิ่งอำเภอ
			มี	ไม่มี	
1	จันทบุรี	10	2	8	-
2	ชลบุรี	46	9	37	1. สีซัง
3	ตราด	48	16	32	1. กูด 2. ช้าง
4	ระยอง	10	2	8	-
	รวม	116	30	86	

สำรวจเมื่อ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2540

(จดหมายราชการที่ ชบ.00181 ว 10497

วันที่ 21 เม.ย. 41 เรื่องสถิติงานทะเบียนเกาะ)

ภาคผนวก จ
รายชื่อเกาะในทะเลภาคตะวันออก

รายชื่อเกาะในทะเลภาคตะวันออก

31 ธันวาคม 2540

ลำดับ	จังหวัด	ชื่อเกาะ	หมู่ที่	ตำบล	อำเภอ	เนื้อที่ (ตร.กม.)	ห่างฝั่ง (กม.)
1.	ชลบุรี	1. ขามน้อย	7	เทววงษ์	เกาะสีชัง	0.0200	10.35
		2. ขามใหญ่	7	เทววงษ์	เกาะสีชัง	0.6037	10.65
		3. ท้ายค้างคาว	3	ท่าเทววงษ์	เกาะสีชัง	0.3000	7.5
		4. ท้ายดาหมื่น	3	ท่าเทววงษ์	เกาะสีชัง	0.0250	8.2
		5. ประง	1	ท่าเทววงษ์	เกาะสีชัง	0.0196	8.750
		6. ยายเท้า	1	ท่าเทววงษ์	เกาะสีชัง	0.0060	8.5
		7. ไร่ดอกไม้	1	ท่าเทววงษ์	เกาะสีชัง	0.0196	8.2
		8. สีชัง	1-6	ท่าเทววงษ์	เกาะสีชัง	6.9680	14
		9. สัมปะยื้อ	1	ท่าเทววงษ์	เกาะสีชัง	0.0020	15
		10. กิ่งบาดาล	7	นาเกลือ	บางละมุง	0.0030	10
		11. ครก	7	นาเกลือ	บางละมุง	0.0960	7.5
		12. จุ่น	7	นาเกลือ	บางละมุง	0.0014	9
		13. นก	7	นาเกลือ	บางละมุง	0.0192	10
		14. มารวิชัย	7	นาเกลือ	บางละมุง	0.0030	10
		15. ล้าน	7	นาเกลือ	บางละมุง	7.5000	8
		16. สาก	7	นาเกลือ	บางละมุง	0.0960	8.5
		17. หูช้าง	7	นาเกลือ	บางละมุง	0.0014	11
		18. เหลี่ยมน้อย	7	นาเกลือ	บางละมุง	0.0030	11
		19. เหลี่ยมใหญ่	7	นาเกลือ	บางละมุง	0.0800	11
		20. ไข่	7	นาเกลือ	บางละมุง	4.0000	17
		21. ขาม	5	สัตหีบ	สัตหีบ	0.4800	3
		22. ครามน้อย		สัตหีบ	สัตหีบ	0.0016	4
		23. ครามใหญ่	1	สัตหีบ	สัตหีบ	14.2000	3.5

ลำดับ	จังหวัด	ชื่อเกาะ	หมู่ที่	ตำบล	อำเภอ	เนื้อที่ (ตร.กม.)	ห่างฝั่ง (กม.)
1.	ชลบุรี	24. จระเข้		สัตหีบ	สัตหีบ	0.1280	1
		25. จวง	3	สัตหีบ	สัตหีบ	1.5600	8
		26. จัน	5	สัตหีบ	สัตหีบ	0.4800	12
		27. ฉางเหลียง	5	สัตหีบ	สัตหีบ	0.1600	7
		28. นก	5	สัตหีบ	สัตหีบ	0.0004	10
		29. นางรำ		สัตหีบ	สัตหีบ	0.0016	0.3
		30. ปลาหมึก		สัตหีบ	สัตหีบ	0.1280	5
		31. พระน้อย (เณร)		สัตหีบ	สัตหีบ	0.0016	1
		32. พระใหญ่		สัตหีบ	สัตหีบ	0.4800	1
		33. ยอ		สัตหีบ	สัตหีบ	0.0320	4
		34. ร้างเกวียน	1	นาจอมเทียน	สัตหีบ	0.0032	7
		35. ลีน	1	นาจอมเทียน	สัตหีบ	0.8000	17
		36. สันฉลาม	5	สัตหีบ	สัตหีบ	0.0004	15
		37. หมู		สัตหีบ	สัตหีบ	0.0001	2
		38. อีร้า		สัตหีบ	สัตหีบ	0.1600	2
		39. อีเลา		สัตหีบ	สัตหีบ	0.0320	5
		40. เกล็ดแก้ว	8	นาจอมเทียน	สัตหีบ	0.0032	1
		41. เต่าหม้อ		สัตหีบ	สัตหีบ	0.8000	1
		42. แมว		สัตหีบ	สัตหีบ	0.0008	3
		43. แรด	3	สัตหีบ	สัตหีบ	0.9000	1
		44. แสมสาร	5	สัตหีบ	สัตหีบ	9.6000	2
		45. โรงหนัง		สัตหีบ	สัตหีบ	0.0008	10
		46. โรงโขน	5	สัตหีบ	สัตหีบ	0.0008	10

ลำดับ	จังหวัด	ชื่อเกาะ	หมู่ที่	ตำบล	อำเภอ	เนื้อที่ (ตร.กม.)	ห่างฝั่ง (กม.)
2.	ระยอง	1. จีปลา	2	กร่ำ	แกลง	0.0024	0.650
		2. ทะลุ	2	ชากง	แกลง	0.1050	6
		3. มั่นนอก	6	กร่ำ	แกลง	0.1440	7
		4. มั่นกลาง	6	กร่ำ	แกลง	0.1590	10
		5. มั่นใน	6	กร่ำ	แกลง	0.5000	6
		6. กรวย	3	แกลง	แกลง	0.0150	3.85
		7. ฤๅ	3	แกลง	แกลง	0.0656	5.5
		8. จาม	3	แกลง	แกลง	0.0200	3.85
		9. จันทร	4	เพ	เมือง	0.0160	8
		10. ปลายดิน	3	แกลง	เมือง	0.0329	2.8
		11. สะเก็ด	3	มาบตาพุด	เมือง	0.0313	2.35
		12. เสม็ด (เกาะแก้วพิสดาร)	4	เพ	เมือง	5.5000	3
3.	จันทบุรี	1. จิกกลาง	1	บางชัน	ขลุง	0.0240	9
		2. จิกนอก	1	บางชัน	ขลุง	0.0160	2
		3. ช่องสบ้า	6	คลองขุด	ท่าใหม่	0.2000	0.15
		4. ลอย	4	เกาะขวาง	เมือง	0.8000	
		5. กวาง	3	เกาะเปริด	แหลมสิงห์	0.0640	0.2
		6. จูฬา	1	ปากน้ำ	แหลมสิงห์	0.0272	0.5
		7. นมสาว	9	บางกะไชย	แหลมสิงห์	0.0400	0.8
		8. นางรำ	1	เกาะเปริด	แหลมสิงห์	0.0640	0.8
		9. ร้าน	16	ปากน้ำ	แหลมสิงห์	0.0002	0.6
		10. หนู	16	ปากน้ำ	แหลมสิงห์	0.0006	0.2

ลำดับ	จังหวัด	ชื่อเกาะ	หมู่ที่	ตำบล	อำเภอ	เนื้อที่ (ตร.กม.)	ห่างฝั่ง (กม.)
4.	ตราด	1. กูด	1-6	เกาะกูด	กิ่งอ.เกาะกูด	105.000	30
		2. ริงใหญ่	2	เกาะหมาก	กิ่งอ.เกาะกูด	2.2496	40
		3. หมาก	1-2	เกาะหมาก	กิ่งอ.เกาะกูด	11.4600	35
		4. หวาย	2	เกาะช้างใต้	กิ่งอ.เกาะช้าง	2.0000	32
		5. กระดาด	2	เกาะหมาก	กิ่งอ.เกาะกูด	1.9200	21.8
		6. กระสอ	2	เกาะหมาก	กิ่งอ.เกาะกูด	0.0003	30
		7. กระสาม	2	เกาะหมาก	กิ่งอ.เกาะกูด	0.0016	32
		8. กระหนึ่ง	2	เกาะหมาก	กิ่งอ.เกาะกูด	0.0006	30
		9. ขาม	2	เกาะหมาก	กิ่งอ.เกาะกูด	0.0800	30
		10. ะยังนอก	1	เกาะหมาก	กิ่งอ.เกาะกูด	0.0400	34
		11. ะยังใน	1	เกาะหมาก	กิ่งอ.เกาะกูด	0.0400	33
		12. ริงเล็ก	2	เกาะหมาก	กิ่งอ.เกาะกูด	0.1200	33
		13. แรด	1	เกาะกูด	กิ่งอ.เกาะกูด	0.1200	32
		14. ไม้ชี้	4	เกาะกูด	กิ่งอ.เกาะกูด	1.9200	28
		15. กระบุง	3	เกาะช้าง	กิ่งอ.เกาะช้าง	0.0016	2
		16. คลุ้ม	2	เกาะช้าง	กิ่งอ.เกาะช้าง	2.4000	27
		17. ง่าม	3	เกาะช้าง	กิ่งอ.เกาะช้าง	0.0096	0.3
		18. ชลอม	3	เกาะช้าง	กิ่งอ.เกาะช้าง	0.0128	0.3
		19. ช้าง	1-8	เกาะช้าง	กิ่งอ.เกาะช้าง	201.4800	8
		20. ช้างน้อย	7	เกาะช้าง	กิ่งอ.เกาะช้าง	0.0960	0.2
		21. ทรายขาว	2	เกาะช้าง	กิ่งอ.เกาะช้าง	0.0005	7
		22. ทะลุ	3	เกาะช้าง	กิ่งอ.เกาะช้าง	0.0006	6
		23. ปลี	8	เกาะช้าง	กิ่งอ.เกาะช้าง	0.0012	18
		24. มั่น (มั่นใน)	8	เกาะช้าง	กิ่งอ.เกาะช้าง	0.0096	18
		25. พะเนียด	3	เกาะช้าง	กิ่งอ.เกาะช้าง	0.0192	6
		26. มะปราง	2	เกาะช้าง	กิ่งอ.เกาะช้าง	0.0006	3
		27. มะปริง	7	เกาะช้าง	กิ่งอ.เกาะช้าง	0.0032	2

ลำดับ	จังหวัด	ชื่อเกาะ	หมู่ที่	ตำบล	อำเภอ	เนื้อที่ (ตร.กม.)	ห่างฝั่ง (กม.)
4.	ตราด	28. มะปริง	3	เกาะช้าง	กิ่งอ.เกาะช้าง	0.0006	4
		29.มะพร้าวนอก	2	เกาะช้าง	กิ่งอ.เกาะช้าง	0.0160	2
		30. มะพร้าวใน	2	เกาะช้าง	กิ่งอ.เกาะช้าง	0.1800	3
		31. มั่นนอก	8	เกาะช้าง	กิ่งอ.เกาะช้าง	0.0064	18
		32. ร่ม	8	เกาะช้าง	กิ่งอ.เกาะช้าง	0.0006	17
		33. ลืม	4	เกาะช้าง	กิ่งอ.เกาะช้าง	0.0096	3
		34. สลัก	4	เกาะช้าง	กิ่งอ.เกาะช้าง	0.0016	3
		35. สุวรรณ	8	เกาะช้าง	กิ่งอ.เกาะช้าง	0.0012	17
		36. หยวก	8	เกาะช้าง	กิ่งอ.เกาะช้าง	0.0006	18
		37. หินชี้ช้าง	7	เกาะช้าง	กิ่งอ.เกาะช้าง	0.0006	4
		38. เหลายากลาง	2	เกาะช้าง	กิ่งอ.เกาะช้าง	0.0096	5
		39. เหลายานอก	2	เกาะช้าง	กิ่งอ.เกาะช้าง	0.0096	6
		40. เหลายาใน	2	เกาะช้าง	กิ่งอ.เกาะช้าง	0.0320	5
		41. ไร่คั้ง	3	เกาะช้าง	กิ่งอ.เกาะช้าง	0.0160	6
		42. ไร่จีเล็ก	3	เกาะช้าง	กิ่งอ.เกาะช้าง	1.0200	13
		43. ไร่จีใหญ่	3	ช้างใต้	กิ่งอ.เกาะช้าง	1.9000	15
		44. จิกกลาง	5	บางปิด	แหลมงอบ	0.2080	1.5
		45. นก	1	บางปิด	แหลมงอบ	0.0008	1
		46. ปุย	5	คลองใหญ่	แหลมงอบ	0.1120	1
		47. ลิง	1	บางปิด	แหลมงอบ	0.0032	1
		48. มะปริง	1	บางปิด	แหลมงอบ	0.0048	